

การจัดการร่วม “ป่าชุมชน บ้านห้วยสะพานสามัคคี” และ “ป่าชุมชน บ้านยางโทน”
จังหวัดกาญจนบุรี

คุณฉันทิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรังสิต

ปีการศึกษา 2567

**CO-MANAGEMENT “BAN HUAI SAPHAN SAMAKKHI COMMUNITY
FOREST” AND “BAN YANG TONE COMMUNITY FOREST”
IN KANCHANABURI PROVINCE**

**BY
NATNABHORN CHANRUANG**

**A DISSERTATION SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE REQUIREMENTS FOR
THE DEGREE OF DOCTOR OF PHILOSOPHY IN PUBLIC ADMINISTRATION
INSTITUTE OF PUBLIC ADMINISTRATION AND PUBLIC POLICY**

**GRADUATE SCHOOL, RANGSIT UNIVERSITY
ACADEMIC YEAR 2024**

คุษฎีนิพนธ์เรื่อง

การจัดการร่วม “ป่าชุมชน บ้านห้วยสะพานสามัคคี” และ “ป่าชุมชน บ้านยางโทน”
จังหวัดกาญจนบุรี

โดย

ณัฐณภรณ์ จันทร์เรือง

ได้รับการพิจารณาให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยรังสิต
ปีการศึกษา 2567

ศ.(กิตติคุณ) ดร.สุเทพ เชาวลิศ
ประธานกรรมการสอบ

รศ. ดร.สมศักดิ์ สุขวงศ์
กรรมการ

รศ.ดร.จีระ ประทีป
กรรมการ

รศ.ดร.ปธาน สุวรรณมงคล
กรรมการ

ดร.เฉลิมพร เข็นเขือก
กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษา

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

(ศ.ดร.สื้อจิตต์ เพ็ชรประสาน)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

14 สิงหาคม 2567

Dissertation entitled

**CO-MANAGEMENT “BAN HUAI SAPHAN SAMAKKHI COMMUNITY FOREST” AND
“BAN YANG TONE COMMUNITY FOREST” IN KANCHANABURI PROVINCE**

by

NATNABHORN CHANRUANG

was submitted in partial fulfillment of the requirements
for the degree of Doctor of Philosophy in Public Administration

Rangsit University
Academic Year 2024

Prof. Suthep Chaovalit, Ph.D.
Examination Committee Chairperson

Assoc.Prof. Somsak Sukwong, Ph.D.
Member

Assoc.Prof. Chira Prateep, Ph.D.
Member

Assoc.Prof. Pathan Suvanamongkol, Ph.D.
Member

Chalernporn Yenyuak, D.P.A.
Member and Advisor

Approved by Graduate School

(Prof. Suejit Pechprasarn, Ph.D.)

Dean of Graduate School

August 14, 2024

กิตติกรรมประกาศ

ข้าพเจ้ามีโอกาสได้เข้ารับการศึกษางานสำเร็จในหลักสูตรปริญญาคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยรังสิต ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อ ท่าน ดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์ อธิการบดีกิตติคุณและผู้ก่อตั้ง ต่อ ท่าน ดร.อรรถวิท อุไรรัตน์ อธิการบดี และท่านผู้บริหารที่ให้โอกาส ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อคณาจารย์ของสถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะและอาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ เป็นผู้ให้แสงสว่างนำไปสู่หนทางแห่งความสำเร็จ โดยเฉพาะ ท่าน รศ.ดร.สมศักดิ์ สุขวงศ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ จาก Regional Community Forestry Training Center ท่าน รศ.ดร.จุมพล หนิมพานิช และท่านคณะกรรมการการสอบทุกท่าน ศ.(กิตติคุณ) ดร.สุเทพ เชาวลิตร ประธานกรรมการสอบ และกรรมการสอบ รศ.ดร.จิระ ประทีป และ รศ.ดร.เปชาน สุวรรณมงคล และ ดร.เฉลิมพร เย็นเยือก อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ได้กรุณาสันับสนุนและให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อผลงานการวิจัยครั้งนี้

ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อเจ้าหน้าที่ศูนย์ป่าไม้กาญจนบุรี โดยเฉพาะ คุณประทีป เอกฉันท์ ผู้อำนวยการศูนย์ป่าไม้ คุณฉัตรดาว สุจริตธรรม คุณพัชรินทร์ ขุนณรงค์ ที่กรุณาสันสนับสนุนในทุกสิ่ง ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน ที่กรุณาให้ข้อมูลอันทรงคุณค่า ทำให้ผลงานวิจัยฉบับนี้สำเร็จด้วยดี อาทิ คุณดวง ชำนาญกำหนด คุณเด่นยิว วชิรพันธ์วิชาญ คุณชนัดดา วงษ์ดี คุณธนัช ถ้ำเกตุ คุณจิราณวัฒน์ คุณสมบัติ คุณอนุวัช เพชรวิโรจน์ คุณบุญทริก แซ่มช้อย คุณอำนาจ บัวทอง คุณบุญลพ แต่แดงเพชร คุณบุญเลิศ แต่แดงเพชร คุณธนภัทร แซ่มช้อย คุณพรพนา วชิรพันธ์วิชาญ คุณมาลัย วชิรพันธ์วิชาญ คุณจำเนียร วรรณศักดิ์ คุณณรงค์ ครามเขียว คุณนรินทร์ สายแจ้ง คุณนิศยา มีทอง คุณดิฐทิพย์สุดา จันทร์แย้ม คุณสมพร ปานโต คุณไพเราะ ชำนาญกำหนด

ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อ คุณฉัตรศรีมี อธิโชติชัยนันท จาก Regional Community Forestry Training Center และต่อบุคลากรของบัณฑิตวิทยาลัยและสถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะที่กรุณาสันสนับสนุน สุดท้ายข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อสมาชิกในครอบครัวตลอดจนพี่น้องลูกหลานและกัลยาณมิตรทุกท่านที่คอยเป็นกำลังใจ และมีความคาดหวังกับความสำเร็จของข้าพเจ้าด้วยความรู้สึกยินดีมาโดยตลอด

ฉัตรณภรณ์ จันทร์เรือง

ผู้วิจัย

5808551 : ฉันทกรณ จันทร์เรือง
 ชื่อคุณิพนธ์ : การจัดการร่วม “ป่าชุมชน บ้านห้วยสะพานสามัคคี” และ “ป่าชุมชน บ้านยางโทน” จังหวัดกาญจนบุรี
 หลักสูตร : ปรัชญาคุณิบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
 อาจารย์ที่ปรึกษา : ดร.เฉลิมพร เชนเือก

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดการร่วมของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี 2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการจัดการร่วมของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี และ 3) เสนอแนวทางการจัดการร่วมของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ให้ประสบผลสำเร็จ ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย บุคลากรจากหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการร่วมป่าชุมชน จำนวน 18 คน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสรุปเนื้อหาตามวัตถุประสงค์การวิจัยด้วยการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า การจัดการร่วมของภาครัฐกับป่าชุมชนทั้งสองแห่งนี้ได้มีลักษณะของการจัดการร่วมที่ดำเนินไปตามกรอบแนวคิดทฤษฎี กล่าวคือมีการดำเนินการจัดการร่วมกัน โดยมีข้อตกลงร่วมกันว่าด้วยเรื่องการแบ่งหน้าที่ ร่วมรับผิดชอบร่วม และการร่วมรับผลประโยชน์ ซึ่งสามารถอธิบายลักษณะของการจัดการร่วมได้คือภาครัฐมีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องการส่งเสริมการจัดตั้งป่าชุมชนให้สำเร็จเมื่อการจัดตั้งสำเร็จป่าชุมชนก็จะได้รับเงินอุดหนุน ภาครัฐสนับสนุนการจัดตั้งเครือข่าย และมีหน้าที่ร่วมสนับสนุนการดำเนินงานโดยการมอบนโยบาย ร่วมคิด ร่วมเสนอความเห็น ให้ความรู้ อบรม พาไปศึกษาดูงาน สนับสนุนพันธุ์กล้าไม้ ช่วยประสานหน่วยงานเพื่อการเข้าช่วยเหลือ และอาจร่วมลงมือช่วยปฏิบัติกิจกรรม ส่วนหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการร่วมของภาคประชาชนคือ การร่วมคิด ร่วมออกแรงปฏิบัติ และร่วมรับผลประโยชน์จากการจัดการร่วมในเชิงเศรษฐกิจซึ่งจะทำให้มีการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ ส่วนภาครัฐนั้นจะได้รับผลประโยชน์จากการจัดการร่วมในเชิงนโยบายที่ประสบความสำเร็จ

(คุณิพนธ์มีจำนวนทั้งสิ้น 152 หน้า)

คำสำคัญ: การจัดการร่วม, ป่าชุมชน, บ้านห้วยสะพานสามัคคี, บ้านยางโทน, จังหวัดกาญจนบุรี

ลายมือชื่อนักศึกษา ..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

5808551 : Natnabhorn Chanruang
 Dissertation Title : Co-Management “Ban Huai Saphan Samakkhi Community Forest”
 and “Ban Yang Tone Community Forest” in Kanchanaburi Province
 Program : Doctor of Philosophy in Public Administration
 Dissertation Advisor : Chalernporn Yenyuak, D.P.A.

Abstract

This research aims to (1) study the co-management of “Ban Huai Saphan Samakkhi Community Forest” and “Ban Yang Tone Community Forest” in Kanchanaburi Province; (2) study the problems and obstacles in the co-management of the community forests; and (3) propose guidelines for their successful co-management. The study employed qualitative methods through in-depth interviews with key informants comprising personnel from government agencies and community members involved in the co-management of community forests, totaling 18 participants. Data were analyzed by summarizing the content based on the research objectives through descriptive analysis.

The results revealed that the co-management of the government and the two community forests follows the theoretical framework. Specifically, there is the collaborative management with mutual agreements on the division of roles and responsibilities, as well as the sharing of benefits. This explains the characteristics of the co-management as follows: The government is responsible for promoting the establishment of community forests; once established, the community forests receive subsidies. Additionally, the government supports the construction of networks and has the role of jointly supporting the implementation by providing policies, collaborating in planning and offering opinions, providing knowledge, conducting training, organizing study tours, providing seedling support, coordinating with agencies for assistance, and possibly participating in conducting activities. Furthermore, the responsibilities of the public sector in the co-management consist of collaborating in planning, actively participating in activities, and sharing in economic benefits, leading to an improved quality of life, while the government benefits from the successful co-management in terms of the effective policy.

(Total 152 pages)

Keywords: Co-Management, Community Forest, Ban Huai Saphan Samakkhi, Ban Yang Tone, Kanchanaburi Province

Student’s Signature ..... Dissertation Advisor’s Signature.....

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญรูป	ช
บทที่ 1	1
บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและที่มาของปัญหา	1
1.2 คำถามการวิจัย	9
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	9
1.4 ขอบเขตการวิจัย	10
1.5 นิยามศัพท์	11
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	12
1.7 แผนการนำเสนอการวิจัย	13
บทที่ 2	14
แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	14
2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการร่วม	14
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	19
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับป่าชุมชน	32
2.4 สารสนเทศเกี่ยวกับป่าชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี	41
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	54
2.6 กรอบแนวคิดการวิจัย	57
บทที่ 3	60
ระเบียบวิธีวิจัย	60
3.1 วิธีการศึกษา	60
3.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก	60
3.3 วิธีเก็บข้อมูล	62

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	63
3.5 สรุปท้ายบท	63
บทที่ 4 ผลการศึกษา	64
4.1 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาการจัดการร่วมของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี	64
4.2 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการจัดการร่วมของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี	84
4.3 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ข้อเสนอแนะในการจัดการร่วมในเขตพื้นที่ของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี	102
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษา อภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะจากการวิจัย	112
5.1 สรุปผลการศึกษา	112
5.2 อภิปรายผลการศึกษา	121
5.3 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย	128
บรรณานุกรม	131
ภาคผนวก	136
ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	137
ภาคผนวก ข หนังสือขออนุญาตวิเคราะห์เก็บข้อมูล	142
ภาคผนวก ค กิจกรรมการเก็บรวบรวมข้อมูล	144
ประวัติผู้วิจัย	152

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1.1	ข้อมูลพื้นที่ป่าไม้ประเทศไทย พ.ศ. 2556-2565	6
1.2	ป่าชุมชนตามพระราชบัญญัติป่าชุมชน	8
1.3	การส่งเสริมจัดตั้งป่าชุมชน	8

สารบัญรูป

รูปที่		หน้า
1.1	แผนที่ปริมาณป่าไม้ในอดีตและปัจจุบัน	4
2.1	ระดับการจัดการร่วม Co-Management	16
2.2	แผนภูมิโครงสร้างกรมป่าไม้ตามอำนาจการบริหารภายในปัจจุบัน	40
2.3	ความเป็นมาของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี	44
2.4	ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีได้รับรางวัลป่าพื้นบ้านอาหารชุมชนดีเด่น	47
2.5	กิจกรรมลาดตระเวนของป่าชุมชนบ้านยางโทน	49
2.6	กิจกรรมทำแนวกันไฟของป่าชุมชนบ้านยางโทน	49
2.7	กิจกรรมทำป่าของป่าชุมชนบ้านยางโทน	50
2.8	กิจกรรมทำป่าของป่าชุมชนบ้านยางโทน	50
2.9	กิจกรรมบวชป่าของป่าชุมชนบ้านยางโทน	51
2.10	กิจกรรมทำฝายชะลอน้ำของป่าชุมชนบ้านยางโทน	51
2.11	กิจกรรมฝึกอบรมราษฎรอาสาของป่าชุมชนบ้านยางโทน	52
2.12	กิจกรรมได้รับเชิญเป็นวิทยากรของป่าชุมชนบ้านยางโทน	52
2.13	กิจกรรมปลูกป่าของป่าชุมชนบ้านยางโทน	53
2.14	กิจกรรมปลูกไฟ (พืชเศรษฐกิจสร้างรายได้) ของป่าชุมชนบ้านยางโทน	53
2.15	รางวัลป่าชุมชนบ้านยางโทน	54
2.16	กรอบแนวคิดในการวิจัย	58

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ปัญหาของสังคมโลกมีอยู่หลากหลาย เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาสุขภาพของประชากรโลก ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฯลฯ ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดคุณภาพชีวิต เมื่อเป็นเช่นนั้นสังคมโลกจึงมีการรวมตัวกันเพื่อร่วมแก้ปัญหา ดังจะเห็นได้จากการรวมตัวกันเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน Sustainable Development Goals หรือวาระการพัฒนา 2030 เป็นเป้าหมายระดับโลกจำนวน 17 เป้าหมายที่สมาชิกขององค์การสหประชาชาติจำนวน 193 ประเทศร่วมกันกำหนด ประเทศไทยก็เป็นหนึ่งในจำนวนสมาชิกที่จะต้องเข้าไปมีบทบาทร่วมกับสมาชิกทุก ๆ ประเทศ เพื่อให้คำมั่นสัญญาว่าจะร่วมกันผลักดันให้เป้าหมายบรรลุผลสำเร็จ เพื่อความสำเร็จจะทำให้ทุกคนในโลกมีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งในมิติ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และอื่น ๆ เป้าหมายเหล่านี้ถูกกำหนดขอบเขตไว้ภายในระยะเวลา 15 ปี ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2016 ถึง ค.ศ. 2030 (โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ ประจำปีประเทศไทย, 2564)

ผู้วิจัยก็ได้ตระหนักถึงปัญหาเหล่านี้ และเกิดความสนใจที่จะศึกษาวิจัยในเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการเลือกศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดการร่วม (Co-Management) ระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน และมุ่งเน้นศึกษากรณีป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งป่าชุมชนทั้งสองแห่งนี้มีความแตกต่างกันด้านสภาพพื้นที่คือป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีเป็นป่าใกล้เมืองใกล้ชุมชนอาจทำให้การปฏิบัติงานในการสอดส่องเฝ้าระวังปกป้องผืนป่ามีความสะดวกสบายมากขึ้น ส่วนป่าชุมชนบ้านยางโทนเป็นป่าลึกห่างไกลชุมชนอาจทำให้การปฏิบัติงานในการสอดส่องเฝ้าระวังและปกป้องดูแลผืนป่าไม่สะดวกสบายเท่าที่ควร ป่าชุมชนทั้งสองแห่งอาจมีลักษณะกิจกรรมที่เหมือนหรือแตกต่างกัน ด้านปัญหาและอุปสรรคในแต่ละพื้นที่ก็อาจมีความเหมือนหรือแตกต่างกัน

การศึกษานี้ได้ยึดแนวทางการจัดการร่วม โดยมีแนวคิดที่ภาครัฐและภาคประชาชนต้องมาสร้างร่วมมือกัน มาแบ่งความรับผิดชอบร่วมกัน มาผลักดันสนับสนุนและส่งเสริม

ซึ่งกันและกัน เพราะการจัดการใด ๆ จะให้เกิดความสำเร็จ ไม่มีคนหนึ่งคนใดจะจัดการเองได้โดยลำพัง จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่ายมาร่วมกันคิด ร่วมกันสร้าง และร่วมกันพัฒนา ผู้วิจัยมองว่าการจัดการร่วมเป็นแนวทางสำคัญที่จะนำไปใช้ในการจัดการทรัพยากรเพื่อให้เกิดความยั่งยืน และเพื่อผลลัพธ์ที่ดีจะได้สะท้อนกลับมาหาผู้รับประโยชน์ ซึ่งผู้รับประโยชน์ในที่นี้ก็คือประชาชนในเขตป่าชุมชน คนทั่วไปในสังคม รวมถึงภาครัฐและประเทศชาติ

จากกรณีศึกษาเรื่องป่าชุมชนนั้น ผู้วิจัยมองว่าป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญกับมนุษย์และสัตว์ป่า ป่าไม้เป็นแหล่งอาหารและที่อยู่ของสัตว์ป่า เป็นแหล่งรวมวัตถุดิบที่นำมาผลิตอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ป่าไม้เป็นแหล่งต้นน้ำและเป็นแหล่งพืชพรรณนานาชนิดที่ช่วยให้ความร่มรื่นตามธรรมชาติ ช่วยฟอกอากาศ ช่วยรักษาสมดุลของระบบนิเวศในเรื่อง ดิน น้ำ อากาศ และสิ่งแวดล้อม ช่วยลดก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ลดก๊าซเรือนกระจกที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดภาวะโลกร้อน จากประโยชน์ของป่าไม้ที่มีมากมาย เป็นสิ่งที่ทุกคนในสังคมควรตระหนักและควรหันมาร่วมมือกันในการดูแลรักษาป่าไม้เพื่อรักษาประโยชน์ของตนเองและสังคมสืบไป

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับป่าไม้และป่าชุมชนมีหลายอย่าง เช่น ปัญหาความขัดแย้งในการจัดการระหว่างชาวชุมชนกับภาครัฐ ปัญหาไฟป่า ปัญหาจากการตัดไม้ทำลายป่า ปัญหาภาวะโลกร้อน ปัญหาจากฝุ่น PM. 2.5 ปัญหาคอร์ปชั่น และปัญหาอีกอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นกับป่าชุมชนก็คือปัญหาครัวเรือน ปัญหาปากท้องที่ส่งผลทำให้ประชาชนที่อยู่ในเขตพื้นที่ไม่สะดวกเข้าร่วมกิจกรรม เพราะต้องใช้เวลาในการประกอบอาชีพ นอกจากปัญหาครัวเรือนและปัญหาปากท้องก็ยังมีปัญหาในเรื่องข้อจำกัดของประชาชนบางส่วนที่เป็นสมาชิกในพื้นที่ป่าชุมชนที่ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ เช่น เยาวชนไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมเพราะต้องมีหน้าที่เล่าเรียน ผู้สูงอายุซึ่งมีจำนวนมากขึ้นตลอดเวลา จากสภาพร่างกายของผู้สูงอายุทำให้ไม่สะดวกในการเข้าร่วมกิจกรรม จากปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้ภาครัฐกับภาคประชาชนต้องร่วมมือกันเพื่อคลี่คลายปัญหา

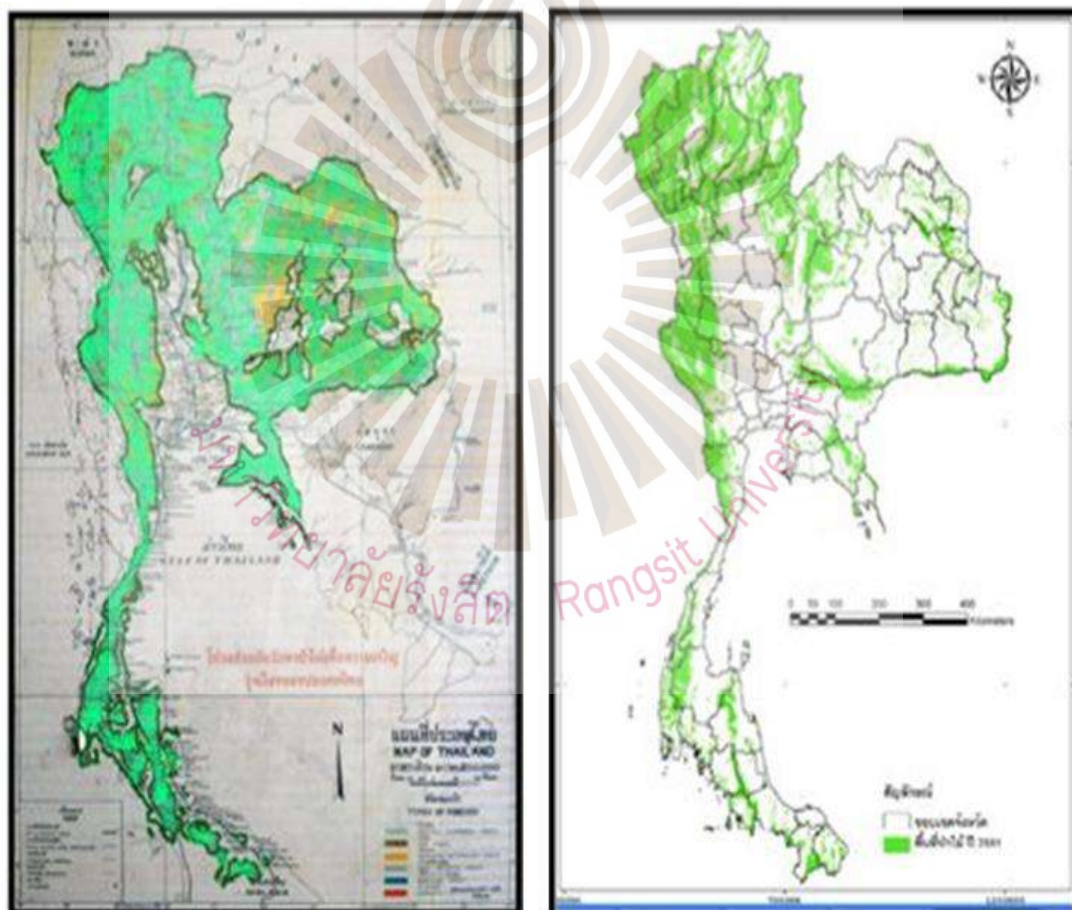
ยกตัวอย่างในเรื่องปัญหาป่าถูกทำลาย จากข้อมูลของกรมป่าไม้ (2560) พบว่าการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้มีความยุ่งยากและซับซ้อน วิกฤติทางสิ่งแวดล้อมมีมากขึ้น สถานการณ์ทางการเมืองมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอด รวมถึงความขัดแย้งเกี่ยวกับ ที่ดิน ป่าไม้ ยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างยั่งยืน ส่งผลให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับป่าไม้ถูกทำลาย หรือถูกบุกรุกมาอย่างต่อเนื่อง โดยป่าไม้ถูกทำลายจากกลุ่มนายทุนที่กว้านซื้อพื้นที่ป่าไม้และปัญหาจากชาวบ้านบุกรุกผืนป่าเพียงเพื่อแสวงหา

ผลประโยชน์จากการใช้พื้นที่ ทำให้พื้นที่ป่าลดลง มีผลทำให้เกิดความแห้งแล้ง ฝนไม่ตกตามฤดูกาล อากาศร้อน เกิดปัญหาไฟไหม้ป่า เกิดมลพิษทางอากาศ เกิดภาวะโลกร้อน เกิดปัญหาฝุ่นเกิดอุทกภัย ปัญหาต่าง ๆ มีอยู่ต่อเนื่อง ถือเป็นปัญหาใหญ่ ในอดีตภาครัฐเคยใช้วิธีแก้ปัญหาด้วยวิธีการ ปิดป่า คือการยกเลิกสัมปทาน แต่การแก้ปัญหาที่นั่นกลับเป็นการแก้ปัญหาที่ได้ผลลัพธ์ที่ไม่แตกต่างจากเดิม เพราะยังมีการลักลอบตัดไม้ มีการบุกรุกผืนป่าจากกลุ่มประชาชน กลุ่มนายทุน กลุ่มผลประโยชน์กันอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นเหตุให้เกิดมีป่าเสื่อมโทรมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งปัญหานี้ยังคงมีอยู่ตลอด

แม้มีความพยายามในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ โดยการรับนโยบายจากผู้บริหารระดับสูง แต่ผู้บริหารระดับสูงก็มีการเปลี่ยนแปลงไปตามวาระก็จะส่งผลกระทบต่อรูปแบบการจัดการที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย ถึงแม้หน่วยงานภาครัฐจะมีการออกพระราชบัญญัติคุ้มครองป่าไม้โดยพยายามทำให้เกิดความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของบริบทป่าไม้ แต่ปัญหาไม่ได้ลดลงหรือหมดไปจากความพยายามของภาครัฐและหน่วยงานที่ต้องการณรงค์ให้ทุกฝ่ายตระหนักในคุณค่าของผืนป่า โดยร่วมมือกันหาสาเหตุและแนวทางแก้ไข แต่เนื่องจากในขณะนั้นยังมีความขัดแย้งกันเพราะแนวทางที่บุคลากรจากหน่วยงานภาครัฐใช้สร้างความเข้าใจกับภาคประชาชนยังไม่ดีพอ ทำให้ประชาชนบางส่วนขาดการได้รับคำแนะนำที่ถูกต้อง และบางส่วนยังมีความรู้สึกที่ไม่ดีและยังไม่ให้การยอมรับต่อเจ้าหน้าที่ภาครัฐ เมื่อยังมีความขัดแย้งประชาชนก็เกิดการรวมตัวกันหลายต่อหลายครั้ง เพื่อต้องการให้ปัญหาถูกแก้ไขอย่างเหมาะสม ซึ่งต่อมาก็มียุทธศาสตร์จากหลายหน่วยงาน ทั้งป่าไม้ เกษตร พัฒนาชุมชน สาธารณสุข ปลัดอำเภอ ครู เข้ามาให้ความช่วยเหลือแนะนำให้ความรู้ เข้าสัมผัสกับประชาชนมากขึ้น ความรู้สึกขัดแย้งต่าง ๆ จึงค่อยลดลงและมีการสร้างความเข้าใจทำให้เกิดความร่วมมือกันมากขึ้น

จะเห็นได้ว่าการบริหารจัดการของภาครัฐตามแนวคิดเดิมที่ว่าป่าไม้เป็นสมบัติเป็นแหล่งรายได้และเป็นผลประโยชน์ของชาติ และมีภาครัฐเป็นผู้พิทักษ์ผลประโยชน์โดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือสำคัญในการกำกับดูแลก็ไม่สามารถช่วยแก้ปัญหาได้ เพราะป่าก็ยังคงถูกบุกรุก ถูกทำลายจนเสื่อมโทรมอย่างต่อเนื่อง จากปัญหาที่เกิดขึ้นนอกจากจะเป็นการทำลายระบบนิเวศและส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ส่งผลกระทบต่อชีวิตมนุษย์ สัตว์ป่า และพืชพรรณ ก็ยังส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมที่ยึดโยงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนอีกด้วย ในเมื่อแนวทางเดิมยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ ภาครัฐจึงปรับเปลี่ยนรูปแบบในการบริหารจัดการด้วยการให้ความสำคัญกับการสร้างความร่วมมือ มุ่งเน้นความร่วมมือจากภาคประชาชน โดยการณรงค์ให้ประชาชนเข้ามามี

ส่วนร่วมจัดการเพื่อลดปัญหาดังกล่าว โดยมีสาระสำคัญตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการบริหารจัดการที่ดินป่าไม้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้กำหนดเป้าหมายสำคัญในเรื่องการเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของฐานทรัพยากรธรรมชาติและ การเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ให้ได้ร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ นอกจากนี้ยังกำหนดแนวทางการคุ้มครอง ป้องกันรักษาและฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้และเขตอนุรักษ์ กำหนดการพัฒนากระบวนการข้อมูลที่ดินป่าไม้ทั้ง ระบบ การพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดการ องค์ความรู้ การบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ การแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ การทำแผนที่แนวเขตที่ดินของรัฐทั่วประเทศ และที่สำคัญคือต้องมีการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกัน

รูปที่ 1.1 แผนที่ปริมาณป่าไม้ในอดีตและปัจจุบัน

ที่มา : กรมป่าไม้, 2566

จุลพงษ์ สุทธิไตรรงค์ (2556) ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการป่าไม้ ส่งผลให้ภาครัฐได้เข้ามามีบทบาทในการแก้ไขปัญหา แต่ก็ยังคงมีปัญหาต่อเนื่องที่เกิดจากความขัดแย้ง ซึ่งปัญหาของความขัดแย้งก็มีความหลากหลาย และได้ข้อสรุปที่สำคัญคือ ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้น เกิดจากความไม่ศรัทธา และมีการต่อต้านภาครัฐ มีความขัดแย้งของคนในชุมชน ผลของการบุกรุกตัดไม้ขยายพื้นที่ทำกิน ทำบ้านพักตากอากาศ ทำรีสอร์ท ของกลุ่มนายทุน ทำให้ป่าถูกทำลายให้เสื่อมโทรมมากขึ้น สายน้ำจากแหล่งน้ำที่มีจุดเริ่มต้นในป่าไม้เริ่มลดลง จนถึงขั้นแห้งแล้ง กระทบต่อการทำมาหากินของชาวบ้านจำนวนมาก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาสภาพปัญหาที่สำคัญของทรัพยากรป่าไม้และสภาพแวดล้อมภายนอก เพื่อศึกษาถึงผลกระทบต่อการจัดการที่ดินป่าไม้ของประเทศไทย สามารถวิเคราะห์ถึงสาเหตุหลักของการลดลงของพื้นที่ป่า (Deforestation) และการทำให้ป่าเสื่อมโทรม (Degradation) ได้ จากอัตราการเพิ่มจำนวนประชากรในประเทศไทยมีอัตราเพิ่มมากขึ้น พร้อมกับการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจของประเทศอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ประชาชนมีความต้องการใช้ประโยชน์จากป่าไม้มากขึ้นจนเกินขีดความสามารถที่จะรองรับได้ โดยมีการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ในลักษณะต่าง ๆ อาทิ เช่น การใช้เป็นที่อยู่อาศัย การตัดไม้เพื่อการค้า การใช้และเผาพื้นที่ป่า เพื่อการเกษตร การใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าเพื่อเป็นพื้นที่สำหรับท่องเที่ยว โดยสร้างเป็นสถานที่พักผ่อน สถานที่ตากอากาศ สนามกอล์ฟ รวมถึงการซื้อที่ดินเพื่อการเก็งกำไร นอกจากนี้การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของรัฐ ได้แก่ การสร้างเขื่อน การตัดถนน และการทำแนวสายไฟแรงสูงก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการทำลายพื้นที่ป่าเป็นบริเวณกว้าง

ถึงแม้จะมีนโยบายส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน แต่ยังคงพบว่า การบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่ดินป่าไม้ รวมถึงกระบวนการความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่นและชุมชนยังไม่มีประสิทธิภาพ ยังคงพบปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดที่ดินโดยหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ มีการดำเนินงานอย่างไม่เป็นเอกภาพ ขาดความเป็นธรรมและไม่สามารถแก้ไขปัญหาผู้ไร้ที่ดินทำกินอย่างยั่งยืน และมีผู้ลงทะเบียนคนจนต้องการที่ดินเพื่อการประกอบอาชีพประมาณ 700,000 ราย ในขณะที่มีที่ดินร้างที่ถูกปล่อยทิ้งไว้โดยไม่ได้เข้าทำประโยชน์ประมาณ 7.5 ล้านไร่ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551) มีการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้บางส่วนไม่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ มีการเข้าครอบครองหรือใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้โดยไม่ได้รับอนุญาต การขยายตัวของเมือง พื้นที่อุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม รุกพื้นที่เกษตรกรรมมากขึ้น ทำให้เป็นสาเหตุหนึ่งของการขยายพื้นที่เกษตรกรรมเข้าไปในพื้นที่ป่า พื้นที่ป่าไม้ก็ยังคงถูกบุกรุกทำลาย ส่งผลกระทบต่อความสมดุลของระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ ส่วนหนึ่งอาจ

เกิดจากจำนวนทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เนื่องจากที่ดินมีอยู่อย่างจำกัด แต่จำนวนประชากรและความต้องการใช้ประโยชน์ที่ดินมีมากขึ้น ปัจจุบันมีการใช้ประโยชน์ที่ดินไม่ตรงตามศักยภาพของพื้นที่ เช่น มีการใช้พื้นที่ป่าสำหรับทำกิจกรรมทางการเกษตร ทำการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม หรือมีการขยายตัวของพื้นที่เมือง การอุตสาหกรรมเข้าไปในพื้นที่เกษตรกรรม และมีการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าไม่อย่างเหมาะสมตามสถานภาพของพื้นที่ และการกระจายการถือครองที่ดินยังไม่เหมาะสมและเป็นธรรม ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งการใช้ที่ดินที่มีความรุนแรงมากขึ้น

ตารางที่ 1.1 ข้อมูลพื้นที่ป่าไม้ประเทศไทย พ.ศ.2556-2565

ปี พ.ศ.	ภาคเหนือ		ภาคเหนือ เฉียงเหนือ		ภาคเหนือ		ภาคกลาง		ภาคตะวันตก		ภาคใต้		รวม		Year
	ไร่	%	ไร่	%	ไร่	%	ไร่	%	ไร่	%	ไร่	%	ไร่	%	
2556	46,276,272.34	65.31	15,813,972.47	15.09	4,744,496.45	22.02	11,906,639.32	20.92	12,328,626.47	53.08	110,504,109.93	23.95	102,119,539.55	31.57	2013
รวม	พื้นที่ภาคเหนือ		พื้นที่ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ		พื้นที่ภาคตะวันออก		พื้นที่ภาคกลาง		พื้นที่ภาคตะวันตก		พื้นที่ภาคใต้		พื้นที่ประเทศ		Total
	70,859,687.65		104,823,161.31		21,550,025.73		56,925,631.11		23,226,876.94		46,133,508.32		323,518,861.06		
2557	38,769,417.82	64.57	15,748,932.23	15.02	4,679,846.84	22.72	11,902,120.56	20.91	20,125,606.85	59.12	11,059,476.32	23.97	102,285,400.62	31.62	2014
รวม	พื้นที่ภาคเหนือ		พื้นที่ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ		พื้นที่ภาคตะวันออก		พื้นที่ภาคกลาง		พื้นที่ภาคตะวันตก		พื้นที่ภาคใต้		พื้นที่ประเทศ		Total
	60,044,825.57		104,823,161.31		21,550,025.73		56,925,631.11		34,041,709.01		46,133,508.32		323,518,861.06		
2558	38,719,094.97	64.48	15,660,166.47	14.94	4,691,143.23	21.77	11,984,339.30	21.06	20,112,232.71	59.09	11,074,005.20	23.99	102,240,981.88	31.60	2015
2559	38,650,570.21	64.37	15,647,822.52	14.93	4,707,393.26	21.84	12,000,926.79	21.09	20,091,259.39	59.03	11,076,833.92	24.00	102,174,805.09	31.58	2016
2560	38,557,202.56	64.21	15,685,553.79	14.94	4,711,792.44	21.86	12,039,144.43	21.15	20,104,313.86	59.06	11,088,343.44	24.02	102,156,350.51	31.58	2017
2561	38,533,429.40	64.17	15,750,098.53	15.03	4,725,162.36	21.93	12,163,869.66	21.37	20,108,513.54	59.08	11,207,228.70	24.28	102,488,302.19	31.68	2018
2562	38,422,185.10	63.99	15,751,998.42	15.03	4,726,696.64	21.93	12,221,308.19	21.47	20,134,123.90	59.15	11,227,760.46	24.33	102,484,072.71	31.68	2019
2563	38,332,114.91	63.84	15,718,049.67	14.99	4,724,547.80	21.92	12,233,818.36	21.50	20,122,979.15	59.12	11,221,974.88	24.31	102,353,484.76	31.64	2020
2564	38,228,700.46	63.66	15,702,387.78	14.98	4,721,201.84	21.91	12,240,542.44	21.51	20,101,055.48	59.05	11,218,546.38	24.31	102,212,434.37	31.59	2021
2565	38,147,662.41	63.53	15,695,705.86	14.97	4,711,228.29	21.86	12,273,419.39	21.57	20,083,474.07	59.00	11,224,484.95	24.32	102,135,974.96	31.57	2022
รวม	พื้นที่ภาคเหนือ		พื้นที่ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ		พื้นที่ภาคตะวันออก		พื้นที่ภาคกลาง		พื้นที่ภาคตะวันตก		พื้นที่ภาคใต้		พื้นที่ประเทศ		Total
	60,048,349.14		104,823,709.22		21,550,883.56		56,912,645.90		34,038,210.42		46,154,901.40		323,528,699.65		

ที่มา : กรมป่าไม้, 2565

จากข้อมูลในตารางที่ 1.1 แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ป่าไม้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นกว่าแต่ก่อน อาจกล่าวได้ว่า มีการบริหารจัดการที่น่านสนใจจึงทำให้มีการเพิ่มขึ้นของจำนวนพื้นที่ป่าไม้ ซึ่งเป็นไปตามที่ได้ศึกษาข้อมูลเบื้องต้น กรณีภาครัฐต้องปฏิบัติตามนโยบายที่เกี่ยวกับความมั่นคงของฐานทรัพยากรและมีการสร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์กับการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ผืนป่า มีการจัดทำแนวเขตที่ดินของรัฐอย่างชัดเจน มีกระบวนการพิสูจน์สิทธิการถือครองที่ดินในเขตพื้นที่ของรัฐโดยอาศัยระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ มีการใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม และมีการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกัน

การบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ก็เพื่อรักษาฐานทรัพยากรให้มั่นคงและเอื้อประโยชน์ให้ชุมชนในพื้นที่ได้อาศัยทรัพยากรธรรมชาติในป่าเพื่อการดำรงชีพ จึงเป็นที่มาของแนวคิดการจัดการร่วมป่าชุมชน โดยให้ชุมชนเข้ามาร่วมจัดการ ป่าชุมชนตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 ได้ให้ความหมายว่าป่าชุมชน หมายถึง ป่าหรือที่ดินอื่นใดซึ่งกรมป่าไม้ได้อนุมัติให้เป็น โครงการป่าชุมชน ตามแนวทางของกรมป่าไม้ ภายใต้กฎหมายกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่ของกรมป่าไม้ ในการควบคุม ดูแล รักษา หรือบำรุงป่า เพื่อให้ป่าเกิดความยั่งยืน และชุมชนได้รับประโยชน์ นอกจากนี้ พระราชบัญญัติดังกล่าวยังได้แบ่งประเภทป่าและกำหนดพื้นที่ดำเนินโครงการป่าชุมชนไว้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน ภายใต้กรอบของกฎหมาย ซึ่งการแบ่งประเภทของพื้นป่ามี 4 ประเภท คือ พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 พื้นที่ป่า ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 ป่าสาธารณประโยชน์ และป่าอื่นๆ (กรมป่าไม้, 2564)

ความเป็นมาจากปี พ.ศ. 2530 ที่มีกรมส่งเสริมการจัดการป่าชุมชนด้วยการให้ชุมชนได้เรียนรู้และตระหนักถึงคุณค่าและช่วยกันดูแลป่าไม้ในท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างและฟื้นฟูป่าชุมชนในพื้นที่สาธารณะประโยชน์ มีกรมป่าไม้ทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนความรู้และทรัพยากรที่ช่วยเสริมสร้างป่าชุมชนให้เข้มแข็งได้อย่างยั่งยืน ต่อมาในปี พ.ศ. 2548 กรมป่าไม้ ได้พัฒนารูปแบบการส่งเสริมให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนอย่างแท้จริง โดยให้ชุมชนได้จัดทำแผนการบริหารจัดการป่าชุมชนด้วยตนเอง และมีเจ้าหน้าที่ป่าชุมชนเป็นผู้แนะนำ กรมป่าไม้ ได้จัดสรรงบประมาณในหมวดเงินอุดหนุนให้กับชุมชน โดยตรง เพื่อใช้ในการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดตามแผนงานพัฒนาป่าชุมชนอย่างยั่งยืน (กรมป่าไม้, 2564)

กรมป่าไม้ได้ให้นิยามของ “ป่าชุมชน” ไว้อย่างกว้างว่าป่าชุมชนคือป่าซึ่งประชาชนกลุ่มประชาชน หรือสถาบันในชุมชนได้ร่วมดำรงรักษาไว้เพื่อให้เกิดประโยชน์กับชุมชน ป่าชุมชนตามความหมายนี้จึงเป็นแหล่งป่าไม้ที่อยู่บริเวณใกล้หมู่บ้านหรืออยู่ภายในหมู่บ้าน ซึ่งได้ถูกรักษาไว้เพื่อประชาชนได้ใช้สอยร่วมกัน แหล่งป่าไม้ธรรมชาติที่ประชาชนรักษาไว้เพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้ เช่น ป่าน้ำซับ ป่าปูด ป่าช้า หรือแหล่งป่าไม้ที่รักษาไว้โดยสถาบันในหมู่บ้านเพื่อประโยชน์ด้านอื่นของหมู่บ้าน เช่น อ่างเก็บน้ำ ฯ (กรมป่าไม้, 2555)

ตารางที่ 1.2 ป่าชุมชนตามพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562

ภาค	จำนวน		รวมพื้นที่		
	หมู่บ้าน	ป่าชุมชน	ไร่	งาน	ตารางวา
ภาคเหนือ	4,688	4,242	4,623,898	1	23
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	6,155	4,990	1,221,306	3	61
ภาคกลาง	1,184	1,157	536,214	3	77
ภาคใต้	814	804	206,968	0	3
รวม	12,801	11,193	6,228,388	0	64

ที่มา : กรมป่าไม้, 2567

ในประเทศไทยพบว่ามีการจัดตั้งป่าชุมชนตามพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 (ข้อมูล ณ วันที่ 31 พฤษภาคม 2567) ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าที่อนุญาตให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการจำนวนมาก โดยมีสำนักงานบริหารป่าชุมชน กรมป่าไม้ เป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักในการบริหารป่าชุมชน มีเป้าหมายดำเนินการในหมู่บ้านรอบแนวเขตป่าสงวนแห่งชาติ โดยมีชุมชนที่เข้าร่วมโครงการป่าชุมชนทั้งสิ้น 12,801 หมู่บ้าน มีพื้นที่ป่ารวม 6,228,388 ไร่ 64 ตารางวา ภาคเหนือมีพื้นที่ป่าชุมชนมากที่สุด 4,623,898 ไร่ 1 งาน 23 ตารางวา รองลงมาคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีเนื้อที่ 1,221,306,975 ไร่ 3 งาน 61 ตารางวา ภาคกลางมีเนื้อที่ 536,214 ไร่ 3 งาน 7 ตารางวา และภาคใต้มีเนื้อที่ 206,986 ไร่ 3 ตารางวา และต่อมาได้มีการส่งเสริมจัดตั้งป่าชุมชนเพิ่มขึ้น

ตารางที่ 1.3 การส่งเสริมจัดตั้งป่าชุมชน

ปีงบประมาณ	จำนวน		รวมพื้นที่		
	หมู่บ้าน	ป่าชุมชน	ไร่	งาน	ตารางวา
ปี 2563	390	390	172,069	2	77
ปี 2564	300	300	130,037	2	05
ปี 2565	100	100	63,913	2	41
ปี 2566	449	449	264,058	2	31
รวม	1,239	1,239	630,079	1	54

ที่มา : กรมป่าไม้, 2567

อันที่จริงป่าชุมชนทุกแห่งมีความน่าสนใจที่จะเลือกทำการศึกษาวิจัย แต่ในครั้งนี้อยู่วิจัยเลือกพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี เพราะผู้วิจัยมีความคุ้นเคยกับพื้นที่แห่งนี้ จึงต้องการเลือกศึกษาพื้นที่นี้

เป็นอันดับแรกก่อนที่จะต่อยอดศึกษาเรียนรู้ในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ผู้วิจัยเป็นบุคลากรของมหาวิทยาลัยรังสิต ซึ่งมีมหาวิทยาลัยมีเป้าหมายสำคัญคือการมุ่งยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในสังคม รวมถึงต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดกาญจนบุรี มหาวิทยาลัยรังสิตได้เลือกจังหวัดกาญจนบุรีเป็นต้นแบบในการพัฒนา โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนในการส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การนำนวัตกรรมด้านการเกษตรไปใช้ในกระบวนการปลูกข้าวซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของเกษตรกรไทย โดยกิจกรรมดังกล่าวมีการดำเนินการแบบครบวงจรเริ่มตั้งแต่การเพาะปลูกไปจนถึงการจัดจำหน่ายโดยใช้หลักการตลาดเข้าไปช่วยเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ต่อมามหาวิทยาลัยรังสิตมีแนวคิดเพิ่มเติมในการส่งเสริมการปลูกต้นไม้เป็นพืชเศรษฐกิจด้วยเช่นกัน กิจกรรมนี้ชื่อกิจกรรมไม้คู่ชาติ ถือว่าเป็นกิจกรรมที่ผสมกลมกลืนกันกับวิถีชีวิตของชาวชุมชนซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จากเป้าหมายและโครงการของมหาวิทยาลัยรังสิต ทำให้ผู้วิจัยเกิดแรงบันดาลใจ และเกิดแนวคิดที่จะเลือกทำการศึกษาวิจัยโดยใช้พื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงและสอดคล้องกับแนวคิดและนโยบายขององค์กร

1.2 คำถามการวิจัย

จากความสำคัญและที่มาของปัญหาทำให้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการจัดการร่วมของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี โดยผู้วิจัยได้กำหนดคำถามการวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยคือ

1.2.1 การจัดการร่วมของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี เป็นอย่างไร

1.2.2 การจัดการร่วมของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี มีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการเป็นอย่างไร

1.2.3 การจัดการร่วมของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี สามารถบริหารจัดการเพื่อพัฒนาการจัดการร่วมได้มากน้อยเพียงใด

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาการจัดการร่วมของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี

1.3.2 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการจัดการร่วมของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี

1.3.3 เพื่อเสนอแนวทางการจัดการร่วมของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ให้ประสบผลสำเร็จ

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาเรื่องการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยศึกษาเกี่ยวกับการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี โดยศึกษาความร่วมมือในการจัดการจัดการร่วม ศึกษาปัญหาและอุปสรรคตามกรอบแนวคิดการจัดการร่วม (Co-Management) ซึ่งเป็นแนวทางในการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ได้กำหนดไว้

1.4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การศึกษาคือจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มหาวิทยาลัยรังสิต ดันสังกัดของผู้วิจัย ได้มีโครงการพัฒนาสังคมและเลือกพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรีเป็นพื้นที่ต้นแบบในการดำเนินกิจกรรม โดยผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ป่าชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี เฉพาะประเภทป่าตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาในเขตพื้นที่ป่าชุมชน 2 แห่ง ได้แก่ ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี อำเภอพนมทวน และป่าชุมชนบ้านยางโทน อำเภอไทรโยค เหตุผลที่ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ทั้งสองแห่งนี้เพื่อทำการศึกษาวิจัยก็เพราะเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมจนเกิดผลสำเร็จและได้รับรางวัลลูกโลกเขียว และป่าทั้งสองแห่งยังมีความแตกต่างกันด้านสภาพพื้นที่ จึงทำให้เกิดความน่าสนใจที่จะศึกษาควบคู่กันไป ด้านความแตกต่างนั้นคือป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีจะตั้งอยู่ใกล้บริเวณเขตเมือง ส่วนป่าชุมชนบ้านยางโทนจะตั้งอยู่ห่างไกลเขตเมือง

ออกไปในป่าลึก ทำให้ปัญหาที่มีของแต่ละพื้นที่อาจมีความแตกต่างกัน ตลอดจนรูปแบบการดำเนินกิจกรรมก็อาจมีความแตกต่างกันด้วย จากความแตกต่างด้านสภาพพื้นที่ซึ่งทำให้เกิดความน่าสนใจนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำพื้นที่ทั้งสองแห่งนี้มาศึกษาเพื่อให้ได้คำตอบให้กับการทำวิจัยครั้งนี้

1.4.3 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาวิจัย แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 ภาครัฐ ได้แก่ ผู้บริหารกรมป่าไม้ส่วนภูมิภาค ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น กรรมการนโยบายป่าชุมชน กรรมการป่าชุมชนประจำจังหวัด ซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการร่วมป่าชุมชนรวมทั้งหมดจำนวน 8 ท่าน

กลุ่มที่ 2 ภาคประชาชน ได้แก่ กรรมการจัดการป่าชุมชน (มาจากการคัดเลือกจากชุมชน) และสมาชิกป่าชุมชนรวมทั้งหมดจำนวน 10 ท่าน

1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ศึกษาการจัดการร่วมป่าชุมชนในเขตพื้นที่ ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ในช่วง พ.ศ. 2565 - 2566

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะ ดังต่อไปนี้

ป่าชุมชน หมายถึง ป่าหรือที่ดินในเขตพื้นที่ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี เป็นป่าชุมชนที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมาย สมาชิกในป่าชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากป่าได้โดยมีการควบคุมการใช้ประโยชน์ และมีสมาชิกจากป่าชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับเจ้าหน้าที่ของภาครัฐเพื่อการควบคุมดูแลรักษาป่าชุมชนให้ยั่งยืน

สมาชิกป่าชุมชน หมายถึง ประชาชนที่อยู่อาศัยหรือทำมาหากินบริเวณโดยรอบป่าชุมชน ในเขตพื้นที่ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน และเป็นผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการร่วมป่าชุมชนในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี

การจัดการร่วม หมายถึง การร่วมมือกันจัดการในกิจกรรม โดยการร่วมกันคิด ร่วมกันสร้าง ร่วมกันพัฒนา ช่วยกันสร้างสรรค์ความคิดให้เกิดสิ่งใหม่ ช่วยกันวางแผน และร่วมตัดสินใจ มีการดำเนินงานร่วมกัน มีการแชร์ความรับผิดชอบร่วมกัน มีการประเมินผลเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าและเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดียิ่งขึ้น

การจัดการร่วมป่าชุมชน หมายถึง การนำแนวคิดการจัดการร่วมมาเป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการศึกษาการจัดการร่วมป่าชุมชน ซึ่งประกอบด้วย 5 ระดับ คือ Instructive > Consultative > Co-operative > Advisory > Informative ที่มา : Sevaly Sen and Jesper Raakjaer Nielsen (1996) ซึ่งจะเป็นเครื่องมือสำคัญเพื่อใช้พัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกป่าชุมชนให้ได้รับสิทธิชุมชนภายใต้กฎหมายอย่างทั่วถึงและทำให้เกิดเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน การจัดการรูปแบบนี้เป็นการสร้างการจัดการร่วมที่มีความเสมอภาคสุจริตโปร่งใสตรวจสอบได้ การจัดการร่วมป่าชุมชนจะมีสมาชิกป่าชุมชนเป็นศูนย์กลาง มีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชน มีกลไกการจัดการร่วมที่ต่อเนื่องสร้างสรรค์มีเหตุผลสามารถแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสมโปร่งใสและจริงใจ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ประโยชน์ด้านวิชาการ

ผลการศึกษาครั้งนี้ทำให้ได้รับรู้ถึงการจัดการร่วมของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อที่จะนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินการจัดการร่วมในรูปแบบที่มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

1.6.2 ประโยชน์ด้านการปฏิบัติ

ผลการศึกษาครั้งนี้ คาดว่าจะได้แนวทางปฏิบัติให้ผู้กำหนดนโยบายพิจารณาออกแบบการจัดการร่วม ของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทนจังหวัดกาญจนบุรี ไปสู่

ความสำเร็จที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของป่าชุมชน และตอบสนองตรงตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้มากที่สุด

1.6.3 ประโยชน์ด้านการกำหนดแนวทางการดำเนินการป่าชุมชน

ผลการศึกษาอาจใช้ประกอบเป็นแนวทางการสร้างมาตรฐานการดำเนินงานอย่างบูรณาการที่เกี่ยวข้องกับป่าชุมชน เพื่อลดปัญหาและอุปสรรคในการจัดการร่วม ของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ให้เกิดผลสำเร็จได้มากที่สุดต่อไป

1.7 แผนการนำเสนอการวิจัย

การวิจัยเรื่องการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ในครั้งนี้มีเนื้อหาประกอบด้วย 5 บท ได้แก่

บทที่ 1 บทนำ กล่าวถึงความเป็นมาของป่าชุมชน การจัดการป่าชุมชน ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น รวมทั้งคำถามการวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตการวิจัย นิยามศัพท์ และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

บทที่ 2 กล่าวถึงแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับเรื่องการจัดการร่วม ตามกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ นอกจากนี้ยังกล่าวถึง แนวคิดการมีส่วนร่วม แนวคิดเกี่ยวกับป่าชุมชน สารสนเทศเกี่ยวกับป่าชุมชนจังหวัดกาญจนบุรี ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี และป่าชุมชนบ้านยางโทน งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3 แสดงถึงระเบียบวิธีวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ วิธีการศึกษา วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การกำหนดพื้นที่เก็บข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุปท้ายบท

บทที่ 4 นำเสนอผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้

บทที่ 5 บทสุดท้ายเป็นบทสรุปผลการศึกษา อภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะในการดำเนินการจัดการร่วม

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เมื่อได้ทราบถึงที่มาและความสำคัญของปัญหาในการศึกษาเรื่องการจัดการร่วมป่าชุมชน บ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ในบทนี้ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่วิจัยเพื่อใช้เป็นแนวทางและเป็นกรอบแนวคิดของการศึกษา ได้แก่

2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการร่วม (Co-Management)

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม (Participation)

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับป่าชุมชน (Community Forest)

2.4 สารสนเทศเกี่ยวกับป่าชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี

2.4.1 ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี

2.4.2 ป่าชุมชนบ้านยางโทน

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6 กรอบแนวคิดการวิจัย

2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการร่วม (Co-Management)

การศึกษาเรื่องการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการร่วม ตามตัวแบบที่นักวิชาการได้อธิบายในประเด็นสำคัญ ได้แก่

การประชุมที่มอนทรีออล (1995) สภาว่าด้วยการอนุรักษ์โลก (World Conservation Congress) ให้นิยามการจัดการร่วม (Co-Management) คือ ภาควิชาสัมพันธ์ระหว่างองค์กรรัฐ ชุมชนท้องถิ่น ผู้ใช้ทรัพยากร (Resource Users) เอ็นจีโอและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ตามความเหมาะสมกับเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรนั้น ๆ มาร่วมมือ แบ่งความรับผิดชอบ และหนุนเสริมกันไปตามอำนาจที่มีอยู่ของแต่ละฝ่ายในการจัดการทรัพยากรในพื้นที่บริเวณใดบริเวณหนึ่ง

ไพสิฐ พาณิชย์กุล (2556 อ้างถึงใน การประชุมที่มอนทรีออล, 1995) การจัดการร่วม (Co-Management) คือการจัดสรรอำนาจระหว่างรัฐกับผู้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติภายในพื้นที่ชุมชน การจัดการร่วมที่มีภาคีพันธมิตรเป็นภาครัฐผู้มีอำนาจทางกฎหมายกับชุมชนท้องถิ่น ผู้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรสองกลุ่มนี้ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดตั้งภาคีพันธมิตรของการจัดการร่วม ดังนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลที่ร่วมมือกับชุมชนจัดการป่าชุมชนจึงถือเป็นการจัดการร่วม

รายา ผกามาศ (2558) แนวคิดการจัดการร่วม (Co-Management) ในการจัดการทรัพยากรดิน น้ำ ป่า ได้พัฒนามาจากข้อถกเถียงถึงช่องว่างในการจัดการทรัพยากรโดยชุมชนกับการจัดการโดยรัฐ ซึ่งทั้ง 2 รูปแบบขึ้นอยู่กับคนละขั้วทั้ง ๆ ที่ต่างมีจุดแข็งที่น่าจะบูรณาการร่วมกันได้ แต่เมื่อต่างฝ่ายต่างปฏิบัติจึงมีจุดอ่อนที่ทำให้ได้ผลน้อยมากในทางปฏิบัติ

เดโช ไชยทัต (2558 อ้างถึงใน รายา ผกามาศ, 2558) บางทีคนก็มองการจัดการร่วมเป็นเรื่องโรแมนติก เป็นเรื่องของความร่วมมือที่แฮปปี้ ไม่มีความขัดแย้ง ซึ่งเป็นไปไม่ได้เพราะมันเป็นเรื่องที่เราปัญหาจัดการร่วมกัน ไม่ใช่เอาความ โรแมนติกมาจัดการ นอกจากการแสดงความคิดเห็นเรื่องการจัดการร่วม เดโช ไชยทัต ยังได้แสดงความเห็นของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมได้รับการยอมรับว่าเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่งในการดำเนินการให้ประสบความสำเร็จ อาทิ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมในการวางแผนขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ประเทศไทย ที่ทุกฝ่ายยอมรับและเชื่อว่าจะเป็นหลักการที่นำไปสู่การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม หากพิจารณาถึงความสำคัญของหลักการมีส่วนร่วมที่ปรากฏเป็นทางการอย่างชัดเจนตามสาระสำคัญในกฎหมายรัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ถือได้ว่าสังคมไทยได้ปรับเปลี่ยนระบบการบริหารจัดการโดยรัฐเพียงลำพังไปสู่ระบบการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมมาแล้วเป็นระยะเวลาเกือบ 30 ปี ซึ่งหากพิจารณาถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน สามารถจำแนกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ การมีส่วนร่วมในแบบปัจเจกบุคคล การมีส่วนร่วมผ่านกลไกของการร่วมกลุ่มจัดตั้งเป็นองค์กรหรือชุมชน และการมีส่วนร่วมในแบบการจัดการร่วมระหว่างองค์กรที่เกี่ยวข้อง

Sen & Nielsen (1996 อ้างถึงใน การประชุมที่มอนทรีออล, 1995) ให้นิยามการจัดการร่วม (Co-Management) คือการจัดการที่มีการแบ่งความรับผิดชอบร่วมกัน (Shared Responsibilities) ระหว่างรัฐกับชุมชนผู้ใช้ประโยชน์ทรัพยากร (User Groups) และได้แบ่งการจัดการร่วมเป็น 5 ระดับ คือ

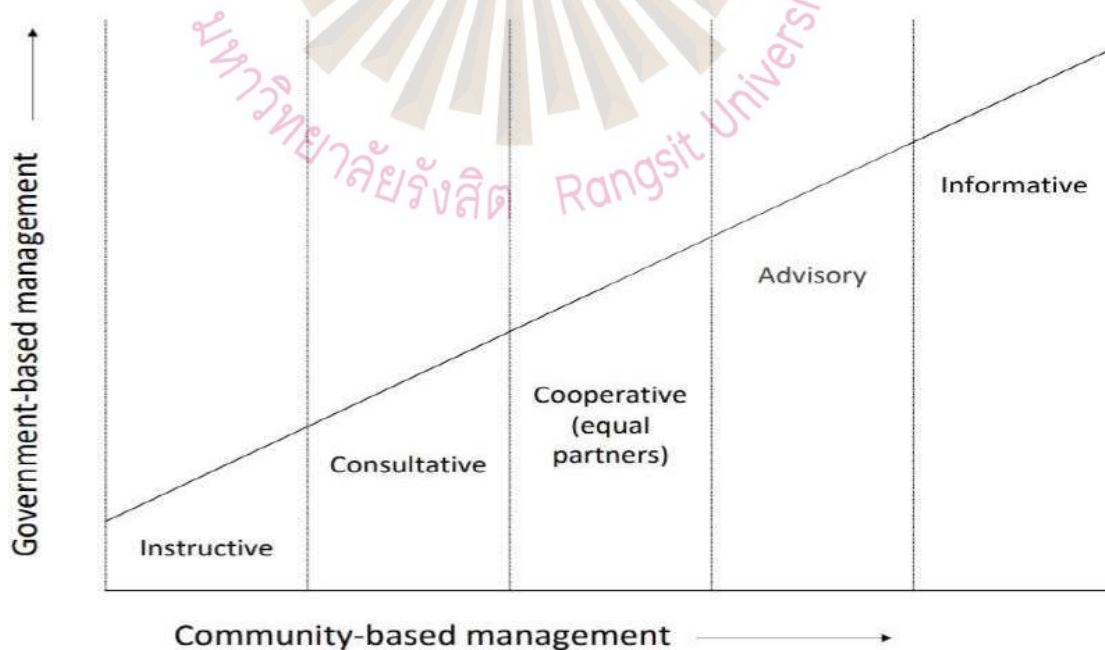
1) การออกคำสั่ง (Instructive) เป็นระบบการจัดการร่วมที่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันเพียงเล็กน้อยระหว่างภาครัฐบาลและภาคประชาชน และมีความแตกต่างจากการบริหารจัดการแบบรวมศูนย์ในแง่ที่ว่าจะมีกลไกในการสนทนาร่วมกัน แต่แนวโน้มคือภาครัฐมีการแจ้งให้ภาคประชาชนรับทราบเกี่ยวกับการตัดสินใจที่ภาครัฐวางแผนจะทำ

2) การให้คำปรึกษา (Consultative) มีกลไกที่ภาครัฐบาลให้คำปรึกษากับภาคประชาชน แต่สุดท้ายรัฐบาลเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด

3) การร่วมมือ (Co-Operative) การจัดการร่วมประเภทนี้คือการที่ภาครัฐบาลและภาคประชาชนร่วมมือกันในฐานะหุ้นส่วนที่มีความเท่าเทียมกันในการตัดสินใจ

4) การให้คำแนะนำ (Advisory) ภาคประชาชนนำเสนอการตัดสินใจเพื่อให้ภาครัฐเป็นผู้รับรองการตัดสินใจ

5) การให้ข้อมูล (Informative) ภาครัฐอนุญาตให้ภาคประชาชนใช้ประสบการณ์ในการดำเนินการกิจกรรม โดยภาครัฐบาลจะคอยสังเกตการณ์และเป็นผู้ให้คำปรึกษาและสนับสนุนข้อมูล

รูปที่ 2.1 ระดับการจัดการร่วม Co-Management ที่มา : Sen & Nielsen, 1996

จากรูปที่ 2.1 ผู้วิจัยขออธิบายแนวคิดทฤษฎีการจัดการร่วมตามแนวคิดของ Sen & Nielsen (1996) เพื่อเป็นข้อมูลเพิ่มเติมในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ กล่าวคือ

ระดับที่ 1 การออกคำสั่ง (Intructive) คือภาคประชาชนยังไม่มีความพร้อมที่จะดูแลตัวเอง ยังขาดความรู้ความเข้าใจ ภาครัฐจึงต้องให้คำแนะนำและสนับสนุนในเรื่องของความรู้ความเข้าใจ เพื่อเพิ่มทักษะให้กับภาคประชาชน ตัวอย่างเช่น ปัญหาจากไฟฟ้าภาครัฐจะต้องแนะนำให้ภาคประชาชนเข้าใจสถานการณ์และรู้จักวิธีการจัดการและแก้ปัญหาไฟฟ้า

ระดับที่ 2 การให้คำปรึกษา (Consultative) คือภาคประชาชนเริ่มมีประสบการณ์ในการดำเนินกิจกรรมมากขึ้น ภาคประชาชนจึงมีโอกาสได้ร่วมปรึกษาหารือและเสนอแนะ แต่สุดท้ายภาครัฐก็ยังคงเป็นผู้ตัดสินใจในทุกอย่างเอง

ระดับที่ 3 ความร่วมมือ (Co-Operative) คือภาคประชาชนมีความเข้มแข็งดูแลตัวเองได้ ภาครัฐและภาคประชาชนจึงมีการทำงานร่วมกันอย่างจริงจัง มีความเท่าเทียมกันในเรื่องการตัดสินใจเพื่อหาข้อสรุป และจากความพร้อมของภาคประชาชนทำให้ในช่วงเวลานี้อาจจะมีภาคเอกชนเกิดความสนใจและเข้ามาเป็น Partners ให้การสนับสนุนในเรื่องต่าง ๆ

ระดับที่ 4 การให้คำแนะนำ (Advisory) คือภาคประชาชนเข้มแข็ง ภาครัฐจึงเริ่มลดบทบาทลง ปล่อยให้ภาคประชาชนตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมเอง โดยที่ภาครัฐเป็นผู้รับรองการตัดสินใจ

ระดับที่ 5 การให้ข้อมูล (Informative) คือภาคประชาชนมีความเข้มแข็ง ภาครัฐจึงอนุญาตให้จัดทำกิจกรรมด้วยตัวเอง ภาครัฐจะเป็นผู้สังเกตการณ์ให้ข้อมูลและให้คำปรึกษา และภาคประชาชนมีหน้าที่นำเสนอรายงานให้ภาครัฐได้รับรู้ จากแนวคิดทฤษฎีจะเห็นได้ว่าภาพรวมทั้งหมดของระดับการจัดการร่วมนั้น ภาครัฐและชุมชนจะทำงานร่วมกัน โดยชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมและมีระดับของการร่วมแสดงความคิดเห็นและร่วมตัดสินใจในกิจกรรม

การจัดการร่วมยังต้องอาศัยการคิดอย่างสร้างสรรค์ การปรับตัวและแก้ปัญหา การพัฒนาด้านจิตสาธารณะ การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการนำสิ่งเหล่านั้นมาช่วยสนับสนุนตามบริบทร่วมคิดร่วมสร้างร่วมพัฒนา เพราะสถานการณ์จริงในการจัดการร่วมคงไม่ได้ราบรื่นเรียบร้อยหรือโปรยด้วยกลีบกุหลาบเสมอไป บางครั้งอาจต้องเผชิญปัญหา ตัวอย่างเช่นปัญหา

จากการสื่อสารที่คลาดเคลื่อนซึ่งถือเป็นปัญหาใหญ่เพราะอาจนำไปสู่ความล้มเหลว จึงต้องมีการสื่อสารที่ดีมาเป็นตัวช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี เกิดความรู้ เกิดความคิดเชิงบวก เกิดความเข้าใจ ตรงกัน เกิดทัศนคติที่ดี และเกิดความไว้วางใจกัน ดังเช่น สมศักดิ์ สุขวงศ์ (2550) ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องของการสื่อสารว่า การสื่อสารในการจัดการป่าชุมชน ควรใช้การสื่อสารสองทิศทาง (Two-Way Communication) ไม่ควรจะใช้การสื่อสารทิศทางเดียว (One-Way Communication) ที่ใช้การประชาสัมพันธ์แบบเดิม ๆ เช่น เจ้าหน้าที่เข้าไปบรรยายให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของ ป่า สัตว์ป่า ด้วยการฉายหนังกลางแปลง ฉายสไลด์ ฉายวิดีโอ และปิดโปสเตอร์ วิธีนี้จะไม่ได้ผล จะไม่ได้รับความสนใจ แต่ที่เกิดการรวมตัวในกิจกรรมเพราะสมัยก่อนสื่อบันเทิงจะมีน้อยมากชาวบ้านจึงสนใจที่จะมาดูการฉายหนังกลางแปลง อีกอย่างหนึ่งคือชาวบ้านรู้ว่าคนกับป่าต้องพึ่งพากัน ถ้าไม่มีป่าพวกเขาจะอยู่ไม่ได้ แต่สิ่งที่พวกเขาอยากรู้เพิ่มยิ่งไปกว่านั้นคือวิธีการทำมาหากินที่ดีกว่าเดิม เมื่อเกิดความต้องการที่คล้ายคลึงกัน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐได้ตระหนักถึงความต้องการของชาวบ้าน จึงได้ปรับเปลี่ยนมาใช้วิธี การสื่อสารสองทิศทาง (Two-Way Communication) คือปรับเปลี่ยนไปเป็นการพูดคุยกับชาวบ้านอย่างเป็นทางการและมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

นอกจากความสำคัญเรื่องของการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาด้านจิตสาธารณะก็สำคัญเช่นกัน เพราะเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกให้คนในป่าชุมชนเข้ามามีบทบาทสำคัญในการเข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ ดังนั้นการณรงค์และการปลูกฝังให้เกิดความสำนึกจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ส่วนการจัดการร่วมตามแนวคิดของ Sen & Nielsen (1996) ที่แบ่งออกเป็น 5 ระดับ การจัดการร่วมระดับที่ 3 การร่วมมือ (Co-Operative) ถือเป็นระดับที่มีความสำคัญสำหรับการจัดการร่วมป่าชุมชน เพราะแต่ละฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการจัดการ การมาร่วมตัวเพื่อการร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนทำให้เกิดความแตกต่างหลากหลายในเรื่องของแนวความคิดและการระดมความคิด ซึ่งความแตกต่างนั้นอาจช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ เกิดการสื่อสารที่สร้างสรรค์ การปฏิสัมพันธ์นี้จะทำให้เกิดองค์ความรู้ เกิดประสบการณ์ใหม่ที่สามารถนำมาใช้เพื่อช่วยแก้ปัญหาช่วยเสริมความหวังและเป็นสิ่งนำไปสู่การพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ คือการพัฒนานวัตกรรม (Innovation Development) อันจะช่วยสนับสนุนให้เกิดความสำเร็จอย่างยั่งยืน

สำหรับการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาเพื่อค้นหาคำตอบเกี่ยวกับการจัดการร่วมของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโพนว่ามีผลลัพธ์ของการดำเนินงานอยู่ในระดับ

ใด (Instructive >Consultative >Co-Operative <Advisory >Informative) จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการจัดการร่วม (Co-Management) สามารถสรุปได้ว่าการจัดการร่วมหมายถึงการร่วมมือกันจัดการในกิจกรรมเป็นการแบ่งความรับผิดชอบและร่วมรับประโยชน์ โดยการจัดการร่วมนั้นยังรวมถึงการร่วมกันคิดร่วมกันสร้างร่วมกันพัฒนาและช่วยกันสร้างสรรค์ความคิดให้เกิดสิ่งใหม่ ช่วยกันวางแผนร่วมตัดสินใจ และมีการดำเนินงานร่วมกัน มีการแชร์ความรับผิดชอบร่วมกัน มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรร่วมกัน และมีการประเมินผลเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าและเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดียิ่งขึ้น แนวคิดในการวิจัยครั้งนี้การจัดการร่วม (Co-Management) เริ่มจากภาครัฐและภาคประชาชนร่วมมือกันจัดการในด้าน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมของป่าชุมชน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ภายใต้กฎหมายภายใต้กฎเกณฑ์ มีปฏิสัมพันธ์ มีการเกื้อกูล มีการพึ่งพา แสวงหาความพึงพอใจ แสวงหาความสุขความสำเร็จ และแสวงหาประโยชน์ร่วมกัน คนเรานั้นมีความแตกต่างกัน เช่น ความแตกต่างเรื่อง สติปัญญา ความรู้ ความคิด ทักษะ ทักษะ ประสิทธิภาพ ความสามารถ เมื่อมีการรวมตัวกัน ก็จะเป็นการรวบรวมความแตกต่างมาไว้ด้วยกัน จากความแตกต่างเหล่านี้สามารถนำมาช่วยสร้างความร่วมมือร่วมใจร่วมคิด เมื่อเกิดการปฏิสัมพันธ์จากหลายแนวคิดก็จะเกิดองค์ความรู้หลากหลาย ซึ่งสามารถนำมาสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม (Participation)

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการร่วม (Co-Management) ผู้วิจัยยังได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดการมีส่วนร่วม ความหมายของการมีส่วนร่วม ลักษณะของการมีส่วนร่วม ประเภทของการมีส่วนร่วม ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วม และการจัดการทรัพยากรแบบมีส่วนร่วม ซึ่งสาระสำคัญดังกล่าวได้มีนักวิชาการนำเสนอแนวคิดและองค์รวมของความรู้ไว้หลากหลาย

2.2.1 แนวคิดของการมีส่วนร่วม

Formaroff (1980 อ้างถึงใน สมบัติ นามบุรี, 2562) เสนอว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน มีขั้นตอนการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน รวมถึงการตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย กลวิธี ทรัพยากรที่ต้องใช้ตลอดจนการติดตามประเมินผล ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินงาน ขั้นตอนที่ 3 การใช้บริการจากโครงการ ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1981 อ้างถึงใน สมบัติ นามบุรี, 2562) ได้อธิบายขั้นตอนของการมีส่วนร่วมไว้ 4 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกสุดที่ต้องกระทำคือการกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชาชนที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานโครงการนั้นได้มาจากคำถามว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้างและจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารการงาน การประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) การมีส่วนร่วมในการประเมิน ผลนั้นสิ่งสำคัญจะต้องสังเกตคือความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectation) ซึ่งมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 อ้างถึงใน จุลพงษ์ สิทธิไตรรงค์, 2556) แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (People's Participation Theory) เกิดขึ้นจากการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนต่าง ๆ ทั่วโลก ทั้งซีกโลกตะวันออกและซีกโลกตะวันตก ดังจะเห็นได้จากประเพณี “ลงแขก” (Cooperative Work) ซึ่งมีการปฏิบัติในหมู่เกษตรกรทั่วโลก การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาครอบครัว กลุ่มละแวกบ้าน ชุมชน หมู่บ้าน ตลอดจนสังคมนั้น ได้พัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ในครอบครัวและในสังคมให้เจริญก้าวหน้าผาสุกเรื่อยมา ซึ่งการมีส่วนร่วมนั้นเกิดจากแนวความคิดสำคัญ 3 ประการ คือ 1) ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจร่วมและความห่วงกังวลส่วนบุคคล ซึ่งบังเกิดพ้องต้องกัน กลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม 2) ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกัน ที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้นผลักดันให้พุ่งไปสู่การรวมกลุ่ม วางแผน และลงมือกระทำร่วมกัน 3) ตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันนี้

จะต้องรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดความริเริ่มกระทำการที่สนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น

อภิญา กังสนารักษ์ (2544 อ้างถึงใน สมบัติ นามบุรี, 2562) ได้นำเสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า ชุมชนต้องมี ส่วนร่วมใน 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ร่วมตัดสินใจกำหนดความต้องการ และร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ ขั้นตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการแนวทางการดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากรและแหล่งวิทยากรที่จะใช้ในโครงการ ขั้นตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการทำประโยชน์ให้แก่โครงการโดยร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการเพื่อให้รู้ว่าผลจากการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่องหรือประเมินผลรวมทั้งโครงการในคราวเดียวก็ได้

โกวิทย์ พวงงาม (2545 อ้างถึงใน สมบัติ นามบุรี, 2562) ได้สรุปถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนในการพัฒนาควร จะมี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือ ถ้าหากชาวบ้านยังไม่สามารถทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาในท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดีแล้ว การดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาของท้องถิ่นย่อมไร้ประโยชน์ เพราะชาวบ้านจะไม่เข้าใจและมองไม่เห็นถึงความสำคัญของการดำเนินงานเหล่านั้น ขั้นตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เพราะการวางแผนดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้ชาวบ้านรู้จักวิธีการคิด รู้จักการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการนำเอาปัจจัยข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน ขั้นตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน แม้ชาวบ้านส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจน แต่ก็มีแรงงานของตนเองที่สามารถเข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงานจะทำให้ชาวบ้านสามารถคิดค้นทุนดำเนินงานได้ด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ถ้าหากการติดตามงานและ ประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมแล้วชาวบ้านย่อมจะไม่ทราบด้วยตนเองว่างานที่ทำไปนั้น ได้รับผลดีได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันในโอกาสต่อไปจึงอาจจะประสบความยากลำบาก

อกิน รพีพัฒน์ (2547 อ้างถึงใน สมบัติ นามบุรี, 2562) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข

ขั้นตอนที่ 2 การตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติงาน
ในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

สมบัติ นามบุรี (2562) แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม (Participation) ในด้านรัฐประศาสนศาสตร์การมีส่วนร่วมจะเกี่ยวข้องกับการสื่อสารในระบบเปิด ซึ่งเป็นการสื่อสารสองทางระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล ชุมชน หรือองค์กร ในการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือหลายกิจกรรมทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งการมีส่วนร่วมเป็นการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานมีการพัฒนาร่วมคิดร่วมตัดสินใจร่วมการดำเนินการและร่วมรับผลประโยชน์ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันของกลุ่ม และเป็นการเสริมสร้างความสามัคคี ความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มด้วย

2.2.2 ความหมายของการมีส่วนร่วม

Arnstien (1969 อ้างถึงใน สมบัติ นามบุรี, 2562) กล่าวว่า การเข้าไปมีส่วนร่วมโดยไม่มีบทบาทอะไรเลยย่อมไม่ได้ผล การมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพนั้น ผู้เข้าร่วมจะต้องรู้จักใช้อำนาจและสามารถควบคุมกิจกรรมนั้นได้จึงจะทำให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ

Berkley (1975 อ้างถึงใน สมบัติ นามบุรี, 2562) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมนั้นคือการที่ผู้นำเปิดโอกาสให้ผู้ตามทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจในการทำงานเท่าที่จะสามารถกระทำได้

William Erwin (1976 อ้างถึงใน สมบัติ นามบุรี, 2562) การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง

Cohen & Uphoff (1981 อ้างถึงใน สมบัติ นามบุรี, 2562) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึงสมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 มิติ ได้แก่

- 1) การมีส่วนร่วมการตัดสินใจ (Decision Making) ว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร
- 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (Implementation) การเสียสละในการพัฒนา รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ
- 3) การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ (Benefit) ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ (Evaluation)

United Nations (1981 อ้างถึงใน สมบัติ นามบุรี, 2562) อธิบายว่าการมีส่วนร่วมคือการเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้นและมีพลังของประชาชนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคมและการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ

Putti (1987 อ้างถึงใน สมบัติ นามบุรี, 2562) การมีส่วนร่วมเป็นพื้นฐานของกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะส่งผลให้การบริหาร จัดการมีลักษณะกว้าง ซึ่งเป็นทางหนึ่งที่จะทำให้การมีส่วนร่วมขยายไปสู่การปฏิบัติงานในระดับล่างขององค์การ

จุลพงษ์ สุทธิไตรรงค์ (2556) เสนอว่า การมีส่วนร่วมหมายถึงกิจกรรมที่เกิดจากแนวทางการมีส่วนร่วม จะต้องอาศัยความร่วมมือจากกลุ่มบุคคลที่มีความต้องการไปในแนวทางเดียวกัน และต้องการสร้างความร่วมมือเพื่อการดำเนินกิจกรรมให้สำเร็จตามความประสงค์ ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมมีการเปิดโอกาสให้กลุ่มบุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมและได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน

สมบัติ นามบุรี (2562) เสนอว่าการมีส่วนร่วมหมายถึง การเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม โดยการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคมและการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ

2.2.3 ลักษณะของการมีส่วนร่วม

Huntington & Nelson (1975 อ้างถึงใน สมบัติ นามบุรี, 2562) เห็นว่าลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนจะพิจารณาจาก กิจกรรมและการบริหาร ซึ่งจะต้องมีการศึกษาควบคู่กันไปในระดับกิจกรรมนั้น จะเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของการทำให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด ส่วนในด้านการบริหารจะเป็นลักษณะของผู้มีอำนาจหน้าที่ที่จะเปิดทางให้ประชาชนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นหรือแสดงออกถึงการเข้าร่วมในกิจกรรม โดย Huntington & Nelson ได้มีหลักในการพิจารณาถึงลักษณะการมีส่วนร่วม ได้แก่

1) กิจกรรมลักษณะของการมีส่วนร่วมประเภทนี้ให้ดูจากกิจกรรมที่เข้าร่วม เช่น ด้านการเมือง อาจพิจารณาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้ง การลงประชามติ การประท้วง กรณีที่รัฐมีโครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชน เป็นต้นว่าจะสามารถกระทำได้เพียงใด

2) ระดับการบริหาร โครงสร้างขององค์กรหนึ่งจะต้องมีสายการบังคับบัญชา การมีส่วนร่วมที่พิจารณาในแนวราบ ทุกแผนกทุกฝ่ายจะมีความเสมอกันในตำแหน่ง ดังนั้นการมีส่วนร่วมในแนวราบจึงเป็นไปได้ไปอย่างหลวม ๆ ไม่จริงจัง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีสถานะหรือตำแหน่งเท่ากัน ส่วนการพิจารณาในแนวดิ่ง เป็นการมีส่วนร่วมตามสายการบังคับบัญชา เช่น มีหัวหน้า ลูกน้อง มีฝ่าย มีแผนกต่าง ๆ ลดหลั่นกันไป การทำงานจึงมีการตรวจสอบตามลำดับชั้น การแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเองหรือผู้อื่นจะได้รับการตรวจสอบจากผู้บังคับบัญชา การมีส่วนร่วมทั้งแนวราบและแนวดิ่งนั้น ในบางครั้งจะต้องทำงานร่วมกัน ผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานในแผนกอื่น ๆ จึงต้องแสดงบทบาทตามสถานภาพของแนวราบและแนวดิ่ง

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และ พรรณทิพย์ เพชรมาก (2551 อ้างถึงใน สมบัติ นามบุรี, 2562) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วม ในการพัฒนาชุมชนไว้ในเอกสารประกอบการสอนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา เมืองและชนบท โดยได้ข้อสรุปลักษณะการมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 6 ลักษณะได้แก่

1) การรับข่าวสาร (Public Information) การมีส่วนร่วมแบบนี้ประชาชนเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียและบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดขอโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้ การแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

2) การปรึกษาหารือ (Public Consultation) เป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินการ โครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและการตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม นอกจากนี้ยังเป็นช่องทางการกระจายข่าวสารข้อมูลไปยังประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เกิดความเข้าใจและเพื่อให้มีการให้ข้อเสนอแนะเพื่อประกอบทางเลือกในการตัดสินใจ

3) การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรมและผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ การประชุมรับฟังความคิดเห็นมีหลายวิธีการ เช่น การประชุมระดับชุมชน (Community Meeting) การประชุมรับฟังความคิดเห็นเชิงวิชาการ (Technical Meeting)

4) การประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นการประชุมที่มีขั้นตอนการดำเนินงานที่เป็นระบบและมีความชัดเจนมากขึ้น เป็นเวทีในการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผยไม่มีการปิดบัง การประชาคมและคณะกรรมการจัดประชุมจะต้องมีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมที่เป็นที่ยอมรับ มีหลักเกณฑ์มีประเด็นในการพิจารณาที่ชัดเจนรวมถึงมีการแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบอย่างชัดเจน

5) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจต่อประเด็นปัญหานั้น ๆ ซึ่งอาจจะดำเนินการโดยการเลือกตัวแทนเข้าไปเป็นกรรมการที่มีอำนาจในการตัดสินใจ

6) การใช้กลไกทางกฎหมาย รูปแบบนี้ไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรงในเชิงการป้องกันและแก้ไข แต่เป็นลักษณะของการเรียกร้องและการป้องกันสิทธิของตนเอง อันเนื่องมาจากการไม่ได้รับความเป็นธรรม เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่ตนเองควรจะได้รับ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ให้หลักเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้หลายประการ และประชาชนสามารถใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญทั้งในรูปแบบของปัจเจกหรือในรูปแบบกลุ่ม องค์กร ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

2.2.4 ประเภทของการมีส่วนร่วม

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 อ้างถึงใน สมบัติ นามบุรี, 2562) ได้สรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วมมีดังต่อไปนี้

1) การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct Participation) โดยผ่านองค์กรที่จัดตั้งโดยประชาชน (Inclusive Organization) การรวมกลุ่มเยาวชนต่าง ๆ

2) การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม (Indirect Participation) โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน (Representative Organization) กรรมการของกลุ่มหรือชุมชน

3) การที่ประชาชนมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ (Open Participation) โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนของประชาชน (Non-Representative Organization) เช่น สถาบันหรือหน่วยงานที่เชิญชวน หรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ได้ตลอดเวลา

เจเลียว บุรีภักดี (2545 อ้างถึงใน สมบัติ นามบุรี, 2562) สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1) การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (Marginal Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่เท่าเทียมกัน กล่าวคือ ฝ่ายหนึ่งรู้สึกด้อยอำนาจกว่า มีทรัพยากรหรือความรู้ด้อยกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นต้น

2) การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน (Partial Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากการกำหนดนโยบายของรัฐ โดยไม่รู้จักความต้องการของประชาชน ดังนั้นการมีส่วนร่วมจึงเป็นเพียงประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมบางส่วนบางเรื่องเท่านั้น

3) การมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ (Full Participation) เป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนาด้วยความเท่าเทียมกันทุกฝ่าย จัดเป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างแท้จริงของประชาชนตามแนวความคิดและหลักการพัฒนาชุมชน เมื่อนำมาใช้ในการเรียนรู้จะสนับสนุนและส่งเสริมให้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

สุชาดา จักรพิสูทธิ์ (2547 อ้างถึงใน สมบัติ นามบุรี, 2562) ศึกษาเรื่องชุมชนกับการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1) ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านเหตุผล โดยการเปิดโอกาสให้สังคมองค์กรต่าง ๆ ประชาชนในชุมชนมีบทบาทหลักตามสิทธิหน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานตั้งแต่การคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การวางแผน การร่วมปฏิบัติและการรับผิดชอบ

ในผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมทั้งส่งเสริมชักนำสนับสนุนให้การดำเนินงานเกิดผลประโยชน์ต่อชุมชนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดด้วยความสมัครใจ

2) ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ อารมณ์ รวมทั้งค่านิยมของประชาชนเป็นเครื่องชี้นำตนเองให้เข้ามามีส่วนร่วม แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การกระทำที่บรรลุดุติประสงค์ที่กำหนดไว้ ทำให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมเกิดความผูกพัน มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ดำเนินงานด้วยความสมัครใจ

จินตนา สุจจาพันธ์ (2549 อ้างถึงใน สมบัติ นามบุรี, 2562) ได้แบ่งประเภทของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมที่แท้จริง (Genuine Participation) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบโครงการ เริ่มตั้งแต่ร่วมศึกษาปัญหาและความต้องการ ร่วมหาวิธีแก้ปัญหา ร่วมวางแผน นโยบายและแผนงาน ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่และร่วมปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ และร่วมประเมินผลโครงการ

2) การมีส่วนร่วมที่ไม่แท้จริง (No Genuine Participation) เป็นการมีส่วนร่วมเพียงบางส่วน โดยเฉพาะเข้าร่วมในการปฏิบัติตามโครงการที่ได้มีการกำหนดไว้แล้ว เช่น การเข้าเป็นสมาชิกหรือการร่วมเสียสละแรงงาน

เมตต์ เมตต์การ์ณจิต (2553 อ้างถึงใน สมบัติ นามบุรี, 2562) ได้กล่าวถึงประเภทของการมีส่วนร่วมโดยสามารถจำแนกการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมโดยตรง การมีส่วนร่วมในการบริหารเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการตัดสินใจเป็นสำคัญ ดังนั้น ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบกิจกรรมโดยตรง เช่น ผู้บริหาร หัวหน้าโครงการ มักจะเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในรูปของกรรมการที่ปรึกษาที่ให้ข้อคิด ข้อเสนอแนะ เพราะกิจกรรมบางอย่างอาจมีอุปสรรค ไม่สามารถแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี จึงจำเป็นต้องให้บุคคลอื่นเข้ามาร่วมในการตัดสินใจ เพื่อให้ผลการตัดสินใจเป็นที่ยอมรับแก่คนทั่วไปหรือเกิดผลงานที่มีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมโดยตรงจึงมีสาระสำคัญอยู่ที่ว่าเป็นการร่วมอย่างเป็นทางการและมักทำเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น คำสั่งแต่งตั้ง หนังสือเชิญประชุม บันทึกการประชุม เป็นต้น

2) การมีส่วนร่วมโดยอ้อม การมีส่วนร่วมโดยอ้อมเป็นเรื่องของการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุเป้าหมายอย่างไม่เป็นทางการ โดยไม่ได้ร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการบริหาร แต่เป็นเรื่องของการให้การสนับสนุนส่งเสริมให้บรรลุเป้าหมายเท่านั้น เช่น การบริจาคเงิน ทรัพย์สิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน เข้าช่วยสมทบ ไม่ได้เข้าร่วมประชุมแต่ยินดีร่วมมือ

2.2.5 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วม

Koufman (1949 อ้างถึงใน สมบัติ นามบุรี, 2562) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนในชนบท พบว่า อายุ เพศ การศึกษา ขนาดของครอบครัว อาชีพ รายได้ และระยะเวลาการอยู่อาศัยในท้องถิ่น มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

Creighton (2005 อ้างถึงใน สมบัติ นามบุรี, 2562) พบว่า การที่คนเราจะพิจารณาว่าตนได้รับ ผลกระทบและเลือกที่จะมีส่วนร่วมในโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือไม่นั้น อย่งน้อยขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ 6 ประการคือ

- 1) ความใกล้ชิดกับปัญหา
- 2) ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ
- 3) การเข้าถึงประโยชน์ใช้สอยหรือบริการ
- 4) ประเด็นทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม
- 5) ค่านิยม
- 6) อำนาจที่ได้รับการมอบหมายตามกฎหมาย

นอกจากนี้ประชาชนโดยทั่วไปจะเข้ามามีส่วนร่วม ปัจจัยที่เป็นส่วนสำคัญคือการให้ข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณชนทั่วไปถึงผลที่จะติดตามมาของการมีส่วนร่วม หรือการไม่ทำตามกิจกรรมที่นำเสนอ และต้องแสดงให้เห็นชัดเจนเพื่อให้ประชาชนเห็นช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วมได้ถ้าเขาต้องการ

นรินทร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 อ้างถึงใน สมบัติ นามบุรี, 2562) ได้สรุปว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมนั้น เกิดจากความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือหรือมีเกียรติยศ ตำแหน่ง อำนาจบังคับจากคนที่มิอำนาจเหนือกว่า ทำให้เกิดการบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่าง ๆ

ปรัชญา เวสารัชช์ (2528 อ้างถึงใน สมบัติ นามบุรี, 2562) ได้กล่าวว่ปัจจัยที่ผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นนั้นประกอบด้วย

- 1) ปัจจัยสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และความปลอดภัย
- 2) ปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่น โดยเฉพาะผู้นำ
- 3) ปัจจัยที่เป็นรางวัลตอบแทน เช่น ค่าตอบแทนแรงงาน เงินปันผลจากสหกรณ์ออมทรัพย์
- 4) ปัจจัยภายในตัวบุคคล ได้แก่ความคาดหวังในประโยชน์ส่วนรวม ความรู้สึกเกรงใจไม่กล้าปฏิเสธเมื่อถูกชักชวนหรือมีความรู้สึกว่าเป็นพันธะที่ต้องเข้าร่วมเพื่อให้เกิดความสามัคคีในประเด็นเดียวกัน

อนุภาพ ทิรลาภ (2528 อ้างถึงใน สมบัติ นามบุรี, 2562) เห็นว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนได้แก่ ความ เกรงใจผู้ที่มีสถานภาพที่สูงกว่า ความต้องการเป็นกลุ่มเป็นพวก ความเชื่อในตัวผู้นำ ความใกล้ชิดกับ เจ้าหน้าที่ของรัฐ การคำนึงถึงผลประโยชน์ตอบแทน การยอมรับแบบอย่าง ความไม่พอใจต่อ สภาพแวดล้อม การยอมรับในอำนาจรัฐ และฐานะทางเศรษฐกิจ

ชวัช เบญจาทิกุล (2529 อ้างถึงใน สมบัติ นามบุรี, 2562) เห็นว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ พัฒนามี 5 ประการ ได้แก่ ปัจจัยด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ด้านวัฒนธรรม และด้านจิตวิทยาทางสังคม

2.2.6 การจัดการทรัพยากรแบบมีส่วนร่วม

การจัดการแบบมีส่วนร่วมโดยเฉพาะเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมเข้ามาช่วยจัดการเพราะไม่มีใครคนใดคนหนึ่งเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติ ผู้ที่ต้องการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติทุกคนมีหน้าที่ต้องให้ร่วมมือกันในการดูแลรักษาและส่งเสริม เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาตินั้นยังคงอยู่และมีเพิ่มขึ้นเพื่อทุกคนจะได้รับประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้วิจัยมองการจัดการร่วมคือการพัฒนาและมองการมีส่วนร่วมคือตัวแบบของการพัฒนา ทั้งนี้ มีนักวิชาการได้เสนอหลักการสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรแบบมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

ชูศักดิ์ วิทยาภย์ (2538 อ้างถึงใน จุลพงษ์ สิทธิไตรรงค์, 2556) ได้เสนอหลักการสำคัญขององค์การในการจัดการทรัพยากรแบบมีส่วนร่วมไว้ 8 ประการ คือ

1) การกำหนดขอบเขตให้แน่ชัด ในที่นี้ประกอบด้วย 2 ประการ คือ ประการแรก หมายถึงขอบเขตทางกายภาพของพื้นที่ป่าต้นน้ำ ประการที่สอง หมายถึงขอบเขตจำกัดของผู้ใช้ทรัพยากรหรือสมาชิกภาพของชุมชนนั่นเอง ซึ่งต้องกำหนดให้แน่ชัดว่าใครเป็นผู้มีสิทธิใช้ทรัพยากร หลักการข้อนี้จะเป็นเครื่องชี้วัดความแตกต่างระหว่างทรัพยากรส่วนรวมของชุมชนกับทรัพยากรเปิดเสรี

2) กฎระเบียบเกี่ยวกับการใช้และดูแลรักษาทรัพยากรมีความเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น สถาบันการจัดการทรัพยากรป่าต้นน้ำต้องสะท้อนสภาพทางชีวภาพของระบบทรัพยากรให้มีความเหมาะสมกับสภาพทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน

3) การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการเกี่ยวกับสถาบัน สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการออกกฎระเบียบหรือปรับปรุงแก้ไขกฎระเบียบ

4) มีการสอดส่องติดตามผล โดยหลักการแล้วสมาชิกทุกคนในชุมชนมีหน้าที่ในการสอดส่องดูแลพฤติกรรมการใช้ทรัพยากรของคนในชุมชนอยู่แล้ว บางชุมชนอาจมีการตั้งองค์กรขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ติดตามตรวจสอบการละเมิดกฎระเบียบ และจากวิถีชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้องกับป่า เช่น การเก็บของป่า จึงเป็นการสอดส่องการฝ่าฝืนกฎไปด้วย

5) การลงโทษแบบค่อยเป็นค่อยไป การลงโทษบุคคลที่ผิดระเบียบอาจมีทั้งหนักและเบาขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของการกระทำผิด ถ้าทำผิดกฎด้วยความจำเป็นในการดำรงชีพหรือไม่ตั้งใจ การลงโทษก็อาจจะเบา แต่ถ้าเจตนาทำผิดซ้ำแล้วซ้ำอีกในลักษณะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนก็อาจได้รับโทษสถานหนัก

6) มีกลไกการแก้ปัญหาความขัดแย้งตามประเพณี ผู้นำท้องถิ่นมักทำหน้าที่เสมือนลูกขุนหรือคนกลางในการไกล่เกลี่ยปัญหาความขัดแย้งในหมู่บ้าน โดยปกติเมื่อมีปัญหาความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากร ชุมชนหมู่บ้านมักจะพยายามแก้ไขโดยใช้เวทีระดับชุมชนหมู่บ้าน ถ้าไม่สำเร็จก็อาจต้องอาศัยบุคคลที่สาม หรืออำนาจภายนอกที่เหนือกว่า เช่น ใช้มาตรการทางกฎหมาย

7) มีการแทรกแซงสิทธิของชุมชน โดยสิทธิของชุมชนในการบัญญัติกฎระเบียบและก่อตั้งองค์กรในการจัดการทรัพยากรไม่มีการแทรกแซงจากอำนาจภายนอกชุมชนหรืออีกนัยหนึ่งก็คือรัฐให้การยอมรับสิทธิของชุมชนในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น

8) สถาบันท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างระบบการตัดสินใจที่ใหญ่กว่าในระดับเหนือขึ้นไป เช่น ระดับภูมิภาคและระดับชาติ เพราะการออกกฎระเบียบหรือจัดตั้งองค์กรท้องถิ่นโดยไม่อยู่ภายใต้โครงสร้างของสถาบันหรือไม่มีรมที่ใหญ่มากกว่าคอยคุ้มกันมักจะขาดเสถียรภาพในระยะยาว

จากการทบทวนแนวคิดการมีส่วนร่วม ความหมายคือการร่วมเข้าช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ โดยมีการร่วมคิดร่วมวางแผนร่วมตัดสินใจร่วมดำเนินงานร่วมรับผิดชอบร่วมประเมินผลร่วมแก้ปัญหาาร่วมรักษาผลประโยชน์และร่วมพัฒนาด้วยความสุจริต โปร่งใสและจริงใจ ถือเป็นการจัดการที่ดีจะช่วยลดข้อขัดแย้งจะช่วยแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ การสร้างการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนจะต้องประกอบด้วยการตัดสินใจร่วมกันคือมีการกำหนดความต้องการและจัดลำดับความต้องการแล้วจึงเลือกนโยบายและเลือกผู้เกี่ยวข้อง ต่อจากนั้นจึงมีการดำเนินการร่วมกัน มีการรับผลประโยชน์ร่วมกัน สุดท้ายเข้าสู่ขั้นตอนการร่วมกันประเมินผล สรุปได้ว่าการจัดการจะสัมฤทธิ์ผลจะต้องอาศัยความร่วมมือจากกลุ่มบุคคลที่มีความต้องการไปในแนวทางเดียวกัน

กรณีการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน ซึ่งป่าชุมชนถือเป็นทรัพยากรที่ประชาชนในพื้นที่ควรร่วมมือดูแลรักษาและพัฒนาให้ทรงคุณค่าเพราะเป็นแหล่งทรัพยากรและเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สร้างคุณภาพชีวิตให้กับประชาชนในพื้นที่ แนวคิดการมีส่วนร่วมจึงมีความสำคัญกับชุมชนเป็นอันดับแรก การจัดการจึงต้องศึกษาวิถีชุมชนและค้นหาความต้องการของชุมชนให้เห็นภาพรวมใหญ่และรายละเอียดที่ชัดเจน เพราะชาวชุมชนมีวิถีชีวิตที่อยู่รวมกันอย่างเป็นธรรมชาติมาช้านาน จึงมีมิติสัมพันธ์ร่วมกันหลากหลายด้าน ทั้งจากครอบครัวและจากสังคมภายนอก ซึ่งมีมิติสัมพันธ์นั้นมาจากความต้องการที่อาจส่งผลถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวก็เป็นได้

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับป่าชุมชน (Community Forest)

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับป่าชุมชนมาศึกษาหาความหมายและสาระสำคัญเพื่อนำมาวิเคราะห์ในการศึกษาวิจัย ซึ่งป่าชุมชนนั้นเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าเพราะผลผลิตจากป่าชุมชนสามารถสร้างประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของคนภายในชุมชน เช่นเดียวกับป่าไม้ซึ่งเป็นสิ่ง

สนองตอบความต้องการของมนุษย์เพราะป่าไม้เป็นแหล่งปัจจัยสี่ เป็นแหล่งพันธุกรรมในระบบนิเวศ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารและมีบทบาทในการควบคุมสภาวะอากาศ ช่วยลดความรุนแรงของภัยธรรมชาติ ถ้าขาดป่าไม้และป่าชุมชนย่อมเกิดผลกระทบต่อสรรพชีวิตทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้นป่าไม้และป่าชุมชนควรได้รับการบำรุงรักษาให้ดำรงคงอยู่อย่างมีคุณค่าเพื่อช่วยสร้างสานประโยชน์ให้สังคมต่อไป

2.3.1 ความหมายของป่าชุมชน

สุริยัน มวลสาร (2534 อ้างถึงใน จุลพงษ์ สิทธิไตรรงค์, 2556) ป่าชุมชนหมายถึงพื้นที่ป่าที่ได้รับการจัดแบ่งหรือกำหนดไว้ให้เป็นของชุมชน มีการจัดการโดยชุมชนและเพื่อชุมชนจะได้นำไปใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและถาวรตามกฎหมายที่ชุมชนได้กำหนดไว้ ทั้งนี้จะต้องสอดคล้องกับความเชื่อและวัฒนธรรมของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นสำคัญ ป่าชุมชนจะเป็นป่าธรรมชาติดั้งเดิม หรือเป็นป่าที่ชุมชนได้ช่วยกันปลูกสร้างขึ้นมาก็ได้ และเป็นกรรมสิทธิ์ของชุมชนส่วนรวม

มณฑล จำริญพฤกษ์ (2535 อ้างถึงใน จุลพงษ์ สิทธิไตรรงค์, 2556) ได้ให้ความหมายของป่าชุมชนหรือวนศาสตร์ชุมชนคือยุทธวิธีในการจัดการที่ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางด้านป่าไม้ได้แก่ การปลูกป่า การบำรุงรักษาและป้องกัน รวมไปถึงการใช้สอยประโยชน์จากป่าไม้อย่างยั่งยืน โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่นควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อม

เสน่ห์ จามริก (2536 อ้างถึงใน จุลพงษ์ สิทธิไตรรงค์, 2556) ได้ให้ความหมายของป่าชุมชนคือการรวมตัวกันขององค์กรประชาชนในระดับชุมชนหรือระดับเครือข่ายภายในระบบนิเวศแห่งหนึ่ง เพื่อทำการใช้ประโยชน์และจัดการทรัพยากรดินบนพื้นฐานของระบบความคิด

ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2536 อ้างถึงใน จุลพงษ์ สิทธิไตรรงค์, 2556) กล่าวว่าป่าชุมชนคือรูปแบบการใช้ที่ดินป่าและทรัพยากรต่าง ๆ จากป่าที่ชาวบ้านตามชุมชนในชนบทที่อยู่ในป่าหรือใกล้ป่าได้ใช้กันเป็นเวลานานแล้ว โดยมีระบบการจำแนกการใช้ที่ดิน มีอาณาเขตและกฎเกณฑ์การใช้ที่รับรู้แล้วยอมรับกันทั้งภายในชุมชนใกล้เคียง พร้อมทั้งมีองค์กรชาวบ้านรูปแบบหนึ่งรับผิดชอบด้านการจัดการอย่างเหมาะสมบนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้านอันเกิดจากการสะสมประสบการณ์แห่ง

การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ทางสังคม และวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น โดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดและสะสมภูมิปัญญานั้นมาหลายชั่วอายุคน

เขาวลัษณ์ อภิชาติวิมลภ (2541 อ้างถึงใน จุลพงษ์ สิทธิไตรรงค์, 2556) เสนอว่าป่าชุมชนคือความสำคัญระหว่างชุมชนกับทรัพยากรป่าไม้รวมถึงแหล่งต้นน้ำลำธาร พันธุ์พืช สัตว์ป่า ตลอดจนความสัมพันธ์ที่ป่าไม้มีต่อสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ เช่น ภูมิอากาศ ฤดูกาล เป็นต้น ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีลักษณะของการพึ่งพาอาศัยและเกื้อกูลประโยชน์ซึ่งกันและกัน เนื่องจากชุมชนได้ตั้งถิ่นฐานอาศัยและหากินอยู่กับป่า อันเป็นแหล่งทรัพยากรอันทรงค่าเปรียบเสมือนปัจจัยของชุมชน ความอยู่รอดของชุมชนจึงขึ้นตรงต่อความยั่งยืนยาวนานที่ป่าจะยังประโยชน์ให้แก่ชุมชนได้ด้วยคุณูปการเช่นนี้ของป่า การใช้ประโยชน์จึงต้องดำเนินไปอย่างมีคุณภาพกับการดูแลรักษาให้ทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์ตลอดไป ดังนั้น ผู้ที่ดูแลรักษาป่าได้ดีที่สุดคือชุมชนที่อยู่อาศัยในพื้นที่นั่นเอง โดยแสดงออกในรูปของกฎเกณฑ์การควบคุมลงโทษ ตลอดจนวัฒนธรรมความเชื่อต่าง ๆ ภายใต้อำนาจร่วมมือของสมาชิก

กรมป่าไม้ (2555) ได้ให้ความหมายของป่าชุมชนอย่างกว้างคือป่าซึ่งประชาชน กลุ่มประชาชน หรือสถาบันในชุมชนนั้น ๆ ได้ร่วมรักษาไว้เพื่อประโยชน์ของชุมชนนั้น ป่าชุมชนตามความหมายนี้จึงเป็นแหล่งป่าไม้ที่อยู่ใกล้หมู่บ้าน หรือในหมู่บ้านที่ได้ถูกรักษาไว้เพื่อประชาชนได้ใช้สอยร่วมกัน แหล่งป่าไม้ธรรมชาติที่ประชาชนรักษาไว้เพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้ เช่น ป่าน้ำซับ ป่าปูด และป่าช้า หรือแหล่งป่าไม้ที่รักษาไว้โดยสถาบันในหมู่บ้านเพื่อประโยชน์ด้านอื่นของหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ใช้สอยร่วมกันของหมู่บ้าน เช่น อ่างเก็บน้ำ สองข้างถนนเข้าหมู่บ้าน

สมศักดิ์ สุขวงศ์ (2562) ป่าชุมชนเป็นเรื่องของทุกคน ป่าชุมชนเป็นป่าที่สมาชิกในป่าชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากป่าได้โดยมีการควบคุมการใช้ (Controlled Use) จากสมาชิกของชุมชน และป่าชุมชนคือที่ดินของป่าไม้ที่ชาวชุมชนได้ดำเนินการขออนุญาตและได้รับอนุญาตตามกฎหมายให้ดำเนินการร่วมกับพนักงานเจ้าหน้าที่ภาครัฐในการจัดการกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง ภายใต้กฎหมายกฎระเบียบข้อบังคับข้อปฏิบัติและแผนงานที่เกี่ยวข้องซึ่งอาจสอดคล้องกับความเชื่อและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น

2.3.2 ความสำคัญของป่าชุมชน

ความสำคัญของป่าชุมชนนั้น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2536) ได้จัดลักษณะการจัดการป่าชุมชน ตามวัตถุประสงค์ของการใช้ประโยชน์ของชุมชนเป็น 3 รูปแบบ คือ

1) ป่าชุมชนแบบอนุรักษ์ เป็นรูปแบบการดำเนินงานป่าชุมชนเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ และอื่น ๆ การป้องกันภัยธรรมชาติ เช่น การดูแลป้องกันไฟป่า การปลูกป่าทดแทน การฟื้นฟู ตลอดจนความเชื่อและประเพณีในท้องถิ่น ส่วนใหญ่เป็นป่าธรรมชาติและในบางพื้นที่เป็นป่าปลูก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งซบน้ำสำหรับอุปโภคและการเกษตรกรรม แหล่งประกอบพิธีกรรม ตามประเพณีและความเชื่อแห่งนั้นทนการ และในบางครั้งยังมีการใช้ประโยชน์ในลักษณะผลพลอยได้ คือเป็นแหล่งอาหารธรรมชาติ สมุนไพร ของป่า ไม้ฟืน เพื่อใช้สอย

2) ป่าชุมชนแบบเศรษฐกิจ เป็นรูปแบบการดำเนินงานป่าชุมชน การใช้ประโยชน์จากป่า เพื่อหวังผลตอบแทนทางเศรษฐกิจในรูปของการผลิตจากต้นไม้และของป่า ส่วนใหญ่เป็นป่าปลูก ในบางแห่งพบว่าเป็นป่าธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งหารายได้ของชุมชน เป็นแหล่งใช้สอยของชุมชน เช่น เก็บหาอาหารป่า สมุนไพร ไม้ฟืน ไม้ใช้สอย

3) ป่าชุมชนแบบอเนกประสงค์ เป็นรูปแบบการดำเนินงานป่าชุมชนเพื่อหวังผลตอบแทน ด้านการอนุรักษ์และด้านเศรษฐกิจควบคู่กันไป มีทั้งป่าธรรมชาติและป่าปลูก โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ได้ประโยชน์จากป่าชุมชนทั้งข้อ 1 และ 2 รวมกัน

สุภางศ์ จันทวานิช (2559) ได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์ชุมชนไว้ว่าเป็นแนวคิด ที่ถือว่าชุมชนเป็นหน่วยรวมทางสังคมที่นักวิเคราะห์กำลังทำการศึกษาอยู่ จำเป็นจะต้องวิเคราะห์ หน่วยนี้ให้เห็นภาพรวมของปฏิสัมพันธ์ของระบบหรือสถาบันต่าง ๆ ในชุมชนนั้น ๆ การวิเคราะห์ ชุมชนเป็นการนำภาพชุมชนมาแยกแยะเป็นระบบย่อย เพื่อให้เข้าใจความสลับซับซ้อนทั้งในตัว ระบบเองและระหว่างระบบเหล่านั้น และเกิดความเข้าใจโครงสร้างทางสังคมของชุมชน อัน ได้แก่ ระบบนิเวศวิทยา ระบบการเมือง ระบบวัฒนธรรม ฯลฯ นั่นเอง ในการวิเคราะห์ชุมชน นักวิจัยจึงต้องนำระบบต่าง ๆ มาศึกษาทุกระบบและบูรณาการระบบเหล่านั้นเข้าด้วยกัน อนึ่งต้อง พัฒนาชุมชนในภาพที่มีพลวัตของการเปลี่ยนแปลงด้วย ไม่ใช่ศึกษาเฉพาะภาพนิ่งของชุมชน

สมศักดิ์ สุขวงศ์ (2550) ได้กล่าวถึงเรื่องการจัดการป่าชุมชนเพื่อคนและเพื่อป่าว่า ไฟป่า เป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน หลายชุมชนได้ให้ความสนใจในเรื่องนี้เพราะ ไฟป่ามีทั้งประเด็นการอนุรักษ์ที่มีผลต่อระบบนิเวศของป่า และเป็นประเด็นทางสังคมที่คนได้ใช้ ประโยชน์จากไฟป่า คนรู้จักใช้ประโยชน์จากไฟป่าในการเก็บหาของป่าและในการจัดการเรื่อง อาหาร (Food Management) มานานแล้ว การเผาป่ามีวัตถุประสงค์ต่าง ๆ เช่น เพื่อล่าสัตว์ เพื่อให้ หนุ้ระเบิด (แตกใบใหม่) ให้สัตว์ได้กิน เพื่อความสะดวกในการเดินป่า บางคนเผาใช้ไฟป่าเพื่อขับไล่ภูตผีปีศาจ เผาป่าเพื่อเป็นแนวป้องกันไฟในหน้าแล้ง เพื่อเหตุผลอื่น ๆ เช่น เพื่อให้ป่าหรือภูมิ ประเทศนั้นมีชีวิตชีวาอีกครั้งโดยการแตกใบใหม่ของพืชพรรณชนิดต่าง ๆ นอกจากนี้ สมศักดิ์ สุขวงศ์ ได้เพิ่มเติมข้อมูลเกี่ยวกับไฟป่าไว้ว่า ไฟมาป่าหมดเป็นความจริงทางนิเวศวิทยาหรือเปล่า ป่า บางประเภทไฟเผาไม่ได้เพราะป่ามีวิวัฒนาการมากับไฟป่า แต่ป่าบางประเภทจะอ่อนไหวมาก เพราะ ไม่ได้มีวิวัฒนาการมากับไฟป่า เช่น ป่าดิบบนดอยอินทนนท์ สำหรับป่าเต็งรังมีวิวัฒนาการมากับไฟ ป่า เมื่อถูกไฟเผาผลาญด้านบนดูเหมือนจะตายแต่รากยังไม่ตาย รากสามารถแทงหน่อขึ้นมาได้อีก ไฟไม่เคยฆ่าป่าบางประเภทได้ วิธีการหนึ่งในการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพคือรักษา กระบวนการทางนิเวศวิทยา เพราะไฟมีบทบาททางนิเวศวิทยา ถ้าจะไหม้ก็อย่าให้มันอันตรายป่า มากเกินไป และสิ่งที่ต้องจัดการคือการชิงเผา ชิงเผาก่อนที่จะเกิด ไฟป่ามากขึ้นซึ่งจะทำให้เกิด อันตรายมากขึ้น อีกอย่างหนึ่งคือในป่ามีความชื้น ถ้าไม่ให้ไฟเข้าป่าเลย เชื้อราจะแทรกซึมเข้าทาง รากของต้นไม้ทำให้ต้นไม้ตายได้ สมศักดิ์ สุขวงศ์ ยังได้แสดงความคิดเห็นอีกว่า คนทำป่าชุมชนยุค แรกคือคนที่เข้าใจประชาธิปไตย ทุกคนที่มีส่วนร่วมจะมาโหวตกันว่าควรจัดการป่าอย่างไร ควร จะดูแลและปกป้องป่าอย่างไร สิทธิชุมชนก็เป็นผลผลิตอันหนึ่งของคนป่าชุมชน ไม่เช่นนั้นเราคงไม่ ก้าวหน้ามาถึงขนาดนี้ สำหรับประเทศไทยไม่เคยเห็นว่ามีพระราชบัญญัติฉบับไหนที่มีคนจนออกมา เรียกร้องสิทธิมากมายเหมือนพระราชบัญญัติป่าชุมชน และการเรียกร้องสิทธิส่วนหนึ่งก็มาจากกลุ่ม ที่ทำการเกษตรทั้งหลายที่เป็นกลุ่มเดียวกันกับกลุ่มคนของป่าชุมชนที่ทำเกษตรยั่งยืนทำเกษตร อินทรีย์ โดยเคลื่อนจากเรื่องนี้ไปสู่เรื่องนั้น มีการแปลงทุนทางธรรมชาติให้เป็นทุนทางการเงินให้ เป็นทุนทางวัฒนธรรม เพราะฉะนั้นเครือข่ายจะ Active ก็ต่อเมื่อเราหาประเด็นร่วมได้ แล้วเชิญทุก คนมาตั้งเป้าหมายร่วมกัน มาสร้างสิ่งใหม่ ๆ ที่ทำทลายและมาทำงานเพื่อส่วนรวมร่วมกัน

2.3.3 ลักษณะการจัดการป่าชุมชน

ณ เวลานี้ป่าชุมชนได้มีพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 เป็นพระราชบัญญัติเฉพาะของ ป่าชุมชนแล้ว ซึ่งเมื่อก่อนป่าชุมชนอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติป่าไม้ 2484 สำหรับพระราชบัญญัติ

เฉพาะนี้กว่าจะได้มาต้องรอคอยกันนาน 30 ปี ซึ่งก้าวแรกของการรอคอยนั้นเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 และมาสำเร็จในปี พ.ศ. 2562 จากประวัติความเป็นมาในการต่อสู้เรียกร้องสิทธิมีจุดเริ่มต้นขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2532 คือประชาชนจาก ป่าห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่ ได้มารวมตัวกันเพื่อให้กรมป่าไม้เพิกถอนสัมปทานจากกลุ่มนายทุน ด้วยความคิดที่ว่า ผืนป่าควรให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดการ ประชาชนกลุ่มนั้นมองว่าแต่เดิมภาครัฐบริหารงานผิดพลาดในการให้สัมปทานแก่กลุ่มนายทุน มีผลทำให้ป่าถูกทำลายและป่ามีจำนวนลดลงอย่างมหาศาล พอเกิดความผิดพลาดภาครัฐก็แก้ไขโดยมีนโยบายกำหนดเขตป่าอนุรักษ์ ซึ่งตามมุมมองของพวกเขา มองว่า การกำหนดเขตป่าอนุรักษ์ของภาครัฐไม่ได้แก้ปัญหาจากหลักความเป็นจริงและไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างแท้จริง ณ เวลานั้นได้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน การรณรงค์เรื่องเรียกร้องสิทธิจากป่าชุมชนจึงเริ่มขยายวงกว้าง จากนั้นเป็นต้นมาได้เกิดการรวมตัวอย่างจริงจังในการต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิในการจัดการป่าชุมชน จากกรณีศึกษาที่เป็นจุดเริ่มต้นเกี่ยวกับการรวมตัวเพื่อการเรียกร้องสิทธิในการดูแลผืนป่านี้ ผู้วิจัยได้เรียบเรียงมาจากข้อเสนอที่ปรากฏในหนังสือ “วิพากษ์ พ.ร.บ. ป่าชุมชน ก้าวแรกกฎหมายภาคประชาชน” โดย วรชัย แสนสีระ (2552) และในโอกาสที่เริ่มมีประกาศใช้พระราชบัญญัติป่าชุมชน ปี พ.ศ. 2562 เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 สำนักงานป่าไม้จังหวัดกาญจนบุรี ได้มีการจัดประชุมเครือข่ายป่าไม้จังหวัดเกี่ยวกับพระราชบัญญัติฉบับนี้ เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2562 ซึ่งผู้วิจัยมีโอกาสดำเนินการเข้าร่วมสังเกตการณ์ในการประชุมครั้งนี้ด้วย

สำหรับพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 ได้มีการตราพระราชบัญญัติไว้เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 เนื้อความสำคัญบางส่วนแห่งพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 ได้กล่าวถึงเหตุผลของการตราพระราชบัญญัติไว้ว่าเป็นเหตุผลและความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามพระราชบัญญัติก็เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนได้ร่วมกับรัฐในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในป่าชุมชนให้เป็นอย่างดีและมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศมีความสมบูรณ์และยั่งยืน ซึ่งการตราพระราชบัญญัตินี้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 62 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในมาตราที่ 3 ได้กำหนดบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติไว้ว่า บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้มุ่งหมายให้บุคคลและชุมชนได้ประโยชน์จากป่าชุมชน เกิดเจตคติในการดูแลรักษาและจัดการป่าชุมชนร่วมกับรัฐ เพื่อป้องกันการตัดไม้โดยผิดกฎหมายและการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่า เพื่อรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพในป่าให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์และคงอยู่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศและของมนุษยชาติสืบไป และมุ่งหมายเพื่อกำหนดสาระแห่งสิทธิของบุคคลและชุมชนในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู จัดการ บำรุงรักษา

ตลอดจนใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ อย่างสมดุลและยั่งยืนตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติรับรอง สำหรับการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะการจัดการป่าชุมชนมีดังนี้คือ

บัวเรศ ประไซโย รุจิรา สุภษา และ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2538 อ้างถึงใน จุลพงษ์ สิทธิไตรรงค์, 2556) ได้แบ่งลักษณะการจัดการป่าชุมชนในชนบทออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

1) การจัดการป่าชุมชนแบบดั้งเดิม อาศัยระบบความเชื่อโดยมีพื้นฐานมาจากความเชื่อในเรื่องที่อยู่เหนือธรรมชาติหรือหลักปฏิบัติทางศาสนา ซึ่งจะมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ที่มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ ความเชื่อดังกล่าวช่วยให้มนุษย์ใช้ประโยชน์จากธรรมชาติได้อย่างพอเหมาะพอดี แต่ปัจจุบันสถานการณ์ของสังคมมีแนวโน้มในเรื่องความเชื่อลดน้อยลง ดังนั้นจึงจำเป็นต้องสร้างกฎเกณฑ์ต่าง ๆ มาเสริมพลังความเชื่อ ตัวอย่างป่าชุมชนที่มีลักษณะการจัดการโดยอาศัยความเชื่อได้แก่ ป่าปู่ตา ป่าของวัด เป็นต้น

2) การจัดการป่าชุมชนโดยอาศัยพลังกลุ่มทางสังคมชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการวางแผนการดำเนินการและการรักษาป่าชุมชน เป้าหมายในการจัดการป่าชุมชนมีทั้งเพื่อการอนุรักษ์และเพื่อการพัฒนา

จุลพงษ์ สิทธิไตรรงค์ (2556) ได้นำเสนอปัญหาและอุปสรรคในการจัดการทรัพยากรป่าชุมชน ว่ามีปัญหาหลายประการ คือ

1) ปัญหาการบุกรุกที่ดินป่าจากนายทุนต่างถิ่นที่มาขอซื้อพื้นที่ในอำเภอวังน้ำเขียวเพื่อใช้ในการสร้างรีสอร์ท ทำบ้านพักตากอากาศ ถือเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเหตุที่มาของการกระทำผิดกฎหมาย ทั้งนี้หลักการของกฎหมายได้กำหนดให้พื้นที่ป่าเป็นพื้นที่สำหรับการอนุรักษ์ แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปมักเกี่ยวข้องกับความซับซ้อนในบทบัญญัติของกฎหมายและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐในการควบคุมดูแลป้องกันและปราบปรามผู้กระทำผิด

2) ประชาชนมีแนวคิดในเรื่องของทุนนิยม มีความต้องการความเจริญทางด้านวัตถุ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการทำเกษตรและการดำรงชีพ เช่น รถกระบะ รถแทรกเตอร์ โทรศัพท์มือถือ จึงจำเป็นต้องขายที่ดินให้กับนายทุน

3) ปัญหาความขัดแย้งระฝ่ายหว่างภาครัฐและภาคประชาชน ในประเด็นสิทธิในการมีอำนาจในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าและที่ดินของประชาชน

4) การขาดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่อยู่บริเวณเขตแดนและบริเวณ โดยรอบของพื้นที่ป่าชุมชน

5) การเสื่อมของดินที่เกิดจากการทำเกษตรไม่ถูกวิธี และยังขาดความรู้พื้นฐานทางด้านเกษตรกรรม มีการใช้สารเคมีและยาฆ่าแมลงจำนวนมาก ไม่มีการอนุรักษ์ดินและน้ำ เมื่อทรัพยากรดินบริเวณเดิมเสื่อมสภาพประชาชนก็ทำการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อขยายพื้นที่ทำการเกษตรต่อไป

6) ขาดการสนับสนุนที่ต่อเนื่องจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการพื้นที่ป่า

2.3.4 หน่วยงานภาครัฐในการจัดการป่าชุมชน

ภาครัฐได้กำหนดโครงสร้างหน่วยงานในการจัดการป่าชุมชน โดยมีแผนภูมิโครงสร้างกรมป่าไม้ตามอำนาจการบริหารในปัจจุบัน เป็นแผนภูมิแสดงโครงสร้างและพื้นที่รับผิดชอบของสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ มีอธิบดีกรมป่าไม้เป็นผู้บริหารสูงสุดและรับภาระหน้าที่บริหารจัดการทั้งส่วนกลางและส่วนกลางในภูมิภาค ซึ่งพื้นที่ศึกษาวิจัยครั้งนี้จะอยู่ในส่วนกลางในภูมิภาค คือเขตพื้นที่สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 10 (ราชบุรี) ซึ่งโครงสร้างคณะกรรมการป่าชุมชนประกอบด้วย

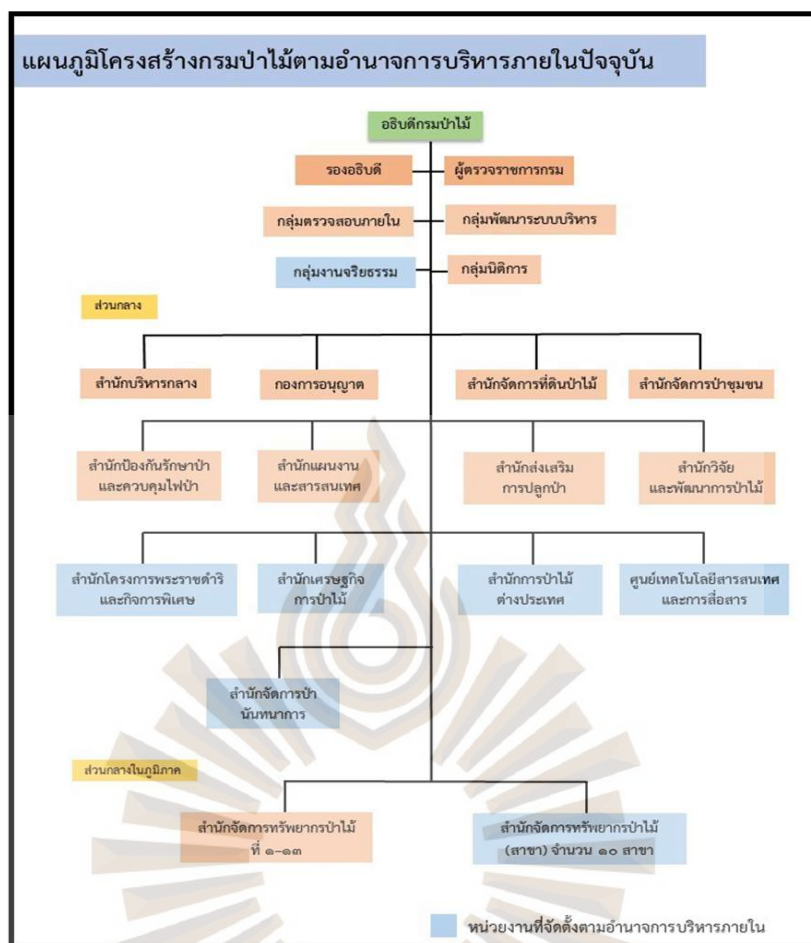
1) คณะกรรมการนโยบายป่าชุมชน มีรองนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเป็นรองประธาน มีอธิบดีกรมป่าไม้เป็นกรรมการและเลขานุการ นอกจากนี้ยังมีกรรมการที่ประกอบไปด้วย ปลัดกระทรวงกลาโหม ปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เลขานุการสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม เลขานุการสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ อธิบดีกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง อธิบดีกรมที่ดิน อธิบดีกรมธนารักษ์ อธิบดีกรมพัฒนาที่ดิน อธิบดีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ อธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น อธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์ และผู้ทรงคุณวุฒิ 8 ท่าน ที่ผู้ทรงคุณวุฒิแต่งตั้งจากผู้แทนองค์กรภาคประชาสังคม 2 ท่าน ผู้ที่มีความรู้เชี่ยวชาญด้านทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม 2 ท่าน ผู้แทนประธานเครือข่ายป่าชุมชนระดับจังหวัด 4 ท่าน โดยมีอธิบดีกรมป่าไม้ เป็นกรรมการและเลขานุการ อธิบดีกรมป่าไม้ แต่งตั้งผู้ช่วยเลขานุการได้ตามความจำเป็น

2) คณะกรรมการป่าชุมชนประจำจังหวัด มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน ผู้แทนกระทรวงกลาโหม ผู้อำนวยการสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้แห่งท้องที่ อัยการจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด ปลัดจังหวัด นายกองค้การบริหารส่วนจังหวัด ที่ผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งจากผู้แทน ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 1 ท่าน ข้าราชการหรือพนักงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องของรัฐ 2 ท่าน ประธานเครือข่ายป่าชุมชนระดับจังหวัด ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งประธานกรรมการแต่งตั้งอีก 7 ท่าน ข้าราชการกรมป่าไม้ที่ผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้ง 1 ท่าน เป็นเลขานุการ และข้าราชการกรมป่าไม้ที่ผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้ง 2 ท่าน เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

3) คณะกรรมการจัดการป่าชุมชน คือผู้มีรายชื่ออยู่ในบัญชีคำขอจัดตั้งป่าชุมชน

รูปที่ 2.2 แผนภูมิโครงสร้างกรมป่าไม้ตามอำนาจการบริหารภายในปัจจุบัน
ที่มา : กรมป่าไม้, 2565

การจัดการป่าชุมชนซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อการอนุรักษ์ผืนป่าและสร้างประโยชน์ในการดำรงชีวิตของคนภายในป่าชุมชน โดยการอนุรักษ์เริ่มจากการกลไกวางกฎระเบียบ จากการพัฒนาแนวคิดของนักวิชาการสรุปได้ว่าการจำแนกลักษณะของป่าชุมชนในมิติที่แตกต่างกัน แต่ในภาพรวมจะให้ความสำคัญในเรื่องกรรมสิทธิ์ กฎข้อบังคับและให้ความสำคัญในการสร้างความร่วมมือเพื่อช่วยกันดูแลรักษาทรัพยากร นักวิชาการมองว่าป่าชุมชนคือทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นกรรมสิทธิ์ร่วมของสมาชิกภายในชุมชน แต่ผู้วิจัยกลับมองว่าป่าชุมชนเป็นสมบัติสาธารณะไม่ใช่เป็นเพียงกรรมสิทธิ์ร่วมเฉพาะสมาชิกที่อยู่ในเขตป่าชุมชน ป่าชุมชนควรเป็นกรรมสิทธิ์ร่วมของคนทุกคนในสังคม โดยมีภาครัฐร่วมกับสมาชิกภายในเขตป่าชุมชนนั้น ๆ เป็นผู้รับบทบาทนำในการจัดการร่วมเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในทรัพยากร เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และเกิดประโยชน์ต่อทุกคนในสังคม

2.4 สารสนเทศเกี่ยวกับป่าชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี

ป่าชุมชนจังหวัดกาญจนบุรี อยู่ในเขตภาคกลางและเป็นป่าชุมชนที่อยู่ในเขตป่าตะวันตก จังหวัดกาญจนบุรีพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดจะเป็นป่าไม้และภูเขาสูง มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 19,473 ตารางกิโลเมตร ซึ่งเป็นพื้นที่ใหญ่ที่สุดในภาคตะวันตก มีลักษณะภูมิประเทศแบ่งเป็น 3 ลักษณะคือ 1) เขตภูเขาและที่สูง 2) เขตที่ราบลูกฟูก 3) เขตที่ราบลุ่มน้ำ จังหวัดกาญจนบุรี เป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำ 2 สาย คือแม่น้ำแควใหญ่ และแม่น้ำแควน้อย ทำให้ผืนดินมีความอุดมสมบูรณ์ ป่าชุมชนของจังหวัดกาญจนบุรีเป็นป่าชุมชนอีกแห่งหนึ่งที่มีรูปแบบการจัดการป่าจากชุมชนในพื้นที่ใช้ประโยชน์ซึ่งแต่เดิมจะมีสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพันธุ์ไม้นานาชนิด ต่อมาเกิดการลักลอบตัดต้นไม้ เมื่อต้นไม้ถูกโค่นป่าก็เริ่มเสื่อมโทรม นอกจากปัญหาการลักลอบตัดไม้ ก็ยังมีปัญหาการบุกรุกจับจองพื้นที่ป่า เมื่อป่าถูกบุกรุกจับจองก็ทำให้ป่ายิ่งเหลือน้อยมีผลทำให้ฝนไม่ตกตามฤดูกาล ทำให้อากาศร้อน และทำให้เกิดปัญหาภัยแล้ง เกิดไฟไหม้ป่า สิ่งเหล่านี้มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต และมีผลกระทบต่อระบบนิเวศ เมื่อชาวชุมชนได้รับผลกระทบก็ทำให้ตระหนักถึงปัญหา ตระหนักถึงความร่วมมือเพื่อร่วมแก้ปัญหา จึงเกิดการรวมตัวเข้าร่วมกิจกรรมของป่าชุมชน

การศึกษารัชนี ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ป่าชุมชนที่จะศึกษาใน 2 พื้นที่ คือป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี โดยใช้แนวคิดการจัดการร่วมมาเป็นเครื่องมือในการค้นหาคำตอบตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ได้กำหนดไว้

2.4.1 ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี

ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีตั้งอยู่ที่หมู่สอง ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ป่าชุมชนแห่งนี้เป็นป่าชุมชนตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 ปัจจุบันมีเนื้อที่ป่า 910 ไร่ 1 งาน 02 ตารางวา ได้รับการอนุมัติโครงการจากกรมป่าไม้เมื่อ พ.ศ. 2554

ในอดีตบ้านห้วยสะพานสามัคคีมีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพันธุ์ไม้นานาชนิด สภาพพื้นที่ป่าเป็นป่าไม้เบญจพรรณ ต้นไม้ส่วนใหญ่จะเป็นไม้ขนาด 4-5 คนโอบ ในป่าจะมีความร่มรื่น มีสัตว์ป่านานาชนิด มีน้ำในลำห้วยไหลตลอดทั้งปี ต่อมาในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการสร้างทางรถไฟเพื่อใช้ในสงคราม ทหารญี่ปุ่นได้เกณฑ์เชลยศึกเข้ามาตัดต้นไม้เพื่อทำหมอนรถไฟ ใช้ทำพื้นหลา ทำสะพาน ทำค่ายทหาร และยังมีคนในพื้นที่และนอกพื้นที่เริ่มเข้ามาจับจองและแผ้วถางป่าเป็นที่ทำกิน

แต่การบุกกรุกยึดถือครอบครองยังมีไม่มากนัก ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2516-2517 เขตจังหวัดกาญจนบุรี ได้มีการสร้างโรงงานอุตสาหกรรมขึ้นหลายแห่ง ได้แก่ โรงงานน้ำตาล โรงงานแป้งมันสำปะหลัง จึงมีนายทุนเข้ามาสนับสนุนเงินทุนให้ชาวชุมชนปลูกอ้อยและปลูกมันสำปะหลัง ชาวชุมชนจึงเริ่มปลูกพืชชนิดนี้กันอย่างกว้างขวางและได้มีการขยายพื้นที่โดยการบุกกรุกเข้าไปจับจองพื้นที่ป่าสาธารณะของหมู่บ้านเพิ่มขึ้น มีการนำเครื่องจักรเข้ามาทำการแผ้วถางป่า พื้นที่ป่าจึงถูกบุกกรุกอย่างรวดเร็ว โดยใช้เวลาเพียงไม่กี่ปีพื้นที่ป่าก็ถูกทำลายไปมาก แม้แต่ต้นไม้เล็ก ๆ ยังถูกทำลายไปเกือบหมด เมื่อสัตว์ป่าไม่มีที่อยู่อาศัยก็ทำให้ปริมาณสัตว์ป่าลดจำนวนลง นอกจากนี้ปัญหาดังกล่าว ก็ยังมีปัญหาความแห้งแล้ง ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ขาดแคลนน้ำ อากาศร้อน ความชื้นในดินเกือบไม่มี ธรรมชาติที่สวยงามก็หมดไป ชาวชุมชนที่เคยใช้พื้นที่ป่าเลี้ยงสัตว์ก็ได้รับความเดือดร้อน เนื่องจากไม่มีพื้นที่ในการเลี้ยงสัตว์เช่นแต่ก่อน ชาวชุมชนยังถูกข่มขู่ไม่ให้เข้าเขตที่มีการแผ้วถางป่าของกลุ่มนายทุนและกลุ่มผู้มีอิทธิพล เมื่อชาวชุมชนเดือดร้อนก็ร่วมกันต่อต้าน แต่ก็ยังมีชาวชุมชนบางกลุ่มไปร่วมมือกับกลุ่มนายทุนและกลุ่มผู้มีอิทธิพล ทำให้เกิดการกระทบกระทั่ง จากชุมชนที่เคยสงบสุข แต่เมื่อมีความเจริญเข้ามาก็ทำให้วิถีชีวิตเริ่มเปลี่ยนแปลงไป

เมื่อชาวชุมชนตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นก็พยายามรวมตัวกันเพื่อแก้ปัญหา การรวมกลุ่มของชาวชุมชนมีมติว่าต้องเอาที่ดินบริเวณป่าไม้ที่ถูกบุกกรุกและเป็นพื้นที่ดินที่เป็นสาธารณะประโยชน์คืนมาจากกลุ่มนายทุน โดยมีการส่งกรรมการชุดแรกเข้าไปเจรจากับกลุ่มนายทุนแต่ก็ไม่เกิดประโยชน์ จากนั้นการต่อต้านก็เริ่มทวีความรุนแรง โดยช่วงเวลากลางวันกลุ่มต่อต้านได้เข้าไปกุมพื้นที่ ห้ามกลุ่มนายทุนนำรถแทรกเตอร์มาดินและไถ แต่พอตกกลางคืนกลุ่มนายทุนและผู้บุกรุกกลับคืนและไถต่อ เกิดเหตุการณ์เช่นนี้อยู่เป็นประจำ มีการกระทบกระทั่งกัน จนถึงขั้นมีการลอบทำร้าย จนในที่สุดเกิดการสูญเสียชีวิตของกลุ่มผู้ต่อต้านไปหลายคน โดยไม่รู้ว่าผู้ใดเป็นคนกระทำ ความผิด ทางกรมไม่เคยจับใครมาดำเนินคดีได้จนบัดนี้ เมื่อเป็นเช่นนี้ชาวชุมชนจึงต้องช่วยเหลือตัวเอง มีการรวมกลุ่มเพื่อช่วยกันดูแลพื้นที่ป่าด้วยการช่วยกันทำแนวเขตเพื่อป้องกันมิให้ผู้ใดเข้ามาบุกรุกได้โดยการใช้นาหวดไม้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติเป็นแนวเขต และต่อมาในปี พ.ศ. 2517 จึงได้มีการรังวัดและปักหลักเขตด้วยเสาคอนกรีตและทำคันดินเป็นแนวเขตป่า มีเนื้อที่วัดได้ประมาณ 1,008 ไร่ และชาวชุมชนก็ได้ร่วมกันอนุรักษ์ผืนป่าแห่งนี้ด้วยการปลูกต้นไม้เพิ่มเติมในบริเวณป่าแห่งนี้เป็นประจำทุกปี

ปัจจุบันป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีมีสภาพเป็นป่าเต็งรังสลับกับป่าเบญจพรรณ โดยจำแนกพื้นที่เป็น 2 ชนิด คือป่าธรรมชาติและป่าปลูก ต้นไม้จะลักษณะลำต้นไม่โตนัก ลักษณะป่าจึง

เป็นป่าโปร่งมีไม้ขนาดเล็กจำนวนมาก พันธุ์ไม้ที่พบในป่าต้นนี้ได้แก่ เต็ง รัง พลวง มะค่าแต้ ประคู้ แดง สะเดา ไม้เรือนยอดชั้นรองได้แก่ มะขามป้อม และในปัจจุบันป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี มีครัวเรือนประมาณ 238 ครัวเรือน มีประชากรประมาณ 769 คน

ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม

การปฏิบัติตนตามขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ถือเป็นเรื่องสำคัญสำหรับผู้คนในชุมชนแห่งนี้ เนื่องจากการอยู่ร่วมกันได้โดยสันติสุขย่อมจะต้องมีสิ่งยึดถือที่ถูกต้องและเป็นสิ่งที่ชาวบ้านทุกคนยอมรับร่วมกัน มีความพยายามปลูกฝังให้ลูกหลานปฏิบัติตาม และตระหนักว่าชุมชนใดปราศจากการยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงาม ชุมชนนั้นย่อมปราศจากความผาสุก ดังนั้น ชาวบ้านห้วยสะพานแห่งนี้จึงถือปฏิบัติตามผู้ใหญ่รุ่นก่อนมาโดยตลอด ตัวอย่างเช่น ผู้ชายต้องบวชเรียนเมื่ออายุครบ 20 ปี ผู้หญิงเมื่อจะออกรือนมีครอบครัวจะต้องมีการสู่ขอแต่งงานให้ถูกต้องตามประเพณี โดยจะต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้ใหญ่เสียก่อน ชาวบ้านห้วยสะพานนับถือศาสนาพุทธจะเข้าวัดหมั่นทำบุญสร้างกุศลทุกวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ถึงแม้ว่าจะย้ายถิ่นฐานไปทำมาหากินอยู่สถานที่ใดก็ตาม เมื่อถึงเทศกาลวันสำคัญก็ต้องกลับมาทำบุญที่วัดในหมู่บ้านทุกครั้ง เป็นการถือปฏิบัติเช่นนี้มาโดยตลอดหลายชั่วอายุคน

รูปที่ 2.3 ความเป็นมาของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี จังหวัดกาญจนบุรี
 ที่มา : กรมป่าไม้, 2565

ศิลปะและวัฒนธรรมพื้นบ้าน

1) เพลงเหย่ย การแสดงเพลงพื้นบ้าน เป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่กำลังจะสูญหายไปเนื่องจากวัฒนธรรมต่างประเทศเข้ามา รูปแบบของเพลงเหย่ย คือ การเล่นระหว่างชายและหญิง ลักษณะเป็นการเกี่ยวพาราสีร้องโต้ตอบแก้คำกันด้วยไหวพริบปฏิภาณ โดยใช้กลองยาว รำมะนา น้ิง ฉาบ เป็นเครื่องประกอบดนตรี

2) วงมโหรี ปี่พาทย์ การสืบทอดวัฒนธรรมไทยอีกอย่างหนึ่งที่ชาวบ้านห้วยสะพานภาคภูมิใจ โดยมีครูผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านฝึกหัดและสั่งสอนต่อ ๆ กันมา

3) ประเพณีทำขวัญแม่โพสพ ได้รับการถ่ายทอดจาก พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย

4) พิธีทำบุญลาน ทำบุญยั้งข้าว แห่นางแมว แห่พ่อขุนด่าน ประเพณีทำบุญศาลดาปู่

5) ประเพณีสงกรานต์ มีการละเล่นพื้นเมือง เช่น โหม่ง มอญซ่อนผ้า เขี้ยวเถี่ยวลูกไก่ เสือกินวัว ลูกช่วง เป็นต้น

6) เพลงร่อยพรรษา เป็นประเพณีอีกอย่างหนึ่งที่กำลังจะสูญหายไป นิยมทำกันในช่วงก่อนวันออกพรรษา ลักษณะเป็นการร้องเพลงเชิญชวนให้ผู้ที่ไต่ย่นไต่ยั้งร่วมทำบุญกฐินผ้าป่ากับคณะร่อยพรรษา และเมื่อมีผู้ร่วมทำบุญแล้วคณะร่อยพรรษาก็จะร้องเพลงอวยพรให้ผู้นั้นเป็นการส่งท้าย

ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมได้นำสิ่งดี ๆ มาให้แก่ชุมชนอย่างเอกอนันต์ มีส่วนทำให้ผู้คนในชุมชนและเครือข่ายป่าชุมชนแห่งนี้ไม่มีการแตกแยกความสามัคคี ไม่มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก สามารถยึดเหนี่ยวจิตใจคนในชุมชนให้เป็นหนึ่งเดียวกันได้อย่างมั่นคง ตรงกับการที่บรรพบุรุษพร่ำสอนสืบทอดกันมาในเรื่องความสามัคคีของชุมชนให้ยึดถือบ้านวัด โรงเรียน เป็นเสมือนศูนย์รวมจิตใจของชาวป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี

กิจกรรมของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี

- 1) กิจกรรมการลาดตระเวนป้องกันรักษาป่า
- 2) กิจกรรมทำแนวกันไฟและป้องกันไฟป่า
- 3) กิจกรรมปลูกต้นไม้และบำรุงรักษา
- 4) กิจกรรมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์
- 5) กิจกรรมจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์
- 6) กิจกรรมถ่ายทำสารคดีเผยแพร่ประชาสัมพันธ์
- 7) กิจกรรมออกอากาศรายการวิทยุทางสถานีวิทยุกระจายเสียง
- 8) กิจกรรมจัดทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์

- 9) กิจกรรมแต่งเพลงและร้องเพลงประชาสัมพันธ์
- 10) กิจกรรมจัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติ
- 11) กิจกรรมจัดอบรมเด็กและเยาวชน
- 12) กิจกรรมเข้าร่วมโครงการวิจัยท้องถิ่น
- 13) กิจกรรมเข้าร่วมโครงการวิจัยบทเรียนวิทยาศาสตร์ท้องถิ่น
- 14) การพัฒนาบุคลากร โดยการฝึกอบรมและศึกษาดูงาน
- 15) กิจกรรมร่วมฟื้นฟูป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี โดยร่วมกันเพาะกล้าไม้เพื่อใช้ในการปลูกป่า และร่วมทำแนวกันไฟ

16) กิจกรรมจัดกิจกรรมหาทุนในการดำเนินกิจกรรมป่าชุมชน เช่น งานมัดข้อมยาม งานมัดข้อมผ้าเช็ดหน้า ฯ

17) กิจกรรมอบรมการเป็นวิทยากรเพื่อให้ความรู้เรื่องการอนุรักษ์กับเยาวชนรุ่นหลัง และร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่าง ๆ

18) กิจกรรมแสดงรำเหย่ยเพื่อการรณรงค์ปลูกจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์

รางวัลจากการดำเนินงานป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี

- 1) รางวัลป่าพื้นบ้าน อาหารชุมชนดีเด่นระดับจังหวัด ปี 2542
- 2) รางวัลป่าพื้นบ้าน อาหารชุมชนดีเด่นระดับเขต ปี 2542
- 3) รางวัลพื้นที่ตำบลเขียวจิดีเด่น ปี 2543
- 4) รางวัลป่าชุมชนดีเด่น ปี 2544
- 5) รางวัลหมู่บ้านดีเด่นในการให้ความร่วมมือป้องกันไฟป่า ปี 2548
- 6) รางวัลตำบลเขียวจิดี ตำบลน่าอยู่ ปี 2548
- 7) รางวัลลูกโลกสีเขียว ประเภทชุมชน ปี 2548
- 8) รางวัลลูกโลกสีเขียว ประเภทกลุ่มเยาวชน ปี 2548
- 9) รางวัลโครงการอนุรักษ์ป่า ป่ารักชุมชน ปี 2554
- 10) รางวัลชุมชนรักษ์ป่าไม้ ปี 2554
- 11) รางวัลโครงการอนุรักษ์ป่า ป่ารักชุมชน ปี 2555
- 12) รางวัลลูกโลกสีเขียว ประเภทศิลปินนันทกตฤต แห่งความยั่งยืน ปี 2553
- 13) รางวัลชุมชนประชารัฐสีชมพู ปี 2560

รูปที่ 2.4 ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีได้รับรางวัลป่าพื้นบ้านอาหารชุมชนดีเด่น
ที่มา : กรมป่าไม้, 2551

2.4.2 ป่าชุมชนบ้านยางโทน

ป่าชุมชนบ้านยางโทนตั้งอยู่ที่หมู่ 3 ตำบลศรีมงคล อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ป่าชุมชนแห่งนี้เป็นประเภทป่าชุมชนตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 (อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าวังใหญ่-แม่น้ำน้อย) มีเนื้อที่ป่ารวม 1,907 ไร่ (แปลงที่ 1 เนื้อที่ 560 ไร่ เริ่มโครงการ ปี 2545) (แปลงที่ 2 เนื้อที่ 1,347 ไร่ เริ่มโครงการ ปี 2549) นอกเหนือจากพื้นที่ป่าชุมชนที่ได้อนุญาต สมาชิกป่าชุมชนแห่งนี้ยังได้ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐในการช่วยกันดูแลพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (เขตป่าสงวนแห่งชาติ) จำนวนพื้นที่ 4,500 ไร่ และช่วยดูแลป่าปลูกของภาครัฐจำนวนพื้นที่ 3,000 ไร่ รวมพื้นที่ในความรับผิดชอบทั้งหมด 9,407 ไร่ ป่าชุมชนบ้านยางโทนมีสภาพป่าเป็นป่าเบญจพรรณ มีพรรณไม้หลากหลายชนิดและมีไม้รวกไม้ไผ่กระจายอยู่ทั่วไป ตัวอย่างพรรณไม้ เช่น ประดู่ มะค่าแต้ ชงโค ตระคร้อ มะค่าโมง พญาสัตบรรณ ฯ

สำหรับความเป็นมาในอดีตของป่าชุมชนบ้านยางโทน คือเมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2496 มีลุงเที่ยง พลอยนิล เป็นบุคคลกลุ่มแรกที่ได้เข้ามาอยู่อาศัยในบริเวณนี้ในช่วงนั้นจะมีเพียง 4-5 ครอบครัว โดยเข้ามาทำไร่ยาสูบ ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2499 ได้มีชาวบ้านอพยพย้ายมาจากอำเภอท่ามะกา เข้ามาอาศัยเพิ่มขึ้นอีกประมาณ 20 ครัวเรือน เข้ามาจับจองพื้นที่ทำกินทำการเกษตรและทำไร่ยาสูบ ต่อจากนั้นก็มีการบ้านอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพิ่มขึ้นเรื่อยมา ในสมัยนั้นป่ายางโทนหรือหมู่บ้านยางโทนอยู่ในเขตการปกครองของหมู่ที่ 4 ตำบลสิงห์ ผู้ใหญ่บ้านชื่อนายทองพูน

สระบัว ต่อมาได้แยกเขตการปกครองมาเป็นหมู่ที่ 7 ตำบลสิงห์ และประมาณปี พ.ศ. 2516 ได้แบ่งแยกเขตการปกครองอีกครั้งหนึ่งเป็นบ้านยางโทน หมู่ที่ 3 ตำบลศรีมงคล มีผู้ใหญ่บ้านคนแรกชื่อนายสก เชียงฟูง ผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านได้เล่าขานต่อ ๆ กันมาว่าเหตุที่ตั้งชื่อหมู่บ้านว่าบ้านยางโทนเนื่องจากในบริเวณหมู่บ้านมีต้นยางขนาดใหญ่อยู่เพียง 1 ต้น ชาวบ้านจึงใช้เป็นเอกลักษณ์เรียกชื่อหมู่บ้านว่าบ้านยางโทน ซึ่งหมู่บ้านยางโทนขณะนี้มีความถี่ว่เรือนประมาณ 218 ครัวเรือน และมีประชากรประมาณ 791 คน

กิจกรรมของป่าชุมชนบ้านยางโทน

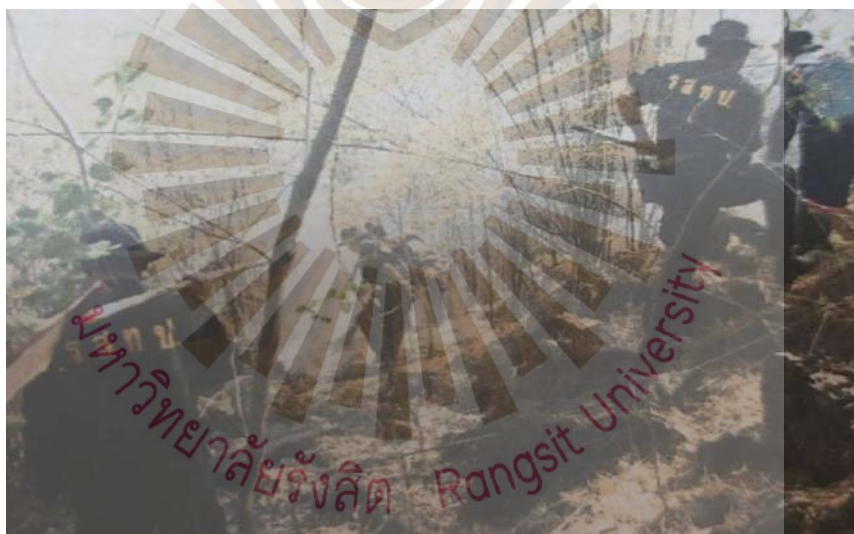
- 1) กิจกรรมการออกลาดตระเวนป่า เพื่อควบคุมไฟป่าและป้องกันการบุกรุก
- 2) กิจกรรมการปลูกและบำรุงรักษา เช่น การปลูกป่า การบวชป่า การทำฝายชะลอน้ำ ฯลฯ
- 3) กิจกรรมการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เช่น ทำป้ายคำขวัญและป้ายแนวเขต ออกเสียงตามสาย จัดนิทรรศการ ฯลฯ
- 4) กิจกรรมการประชุมและร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการบริหารจัดการป่า
- 5) กิจกรรมการพัฒนาบุคลากรโดยการฝึกอบรมและศึกษาดูงาน
- 6) กิจกรรมฝึกอบรมราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า
- 7) กิจกรรมการร่วมเป็นวิทยากรเพื่อเผยแพร่ความรู้ให้กับเครือข่ายและหน่วยงานต่าง ๆ

รางวัลของป่าชุมชน บ้านยางโทน

- 1) รางวัลป่าพื้นบ้านอาหารชุมชนดีเด่น ปี 2545
- 2) รางวัลป่าพื้นบ้านอาหารชุมชนดีเด่นระดับเขต ปี 2545
- 3) รางวัลผู้คุ้มครองป่าดีเด่น ปี 2545
- 4) รางวัลตำบลเขียวจีดีเด่น ปี 2546
- 5) รางวัลรักษาป่าดีเด่น ปี 2548
- 6) รางวัลป่าชุมชนตัวอย่างระดับจังหวัด ปี 2551
- 7) รางวัลลูกโลกสีเขียว ครั้งที่ 11 ปี 2552
- 8) รางวัลร่วมกันสร้างฝายชะลอน้ำ ปี 2552
- 9) รางวัลป่าชุมชนตัวอย่างระดับภาค ปี 2552

รูปที่ 2.5 กิจกรรมลาดตระเวนของป้าชุมชนบ้านยางโทน
ที่มา : ป้าชุมชนบ้านยางโทน, 2553

รูปที่ 2.6 กิจกรรมทำแนวกันไฟของป้าชุมชนบ้านยางโทน
ที่มา : ป้าชุมชนบ้านยางโทน, 2553

รูปที่ 2.7 กิจกรรมทำป้ายของป่าชุมชนบ้านยางโทน
ที่มา : ป่าชุมชนบ้านยางโทน, 2553

รูปที่ 2.8 กิจกรรมทำป้ายของป่าชุมชนบ้านยางโทน
ที่มา : ป่าชุมชนบ้านยางโทน, 2553

รูปที่ 2.9 กิจกรรมบวชป่าของป่าชุมชนบ้านยางโทน
ที่มา : ป่าชุมชนบ้านยางโทน, 2553

รูปที่ 2.10 กิจกรรมทำฝายชะลอน้ำของป่าชุมชนบ้านยางโทน
ที่มา : ป่าชุมชนบ้านยางโทน, 2553

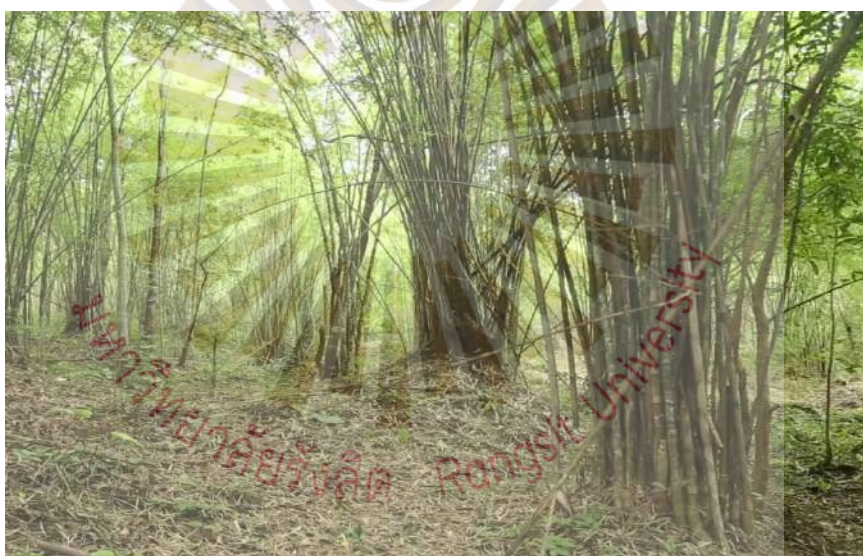
รูปที่ 2.11 กิจกรรมฝึกอบรมรายภาคราษาของป่าชุมชนบ้านยางโทน
ที่มา : ป่าชุมชนบ้านยางโทน, 2553

รูปที่ 2.12 กิจกรรมได้รับเชิญเป็นวิทยากรของป่าชุมชนบ้านยางโทน
ที่มา : ป่าชุมชนบ้านยางโทน, 2553

รูปที่ 2.13 กิจกรรมปลูกป่าของป่าชุมชนบ้านยางโทน
ที่มา : ป่าชุมชนบ้านยางโทน, 2553

รูปที่ 2.14 กิจกรรมปลูกไผ่ (พืชเศรษฐกิจสร้างรายได้) ของป่าชุมชนบ้านยางโทน
ที่มา : ป่าชุมชนบ้านยางโทน, 2553

รูปที่ 2.15 รางวัลป่าชุมชนบ้านยางโทน
ที่มา : ป่าชุมชนบ้านยางโทน, 2553

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้สืบค้นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาและตอบคำถามการวิจัยเรื่องการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน ดังนี้

Keen (1970) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากร โดยเรื่องที่ศึกษาคือ Upland Tenure and Land Use in North Thailand วัตถุประสงค์คือต้องการให้ภาครัฐเข้าไปจัดการเรื่องการใช้ที่ดิน ซึ่งเดิมกลุ่มชาติพันธุ์ไม่ได้ให้ความสำคัญเรื่องกรรมสิทธิ์และไม่ได้ให้ความหมายกับที่ดินที่ใช้ทำกิน คือมีการโยกย้ายที่เพาะปลูกไปเรื่อย ๆ และต้องการเพียงสนับสนุนฐานแรงงานและประโยชน์ที่จะได้รับเพียงเท่านั้น Keen จึงเสนอหน่วยงานภาครัฐว่าควรริบเข้ามาจัดการโดยใช้กฎหมายกำหนดสิทธิในการใช้ทรัพยากรด้วยการให้สิทธิครอบครองการใช้ที่ดินตามจารีตประเพณีกับกลุ่มชาติพันธุ์ เพราะเมื่อมีความเป็นเจ้าของที่ดินก็จะมองเห็นคุณค่าจะรักและหวงแหนและไม่โยกย้ายที่ทำกิน แต่อย่างไรก็ตาม แนวคิดของ Keen ยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐของไทย

Ostrom (1990 อ้างถึงใน จุลพงษ์ สุทธิไตรรงค์, 2556) ได้รวบรวมผลการวิจัยที่แสดงถึงความสำเร็จและล้มเหลว ของการบริหารจัดการทรัพยากรที่ใช้ร่วมกันอย่างกว้างขวางทั่วโลก เพื่อศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว บทสรุปที่ได้คือการบริหาร

จัดการโดยใช้ผู้ใช้ประโยชน์ (User Management) ถือเป็นรูปแบบการจัดการที่ Ostrom เห็นว่าเป็นรูปแบบที่ดี แต่อย่างไรก็ตามการจัดการโดยผู้ใช้ประโยชน์ไม่ใช่เป็นรูปแบบที่ดีกว่ารูปแบบอื่นเสมอไป การใช้กลไกของรัฐด้วยการออกกฎระเบียบจะให้ผลที่ดีกว่าเงื่อนไขสำคัญที่ Ostrom เห็นว่าการจัดการที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จคือการจัดการที่ผู้ใช้ประโยชน์ต้องเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง (Active Participation) ดังนั้น Ostrom จึงเสนอแนะให้สังคมควรสนับสนุนให้ผู้ใช้ทรัพยากรสร้างองค์กรของตนเองในการจัดการทรัพยากรของพวกเขา (Self-Organization) เพราะไม่ได้มีรูปแบบตายตัวของแต่ละองค์กรที่ปกครองตนเอง เนื่องจากแต่ละสถานที่มีความแตกต่างกันทั้งทางด้านสภาพแวดล้อม สังคมวิทยา และนิเวศวิทยา โดยได้ตั้งข้อสังเกตว่า การกระจายอำนาจในการจัดการทรัพยากรของภาครัฐไปสู่ท้องถิ่น เป็นการกำหนดรูปแบบที่แน่นอน ก็ไม่ใช่แนวทางที่จะทำให้ประสบผลสำเร็จ แต่ในทางตรงกันข้าม Ostrom ให้ความสำคัญกับการกำหนดบทบาทของผู้ใช้ทรัพยากรและสนับสนุนให้มีการเปิดโอกาสให้ผู้ใช้ทรัพยากรเข้ามามีบทบาทในการจัดการกันเอง แต่ต้องเป็นไปอย่างจริงจัง

สมเกียรติ ประเสริฐ (2542 อ้างถึงใน จุลพงษ์ สิทธิไตรรงค์, 2556) ได้ศึกษาบทบาทขององค์กรท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น กรณีศึกษาการจัดการป่าชุมชนของประชาชน บ้านแม่อมลอง ตำบลบ่อสสี อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า บทบาทในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในรูปแบบป่าชุมชนนั้น ประชาชนในพื้นที่มีบทบาทสูงกว่ารัฐ โดยมีระดับความร่วมมือระหว่างประชาชนในพื้นที่กับหน่วยงานของรัฐมีน้อยมาก และรูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ได้อาศัยขนบธรรมเนียมประเพณี โดยสะท้อนออกมาในรูปของภูมิปัญญาท้องถิ่น ความสำเร็จขององค์กรท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ไม่ได้ทำให้เกิดการยอมรับจากประชาชนในพื้นที่ จากหน่วยงานของรัฐ และจากหน่วยงานของรัฐอื่น ๆ ปัญหาอุปสรรคต่อการดำเนินงานในการอนุรักษ์ทรัพยากรขององค์กรท้องถิ่นคือการขาดความร่วมมือจากสมาชิก บุคคลขาดความรู้สึกลงในการดำเนินงาน ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ขาดการวางแผนปฏิบัติงานที่ดี

อุบล สุภาแสน (2543 อ้างถึงใน จุลพงษ์ สิทธิไตรรงค์, 2556) ที่ได้ศึกษาถึงบทบาทขององค์กรบริหารส่วนตำบลและประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผลการวิจัยพบว่าคณะกรรมการป่าไม้ซึ่งเป็นองค์กรชุมชนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อการจัดการป่าไม้มีบทบาทในระดับสูง โดยมีบทบาทในด้านการใช้ประโยชน์จากป่าและในด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ โดยมีแนวโน้มว่ายิ่งมีการใช้ประโยชน์จากป่ามากเท่าใดก็มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ของชุมชนมากขึ้นเท่านั้น การเกิดขึ้นขององค์กรบริหารส่วนตำบลศรีบัวบาน มีผลต่อการจัดการ

ป่าไม้ของชุมชนที่เน้นไปทางด้านบทบาทในการร่วมของประชาชนแต่ไม่ได้มีบทบาทในการจัดการด้านการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน การมีส่วนร่วมในการวางแผนและการประเมินผล เพศ สถานภาพในชุมชน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ มีความตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรป่าไม้ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในชุมชน

ศุรยอุท หลิมตระกูล (2544 อ้างถึงใน จุลพงษ์ สิทธิไตรรงค์, 2556) ได้เสนอปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการป่าชุมชนที่สำคัญ 2 ประการ คือ การต่อต้านการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติจากบุคคลภายนอกและความต้องการรักษาทรัพยากรป่าไม้ไว้ในชุมชน เพื่อสนองความต้องการเกี่ยวกับการอุปโภคบริโภค น้ำ ภาระบวกรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนในช่วงแรกใช้ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ การเคารพผู้อาวุโส และความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรม ต่อมาเมื่อมีการบุกรุกจากบุคคลภายนอกจึงได้ปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการรักษาป่าด้วยการจัดตั้งองค์กรชุมชนรักษาป่าซึ่งนำไปสู่ความเป็นประชาคมที่เข้มแข็งในที่สุด ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีมี 3 ประการได้แก่ การมีผู้นำที่จริงใจและเสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม การที่ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เป็นอย่างสูง และการได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผลการศึกษาเชิงปริมาณพบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างรายการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี อยู่ในระดับต่ำถึงปานกลาง เนื่องจากในขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ในขั้นตอนของการวางแผนและการติดตามและประเมินผล มักจำกัดอยู่ในกลุ่มผู้นำท้องถิ่น โดยประชาชนส่วนใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนของการปฏิบัติตามแผนและการรับผลประโยชน์เท่านั้น ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติ ได้แก่ อาชีพหลัก ความรู้สึกเป็นเจ้าของป่าชุมชน การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชน รองลงมาได้แก่ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านและการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน ส่วนปัจจัยอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพาน ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนที่ดินทำกิน การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับป่าชุมชน นอกจากนี้ยังพบว่าการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างเพศชายมีส่วนร่วมมากกว่าเพศหญิง ผู้มีอายุมากมีส่วนร่วมมากกว่าผู้มีอายุน้อย ผู้มีการศึกษาสูงมีส่วนร่วมมากกว่าผู้มีการศึกษาน้อย ผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนมานานมีส่วนร่วมมากกว่าผู้ที่อยู่อาศัยมานาน ผู้ที่ประกอบอาชีพภาคเกษตรกรรมมีส่วนร่วมมากกว่าผู้ที่ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม

ผู้มีรายได้สูงมีส่วนร่วมมากกว่าผู้มีรายได้ต่ำ ผู้ที่มีที่ดินทำกินมากมีส่วนร่วมมากกว่าผู้ที่มีที่ดินทำกินน้อย ผู้ที่ใช้ประโยชน์จากป่ามีส่วนร่วมมากกว่าผู้ที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์จากป่า ผู้ที่เคยเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชนมาก่อนมีส่วนร่วมมากกว่าผู้ที่ไม่เคยเป็นสมาชิกกลุ่มมาก่อน ผู้ที่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนมากมีส่วนร่วมมากกว่าผู้ที่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนน้อย

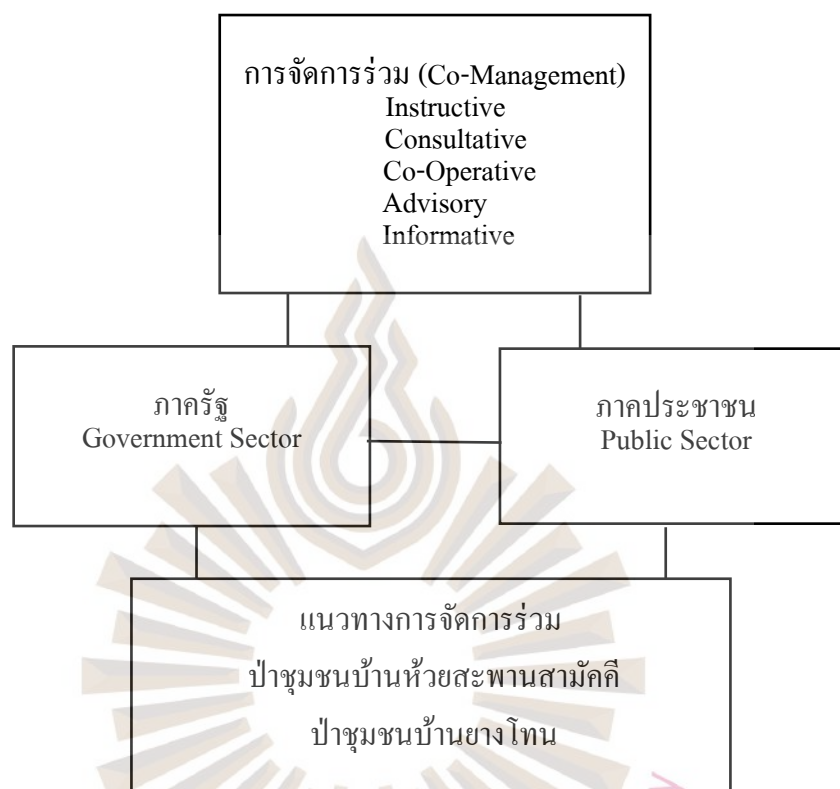
นอกจากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องก็ยังมีข้อมูลจาก Kunstadter, Chapman & Sanga (1978) ที่เสนอข้อมูลเกี่ยวกับ Farmers in the Forest: Economic Development and Marginal Agriculture in Northern Thailand โดยมีวัตถุประสงค์เดียวกับ Keen คือต้องการผลักดันให้ภาครัฐมอบสิทธิการถือครองที่ดิน นอกจากการเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการรูปแบบนี้ Kunstadter et al. (1978) ยังให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจในรูปแบบอื่น ๆ บนที่สูง เพื่อลดการใช้พื้นที่และลดปัญหาการอ้างสิทธิเหนือที่ดิน และลดความขัดแย้งของกลุ่มชน ซึ่งผลงานของ Kunstadter และคณะต้องการนำเสนอแนวทางการจัดการร่วมในชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ยึดจารีตประเพณีสืบต่อกันมาในเรื่องของจารีตในการจัดการทรัพยากร แต่แล้วจุดมุ่งหมายครั้งนี้ก็ยังคงไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐของไทยเช่นเดิม

จากการทบทวนวรรณกรรมปรากฏถึงแนวคิดเรื่องการจัดการร่วมในทรัพยากรว่าด้วยเรื่องการใช้กฎหมายกำหนดสิทธิในการใช้ทรัพยากรด้วยการให้สิทธิครอบครองการใช้ที่ดิน และสมาชิกป่าชุมชนต้องเข้ามามีบทบาทในการร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ต้องมีภาระหน้าที่ร่วมด้วยช่วยกันในการสอดส่องดูแลและคอยปกป้องผืนป่า ด้วยเหตุผลที่ว่ายังมีการใช้ประโยชน์จากป่ามากเท่าใดก็ต้องมีบทบาทร่วมในการการอนุรักษ์ป่าไม้ของชุมชนมากยิ่งขึ้น จากแนวคิดเหล่านี้จะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งและช่วยเพิ่มความรับผิดชอบในการร่วมจัดการร่วม (Co-Management)

2.6 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการร่วม (Co-Management) ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโตน จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งจะเป็นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน โดยผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดทฤษฎีการจัดการร่วม (Co-Management) ของ Sen & Nielsen (1996) มากำหนดเป็นกรอบแนวคิด

การจัดการร่วม (Co-Management)

รูปที่ 2.16 กรอบแนวคิดในการวิจัย ที่มา : ผู้วิจัย, 2566

ทฤษฎีการจัดการร่วม (Co-Management) ของ Sen & Nielsen (1996) มีกระบวนการจัดการร่วมอยู่ 5 ระดับ คือ

1) การออกคำสั่ง (Instructive) เป็นระบบการจัดการร่วมที่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันเพียงเล็กน้อยระหว่างภาครัฐบาลและภาคประชาชน และมีความแตกต่างจากการบริหารจัดการแบบรวมศูนย์ในแง่ที่ว่าจะมีกลไกในการสนทนาร่วมกัน แต่แนวโน้มคือภาครัฐมีการแจ้งให้ภาคประชาชนรับทราบเกี่ยวกับการตัดสินใจที่ภาครัฐวางแผนจะทำ

2) การให้คำปรึกษา (Consultative) มีกลไกที่ภาครัฐบาลให้คำปรึกษากับภาคประชาชน แต่สุดท้ายรัฐบาลเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด

3) การร่วมมือ (Co-Operative) การจัดการร่วมประเภทนี้คือการที่ภาครัฐบาลและภาคประชาชนร่วมมือกันในฐานะหุ้นส่วนที่มีความเท่าเทียมกันในการตัดสินใจ

4) การให้คำแนะนำ (Advisory) ภาคประชาชนนำเสนอการตัดสินใจเพื่อให้ภาครัฐเป็นผู้รับรองการตัดสินใจ

5) การให้ข้อมูล (Informative) ภาครัฐอนุญาตให้ภาคประชาชนใช้ประสบการณ์ในการดำเนินการกิจกรรม โดยภาครัฐบาลจะคอยสังเกตการณ์และเป็นผู้ให้คำปรึกษาและสนับสนุนข้อมูล

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

จากการนำเสนอแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพร้อมทั้งการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่องการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโตน จังหวัดกาญจนบุรี ลำดับถัดไปจะเป็นการนำเสนอเกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัยในการศึกษาซึ่งประกอบด้วย วิธีการศึกษา การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุปท้ายบท

3.1 วิธีการศึกษา

การศึกษาเรื่องการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโตน จังหวัดกาญจนบุรี วิธีการศึกษาคือใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากการรวบรวมเอกสาร งานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จากแหล่งข้อมูลที่มีความหลากหลาย และใช้วิธีการเชิงคุณภาพในการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และทำการสังเกตการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตพื้นที่ศึกษา สุดท้ายหลังการวิเคราะห์ผลการศึกษาแล้ว ผู้วิจัยได้นำผลที่ได้จากการศึกษาไปตรวจสอบความถูกต้องกับผู้ให้ข้อมูลอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความสมบูรณ์ ถูกต้อง และมีคุณค่าในเชิงวิชาการมากที่สุด

3.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้วิจัยได้ดำเนินการประสานขออนุญาตจากหน่วยงาน ผู้บริหาร รวมถึงผู้นำชุมชน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) สำหรับวิธีการกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจงจากบุคคลที่เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจและเกี่ยวข้องกับการจัดการร่วมของป่าชุมชนทั้ง 2 แห่ง โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนของภาครัฐจำนวน 8 ท่าน และส่วนภาคประชาชนจำนวน 10 ท่าน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 18 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์และการดำเนินการสัมภาษณ์โดยผู้วิจัยมีผู้ช่วยวิจัยไปร่วมเก็บข้อมูลจำนวน 3 ท่าน จากนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์แล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา สำหรับผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์ประกอบด้วย

3.2.1 หน่วยงานภาครัฐ

ผู้ให้ข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 8 ท่าน ได้แก่ ผู้บริหารกรมป่าไม้ส่วนภูมิภาค ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น กรรมการนโยบายป่าชุมชน กรรมการป่าชุมชนประจำจังหวัด ซึ่งทั้งหมดประกอบด้วย

1) ผู้บริหารกรมป่าไม้ส่วนภูมิภาค

คุณประทีป เอกฉันท์ ผู้อำนวยการศูนย์ป่าไม้กาญจนบุรี

2) ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น

คุณชนัดดา วงษ์ดี นายกองค้การบริหารส่วนตำบล ตำบลหนองโรง
(ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี)

คุณนัช ฉ่ำเกตุ นายกองค้การบริหารส่วนตำบล ตำบลศรีมงคล
(ป่าชุมชนบ้านยางโทน)

คุณจิราณวัฒน์ คุณสมบัติ รองนายกองค้การบริหารส่วนตำบล ตำบลศรีมงคล
(ป่าชุมชนบ้านยางโทน)

3) กรรมการนโยบายป่าชุมชน

คุณอนุวัช เพชรวิโรจน์ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ตำบลศรีมงคล
(ป่าชุมชนบ้านยางโทน)

คุณบุญทรirk แซ่มซ้อย รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ตำบลหนองโรง
(ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี)

4) กรรมการป่าชุมชนประจำจังหวัด

คุณดวง ชำนาญกำหนด ประธานป่าชุมชน
(ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี)

คุณเด่นยี่ วชิรพันธ์วิชาญ ประธานป่าชุมชน
(ป่าชุมชนบ้านยางโทน)

3.2.2 ภาคประชาชน

ผู้ให้ข้อมูลภาคประชาชน จำนวน 10 ท่าน ได้แก่ กรรมการจัดการป่าชุมชนและสมาชิกป่าชุมชน ซึ่งทั้ง 10 ท่าน มีบทบาทเป็นกรรมการจัดการป่าชุมชนและยังเป็นสมาชิกของป่าชุมชน ซึ่งทั้งหมดประกอบด้วย

คุณอำนาจ บัวทอง	กรรมการจัดการป่าชุมชน และสมาชิกป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี
คุณบุญลพ แต่แดงเพชร	กรรมการจัดการป่าชุมชน และสมาชิกป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี
คุณบุญเลิศ แต่แดงเพชร	กรรมการจัดการป่าชุมชน และสมาชิกป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี
คุณธนภัทร แซ่มซ้อย	กรรมการจัดการป่าชุมชน และสมาชิกป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี
คุณพรพนา วชิรพันธ์วิชาญ	กรรมการจัดการป่าชุมชน และสมาชิกป่าชุมชนบ้านยางโทน
คุณมาลัย วชิรพันธ์วิชาญ	กรรมการจัดการป่าชุมชน และสมาชิกป่าชุมชนบ้านยางโทน
คุณจำเนียร วรภักดี	กรรมการจัดการป่าชุมชน และสมาชิกป่าชุมชนบ้านยางโทน
คุณณรงค์ ครามเขียว	กรรมการจัดการป่าชุมชน และสมาชิกป่าชุมชนบ้านยางโทน
คุณนรินทร์ สายแจ้	กรรมการจัดการป่าชุมชน และสมาชิกป่าชุมชนบ้านยางโทน
คุณนิตยา มีทอง	กรรมการจัดการป่าชุมชน และสมาชิกป่าชุมชนบ้านยางโทน

3.3 วิธีเก็บข้อมูล

เก็บข้อมูลเพื่อตอบคำถามการวิจัย โดยการศึกษาเอกสาร (Document Analysis) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์นั้น จะมีการกำหนดประเด็นที่ต้องใช้ในการสัมภาษณ์ กำหนดรูปแบบและโครงสร้างในการสัมภาษณ์ เตรียมแบบ

สัมภาษณ์โดยกำหนดขั้นตอนในแบบสัมภาษณ์ให้ชัดเจน วิธีการสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์แนะนำตัวเอง และกล่าวชี้แจงวัตถุประสงค์ในการขอสัมภาษณ์ และทำการสอบถามข้อมูลส่วนตัวซึ่งเป็นข้อมูลที่ เกิดประโยชน์กับการทำวิจัยและเป็นข้อมูลส่วนตัวที่ผู้ถูกสัมภาษณ์สามารถให้ได้ ต่อจากนั้นจึง สัมภาษณ์โดยการเจาะลึกข้อมูลเกี่ยวกับการทำวิจัยเพื่อให้รับรู้ถึงแนวทางการจัดการร่วม ให้ได้รับรู้ ถึงภาพความร่วมมือ สภาพทั่วไป สถานการณ์ สภาพปัญหาและอุปสรรค ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลเนื้อหาที่ ได้รับจากการสัมภาษณ์มานำเสนอผลการวิจัย และนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการร่วม

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ตามกรอบแนวคิดการจัดการร่วมป่าชุมชน โดยการบูรณาการแนวคิดการจัดการร่วม เพื่อให้ทราบถึงระดับความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการ ร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี โดยการ วิเคราะห์ข้อมูลจะใช้การวิเคราะห์ข้อมูลและการเก็บรวบรวมข้อมูลพร้อมกัน เพื่อสร้างข้อสรุปให้ ตรงกับความเป็นจริงและให้เกิดความมั่นใจได้ว่าเป็นข้อค้นพบที่ใช้เป็นข้อสรุปได้ โดยเริ่มจากการ นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาสรุปและจัดกลุ่มความสัมพันธ์เป็นกรอบแนวคิดในเรื่องการ จัดการร่วมว่ามีระดับการจัดการร่วมเป็นอย่างไร รวมถึงมีปัญหาอุปสรรคอะไร อย่างไร และ แนวทางแก้ไขเพื่อให้การจัดการร่วมมีคุณค่า มีความเข้มแข็งและมีความยั่งยืนมากยิ่งขึ้น ควร ดำเนินการอย่างไรและเกิดข้อค้นพบรูปแบบใหม่และมีคุณค่าคืออะไร อย่างไร เมื่อได้ทำการ วิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดแล้ว ต่อจากนั้นจะทำการสรุปผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ พร้อมทั้งอภิปรายผลตามรูปแบบและแนวทางการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและ ป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ให้ประสบความสำเร็จ รวมถึงการนำเสนอข้อเสนอแนะ ต่าง ๆ

3.5 สรุปท้ายบท

วิธีการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นศึกษาผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการร่วมป่า ชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ที่ได้กำหนดไว้ตาม วัตถุประสงค์การวิจัยมาเป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อสรุปผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ การจัดการร่วม ปัญหาและอุปสรรคใน การจัดการร่วม และเสนอแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการร่วมให้มีคุณค่าอย่างยั่งยืน

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การวิจัยเรื่องการจัดการร่วม (Co-Management) ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ได้แก่ 1) ผู้บริหารกรมป่าไม้ส่วนภูมิภาค 2) ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น 3) กรรมการนโยบายป่าชุมชน 4) กรรมการป่าชุมชนประจำจังหวัด 5) กรรมการจัดการป่าชุมชนและสมาชิกป่าชุมชน มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัยคือ

- 1) เพื่อศึกษาการจัดการร่วมของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี
- 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการจัดการร่วมของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี
- 3) เพื่อเสนอแนวทางการจัดการร่วมของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ให้ประสบผลสำเร็จ

ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพร้อมทั้งศึกษาข้อมูลจากเอกสารไว้ในเบื้องต้น และได้ทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อนำมาอภิปรายผลการวิจัยให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

4.1 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี

4.1.1 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน ด้านการตัดสินใจ ตามแนวคิดการมีส่วนร่วมของ Cohen & Uphoff (1980)

ผู้ให้ข้อมูลภาครัฐ

“...การดำเนินงานด้านการบริหารจัดการป่าชุมชน ชุมชนจะดำเนินการอย่างไรจะต้องมีการปรึกษาหารือหรือได้รับความเห็นชอบจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ การดำเนินกิจกรรมของป่าชุมชนถึงแม้จะเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการบริหารจัดการป่า และสามารถใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าที่ตนเองดูแลได้ การดำเนินการใด ๆ ของคณะกรรมการป่าชุมชนในป่าชุมชนจะเสนอแจ้งให้เจ้าหน้าที่ทราบ เจ้าหน้าที่กับคณะกรรมการป่าชุมชนจึงต้องมีการปรึกษาหารือ และตัดสินใจร่วมกันทุกครั้ง และจะปรึกษาหารือกันอย่างต่อเนื่องในการวางแผนการบริหารจัดการป่าในทุก ๆ ด้าน ประกอบด้วย ด้านการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ ด้านการดูแลรักษาป่าชุมชน ด้านการฟื้นฟูสภาพป่า ด้านการใช้ประโยชน์ป่าชุมชน...” (คุณประทีป เอกฉันท์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ในฐานะภาครัฐและเป็นกรมการที่ปรึกษา ตามภาระหน้าที่ต้องเข้าไปเป็นที่ปรึกษาในทุกกิจกรรมของป่าชุมชน และความร่วมมือในด้านการบริหารจัดการ ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผนเพื่อจัดทำกิจกรรม ซึ่งการมีโอกาสเข้าไปเป็นที่ปรึกษาในทุกกิจกรรมตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบก็จะครอบคลุมในทุก ๆ มิติ เกี่ยวกับการตัดสินใจ การดำเนินงาน การรักษาผลประโยชน์ และการประเมินผล...” (คุณชนัดดา วงษ์ดี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...หน้าที่โดยตำแหน่งคือมีการทำงานร่วมกันกับคณะกรรมการป่าชุมชนและให้ความร่วมมือทุก ๆ ด้าน มีตัดสินใจในเรื่องการสนับสนุนการจัดหาอุปกรณ์ดับไฟป่า ส่งเสริมการปลูกป่าเพิ่มเติม...” (คุณธนัท น้าเกตุ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติป่าชุมชน มีการจัดสรรเงินสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐในกิจกรรม บวชป่า ทุก ๆ ปี และจะร่วมกับชาวป่าชุมชนในการตัดสินใจเมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อกำหนดความต้องการของชุมชน เช่น ด้านการตัดสินใจร่วมกัน ยกตัวอย่าง คือคนจากหมู่บ้านอื่นมาขออนุญาตทำเหมืองแร่ ฟอสเฟส แม้ทางผู้ขออนุญาตเข้าทำเหมืองแร่จะเสนอประโยชน์คือรายได้ที่ได้จากการทำเหมืองให้กับชุมชนของเรา แต่พวกเราตัดสินใจจนมีมติไม่ให้มีการทำเหมืองแร่ ทำให้ผู้ขออนุญาตต้องล้มเลิกโครงการ...” (คุณจิราณูวัฒน์ คุณสมบัติ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...รับหน้าที่เป็นหน่วยงานสนับสนุน เช่น จัดโครงการฝึกอบรมและดับไฟป่า สนับสนุนอุปกรณ์ดับไฟป่า ร่วมกันตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของป่าชุมชน ส่งเสริมกิจกรรมการอนุรักษ์ป่า ร่วมเป็นที่ปรึกษาในการประชุมของกลุ่ม การปฏิบัติหน้าที่อีกทางคือร่วมแสดงความคิดเห็นร่วมกับชุมชนและให้กำลังใจแก่กลุ่มสมาชิกป่าชุมชนเมื่อมีการทำกิจกรรม คอยเป็นหน่วยงานสนับสนุนชุมชนให้มีความเข้มแข็ง...” (คุณอนุวัช เพชรวิโรจน์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ร่วมจัดตั้งคณะกรรมการบริหารเยาวชนป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและคณะกรรมการที่ปรึกษาเพื่อมาบริหารจัดการกิจกรรมและร่วมจัดตั้งคณะกรรมการบริหารกลุ่มเด็กป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีซึ่งคณะกรรมการชุดนี้จะเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะ สำหรับกิจกรรมนี้จัดเพื่ออบรมเด็กและเยาวชนโดยการปลูกฝังจิตสำนึกในการรักต้นไม้ รักป่าและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ส่งเสริมเด็กและเยาวชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนารักษาป่าไม้และสืบทอดเจตนารมณ์และความหวังของชุมชนในการที่จะดำรงป่าไว้ในอนาคตมิให้สูญหาย...” (คุณบุญฤทธิ์ แซ่มช้อย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...การทำงานกับป่าชุมชนเราจะทำงานกันเป็นทีม มีการวางแผน มีการจัดโครงสร้างการทำงานเอาไว้เรียบร้อย แต่เวลาลงมือทำจริง พวกเราจะช่วยกันทำทุกอย่าง ไม่แบ่งแยกว่าใครมีตำแหน่งอะไร คือเหมือนร่วมมือร่วมใจกันในทุก ๆ เรื่อง เมื่อทำทุกอย่างลุล่วงก็จะกลับมาคุยกัน อันนี้หมายถึงว่ากลับมาประเมินผลและรายงาน การจะทำกิจกรรมอะไรสักอย่างก็ต้องรวมพล อย่างน้อยในแต่ละกิจกรรมก็มีสามสี่คน เราจะไม่ทำคนเดียว มีประชุมวางแผนกันในเวที แล้วก็ตัดสินใจร่วมกันว่าอย่างนี้ใช้อย่างนี้ไม่ใช่ ใครเสนอความคิดเห็นอะไร ในเวทีก็ต้องรับฟัง ต้องมีการใช้เวทีเป็นที่ปรึกษาหารือกันตลอดเวลา...” (คุณดวง ชำนาญกำหนด, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ภาระหน้าที่ถือเป็นแกนนำในการจัดกิจกรรมและตั้งมั่นเรื่องการอนุรักษ์ป่าไม้ คอยดูแลความสะดวก รับฟังปัญหาต่าง ๆ คอยประสานงานกับหน่วยงานของรัฐ คอยดูแลผลประโยชน์ของชุมชน คือจะเป็นหน่วยงานสนับสนุนในกิจกรรมทุกด้าน เช่น จัดโครงการฝึกอบรม และกิจกรรมการดับไฟป่า สนับสนุนอุปกรณ์ดับไฟป่า...” (คุณเด่นยิว วชิรพันธ์วิหาญ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

การบริหารจัดการป่าชุมชนเจ้าหน้าที่ภาครัฐและภาคประชาชนร่วมกันดำเนินการบริหารจัดการป่าในทุก ๆ ด้านซึ่งประกอบด้วย ด้านการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ ด้านการดูแลรักษาป่าชุมชน ด้านการฟื้นฟูสภาพป่า ด้านการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน การดำเนินกิจกรรมใด ๆ ของคณะกรรมการป่าชุมชนจะต้องแจ้งให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐรับทราบและต้องมีการปรึกษาหารือและตัดสินใจร่วมกันทุกครั้ง เจ้าหน้าที่ภาครัฐได้มีส่วนร่วมและมีบทบาทในการร่วมตัดสินใจในการจัดการป่าชุมชน คือมีส่วนร่วมในกิจกรรมการบริหารจัดการ กิจกรรมการวางแผนจัดการป่า กิจกรรมการพัฒนาป่าชุมชน กิจกรรมการป้องกันดูแลรักษาป่า กิจกรรมปลูกต้นไม้และบำรุงรักษา กิจกรรมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ กิจกรรมสร้างเครือข่าย กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ กิจกรรมการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน หน่วยงานภาครัฐได้เข้าร่วมและสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของป่าชุมชน เช่น ทำการจัดหาเครื่องมือดับไฟ จัดสถานที่ให้การอบรมเกี่ยวกับป่าชุมชน ชุมชนจะร่วมกันตัดสินใจเพื่อกำหนดความต้องการของชุมชน เช่น กรณีคนมาจากหมู่บ้านอื่นเข้ามาขออนุญาตทำเหมืองแร่ฟอสเฟส ชาวป่าชุมชนบ้านยางโทนตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบที่จะตามมา จึงพร้อมใจกันต่อต้านการทำเหมืองแร่ ชาวป่าชุมชนบ้านยางโทนมีส่วนร่วมประชุมและตัดสินใจและร่วมกันจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ ช่วยกันจัดทำกฎระเบียบข้อบังคับ คณะกรรมการจัดการป่าชุมชนจะทำกิจกรรมจะมีแผนและทำตามแผนของระบบราชการ ที่ระบบราชการกำหนดมาตรฐานให้ปฏิบัติตาม ทุกเดือนจะมีการคุยกัน มีการสรุปผลงานประจำทุกเดือน พอมีเงินเข้ามาก็มาคุยกันว่า จะต้องทำอะไร จะหารือกัน จะมีการวางแผนและตัดสินใจร่วมกัน การตัดสินใจก็คือการคุยกัน ล้วงหน้า อันไหนทำได้ อันไหนทำไม่ได้ เช่นจะปลูกต้นไม้ ก็ต้องมีการวางแผนและตัดสินใจร่วมกัน เมื่อปลูกเสร็จแล้ว เรื่องการรดน้ำก็ต้องมีการวางแผน การจัดการป่าจะมีการจัดประชุมกันตลอด มีการรับฟังข้อเสนอแนะรับฟังปัญหา มีการสรุปเพื่อหาทางออกในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนมากที่สุด

ผู้ให้ข้อมูลภาคประชาชน

“...ผมเป็นกรรมการและสมาชิกป่าชุมชน มีหน้าที่ดูแลป่าที่มีอยู่เดิม และปลูกเสริมป่าที่เสื่อมโทรม คอยป้องกันไม่ให้คนตัดต้นไม้ กำจัดพืชรุกราน ทำแนวกันไฟป่า เวลาจะทำงานเรามีการตัดสินใจร่วมกับคณะกรรมการและชาวชุมชน เราจะลงมือทำตามแผนงานที่เราประชุมกัน มีการปลูกต้นไม้และดูแลหลังจากการปลูก ช่วยทำแนวกันไฟป่า และป้องกันการตัดไม้ และร่วมอนุรักษ์สัตว์ป่า...” (คุณอำนาจ บัวทอง, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...เรามีการประชุม จัดเวทีประชุม เราตัดสินใจร่วมกันและยึดทางเดียวกัน...” (คุณบุญลพ แต่แดงเพชร, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...เมื่อก่อนนี้ป่าสมบูรณ์ดี เมื่อมีนายทุนมาบุกเบิกถางป่าเพื่อปลูกอ้อย เมื่อไม่มีป่า ป่าลดลง ก็มีความแห้งแล้งเกิดขึ้น ชาวชุมชนจึงร่วมกันเรียกป่าคืน เมื่อเราได้ป่ากลับคืนมาแล้ว พวก ก็ช่วยกันปลูกป่า ต่อจากนั้นมาจึงกลายเป็นป่าชุมชนห้วยสะพานสามัคคี ในด้านความ ร่วมมือ เราก็มีความร่วมมือ ซึ่งเราก็มาปรึกษากันว่าเราจะไปทำวันไหน เมื่อเราพร้อมแล้ว เราตัดสินใจไปทำพร้อมกัน งานทุกอย่างเราช่วยกันทำ ช่วยกันคิด ช่วยกันรับผิดชอบกันทุก ฝ่ายและเลือกการตัดสินใจไปในแนวทางที่ดี...” (คุณบุญเลิศ แต่แดงเพชร, การสื่อสาร ส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...มีหน้าที่รับผิดชอบในทุก ๆ ด้าน แต่มีตำแหน่งเป็นรองประธานเยาวชนป่าชุมชน เรื่อง เกี่ยวกับป่าชุมชนของเรานั้น เมื่อเริ่มมีป่าชุมชนจึงจำเป็นต้องมีกฎเพื่อปกป้องจากคนที่คิด จะทำลายป่า ชาวชุมชนจึงต้องช่วยกันออกกฎเพื่อปกป้องและป้องกันป่าชุมชน โดยใน ส่วนการดำเนินการ ทางคณะกรรมการป่าชุมชนจะไม่ออกกฎโดยฝ่ายเดียว จะต้องเชิญชาว ชาวชุมชนมาร่วมประชุมเพื่อตั้งกฎในการใช้ประโยชน์ร่วมกัน...” (คุณธนภัทร แซ่ม้อย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...มีหน้าที่เกี่ยวกับเอกสารต่าง ๆ ของป่าชุมชน คอยแจ้งประชาสัมพันธ์ร่วมกับท่าน ประธานป่าชุมชน ไปอบรมในที่ต่าง ๆ เกี่ยวกับป่านอกสถานที่ตามแต่โอกาส เราได้มีการ ประชุมร่วมกันตัดสินใจเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงการดูแลรักษาประโยชน์ เราก็มีการ ประเมินผลการทำงานร่วมกันตลอด...” (คุณพรพนา วชิรพันธ์วิชาญ, การสื่อสารส่วน บุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...มีบทบาทในการออกความคิดและตัดสินใจในทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้ การร่วม แสดงความคิดคือเสนอให้มีกฎระเบียบเรื่องการตัดไม้ใช้สอย ได้รับบทบาทเป็น คณะกรรมการเข้าร่วมบริหารจัดการป่าชุมชน ช่วยบริหารจัดการกองทุนที่มีอยู่ และเป็น อาสาสมัครบริหารจัดการป่าชุมชน ร่วมทำวิจัยกับคณะทำงานเกี่ยวกับคาร์บอนเครดิต...” (คุณมาลัย วชิรพันธ์วิชาญ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ช่วยในการวางแผนและตัดสินใจและลงมือปฏิบัติ ร่วมรักษาผลประโยชน์และร่วม ประเมินผล โดยทำงานพร้อมกัน มีมติดังไรก็จะปฏิบัติอย่างนั้น...” (คุณจำเนียร วรภักดี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...เข้าร่วมประชุมตามวาระที่คณะกรรมการนัดหมาย ช่วยกันเสนอความคิดเห็นในเรื่อง กิจกรรมต่าง ๆ ในที่ประชุม เพื่อที่ประชุมจะได้นำไปวางแผนงาน ถ้าในชุมชนเกิดปัญหา ก็ จะรวบรวมปัญหามานำเสนอในการประชุมให้ได้รับทราบ...” (คุณณรงค์ ครามเขียว, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...สำหรับความร่วมมือกันทำงานก็ราบรื่นดี มีการประชุมหารือกัน ช่วยกันคิด ช่วยกัน วางแผนทำกิจกรรม ช่วยกันสรุปและร่วมตัดสินใจ ลงมือทำงานด้วยกัน เมื่อเจอปัญหา ก็ ช่วยกันคิด ช่วยกันแก้ เช่น ตอนลาดตระเวนเจอคนตัดไม้หรือทำลายป่า ครั้งแรกได้ ตักเตือนว่าเป็นเขตอนุรักษ์ ขอร้องไม่ให้มาตัดไม้อีก แต่ถ้าไม่เชื่อฟังกัน มีมาตัดอีกก็ต้อง แจ็งป่าไม้จังหวัด ให้ป่าไม้จังหวัดเข้ามาจับกุมดำเนินคดี บางครั้งเจอไม้ที่ตัดไว้แล้วแต่ไม่ เจอคนตัด ก็ต้องปรึกษากับผู้ที่เกี่ยวข้องจะเอาอย่างไรดี ก็ต้องตัดสินใจร่วมกันอย่างมีเหตุมี ผล...” (คุณนรินทร์ สายแจ้, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

คณะกรรมการจัดการป่าชุมชนและสมาชิกและประชาชนในเขตพื้นที่ได้เข้าร่วมประชุมทำ แผนงานในแต่ละเดือน เวลาทำงานจะมีการตัดสินใจร่วมกันและลงมือทำตามแผนงานที่ประชุม ร่วมกันไว้ จะช่วยกันทำ ช่วยกันคิด ช่วยกันรับผิดชอบ และเลือกการตัดสินใจไปในแนวทางที่ดีและ สรุปไปในแนวทางเดียวกัน เรื่องเกี่ยวกับป่าชุมชนนั้นเมื่อเริ่มมีป่าชุมชน จึงจำเป็นต้องมีกฎเพื่อ ปกป้องจากคนที่คิดจะทำลายป่า จึงมีการออกกฎระเบียบเพื่อปกป้องป่าชุมชน การดำเนินการเพื่อ ออกกฎระเบียบ ทางคณะกรรมการป่าชุมชนจะไม่ดำเนินการโดยฝ่ายเดียว คณะกรรมการป่าชุมชน จะต้องเชิญชาวบ้านมาร่วมประชุมเพื่อความเห็นพ้องร่วมกัน และมีบทบาทในการออกความคิดและ ตัดสินใจในทุกเรื่องที่เกี่ยวข้อง เช่น การร่วมเสนอให้มีกฎระเบียบเรื่องการตัดไม้ใช้สอย มีการ วางแผนและตัดสินใจและลงมือปฏิบัติงานอย่างพร้อมเพรียงกัน โดยดำเนินตามมติที่ประชุม ภาระ งานคือรับผิดชอบทุกอย่างที่มีการขอความร่วมมือ มีการเข้าร่วมประชุมตามวาระที่คณะกรรมการนัด หมาย ช่วยกันเสนอความคิดเห็นในเรื่องของกิจกรรมต่าง ๆ ในที่ประชุม เพื่อที่ประชุมจะได้นำไป วางแผนงาน ถ้าในชุมชนเกิดปัญหากรรมการจัดการป่าชุมชนและสมาชิกป่าชุมชนก็จะรวบรวม

ปัญหาและนำมาเสนอในการประชุม มีการประชุมหารือกัน ช่วยกันคิด ช่วยกันวางแผน ช่วยกันสรุป และตัดสินใจ

4.1.2 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน ด้านการดำเนินงาน ตามแนวคิดการมีส่วนร่วมของ Cohen & Uphoff (1980)

ผู้ให้ข้อมูลภาครัฐ

“...เจ้าหน้าที่ที่มีบทบาท ในฐานะพนักงานเจ้าหน้าที่ป่าชุมชน ตามที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมประกาศแต่งตั้งภายใต้พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 ตามประกาศของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และได้รับการมอบหมายให้ปฏิบัติงานในการส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน เจ้าหน้าที่ของกรมป่าไม้จึงได้เข้าร่วมกิจกรรมการบริหารจัดการ ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทนอย่างต่อเนื่องในทุก ๆ กิจกรรมที่สำคัญเช่น 1) ด้านการอนุรักษ์ 2) กิจกรรมด้านการควบคุมดูแลรักษาป่าชุมชน 3) ด้านการฟื้นฟูสภาพป่าชุมชน 4) ด้านการพัฒนา...” (คุณประทีป เอกฉันท์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ด้วยภาระหน้าที่เป็นกรรมการที่ปรึกษาป่าชุมชน จึงได้เข้าร่วมกิจกรรมของป่าชุมชนทุกกิจกรรม เช่น การป้องกันการบุกรุกทำลาย การป้องกันไฟป่า กิจกรรมปลูกต้นไม้และบำรุงรักษา การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน การวางแผนการจัดการป่า การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การกำหนดมาตรการและบทบาท กิจกรรมสร้างเครือข่าย การพัฒนาป่าชุมชน การสนับสนุนกิจกรรมจากองค์กรต่าง ๆ ของคณะกรรมการโครงการป้องกันไฟป่า...” (คุณชนิดดา วงษ์ดี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ในเวลาที่ผ่านมาจากหน่วยงานของเราก็ให้ความร่วมมือทุก ๆ ด้าน เช่น การจัดหาเครื่องมือดับไฟป่า จัดกิจกรรมการบวชป่า จัดกิจกรรมปลูกป่าเพิ่มเติม เข้าร่วมกิจกรรมปลูกป่า กิจกรรมบวชป่า จัดสถานที่ให้การอบรมเกี่ยวกับป่าชุมชน...” (คุณธนัช น้ำเกตุ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติป่าชุมชน โดยร่วมมือในการดำเนินงานคือการร่วมกำหนดทิศทางของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์เพื่อดูแลทรัพยากรธรรมชาติและป่าชุมชน ช่วยกันจัดทำกฎระเบียบข้อบังคับป่าชุมชน ช่วยกันตัดสินใจเมื่อเกิดปัญหา...” (คุณจิราณุวัฒน์ คุณสมบัติ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ร่วมดำเนินการจัดทำโครงการปลูกจิตสำนึกให้กับราษฎรและเยาวชน โดยเฉพาะการรักษาป่าไม้ การไม่เผาป่า และการร่วมดับไฟป่า...” (คุณอนุวัช เพชรวิโรจน์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...มีการสร้างความร่วมมือ มีส่วนร่วมในการพัฒนาฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าไม้และแหล่งน้ำ และดำเนินกิจกรรมซึ่งกิจกรรมของป่าชุมชนคือ กิจกรรมการปลูกป่าเสริม กิจกรรมจัดทำแนวเขตและทำแนวกันไฟป่า กิจกรรมจัดเวรยามดูแลรักษาป่า กิจกรรมปลูกต้นไม้เสริมในเขตป่าชุมชนและในพื้นที่สาธารณะ ฯลฯ...” (คุณบุญฤทธิ์ แซ่มซ้อย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...กิจกรรมที่พวกเราชอบทำคือเรื่องการลาดตระเวน เราจะออกลาดตระเวนกันเกือบทุกวัน คือกลุ่มลาดตระเวนเมื่อใครเสร็จจากงานประจำก็จะมารวมตัวกันออกลาดตระเวน การออกลาดตระเวนป่าเป็นเรื่องที่ชอบและเป็นเรื่องที่ชอบของเราทุกคน พวกเรารักป่า เพราะป่าเป็นยิ่งกว่าบ้าน เราออกลาดตระเวนด้วยความเต็มใจไม่ได้มีใครบังคับ มันทำด้วยความสุขใจ เหมือนเราได้ไปเดินออกกำลังกาย ได้เข้าไปสูดอากาศบริสุทธิ์ ช่วยให้สุขภาพพวกเราแข็งแรงอยู่ตลอดเวลา...” (คุณดวง ชำนาญกำหนด, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ด้านความร่วมมือที่ผ่านมาชาวชุมชนบ้านยางโทนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในทุกกิจกรรม โดยมีการประชุมและหาข้อสรุปที่เป็นประโยชน์กับทุกฝ่าย ชาวชุมชนบ้านยางโทนมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมที่เกิดขึ้น โดยการร่วมลงมือปฏิบัติ และช่วยกันพิทักษ์ผืนป่า ด้วยการสอดส่องดูแลผู้ที่กระทำความผิดในการเข้ามาบุกรุกทำลายป่า เข้ามาลักลอบตัดไม้ โดยมีการลาดตระเวนและตั้งจุดตรวจ สำหรับการจัดการป่าเราจะมีการจัดประชุมกันตลอด มีการรับฟังข้อเสนอแนะถึงปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อนำปัญหามาสรุปเพื่อร่วมกันหาทางออก

และลงมือแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นให้เกิดประโยชน์แก่ป่าชุมชนมากที่สุด...” (คุณเด่นยี่ว วัชรพันธ์วิชาญ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

เจ้าหน้าที่ได้รับมอบหมายภาระงานจากกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน จึงทำงานร่วมกับคณะกรรมการป่าชุมชนและชาวชุมชนในการดำเนินกิจกรรมบริหารจัดการป่าอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน การจัดตั้งกฎระเบียบป่าชุมชน การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ ร่วมการลาดตระเวนป่า เข้าจับกุมและดำเนินคดีผู้บุกรุกป่า ทำกิจกรรมแผ้วถางป่าชุมชน ทำกิจกรรมการป้องกันและควบคุมไฟป่า การจัดทำฝายชะลอน้ำ การปลูกเสริมป่าเพื่อฟื้นฟูสภาพป่า การบวชป่า การเข้าร่วมประชุมประจำเดือนป่าชุมชน การร่วมประชุมเครือข่ายป่าชุมชน การอบรมเยาวชน การอบรมให้ความรู้เรื่องการบริหารจัดการป่า กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ กิจกรรมการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน กิจกรรมการวางแผนการจัดการป่า กิจกรรมการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ กิจกรรมการกำหนดมาตรการและบทบาท กิจกรรมการพัฒนาป่าชุมชน กิจกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการร่วมกันดูแลรักษาและพัฒนาป่าชุมชน ประธานป่าชุมชนจะเป็นแกนนำในการจัดกิจกรรม คอยดูแลความสะอาดเรียบร้อย ปัญหา คอยประสานงานกับหน่วยงานของรัฐ คอยดูแลผลประโยชน์ของชุมชน ก็จะเป็นหน่วยงานสนับสนุนในกิจกรรมทุกด้าน เช่น จัดโครงการฝึกอบรม และกิจกรรมการดับไฟป่า สนับสนุนอุปกรณ์ดับไฟป่า ชาวบ้านในชุมชนบ้านยางโทนมีส่วนร่วมในกิจกรรม กลุ่มราษฎรอาสาพิทักษ์ป่าชุมชนบ้านยางโทน และชาวบ้านในชุมชนร่วมกันสอดส่องดูแลการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า โดยมีการลาดตระเวนและตั้งจุดตรวจ

ผู้ให้ข้อมูลภาคประชาชน

“...ผมเข้าร่วมเป็นกรรมการป่าชุมชนเพื่อช่วยกันดูแลรักษาป่าชุมชนไม่ให้ชาวบ้านตัดต้นไม้ทำลายป่า และผมก็ปลูกต้นไม้ในป่าชุมชน และร่วมณรงค์ให้ชาวชุมชนหวงแหนต้นไม้เพราะป่ามีประโยชน์กับเรา เราก็จะได้ใช้ประโยชน์จากป่า ผมได้เข้าร่วมประชุมทำแผนงานในแต่ละเดือน ช่วงหน้าฝนก็ร่วมกันปลูกต้นไม้ และดูแลรักษาต้นไม้ให้รอด เราช่วยกันดูแลเพื่อชาวชุมชนได้ใช้ประโยชน์...” (คุณอำนาจ บัวทอง, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...หน้าที่ของพวกเขา นั้น คณะของพวกเขา เราทำเหมือนกันทุกคน และรับผิดชอบด้าน วัฒนธรรมด้วย การทำงานในป่าชุมชนนั้นวันและเวลาทำงานเรื่องปลูกป่า รดน้ำต้นไม้ ทำ แนวกันไฟ ทำการลาดตระเวน คอยเฝ้าระวังผู้ลักลอบตัดไม้และทำลายสัตว์น้อยใหญ่ที่อยู่ใน ป่า ซึ่งเราอนุรักษ์ไว้สืบพันธุ์ด้วย...” (คุณบุญลพ แต่แดงเพชร, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ในเรื่องดำเนินงานก็ไปในทางที่ดีร่วมแรงร่วมใจกันทุก ๆ ฝ่าย ป่ามีประโยชน์ เราได้รับ ผลประโยชน์จากป่าเป็นจำนวนมาก ทุก ๆ สิ่งที่อยู่ในป่าจึงมีคุณค่ามาก พวกเราจึงต้อง ร่วมกันรักษาประโยชน์ และกิจกรรมเกือบทุกอย่างเมื่อทำไปแล้วจะได้มีการยอมรับจากผู้ ร่วมทำงานเป็นอย่างดี...” (คุณบุญเลิศ แต่แดงเพชร, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ในด้านกิจกรรม เมื่อมีผู้มาศึกษาดูงาน เราต้องมาร่วมวางแผนว่าจะดำเนินกิจกรรมใน รูปแบบใด เราจะแบ่งกลุ่มคณะกรรมการและกลุ่มเยาวชนนำผู้ศึกษาดูงานในแต่ละกลุ่มเข้า ฐานการเรียนรู้ต่าง ๆ ซึ่งผมรับหน้าที่เป็นพิธีกร และในการที่มีผู้มาศึกษาดูงานในแต่ละครั้ง เราไม่ได้นำเงินมาเป็นตัวตั้ง จึงไม่มีค่าตอบแทนของวิทยากรครับ...” (คุณชนภัทร แซ่มซ้อย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ภาระหน้าที่และบทบาทที่เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของป่าชุมชน ล้วนมีหน้าที่ จัดเตรียมเอกสาร ตามกิจกรรมของป่าชุมชนบ้านยางโทน เมื่อมีการลงมติของกิจกรรม ร่วมกับชาวบ้านที่จะเห็นด้วยหรือไม่ เช่น การลงมติการเปิดปิดป่า ก็ช่วงเดือนสิงหาคมถึง เดือนตุลาคมของทุกปีเราจะมี การเปิดป่าให้หาหน่อไม้ เราจะมีมติวันเปิดและปิด เมื่อมีมติ ล้วนก็มีหน้าที่ดูแลเอกสารจัดเตรียมเอกสารและประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนและนอก พื้นที่ทราบถึงช่วงเวลาการเปิดป่า กิจกรรมของป่าชุมชนมีหลายอย่าง เช่น เรื่องการลักลอบ ตัดไม้ การทำฝายชะลอน้ำ การบวชป่า การทำบุญบวชป่าประจำปีพวกเราทำร่วมกันทำบุญ บวชป่าทำตอนวันที่ 13 เดือนเมษายน ของทุกปี...” (คุณพรพนา วชิรพันธ์วิชาญ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...รับหน้าที่เป็นกรรมการจัดการป่าชุมชน เป็นสมาชิกป่าชุมชนและเป็นผู้ช่วยเลขานุการ ด้านความร่วมมือกับกิจกรรมของป่าชุมชน ที่ผ่านก็ได้ร่วมมือเป็นอย่างดี ร่วมรักษาป่า

รักษาผลประโยชน์ของป่า ร่วมลาดตระเวนป่าและเฝ้าระวังป่าอยู่ตลอด ร่วมปลูกป่า ร่วมสร้างฝายชะลอน้ำ นอกจากการทำกิจกรรมก็ช่วยจัดเก็บข้อมูลของกลุ่มและชุมชนที่เกี่ยวข้องกับป่า...” (คุณมาลัย วชิรพันธ์วิชาญ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ผมเป็นกรรมการและสมาชิกของป่าชุมชนครับ รับผิดชอบทุกอย่าง ชอบทำกิจกรรม ชอบการลาดตระเวนที่สุด และก็เป็นอาสาสมัครพิทักษ์ป่า ทำกิจกรรมบวชป่า ปลูกป่า ทำแนวกันไฟ ทำฝายชะลอน้ำ ช่วยลงมือทำกิจกรรมทำทุกครั้ง ทั้งทำในพื้นที่และทำนอกพื้นที่ด้วย เช่น การทำฝายชะลอน้ำนอกพื้นที่...” (คุณจำเนียร วรรณคดี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...เป็นกรรมการจัดการป่าชุมชนและเป็นสมาชิกป่าชุมชน หน้าที่สำคัญที่ช่วยกันสอดส่องดูแลต้นไม้และสภาพป่าไม้เพื่อไม่ให้ใครเข้ามาทำลาย รับผิดชอบทุกอย่างที่มีการขอความร่วมมือ เมื่อคณะกรรมการกำหนดให้มีการทำกิจกรรมก็จะเข้าร่วมทุก ๆ ครั้ง เช่น การลาดตระเวน ทำแนวกันไฟ ทำฝายชะลอน้ำ ปลูกป่า บวชป่า และต้องช่วยกันให้การต้อนรับผู้มาเยี่ยมชมป่าชุมชนของเรา ด้วยการเจรจาพูดคุย ตอบคำถาม แนะนำข้อมูลต่าง ๆ ก็จะลงมือปฏิบัติร่วมกันกับกรรมการและสมาชิกท่านอื่น ๆ...” (คุณณรงค์ ครามเขียว, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...มีโอกาสนผมก็จะทำทุกกิจกรรม ผมชอบกิจกรรมทั้งหมดที่ป่าชุมชนเรามี และให้ความร่วมมือ ลงมือปฏิบัติอยู่เสมอที่ทางคณะกรรมการต้องการความร่วมมือ เช่น กิจกรรมออกลาดตระเวน กิจกรรมสร้างแนวกันไฟ กิจกรรมปลูกต้นไม้ทดแทน กิจกรรมทำฝายกั้นน้ำ กิจกรรมทำบุญบวชป่า...” (คุณนรินทร์ สายแจ้ง, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...เป็นกรรมการจัดการป่าชุมชน เป็นสมาชิกป่าชุมชน มีหน้าที่รับผิดชอบทุกอย่างที่ประธานป่าชุมชนจะให้ทำตามความเหมาะสมและเป็นหน้าที่ของเราที่ต้องทำงาน ให้ความร่วมมือและทำงานร่วมกับสมาชิกทุกคน เข้าร่วมประชุมเมื่อคณะกรรมการป่าชุมชนเรียกประชุมตามวาระหรือเข้าประชุมเมื่อมีคนจะเข้ามาดูงานในป่า ก็จะพาไปดูป่าให้คำปรึกษา และก็มีหน้าที่ช่วยดูแลป่า ช่วยเป็นหูเป็นตาให้คนในหมู่บ้าน ไม่ให้มีการตัดไม้ทำลายป่า ไม่ให้เผาป่า และฉันก็เป็นจิตอาสาทำการปลูกป่า บวชป่า ทำแนวกันไฟป่าที่

สมาชิกจะร่วมมือกัน ทุกคนต้องมีหน้าที่ช่วยกัน เมื่อพวกเรามีการทำกิจกรรมในป่าก็จะกลับมาสรุปผลงานสรุปความคิดเห็นด้วยกันเสมอ...” (คุณนิศยา มีทอง, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

การดำเนินกิจกรรมของป่าชุมชนคือการปลูกเสริมป่าที่เสื่อมโทรม และปลูกต้นไม้ในป่าชุมชน ช่วยดูแลหลังจากการปลูก ช่วยทำแนวกันไฟป่า คอยระวังไฟไหม้ป่า ทำการลาดตระเวนกิจกรรมทำบุญบวชป่า กิจกรรมทำฝายชะลอน้ำ กิจกรรมกำจัดวัชพืช ป้องกันการลักลอบตัดไม้ ทำการประชาสัมพันธ์ห้ามตัดไม้ ร่วมอนุรักษ์สัตว์ป่า ช่วยดูแลรักษาป่าชุมชนให้ชาวชุมชนได้ใช้ประโยชน์ เมื่อมีผู้มาศึกษาดูงานคณะกรรมการจัดการป่าจะรับหน้าที่เป็นพิธีกร และคณะทำงานต้องมาร่วมวางแผนว่าจะดำเนินกิจกรรมในรูปแบบใด

4.1.3 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน ด้านรักษาผลประโยชน์ ตามแนวคิดการมีส่วนร่วมของ Cohen & Uphoff (1980)

ผู้ให้ข้อมูลภาครัฐ

“...การดำเนินงานป่าชุมชนอีกส่วนหนึ่งซึ่งมีความสำคัญ คือ เรื่องการใช้ประโยชน์ในป่าชุมชน การส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่าแล้วกรมป่าไม้ให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากป่าชุมชนด้วย โดยชุมชนสามารถฟักฟิงป่าเพื่อการยังชีพและใช้สอยในครัวเรือน ในรูปแบบพืชและอาหารป่า การดำเนินโครงการป่าชุมชน มีคำขวัญว่า “ป่าสมบูรณ์ ประชาชนได้ประโยชน์” ซึ่งป่าชุมชนที่ชุมชนร่วมกันดูแลรักษาจะสามารถอำนวยประโยชน์ให้แก่ชุมชน...” (คุณประทีป เอกฉันท, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...คณะกรรมการโครงการป้องกันไฟป่าในพื้นที่ป่าไม้ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี มีแนวความคิดในการอนุรักษ์ป่าชุมชนไว้ให้เป็นมรดกสืบเนื่องต่อไป โดยการจัดทำโครงการต่าง ๆ หลายโครงการ ได้แก่จัดการอบรมเด็กและเยาวชน ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสืบทอดเจตนารมณ์และเป็นความหวังของชุมชนในการที่จะดำรงป่าไว้ในอนาคตไม่ให้สูญหาย และมีการขยายเครือข่ายป่าชุมชนใน

จังหวัดกาญจนบุรี ให้ครอบคลุม 13 อำเภอ ปรับปรุงพัฒนาที่ดินบางส่วนในพื้นที่ให้มีความสมบูรณ์...” (คุณชนิดดา วงษ์ดี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...มีการการดำเนินกิจกรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกกับเด็กนักเรียนให้รู้เกี่ยวกับประโยชน์ของป่า การดูแลรักษาและหวงแหนป่า การรักษาผลประโยชน์นั้นจะช่วยการสอดส่องดูแลป่าช่วยประชาสัมพันธ์และแจ้งเตือนให้ความรู้ในความคิดของการตัดไม้ทำลายป่า ร่วมกันจัดเวรยามและออกตรวจพื้นที่ไม่ให้ใครเข้ามาบุกรุกทำลาย...” (คุณธัช ฉ่ำเกตุ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ร่วมรักษาประโยชน์ด้วยการดูแลรักษาป่าไม่ให้ถูกทำลาย เมื่อป่าอุดมสมบูรณ์ก็สามารถเก็บหาของป่า สมุนไพร ไม้พื้น มาใช้สอยในครัวเรือน สามารถเก็บหาหน่อไม้ ตามระยะเวลาที่คณะกรรมการป่าชุมชนกำหนด สามารถตัดไม้ไปมาใช้ในครัวเรือนโดยกำหนดให้ตัดได้ในแต่ละครั้งต้องไม่เกิน 20 ลำ ถือเป็นข้อตกลงเพื่อการจัดสรรทรัพยากรให้ทุกคนได้รับประโยชน์อย่างทั่วถึงและมีการร่วมกับชาวป่าชุมชนออกลาดตระเวนป่าเพื่อคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติไม่ให้ถูกทำลาย และยังมีร่วมกันออกกฎระเบียบ ห้ามคนต่างหมู่บ้านเข้ามาตัดไม้ไปและเก็บหาหน่อไม้ ห้ามจุดไฟเผาป่าในเขตป่าชุมชน ถ้าหากฝ่าฝืนจะมีบทลงโทษได้แก่ ว่ากล่าวตักเตือน ยึดของกลางในการกระทำความผิด และส่งให้เจ้าหน้าที่ดำเนินคดีต่อไป...” (คุณจิราณวิวัฒน์ คุณสมบัติ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...สนับสนุนโครงการต่างๆ แก่กลุ่มราษฎร เช่น การบวชป่า การปลูกป่า การสนับสนุนอุปกรณ์ในการดับไฟป่า เช่น เครื่องมือดับไฟ หรือรถดับเพลิงเพื่อใช้ในการดับไฟป่า และร่วมรักษาผลประโยชน์ให้ป่าชุมชนมีความอุดมสมบูรณ์ตลอดไปด้วยการช่วยกันดูแลในเรื่องของไฟป่าและผู้ลักลอบตัดไม้ ด้วยการประสานหน่วยงานต่าง ๆ...” (คุณอนุวัช เพชรวิโรจน์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...สนับสนุนกิจกรรมการเข้ารับฟังการประชาสัมพันธ์การให้ความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการป่าชุมชน กิจกรรมเข้ารับการฝึกอบรมราษฎรในหลักสูตรป่าชุมชน เน้นแนวอบรมให้ความรู้ในเรื่องการดูแลรักษาป่าไม้เพื่อให้มีสภาพคงอยู่...” (คุณบุญทริก แซ่มซ้อย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...เราต้องช่วยกันรักษาผลประโยชน์ เป็นการดูแลผลประโยชน์ในเรื่องการใช้จ่ายเงินทอง ต้องคิดว่าต้องปลูกต้นไม้ให้ได้ผล ประหยัดต้นทุน แล้วยังมีการติดตามผลลัพธ์และสรุปร่วมกัน เพื่อจะได้รู้ว่าผลคืออะไร สรุพบว่าอะไรทำแล้วได้ผล อะไรทำแล้วไม่ได้ผล และเก็บมาเป็นประสบการณ์ นำมาปรับปรุง และนำมาเป็นแนวทางในการทำงานในครั้งต่อไป...” (คุณสวาง ชำนาญกำหนด, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...เป็นประธานและเป็นแกนนำในการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ต่าง ๆ และคอยอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรม จึงได้จัดตั้งกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนขึ้นเพื่อผลประโยชน์ต่อชุมชน โดยการสร้างความรู้และความเข้าใจกับชาวชุมชน จะมีการประชุมและทำข้อตกลงในการปฏิบัติตนเมื่อชาวชุมชนเข้าไปหาของป่าเพื่อนำมาขายสร้างรายได้ในครัวเรือน โดยมีการกำหนดระยะเวลาในการเก็บของป่าที่แน่นอน และมีประกาศปิดป่าหยุดการหาของป่า เพื่อเป็นการฟื้นฟูป่าให้มีระบบนิเวศที่สมบูรณ์ขึ้น ซึ่งจะทำให้ในแต่ละปีสามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี...” (คุณเด่นยิว วชิรพันธ์วิชาญ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

การดำเนินโครงการป่าชุมชน มีคำขวัญว่า “ป่าสมบูรณ์ประชาชนได้ประโยชน์” ชาวชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่าและได้รับผลประโยชน์จากป่าชุมชน ได้พึ่งพิงประโยชน์จากป่าเพื่อการดำรงชีวิตภายใต้กฎระเบียบข้อบังคับของป่าชุมชน โดยเจ้าหน้าที่ภาครัฐร่วมกับคณะกรรมการป่าชุมชนและชาวชุมชนช่วยกันกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับของป่าชุมชน มีการจัดตั้งกฎเกณฑ์ที่ชัดเจน สร้างความรู้และความเข้าใจกับชาวชุมชน และหาผลสรุปทุกอย่างให้ชัดเจนเพื่อประโยชน์ของป่าชุมชนและชาวชุมชน มีการวางแผนและมีการตัดสินใจร่วมกันเพื่อการรักษาประโยชน์

ผู้ให้ข้อมูลภาคประชาชน

“...เราดูแลรักษาป่าชุมชนให้ชาวชุมชนใช้ประโยชน์ เราช่วยกันดูแลป่าทำให้อากาศดีช่วยลดโลกร้อน ป่าชุมชนของเรามีของกินทั้ง 12 เดือน เราก็ต้องบอกให้ชาวชุมชนรู้ว่าป่าไม้ให้ประโยชน์กับพวกเขา ชาวชุมชนจะได้รักษาป่าไม่ทำลายป่าและหันมาช่วยกันดูแลรักษาเพื่อให้ป่าอุดมสมบูรณ์ และให้เราอยู่อย่างแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยที่ไม่ทำลายป่า และร่วมกันรักษาป่าชุมชน รวมทั้งปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรักป่าและรู้จักการใช้

ประโยชน์อย่างยั่งยืน...” (คุณอำนาจ บัวทอง, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...การรักษาผลประโยชน์ เราช่วยกันดูแลรักษาป่าไม่ให้ตัดต้นไม้และทำลายป่า ทุกครั้งเมื่อเราทำงานสำเร็จแล้ว เราก็มาดูกันว่า สิ่งไหนดีและสิ่งไหนไม่ดี เมื่อเราเห็นว่าสิ่งนี้ดี เราก็มาประชุมร่วมกันว่าควรจะทำอย่างไรต่อไป...” (คุณบุญเลิศ แต่แดงเพชร, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ในเรื่องของการร่วมแรงร่วมใจในการทำงานเช่นเรื่องการลักลอบตัดไม้ ก็จะเผื่อระวัง ถ้าพบไม้ถูกขโมยมีการลักลอบตัดไม้ จะรีบแจ้งผู้นำและเจ้าหน้าที่ ถ้าเจอตัวตอนตัดจะบอกกล่าวตักเตือน ถ้าไม่ฟังก็จับดำเนินคดี หรือกิจกรรมการทำฝายชะลอน้ำ ส่วนใหญ่ถ้ามีกลุ่มที่ต้องการทำฝายในพื้นที่ของเรา ก็จะแจ้งให้ชาวชุมชนมาร่วมกันทำ หรือกิจกรรมการทำนุญบวชป่าเราทำทุกปี กิจกรรมที่เป็นการร่วมรักษาประโยชน์ให้ป่าชุมชนเรื่องการทำนุญบวชป่าก็เป็นการสร้างจิตสำนึกในการรักษาป่าและหวงแหนป่าไว้เพื่อรุ่นหลังต่อไป...” (คุณพรพนา วชิรพันธ์วิชาญ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ร่วมรักษาป่า รักษาผลประโยชน์ของป่า ร่วมลาดตระเวนป่าและเผื่อระวังป่าอยู่ตลอด ร่วมปลูกป่า ร่วมสร้างฝายชะลอน้ำ...” (คุณมาลัย วชิรพันธ์วิชาญ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ผมร่วมรักษาผลประโยชน์และร่วมรายงานและประเมินผลงานตามหน้าที่ของกรรมการและสมาชิกทุก ๆ กิจกรรม...” (คุณจำเนียร วรรณภักดี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“... ตามความคิดของผม ผมว่าคนที่เข้ามาลักลอบตัดไม้นี้เป็นปัญหาร้ายแรงกว่าไฟไหม้ป่าเสียอีก เพราะพวกลักลอบตัดไม้นี้เผาไม่ได้ เผลเป็นขโมย เผลเป็นตัด ไฟไหม้ป่านั้นนาน ๆ จะไหม้ที ส่วนมากถ้าไม่มีใครไปจุดไฟ ไฟก็ไม่ไหม้ และการระวังไฟป่าเราก็มีมาตรการการป้องกันของเราอยู่แล้ว โดยมีกิจกรรมทำแนวกันไฟ พวกเราต่างก็ร่วมแรงร่วมใจกันดูแลรักษาป่า อยากให้ป่ามีต้นไม้เยอะ ๆ อยากให้ป่าอุดมสมบูรณ์ อยากให้ป่าอยู่กับเรานาน ๆ อยู่กับลูกหลานของเราตลอดไป อยากให้ป่าช่วยดูแลชีวิตของพวกเราทุกคน

ให้หาของป่ามากินมาใช้ได้ตลอดไป...” (คุณณรงค์ ครามเขียว, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...เมื่อเจอคนบุกรุกทำลายป่าก็จะมาบอกกับประธานป่าและร่วมกันช่วยเตือนคนที่มาทำลายป่าให้ยกเลิกการทำลายป่า...” (คุณนิศยา มีทอง, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

ด้านการช่วยกันรักษาผลประโยชน์ในการจัดการร่วมของภาคประชาชน คือร่วมรณรงค์ให้ชาวชุมชนหวงแหนต้นไม้ ทำคนในชุมชนรู้ว่าหาเก็บของป่าอย่างไรถึงจะได้มีเก็บมีกินได้ตลอดทั้งปี ช่วยกันดูแลป่ารักษาป่าเพื่อไม่ให้ใครลักลอบตัดต้นไม้และทำลายป่า จะมีการสำรวจป่าว่าส่วนไหนมีความเสียหาย ถ้าสำรวจพบก็จะทำการปลูกซ่อมแซม ถ้ามีการลักลอบตัดต้นไม้ก็ปลูกต้นไม้เพิ่ม จะพยายามให้ป่าอุดมสมบูรณ์เพื่อเป็นการรักษาความชุ่มชื้นของดินและเป็นการดูแลรักษาป่าไม้ให้มีความสำคัญกับการทำฝายชะลอน้ำเพื่อกักเก็บน้ำไว้ช่วยบำรุงดินบำรุงต้นไม้ให้เจริญเติบโต เป็นการช่วยเพิ่มผลผลิตในป่าเพื่อเป็นอาหารของคนและสัตว์ป่า

4.1.4 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน ด้านร่วมประเมิณผล ตามแนวคิดการมีส่วนร่วมของ Cohen & Uphoff (1980)

ผู้ให้ข้อมูลภาครัฐ

“...การดำเนินงานป่าชุมชนที่ผ่านมารวมป่าไม้กำหนดให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการประเมินผลการดำเนินงานของคณะกรรมการป่าชุมชนในการบริหารจัดการป่าตามตัวชี้วัด 20 ตัว ปีละ 2 ครั้ง และในพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 กำหนดให้คณะกรรมการป่าชุมชนประจำจังหวัดกาญจนบุรีรายงานผลการปฏิบัติงานของป่าชุมชนทุกแห่งให้คณะกรรมการนโยบายป่าชุมชนทราบปีละ 1 ครั้ง เจ้าหน้าที่ป่าไม้จึงต้องร่วมกับคณะกรรมการป่าชุมชนดำเนินการจัดทำผลการปฏิบัติงานป่าชุมชน ดังนั้นเจ้าหน้าที่ที่จะร่วมกับคณะกรรมการป่าชุมชนประเมินผลป่าชุมชนตามตัวชี้วัดที่กรมป่าไม้กำหนด จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการอนุรักษ์ ด้านการฟื้นฟู ด้านการพัฒนา ด้านการควบคุม และด้านการใช้ประโยชน์ ซึ่งป่าชุมชนบ้านยางโทนและป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีได้รับการประเมินผลป่า

ชุมชนในระดับดีเด่นได้รับคะแนนมากกว่า 80 คะแนน จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน...”
(คุณประทีป เอกฉันท์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...สำหรับความร่วมมือในการร่วมประเมินผลนั้นให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ต้องการให้คนกับป่าอยู่อย่างพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ต้องการให้คนในชุมชนหรือผู้ที่บุกรุกทำลายป่าไม้หันมาช่วยกันอนุรักษ์พิทักษ์ป่า เพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมและเป็นแหล่งข่าวของทางราชการในการแจ้งเบาะแสการกระทำผิด เราทั้งหมดได้เสียสละเวลา เราดีใจและภูมิใจมาก ที่เรามีส่วนร่วมในโครงการป้องกันไฟป่าในพื้นที่ป่าไม้โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งพอมีโครงการนี้เกิดขึ้น คนเห็นแก่ตัวก็ค่อย ๆ หดไป เพราะมีคณะกรรมการโครงการป้องกันไฟป่าในพื้นที่ป่าไม้ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน...”
(คุณชนัดดา วงษ์ดี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ทางหน่วยงานของเราได้เข้าร่วมกิจกรรมกับป่าชุมชนบ้านยางโทนอยู่เป็นประจำ เราจะคอยสอบถามการดำเนินงานมีบทบาทในการช่วยประเมิน พยายามสอบถามว่ามีอะไรให้ช่วยเหลือได้บ้าง บางโอกาสก็เข้ารับฟังความคิดเห็นจากทางเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง...” (คุณธนัช น้าเกตุ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติป่าชุมชนถือได้ว่าประสบความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ ชาวชุมชนมีความภาคภูมิใจกับการมีส่วนร่วมในการรักษาและการได้รับประโยชน์จากป่าชุมชน...” (คุณจิราณวัฒน์ คุณสมบัติ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ร่วมประเมินผลสำเร็จของงาน ร่วมสรุปร่วมกันกับตัวแทนชุมชนเมื่องานทุกอย่างแล้วเสร็จ ซึ่งมีการประเมินผลงานร่วมกันตามวาระแห่งพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562...”
(คุณอนุวัช เพชรวิโรจน์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ศูนย์เรียนรู้ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี ที่เป็นแหล่งศึกษาทางธรรมชาติเป็นป่าพื้นราบแห่งเดียวที่อยู่ในชุมชน (ป่าในเมือง) ซึ่งกิจกรรมมีอยู่มากมาย เช่น ให้การต้อนรับราษฎรจากที่ต่าง ๆ ที่สนใจเข้ามาศึกษาดูงาน ให้การต้อนรับคณะครู อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา และนักวิจัย ให้การต้อนรับคณะอบรม โครงการหลักสูตรป่าชุมชน จากสิ่งเหล่านี้

ถือเป็นเรื่องสำเร็จที่น่ายินดี...” (คุณบุญทริก แซ่มซ้อย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ทุกครั้งที่จะทำอะไรจะมีแผนอยู่แล้ว เราทำตามระบบราชการ ซึ่งระบบราชการจะกำหนดมาตรฐานให้เราปฏิบัติตาม ทุก ๆ เดือนเราจะมีการคุยกัน มีการสรุปผลงานประจำทุกเดือน...” (คุณสงว ชำนาญกำหนด, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

การประเมินผลการดำเนินงานป่าชุมชน ที่ผ่านมามีการป่าไม้กำหนดให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการประเมินผลการดำเนินงานของคณะกรรมการป่าชุมชนในการบริหารจัดการป่าปีละ 2 ครั้ง และในพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 กำหนดให้คณะกรรมการป่าชุมชนประจำจังหวัดกาญจนบุรี รายงานผลการปฏิบัติงานให้คณะกรรมการนโยบายป่าชุมชนทราบปีละ 1 ครั้ง เจ้าหน้าที่ป่าไม้จึงต้องร่วมกับคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทนเพื่อประเมินผลป่าชุมชนตามตัวชี้วัดที่กรมป่าไม้กำหนด จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการอนุรักษ์ ด้านการฟื้นฟู ด้านการพัฒนา ด้านการควบคุม และด้านการใช้ประโยชน์ โดยป่าชุมชนบ้านยางโทนและป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีได้รับการประเมินผลป่าชุมชนในระดับดีเด่น ได้รับคะแนนมากกว่า 80 คะแนน จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน

ผู้ให้ข้อมูลภาคประชาชน

“...ส่วนบทบาทเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของป่าชุมชนก็เป็นไปในทางที่ดี สำเร็จในงานทุกอย่าง เราเข้าใจและสามัคคีกัน รู้หน้าที่และรับผิดชอบด้วยกันทุกคน บทบาทในการทำงานร่วมกัน พวกเราก็พยายามทำในสิ่งที่ดีคงงามและยั่งยืน บางครั้งก็มีอุปสรรคอยู่บ้าง แต่เราก็ช่วยกันแก้ไขปัญหาก็ได้ดี ก็อยู่ในขั้นที่น่าพอใจ...” (คุณบุญลพ แต่แดงเพชร, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ด้านการประเมินผลนั้น ป่าชุมชนของเรามีการประชุมประจำเดือนทุกเดือน ก็จะนำปัญหาต่าง ๆ มาร่วมพูดคุยแก้ไข และเมื่อมีผู้มาศึกษาดูงาน คณะกรรมการของเราก็จะมาคุยกันว่างานนี้สำเร็จด้วยดีหรือไม่ หรือมีปัญหาอะไรบ้างที่ต้องนำมาแก้ไข...” (คุณชนภัทร แซ่มซ้อย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...สิ่งที่เราร่วมมือกัน ทำให้มีการตัดไม้ทำลายป่าลดลง เรามีป่าไม้ที่เพิ่มขึ้น มีต้นไม้ที่เจริญเติบโตเพิ่มขึ้น การทำฝายชะลอน้ำ ทำให้ป่าชุ่มชื้น มีผลผลิตจากป่าหลากหลายขึ้น ฝนตกตามฤดูกาล มีสัตว์ป่ามากขึ้น การบวชป่าทำให้ชุมชนมีการรักษ่าป่าและปกป้องเป็นการปลูกจิตสำนึกให้รักป่า ส่วนการกำหนดให้มีเวลาการเปิดและปิดป่าเพื่อหาหน่อไม้ผลที่ตามมาคือพวกเราจะไม่ขาดแคลนหน่อไม้ จะมีหน่อไม้ให้พวกเราได้หาทุก ๆ ปี และยังเป็น การดูแลรักษาต้นไม้ไปในตัวด้วย...” (คุณพรพนา วชิรพันธ์วิชาญ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ประเมินได้ว่าป่ามีความสมบูรณ์ขึ้น ยังมีสัตว์ป่า เช่น อึ่ง ลิง หมูป่า ไก่ป่า เก้ง ในป่าของเรามีพืชผักที่ใช้เป็นอาหาร ชุมชนมีรายได้จากการหาของป่า...” (คุณมาลัย วชิรพันธ์วิชาญ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ด้านปัญหาที่เกิดขึ้นกับป่าชุมชนบ้านยางโทน ผมคิดว่าปัญหาเรื่องคนลักลอบตัดต้นไม้เป็น ปัญหาที่มีความรุนแรงกว่าปัญหาไฟไหม้ป่า เพราะ หมู่ 3 ของเราอุดมสมบูรณ์มีพรรณไม้ เยอะ หนทางสะดวก จึงทำให้เกิดความสะดวกกับคนที่จะมาขโมยต้นไม้ พอตัดไม้เสร็จผล ที่ตามมาคือป่าก็จะแห้งแล้งทำให้เกิดไฟป่า...” (คุณจำเนียร วรภักดี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...คือจะลงมือปฏิบัติร่วมกันกับกรรมการและสมาชิกท่านอื่น ๆ เราช่วยกันทำ ทำเหมือนกัน ไม่ว่าหน้าที่หลักของใครจะต้องมีความรับผิดชอบเรื่องอะไร แต่เรื่องกิจกรรม เวลาลงมือทำทุกคนก็จะลงแรงช่วยกันทำ เสร็จแล้วก็มาคุยกัน มารายงานผลกัน มาประเมินผลกัน ตามความคิดของผม ในป่าชุมชนของพวกเรา มีแต่ความร่วมมือไม่มีปัญหา ทำงานด้วยใจ ...” (คุณณรงค์ ครามเขียว, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

การประเมินผลของป่าชุมชนจะมีวาระการประเมินผล โดยภาครัฐร่วมกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ และคณะกรรมการป่าชุมชนมีการดำเนินการร่วมกันตามวาระที่กำหนดในพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 ส่วนการดำเนินการกิจกรรมของป่าชุมชนทุกครั้งที่ทำกิจกรรมก็มาร่วมกันประเมินผลว่า สิ่งไหนดีและสิ่งไหนไม่ดี เมื่อค้นพบสิ่งนี้ดีก็จะปรึกษากันว่าควรจะทำอย่างไรต่อไป การประเมินผล งานนั้น ป่าชุมชนจะมีการประชุมและนำปัญหาต่าง ๆ มาร่วมพูดคุยแก้ไข มีการตัดสินใจเพื่อทำ กิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงการดูแลรักษาประโยชน์ และมีการสรุปผลการทำงานร่วมกันตลอด

4.1.5 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี ตามแนวคิดทฤษฎีการจัดการร่วม (Co-Management) ของ Sen & Nielsen (1996)

การจัดการร่วมจะมีข้อตกลงและมีการปรึกษาและเห็นชอบร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้กับคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี และเจ้าหน้าที่ของกรมป่าไม้ได้เข้าร่วมกิจกรรมของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีอย่างต่อเนื่อง เช่น ด้านการอนุรักษ์ กิจกรรมด้านการควบคุมดูแลรักษาป่าชุมชน ด้านการฟื้นฟูสภาพป่าชุมชน ด้านการพัฒนา และมีการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ เช่น สนับสนุนให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารเขาวงกตป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี จัดตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาเพื่อมาบริหารจัดการกิจกรรม และร่วมจัดตั้งคณะกรรมการบริหารกลุ่มเด็กป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี สนับสนุนกิจกรรมการเข้ารับฟังการประชาสัมพันธ์การให้ความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการป่าชุมชน กิจกรรมเข้ารับการฝึกอบรมราษฎรในหลักสูตรป่าชุมชน แนะนำอบรมให้ความรู้ในเรื่องการดูแลรักษาป่าไม้เพื่อให้มีสภาพคงอยู่ ส่วนการปฏิบัติกิจกรรมของป่าชุมชน เช่น การออกลาดตระเวนก็จะทำงานร่วมกันเป็นทีม มีการวางแผนและจัดโครงสร้างการทำงาน แต่เวลาลงมือปฏิบัติจะทำงานร่วมกันทุกอย่างโดยไม่แบ่งแยกตามภาระหน้าที่ของตำแหน่ง เรื่องการใช้ประโยชน์ในป่าชุมชนก็ส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่าและกรมป่าไม้อนุญาตให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากป่า โดยให้ชุมชนได้ฟังฟังป่าเพื่อการยังชีพจากการได้รับประโยชน์จากพืชผักและอาหารป่า ตามคำขวัญที่ว่า “ป่าสมบูรณ์ ประชาชนได้ประโยชน์”

4.1.6 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านยางโทน ตามแนวคิดทฤษฎีการจัดการร่วม (Co-Management) ของ Sen & Nielsen (1996)

การจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านยางโทน ภาครัฐและคณะกรรมการป่าชุมชนจะมีการปรึกษาและตัดสินใจร่วมกันทุกครั้ง และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และร่วมตัดสินใจเมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มีการจัดหาทุนเพื่อสนับสนุนการประกอบกิจกรรม เช่น การจัดหาทุนสนับสนุนอุปกรณ์ดับไฟป่า ส่งเสริมการอนุรักษ์ป่า ผู้นำป่าชุมชนจะเป็นแกนนำในการจัดกิจกรรม อำนวยความสะดวกและรับฟังปัญหาและคอยเป็นผู้ประสานงานและดูแลผลประโยชน์หน่วยงานภาครัฐร่วมกับป่าชุมชนดำเนินกิจกรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกกับเด็กนักเรียน ให้รู้เกี่ยวกับประโยชน์ของป่าเพื่อจะได้มาร่วมรักษาประโยชน์ เมื่อป่าอุดมสมบูรณ์ทุกคนก็สามารถเก็บหาของป่าเพื่อการใช้สอย เช่นการเก็บหาหน่อไม้ การช่วยกันรักษาประโยชน์อีกอย่างหนึ่งคือการออก

กฎระเบียบเรื่องการเก็บหน่อไม้ว้าสามารถเก็บได้ตามระยะเวลาที่คณะกรรมการป่าชุมชนกำหนด สามารถตัดไม้ว้ามาใช้ในครัวเรือน โดยกำหนดให้ตัดได้ในแต่ละครั้งต้องไม่เกิน 20 ลำ ถือเป็น ข้อตกลงในการร่วมรับประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ว้าที่มีกรอบกติกาหนดไว้ชัดเจน

การจัดการร่วมป่าชุมชนมีเจ้าหน้าที่ภาครัฐและภาคประชาชนร่วมกันดำเนินการ มีการร่วม ประชุมทำแผนงาน มีข้อตกลงร่วมกัน ช่วยกันคิด ช่วยกันรับผิดชอบ การดำเนินการเพื่อออก กฎระเบียบ ทางคณะกรรมการป่าชุมชนจะไม่ดำเนินการโดยฝ่ายเดียว คณะกรรมการป่าชุมชน จะต้องเชิญชาวชุมชนมาร่วมประชุมเพื่อความเห็นพ้องร่วมกัน และให้มีบทบาทในการออกความคิด และตัดสินใจในทุกเรื่องที่เกี่ยวข้อง เช่น ด้านการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ ด้านการดูแลรักษาป่า ชุมชน ด้านการฟื้นฟูสภาพป่า ด้านการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน ภาระหน้าที่ที่ต้องร่วมกันปฏิบัติคือ ภาครัฐรับผิดชอบในเรื่องที่ป่าชุมชนร้องขอความช่วยเหลือ เช่น ขอความร่วมมือในการให้ความ ช่วยเหลือเรื่องการปลูกเสริม ช่วยทำแนวกันไฟป่า ช่วยลาดตระเวน ช่วยป้องกันการลักลอบตัดไม้ ช่วยกิจกรรมร่วมรณรงค์ให้ชาวบ้านหวงแหนต้นไม้และรู้ว่าหาเก็บของป่าอย่างไรถึงจะได้มีเก็บมีกิน ได้ตลอดทั้งปี สุดท้ายก็จะมีการประชุมผลงานร่วมกันระหว่างภาครัฐกับคณะกรรมการป่าชุมชน ตามวาระที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 โดยมีการประเมินผลตามตัวชี้วัดที่ กรมป่าไม้กำหนดไว้ 5 ด้าน คือ ด้านการอนุรักษ์ ด้านการฟื้นฟู ด้านการพัฒนา ด้านการควบคุม และด้านการใช้ประโยชน์ ซึ่งป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทนได้รับการ ประเมินผลอยู่ในระดับดีเด่น ได้รับคะแนนมากกว่า 80 คะแนน จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน

4.2 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานการ จัดการร่วมของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัด กาญจนบุรี

4.2.1 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ จัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน ด้านการตัดสินใจ ตามแนวคิด การมีส่วนร่วมของ Cohen & Uphoff (1980)

ผู้ให้ข้อมูลภาครัฐ

“...กิจกรรมใดที่ชุมชนไม่แน่ใจว่าจะสามารถทำได้ในป่าชุมชนหรือไม่ คณะกรรมการป่า ชุมชนจะหารือ หรือทำหนังสือถึงป่าไม้ว้าเพื่อขออนุญาต เช่น การขุดสระเก็บน้ำขนาดเล็กใน

ป่าชุมชน การก่อสร้างถาวรวัตถุในป่าชุมชน หรือการที่มีหน่วยงานจะเข้ามาทำกิจกรรมในป่าชุมชน การทำหนังสือขออนุญาตกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ในระยะเวลาที่กระชั้นชิด แต่เนื่องจากกิจกรรมดังกล่าวเจ้าหน้าที่ไม่สามารถจะตัดสินใจได้ต้องประมวลเรื่องเสนอผู้บังคับบัญชาเป็นผู้พิจารณา ทำให้ไม่สามารถดำเนินการได้ทันระยะเวลา สาเหตุของปัญหานั้นเกิดจากคณะกรรมการป่าชุมชนกับเจ้าหน้าที่อาจมีการประสานงานกันไม่มากพอ ผลกระทบที่ตามมาคือเกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างคณะกรรมการป่าชุมชนกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ จึงหาวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบนั้นคือการให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดทำป่าชุมชน ข้อกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ต่อคณะกรรมการป่าชุมชน พยายามทำให้คณะกรรมการป่าชุมชนกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ทำงานร่วมกันมากขึ้น วิธีแก้ไขปัญห่อีกวิธีหนึ่งคือดำเนินการจัดตั้งเครือข่ายป่าชุมชนเพื่อใช้เป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และจัดให้มีช่องทางสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้กับคณะกรรมการป่าชุมชนหลากหลายช่องทาง...” (คุณประทีป เอกจันทร์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...จากประสบการณ์ที่ผ่านมาจะพบปัญหาของการดำเนินกิจกรรมคือ สภาพป่าชุมชน ลักษณะการใช้ประโยชน์ การเปลี่ยนแปลงสภาพป่าชุมชนในอดีตจนถึงปัจจุบัน กฎระเบียบข้อตกลงในการใช้ประโยชน์ แนวคิด พฤติกรรม พิธีกรรม ประเพณีความเชื่อเกี่ยวกับป่าชุมชน สาเหตุของปัญหาคือการต่อต้านการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ การเป็นกรรมกรที่ปรึกษาซึ่งมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบจึงต้องมีบทบาทร่วมในการตัดสินใจทุกอย่าง...” (คุณชนัดดา วงษ์ดี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...การตัดสินใจด้านการจัดการร่วม ทางหน่วยงานคอยสนับสนุนเงินทุน เท่าที่เรามีบทบาทหน้าที่ และอำนวยความสะดวกในการประชุม วางแผนงานต่าง ๆ ปัญหาที่พบมีชาวชุมชนบางกลุ่มไม่เข้าใจในการรักษาป่าให้คงอยู่ในสภาพเดิมและดีกว่าเก่า บางกลุ่มจึงทำลายและลักลอบตัดไม้ทำลายป่าอยู่บ่อย ๆ ผลกระทบเมื่อมีการบุกรุกตัดไม้ ไฟป่าก็จะตามมาเพราะเศษไม้และเศษใบไม้ที่ตัดทิ้งไว้กลายเป็นเชื้อเพลิงอย่างดี จึงต้องพยายามแจ้งเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจในการจัดการปราบปรามจับกุมและชี้แจงผลเสียที่ได้รับ...” (คุณธันท์ น้าเกตุ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ปัญหาที่พบจากการเข้าร่วมกิจกรรมคือการขาดแคลนเงินทุน คือหน่วยงานส่วนกลางของภาครัฐจะสนับสนุนเงินทุนแบบจำกัด และปัญหาจากคนในพื้นที่ไม่เข้าใจประโยชน์จากการรักษาป่าไม้ และการไม่หวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ จึงเกิดการบุกรุกทำลายป่ามากขึ้น เราจึงต้องนำกฎระเบียบที่ร่วมกันกำหนดขึ้นมาไปใช้ในการจัดการกับผู้ที่ทำลายทรัพยากร...” (คุณจิราณวัฒน์ คุณสมบัติ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ปัญหาที่พบเจอจากการปฏิบัติหน้าที่คือราษฎรบางส่วนไม่เข้าใจและมองไม่เห็นประโยชน์เกี่ยวกับกิจกรรมของป่าชุมชนเพราะการขาดวิสัยทัศน์หรืออาจมาจากสาเหตุความยากจนปัญหาปากท้องหรือปัญหาจากการไม่มีที่อยู่อาศัยหรือที่ทำกินจึงทำให้เกิดความขัดแย้ง เกิดปัญหาลักลอบตัดไม้ บุกรุกป่า เผ้วถางป่า ต้องแก้ปัญหาโดยทำให้กฎหมายเข้มแข็งคือมีการนำกฎหมายมาบังคับใช้อย่างจริงจัง การทำงานให้พื้นที่จะพบเจออุปสรรคเสมอแต่ก็พยายามแก้ปัญหาโดยการจัดกิจกรรมณรงค์ให้ความรู้ความเข้าใจ แก่ราษฎรและเยาวชนคนรุ่นใหม่ ซึ่งให้เขาเห็นประโยชน์ของการมีป่าชุมชน ปลุกฝังให้ทุกคนรักป่าชุมชน...” (คุณอนุวัช เพชรวิโรจน์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีมีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารเยาวชนป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและคณะกรรมการที่ปรึกษาเพื่อมาบริหารจัดการกิจกรรม และร่วมจัดตั้งคณะกรรมการบริหารกลุ่มเด็กป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีมีน้อยเนื่องจากชาวชุมชนได้รับความรู้ มีความเข้าใจ มีความรัก มีความหวงแหนป่าไม้ของชุมชน ปัญหาเรื่องชาวชุมชนเข้าป่าเพื่อตัดต้นไม้มาเผาถ่านปลุกสร้างบ้านเรือนหรือใช้ทำประโยชน์อื่น ๆ มีจำนวนลดน้อยลง และในปัจจุบันไม่มีชาวชุมชนคนใดในชุมชนแห่งนี้เข้าป่าเพื่อการตัดต้นไม้เลย...” (คุณบุญฤทธิ์ แซ่มช้อย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ป่าชุมชนของเราเคยปลูกต้นไม้ครั้งละเป็นหมื่นต้นแต่ก็ตายหมด เราก็มาช่วยกันแก้ปัญหา ก็แก้ไขไปเรื่อย ใช้ปุ๋ยรองพื้น ใช้พอลิเมอร์รองพื้น แต่ต้นไม้ก็ยังตาย ก็มาสรุปได้ว่าปัญหาเกิดที่เรื่องแหล่งน้ำ น้ำไม่มี คือมีแต่ก็ไม่พอ เราก็ได้รับประสบการณ์จากการปลูกต้นไม้ที่ทำแล้วไม่ได้ผล ก็มาหารือกัน หันมาทำการปลูกไม้แทนการปลูกต้นไม้ เพราะไม้เป็นพืชตระกูลหญ้าปลูกง่าย แต่ปัญหาของเราคือน้ำที่ได้จากธรรมชาติก็ยังไม่พอ เราก็ต้อง

มาช่วยกันแก้ปัญหา เมื่อถึงหน้าแล้งน้ำไม่พอเราต้องซื้อน้ำมาเพิ่มเพื่อการดูแลต้นไม้ เวลาซื้อน้ำจะซื้อทีละ 7 ถึง ๆ ละ 200 ลิตร...” (คุณสงวน ชำนาญกำหนด, การสื่อสารส่วนบุคคล , 15 พฤษภาคม 2566)

“...ส่วนปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของป่าชุมชนในด้านการตัดสินใจนั้นก็ยังมีปัญหา คือการจัดตั้งกฎเกณฑ์ในแต่ละข้อจะต้องใช้เวลาถกเถียงกันเพื่อให้ข้อสรุปที่ชัดเจนและมีประโยชน์ที่สุด อีกอย่างคือชาวชุมชนบางคนยังไม่เข้าใจเรื่องการอนุรักษ์ที่ชัดเจนเพราะยังมีความเชื่อในผลประโยชน์ที่ต่างกัน ทำให้มีการโต้เถียงกันถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับ ผมจึงต้องหาข้อสรุปที่เป็นเอกฉันท์และมีประโยชน์ต่อทุกฝ่าย จากปัญหาที่บางคนยังไม่เข้าใจ เรื่องการอนุรักษ์ผมก็ต้องสร้างมาตรการสร้างความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรกับพวกเขาให้มากขึ้น...” (คุณเด่นฮิว วชิรพันธ์วิชาญ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

จากการประสานงานเพื่อขออนุญาตดำเนินกิจกรรมแต่กิจกรรมบางอย่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้ไม่สามารถอนุญาตตามคำร้องขอได้เพราะติดเงื่อนไขของกฎหมาย จึงต้องขออนุมัติจากผู้บังคับบัญชาอย่างเป็นทางการ บางครั้งต้องใช้เวลาจึงทำให้เกิดความล่าช้าไม่ทันเวลาที่กำหนดกิจกรรมทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐและคณะกรรมการจัดการป่าชุมชน การดำเนินกิจกรรมของป่าชุมชนในด้านการตัดสินใจอีกอย่างหนึ่งคือการจัดตั้งกฎเกณฑ์ต้องใช้เวลาถกเถียงกันเพื่อให้ข้อสรุปมีความชัดเจนและมีประโยชน์มากที่สุด ทำให้ต้องเวลาในการตัดสินใจเพื่อหาข้อสรุปที่เป็นเอกฉันท์ การแก้ไขปัญหาเหล่านี้คือการให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดทำป่าชุมชนรวมถึงกฎระเบียบและข้อกำหนดต่อคณะกรรมการป่าชุมชน การแก้ไขปัญหาอีกทางคือการจัดตั้งเครือข่ายป่าชุมชนเพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน สร้างมาตรการสร้างความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรและเพิ่มช่องทางสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้กับคณะกรรมการป่าชุมชน

ผู้ให้ข้อมูลภาคประชาชน

“...ปัญหาที่เกิดขึ้นเราก็แก้กันไปในทุก ๆ เรื่อง ส่วนใหญ่ไปกันด้วยดี มีปัญหาบ้างก็ไม่เท่าไร เป็นเพียงปัญหาเล็กน้อยที่แก้ไขได้ เราสามัคคีกันอยู่แล้ว น้อยเรื่องที่มีปัญหา ถึงมีก็เล็กน้อยมาก...” (คุณบุญลพ แต่แดงเพชร, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...สำหรับปัญหาที่เกิดขึ้นตลอดนั้นมีหลายอย่าง เช่น มีคนยังลักตัดต้นไม้ สาเหตุมีอยู่หลายประการ เช่นคนไม่มีอาชีพที่มั่นคงจึงต้องมาตัดต้นไม้ไปขายทำให้ไม้ในป่าเริ่มมีน้อยลง การแก้ปัญหาของเราคือการปลูกต้นไม้ใหม่ทดแทน มีการลาดตระเวนตรวจตราสิ่งต่าง ๆ ในป่าชุมชน และมีการณรงค์ไม่ให้ตัดไม้ทำลายป่า ปัญหาอีกอย่างคือส่วนใหญ่เมื่อถึงฤดูที่ผลผลิตจากป่าเริ่มออกผู้คนที่มีมาจากที่อื่นมักจะตัดหรือทำลาย ปัญหานี้ทำให้พอถึงฤดูถัดไปผลผลิตจากป่าก็เริ่มน้อยลง สาเหตุนี้ทำให้เราต้องมีการจัดการในการเพิ่มการณรงค์ให้มากขึ้น ด้วยการทำป้ายและสอดส่อง ...” (คุณชนภัทร แหม่มซ้อย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...คนบางกลุ่มเอาผลประโยชน์แต่ไม่ร่วมกันดูแลรักษา มีบางคนที่ไม่ทำตามกฎ บางคนก็จะเอาผลประโยชน์ตัวเองเป็นหลักโดยไม่นึกถึงชุมชน พวกเราจึงต้องมาร่วมกันแก้ปัญหา...” (คุณพรพนา วชิรพันธ์วิชาญ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ตอนนี้พวกเราช่วยแก้ปัญหาได้ก็คือการชี้แจงให้ชุมชนเข้าใจในการรักษาป่า และการใช้สอยอย่างถูกต้อง โดยการทำกฎกติกา จัดระเบียบ ให้ความรู้ ให้เข้าใจการใช้ป่าไม่ใช่อ่างอย่างถูกต้องและมีคุณภาพ...” (คุณมาลัย วชิรพันธ์วิชาญ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...หมู่ 3 ของเรากุศลสมบุญมีพรรณไม้เยอะ หนทางสะดวก ทำให้เกิดความสะดวกกับคนที่จะมาขโมยต้นไม้ พอตัดไม้เสร็จผลที่ตามมาคือป่าก็จะแห้งแล้งทำให้เกิดไฟป่า จากปัญหาที่เกิดขึ้นเราก็ต้องมาร่วมประชุมและร่วมกันตัดสินใจเพื่อหาทางแก้ปัญหา โดยการเพิ่มการสอดส่องและลาดตระเวน ประชาสัมพันธ์ ห้ามตัดไม้ ทำป้ายห้าม ทำป้ายช่วยปลูกจิตสำนึก...” (คุณจำเนียร วรรณศักดิ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

จากปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น มีคนยังลักตัดต้นไม้ การแก้ปัญหาวาป่าชุมชนคือการปลูกต้นไม้ทดแทน และการลาดตระเวน มีการณรงค์ไม่ให้ตัดไม้ทำลายป่า ปัญหาอีกอย่างคือส่วนใหญ่เมื่อถึงฤดูที่ผลผลิตจากป่าเริ่มออกผู้คนที่มีมาจากที่อื่นมักจะเข้ามาตัดดวงผลประโยชน์ ปัญหานี้ทำให้พอถึงฤดูถัดไปผลผลิตจากป่าก็เริ่มน้อยลง วิธีแก้ไขคือการชี้แจงให้เข้าใจในการรักษาป่าและการใช้สอยอย่างถูกต้องโดยการทำกฎกติการะเบียบข้อบังคับและให้ความรู้ให้เข้าใจการใช้ป่าไม่ใช่อ่างอย่าง

ถูกต้องและมีคุณภาพ จากปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้ชาวป่าชุมชนก็ต้องมาร่วมประชุมและร่วมกันตัดสินใจเพื่อหาทางแก้ปัญหา

4.2.2 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน ด้านการดำเนินงาน ตามแนวคิดการมีส่วนร่วมของ Cohen & Uphoff (1980)

ผู้ให้ข้อมูลภาครัฐ

“...ปัญหาที่พบจากการดำเนินงานคือปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าชุมชน ปัญหาการลักลอบตัดไม้ในป่าชุมชน ปัญหาเรื่องไฟป่า ปัญหาแนวเขตป่าชุมชน ปัญหาการขาดแคลนงบประมาณ ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ในป่าชุมชน ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน และปัญหาที่เกิดเพราะภัยภัยธรรมชาติ เป็นต้น เมื่อเกิดปัญหาก็จะมีผลกระทบ เช่นเกิดความเสื่อมโทรมของป่าชุมชน เกิดความไม่เข้าใจกัน ซึ่งก็มีวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบคือการให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดทำป่าชุมชนเกี่ยวกับข้อกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ต่อคณะกรรมการป่าชุมชนและชาวชุมชน ให้คณะกรรมการป่าชุมชนกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ทำงานร่วมกันมากขึ้นมีการจัดตั้งเครือข่ายป่าชุมชนเพื่อใช้เป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน มีการจัดให้มีช่องทางสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้กับคณะกรรมการป่าชุมชนหลากหลายช่องทาง มีการประสานกับหน่วยงานภาคเอกชนเพื่อขอการสนับสนุนงบประมาณให้กับป่าชุมชนเพื่อใช้ในการบริหารจัดการป่า มีการส่งเสริมให้คณะกรรมการป่าชุมชนชี้แจงกิจกรรมที่ทำในป่าชุมชนให้กับชาวชุมชนได้รับฟังในการประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน มีการใช้วิธีพูดคุยหรือวิธีทางการปกครองกับผู้ที่ละเมิดกฎระเบียบข้อบังคับป่าชุมชนหรือบังคับใช้กฎหมายสำหรับผู้ละเมิดป่าชุมชนที่ไม่สามารถใช่วิธีทางการปกครองได้แล้ว...” (คุณประทีป เอกฉันท์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...การเป็นกรรมการที่ปรึกษาซึ่งมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในการจัดการร่วมเกี่ยวกับการตัดสินใจ การดำเนินงาน การรักษาผลประโยชน์ และการประเมินผล จากประสบการณ์ที่ผ่านมาจะพบปัญหาของการดำเนินกิจกรรม วิธีการแก้ไขปัญหาคือร่วม

จัดตั้งองค์กรรักษา เพื่อให้ป่าชุมชนเกิดความเข้มแข็ง...” (คุณชนิดดา วงษ์ดี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ปัญหาที่พบด้านการดำเนินงานจะเกี่ยวกับคนเข้าไปลักลอบตัดไม้ และพบปัญหาไฟป่าในหน้าแล้งจัด ๆ คือเดือนเมษายนจะพบไฟป่าประจำ ทางเราก็พยายามนำรถดับเพลิงและนำเจ้าหน้าที่เข้าช่วยเหลือ สาเหตุของปัญหาคือชาวบ้านบางคนคิดผิด ๆ ด้วยการลักลอบตัดต้นไม้ คิดว่าได้เงินและมีราคาดี เมื่อมีเศษไม้มากมายนก็จะกลายเป็นเชื้อเพลิง พอถึงฤดูแล้งก็เกิดไฟป่าตามมา ชาวชุมชนไม่เข้าใจในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติทำให้เกิดการตัดไม้ทำลายป่าเป็นวงกว้างมากขึ้นเรื่อย ๆ ทางเราก็พยายามให้ความรู้ให้ความเข้าใจ จัดฝึกอบรมชาวชุมชนให้เป็นอาสาสมัครพิทักษ์ป่า ทำให้เกิดความตระหนักและรักป่ามากขึ้น...” (คุณธนัช น้าเกตุ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ด้านการดำเนินงานได้จัดให้มีกิจกรรมสันตนาการ เช่น การปลูกต้นไม้ การสร้างฝายชะลอน้ำ และยังมีกิจกรรมอีกหลาย ๆ อย่าง...” (คุณจิราณวัฒน์ คุณสมบัติ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...การทำงานในพื้นที่จะพบเจออุปสรรคเสมอแต่ก็ต้องพยายามแก้ปัญหาโดยการจัดกิจกรรมรณรงค์ให้ความรู้ความเข้าใจแก่ราษฎรและเยาวชนคนรุ่นใหม่ ซึ่งให้เขาเห็นประโยชน์ของการมีป่าชุมชน ปลูกฝังให้ทุกคนรักป่าชุมชน นอกจากนี้การรักษาประโยชน์ของป่าชุมชนทางเราก็ต้องคอยช่วยเหลือคณะกรรมการป่าชุมชนในการรักษาประโยชน์ของป่า...” (คุณอนุวัช เพชรวิโรจน์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“... ปัญหาต่าง ๆ ที่พอมือคือการเลี้ยงสัตว์ของชาวชุมชนที่มีทั้งประโยชน์และโทษ ประโยชน์คือเป็นเสมือนยามระวางภัยให้กับป่าเป็นหูเป็นตาให้กับชุมชน ด้านโทษคือสัตว์เหยียบย่ำทำลายต้นไม้เล็ก ๆ ในบริเวณป่าได้รับความเสียหาย วิธีการแก้ไขคือกันพื้นที่ส่วนที่เป็นที่เสื่อมโทรมส่วนหนึ่งให้กับชาวชุมชนเพื่อการเลี้ยงสัตว์ ทำให้ได้รับประโยชน์จากมูลสัตว์ที่กลายเป็นปุ๋ยปรับปรุงสภาพดินแบบธรรมชาติ ปัญหาจากไฟป่ามีเกิดขึ้นบ้างในช่วงฤดูแล้ง แต่มักเกิดขึ้นไม่บ่อยครั้งนัก...” (คุณบุญชริก แซ่มซ้อย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ปัญหาคือเราปลูกต้นไม้ครั้งละเป็นหมื่นต้นแต่ก็ตายหมด ปัญหาที่อีกอย่างคือต้น ผกากรองที่ขยายพันธุ์อย่างรวดเร็วและเป็นอุปสรรคต่อการเจริญเติบโตของต้นไม้ เวลาต้น ผกากรองขยายพันธุ์จะปกคลุมดินทำให้ต้นไม้ไม่เจริญเติบโต เราจึงต้องจัดการกับการแพร่ พันธุ์ของต้นผกากรองโดยการขุดทำลาย แต่ก็ต้องลงแรงแข่งกับการขยายพันธุ์ของต้น ผกากรองที่เกิดเร็วโตเร็ว ยิ่งตัดยิ่งทำลายเดี๋ยวก็ขึ้นมาใหม่ ขยายพันธุ์เร็วมากในทุกฤดู ต้น ผกากรองถือเป็นอุปสรรคในการจัดการป่าชุมชนของเรา...” (คุณสงว ชำนาญกำหนด, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ปัญหาในด้านการลงมือปฏิบัติก็ต้องใช้เวลาทำความเข้าใจที่มากขึ้นเพราะผลประโยชน์ ที่ยังขัดกัน ผลประโยชน์ที่แตกต่าง และชาวชุมชนบางคนยังไม่เห็นถึงผลประโยชน์ ที่ได้รับ และยังมีปัญหาเรื่องมีกลุ่มนายทุนเข้ามาตัดดวงผลประโยชน์บวกกับความยากจน ของคนในชุมชนและคนนอกชุมชน ทำให้มีความคิดที่แตกแยกกัน และป่าโดนบุกรุกทำลาย ผมต้องพยายามแก้ปัญหาโดยทำความเข้าใจกับพวกเขา ทำให้พวกเขารับรู้ถึงผลประโยชน์ และพยายามผลักดันกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อชาวชุมชนและป่าชุมชนของพวกเขา...” (คุณเต๋นยิว วชิรพันธ์วิชาญ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

จากปัญหาหลายด้านที่เกิดกับการดำเนินงาน เช่น การบุกรุกพื้นที่ป่าชุมชน ปัญหาการ ลักลอบตัดไม้ในป่าชุมชน ปัญหาเรื่องไฟฟ้า ปัญหาแนวเขตป่าชุมชนที่ไม่ชัดเจนซึ่งส่งผลให้มีการ บุกรุกป่าชุมชน ปัญหาการขาดแคลนงบประมาณ ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ในป่าชุมชน ปัญหาด้านการสื่อสาร ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการป่า ปัญหา ประชาชนละเมิดกฎระเบียบข้อบังคับ ปัญหาในด้านการลงมือปฏิบัติที่ต้องใช้เวลาทำความเข้าใจ หรือปัญหาที่เกิดเพราะภัยภัยธรรมชาติ ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะทำให้เกิดผลกระทบคือทำให้ป่าเสื่อม โทรมหรือทำให้เกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างคณะกรรมการป่าชุมชนกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้

ผู้ให้ข้อมูลภาคประชาชน

“...การดูแลป่าชุมชนยังพบปัญหา เช่น เรื่องการลักลอบตัดต้นไม้ ปัญหาภัยแล้ง เพราะเมื่อ ต้นไม้ลดลงก็เกิดปัญหาภัยแล้งทำให้ต้นไม้ยืนต้นตาย ปัญหาที่ยังมีคนเห็นแก่ตัวคือคนที่มา จากนอกพื้นที่เข้ามาหาเห็ดมาหาป่า ปัญหาขยะตามบริเวณป่าชุมชนที่ทิ้งขยะเกลื่อนกลาด และขยะอาจทำให้เกิดผลกระทบกับสัตว์ที่อยู่ในป่า เมื่อเกิดปัญหาทำให้เราต้องมีการตรวจ

ป่าอยู่ตลอดเวลา พยายามรณรงค์ไม่ให้มีการทิ้งขยะ โดยเราจะมีป้ายกฎระเบียบติดตั้งไว้รอบ ๆ ในป่าชุมชน เรื่องห้ามตัดไม้ ให้ทิ้งขยะในถังขยะ ส่วนเรื่องภัยแล้งเราก็ทำการสร้างสระน้ำ ทำธนาคารน้ำ และขุดลอกสระน้ำเก่าให้ใหญ่ขึ้นเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้รดน้ำต้นไม้...” (คุณอำนาจ บัวทอง, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ปัญหาที่พบเจอก็เกี่ยวกับคน ฉันพบเจอปัญหาที่มาจากคน คือการต้องการผลประโยชน์ที่ได้รับจากป่า แต่ไม่ร่วมกันดูแลรักษาและไม่ร่วมทำกิจกรรม จะทำให้ผลผลิตจากป่าที่เคยมีรายได้มหาศาลสักวันก็จะลดลง ในป่าเคยมีสัตว์ป่าก็อาจมีจำนวนลดลง ของป่าที่เคยหาได้ในทุก ๆ ปี ก็อาจจะหมดไปด้วย ปัญหาที่พบเจออีกอย่างก็บางคนจะทำตามกฎกติกาของป่า แต่ก็จะมีบางคนที่ไม่ทำตามกฎ บางคนก็จะเอาผลประโยชน์ตัวเองเป็นหลักโดยไม่นึกถึงชุมชน...” (คุณพรพนา วชิรพันธ์วิชาญ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...สำหรับปัญหาที่พบในการดำเนินกิจกรรมคือ เงินสนับสนุนไม่เพียงพอ คนในชุมชนขาดความเข้าใจในการเข้าใช้พื้นที่ป่าและขาดความเข้าใจการใช้สอยป่าไม้ มีการบุกรุก เผาถางป่า ลักลอบตัดต้นไม้และทำลายป่ามากขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้ทรัพยากรป่าไม้หมดไปลงเรื่อย ๆ เหลือน้อยเรื่อยๆ และยังมีการลักลอบเผาป่าทำให้ความชื้นในดินลดลงและเกิดความแห้งแล้ง มีคนบางกลุ่มไม่หวงแหนทรัพยากร ไม่เห็นความสำคัญของป่าไม้ มีการไปเอื้อประโยชน์ให้นายทุนเพื่อเข้ามาบุกรุกทำลายป่าไม้ และยังมีปัญหาอีกอย่างคือเรื่องเจ้าหน้าที่ของรัฐมีน้อยแต่งานมีมากทำให้ทำงานกันไม่ทัน บางครั้งเกิดปัญหาเร่งด่วนที่ป่าชุมชนของเราต้องการความช่วยเหลือแต่ต้องใช้เวลาอรอนาน ๆ อยากให้มีการเพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่ ...” (คุณมาลัย วชิรพันธ์วิชาญ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“... การดำเนินการร่วมกันกับคณะทำงานนั้น พวกเราไม่มีปัญหาอะไร มีแต่ความร่วมมือไม่มีปัญหา...” (คุณจำเนียร วรภักดี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ปัญหาที่พบในการเข้าไปดูแลป่าคือพบคนตัดไม้ เผาป่า ล่าสัตว์ มีการบุกรุกป่าเพื่อสร้างประโยชน์ให้กับนายทุน มีไฟป่าเกิดขึ้น ฝนไม่ตกตามฤดูกาล เกิดความแห้งแล้ง พื้นที่ป่าเสียหาย ต้นไม้ไม่โต สัตว์เล็กใหญ่ค่อยๆลดลง อาหารในป่าน้อยลง ทุกอย่างนี้เกิดจากน้ำมือของมนุษย์ ที่ไม่ช่วยกันรักษาป่าไว้ให้คนในชุมชน...” (คุณนิศยา มีทอง, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

การดำเนินงานของป่าชุมชนยังพบปัญหาเรื่องการลักลอบตัดต้นไม้ ปัญหาภัยแล้ง ปัญหาไฟป่า ปัญหาการล่าสัตว์ป่า ปัญหาหอยยะ มีการบุกรุกป่าเพื่อสร้างประโยชน์ให้กับนายทุน ปัญหาภาครัฐมีเงินสนับสนุนไม่เพียงพอ ปัญหาชุมชนขาดความเข้าใจในการใช้ประโยชน์จากป่า เกิดปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าอย่างต่อเนื่อง ปัญหาจากการลักลอบเผาป่าทำให้ป่าเกิดความแห้งแล้ง นอกจากนี้ประชาชนบางส่วนก็ยังขาดความรู้ความเข้าใจและไม่หวงแหนทรัพยากรป่าไม้ ป่าไม้จึงโดนทำลายทำให้ยากต่อการดูแลรักษา ปัญหาอีกอย่างก็คือภาครัฐมีกำลังเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอเพราะเจ้าหน้าที่ต้องดูแลหลายพื้นที่ทำให้การแก้ปัญหาไม่ทันกับเหตุการณ์ ทำให้ต้องการให้ภาครัฐเพิ่มอัตรากำลัง

4.2.3 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน ด้านรักษาผลประโยชน์ตามแนวคิดการมีส่วนร่วมของ Cohen & Uphoff (1980)

ผู้ให้ข้อมูลภาครัฐ

“...ปัญหาเกี่ยวกับการร่วมรักษาผลประโยชน์คือ ชุมชนใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนโดยไม่มีการประเมินกำลังผลิต ไม่ได้เก็บข้อมูลการพึ่งพิงป่า การเข้ามามีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์มากกว่าการเข้าร่วมกิจกรรม ไม่ได้จัดเก็บรายได้จากการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน ไม่สามารถควบคุมการเข้าใช้ประโยชน์ในป่าชุมชนของชุมชนได้ ซึ่งปัญหาเหล่านี้มีสาเหตุมาจากคณะกรรมการจัดการป่าชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องระเบียบข้อกฎหมายบางอย่าง และประชาชนบางส่วนไม่เคารพกฎระเบียบข้อบังคับป่าชุมชน วิธีการแก้ปัญหาคือการให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดทำป่าชุมชนเกี่ยวกับข้อกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ มีการส่งเสริมให้ชุมชนจัดเก็บข้อมูลการพึ่งพิงป่าของชุมชน ส่งเสริมให้คณะกรรมการป่าชุมชนจัดเก็บรายได้จากการพึ่งพิงป่าชุมชนเพื่อนำมาใช้ในการบริหารจัดการป่าชุมชนให้ยั่งยืน และจัดให้มีช่องทางสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้กับคณะกรรมการป่าชุมชนหลากหลายช่องทาง...” (คุณประทีป เอกฉันท, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...การเป็นกรรมการที่ปรึกษาซึ่งมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในการจัดการร่วมเกี่ยวกับการรักษาผลประโยชน์คือการจัดตั้ง “องค์กรรักษา” เพื่อช่วยพิทักษ์ป่าไม้และเพื่อ

ทำให้ป่าชุมชนเกิดความเข้มแข็ง...” (คุณชนิดดา วงษ์ดี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...การรักษาผลประโยชน์พบว่ายังมีชาวชุมชนบางส่วนของความคิดที่จะทำลายทรัพยากรป่าไม้ เขาจะต่อต้านไม่รับฟังเหตุผลจากทางภาครัฐ เพราะว่าเขาทำมาตั้งแต่รุ่นสู่รุ่น ไม่รับฟังไม่ปฏิบัติตาม เป็นวิถีชีวิตในการดำรงชีวิตในสมัยรุ่นปู่ย่าตายายที่ปฏิบัติต่อ ๆ กันมา มีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้นเรื่อย ๆ ทางเราก็ต้องทำความเข้าใจในสาเหตุของปัญหานั้น และให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องกิจกรรมราษฎรอาสาพิทักษ์ป่า มีการจัดฝึกอบรมให้กับคนในพื้นที่ และมีการออกกฎระเบียบต่าง ๆ...” (คุณชนันท์ น้าเกตุ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ปัญหาที่พบคือยังมีชาวชุมชนบางส่วนไม่ค่อยให้ความร่วมมือเท่าที่ควร ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างคนที่ต้องการอนุรักษ์กับคนที่จ้องทำลาย นอกจากนี้ยังพบปัญหาจากชาวบ้านไม่ร่วมด้วยช่วยกันในการรักษาประโยชน์เพราะเป็นความคุ้นเคยกับการใช้ชีวิตที่มีการปฏิบัติสืบทอดกันมาเลยมองเป็นเรื่องธรรมดา เราก็ต้องแก้ปัญหาด้วยการณรงค์ให้ความรู้ เพราะเราต้องการแก้ปัญหาและต้องการความร่วมมือ เราจึงมีการจัดการอบรมเพื่อการปลูกจิตสำนึกและสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องประโยชน์ของการอนุรักษ์ทรัพยากรให้กับชาวชุมชน เมื่อเขาเข้าใจก็จะเกิดแรงบันดาลใจในการให้ความร่วมมือ ส่วนพวกที่ไม่ร่วมมือและสร้างปัญหาทำลายทรัพยากรเราก็อาศัยการใช้กฎระเบียบมาแก้ไขปัญหา ถ้ากฎระเบียบใช้ไม่ได้ผลเราก็ต้องส่งดำเนินคดีตามกฎหมาย...” (คุณจิราณัฐวัฒน์ คุณสมบัติ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...การรักษาประโยชน์โดยรวมกันผลักดันให้ราษฎรมีจิตสาธารณะเพื่อเป็นจิตอาสา มาช่วยกันดูแลป่าชุมชน เพราะคณะกรรมการเรามีน้อย ผู้สืบทอดเจตนารมณ์ถดถอย เพราะโดนกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยต่อต้าน กลุ่มคนเหล่านี้ยึดประโยชน์ตัวเองเป็นที่ตั้ง มีการทำลายป่าทำลายต้นไม้ ทำให้เกิดผลกระทบกับป่าชุมชน เราก็ต้องช่วยกันแก้ปัญหา...” (คุณอนุวัช เพชรวิโรจน์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...วิธีป้องกันปัญหาเพื่อการรักษาผลประโยชน์ของป่าคือ จัดทำแนวกันไฟในเขตป่าชุมชน ตลอดแนวเขต ปรับปรุงทางหญ้าและวัชพืชในแนวกันไฟเดิม ในช่วงฤดูแล้งมีการลักลอบ

ตัดไม้บ้าง แต่สาเหตุที่นั้นมาจากบุคคลท้องถิ่นอื่น ๆ คณะกรรมการป่าชุมชนบ้านห้วยสะพาน
สามัคคีเคยจับกุมผู้บุกรุกตัดต้นไม้ในบริเวณป่าได้หลายครั้ง และได้นำตัวส่งเจ้าหน้าที่ป่าไม้
หรือส่งไปที่เจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อเปรียบเทียบปรับ...” (คุณบุญทริก เข้มซ้อย, การสื่อสาร
ส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“... เราต้องใช้เงินซื้อน้ำ ในแต่ละปีก็ใช้เงินมากอยู่ เราเลยมาช่วยกันคิดหาวิธีประหยัด
ค่าใช้จ่ายโดยการนำท่อพีวีซีมาช่วยแก้ปัญหา ใช้ท่อพีวีซีนำร่องเพื่อส่งน้ำไปยังโคนต้นไม้
เราก็ตะเวนรดน้ำไปเรื่อย โดยรดน้ำใส่ตามท่อพีวีซี การรดน้ำผ่านท่อพีวีซี น้ำจะซึมลงสู่
รากของต้นไม้โดยตรง น้ำทั้งหมดที่เรารดลงไปหล่อเลี้ยงที่ลำต้นได้เลย น้ำไม่กระจายและ
สูญเปล่าโดยไม่จำเป็น ถือเป็นการใช้กันอย่างประหยัด ใช้น้ำทุกหยดให้คุ้มค่า...” (คุณสง
ชานาญกำหนด, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“... ด้านการรักษาประโยชน์นั้นก็พบเจอปัญหาคือมีการต่อต้านจากกลุ่มที่ไม่เห็นด้วย มี
ความต้องการผลประโยชน์ที่ต่างกัน มีนายทุนที่คอยเข้ามาในชุมชนเพื่อประโยชน์ส่วนตน
ทำให้เกิดการเสื่อมโทรมของป่า ทำให้ยากต่อการดูแลยากต่อการอนุรักษ์ จึงต้องสร้าง
กฎเกณฑ์ที่ชัดเจนมีโทษที่ชัดเจนต่อผู้กระทำความผิด...” (คุณเด่นยี่ว วชิรพันธ์วิชาญ,
การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

ปัญหาจากการใช้ประโยชน์จากป่าคือการไม่มีข้อมูลจากการใช้ประโยชน์จากป่า ไม่มีกร
จัดเก็บรายได้จากการใช้ประโยชน์ มีการใช้ประโยชน์ไม่สมดุลกับกำลังผลิต ชาวชุมชนบางส่วนเข้า
มาใช้ประโยชน์จากป่ามากกว่าการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ปัญหาจากนายทุนเข้ามาบนทอน
สภาพพื้นที่ ปัญหาจากคณะกรรมการป่าชุมชนควบคุมการเข้ามาใช้ประโยชน์ไม่ทั่วถึง ปัญหาจาก
ความกุ่นงันของชาวบ้านจากการใช้ประโยชน์ในป่าตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายายทำให้เกิดการทำลายทรัพยากร
ต่อเนื่อง

ผู้ให้ข้อมูลภาคประชาชน

“...เราก็หาวิธีช่วยกันรักษาป่าไว้ เพื่อให้ป่าอยู่กับคนได้อย่างมีความสุข เราก็เพิ่มการเฝ้า
ระวัง ทำการขอร้องว่าอย่าไปเผาป่า หากเก็บกินได้แต่อย่าทำลายป่า ขอให้ช่วยทำตาม
กฎระเบียบที่วางไว้ คนในชุมชนจะรู้ว่าหากเก็บของป่าอย่างไรถึงจะได้มีเก็บมีกินได้ตลอด

ทั้งปี เราใช้ชีวิตโดยการบอกต่อ ๆ กัน ไปว่าอยู่ด้วยกันอย่าไปทำลายป่าเลย ต้องให้ยอมรับกับกติกา เราทำให้ชาวชุมชนได้รู้ มีป้ายห้ามทำประกาศไว้ เพื่อจะได้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน แต่เมื่อเกิดปัญหาเราจะประชุมกันเพื่อให้รู้ทั่วกันทั้งหมด และหาข้อตกลงกันในการแก้ปัญหาเพื่อจะได้ไม่มีคนไปทำลายป่าและไปลักตัดต้นไม้ ถ้าไม่เชื่อเราก็จะจับกุมส่งร้อยเวรเพื่อดำเนินคดี...” (คุณอำนาจ บัวทอง, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...กิจกรรมที่ผมดูแลอยู่ คือดูแลผู้ลักตัดต้นไม้ คอยระวังไฟไหม้ป่า คอยระวังคนทำลายป่า ปัญหาเหล่านี้มีอยู่ตลอด พวกเราต้องเฝ้าระวัง เพราะสาเหตุคือมีบางคนยังไม่ให้ความร่วมมือ ยังมีคนกระทำความผิดอยู่ เราต้องมีการวางแผนอยู่เป็นประจำเมื่อเราพบปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น พบเจอคนลักตัดต้นไม้ บางครั้งเราก็ประณิประนอมและขอร้องว่าอย่าทำอีก เมื่อมีปัญหากเกิดขึ้นเราก็มีการพูดคุยกันก่อน ถ้าเขาไม่ยอมฟัง เราก็หันหน้าไปพึ่งรัฐ ปัญหาที่เราพบบางทีเราไม่มีความสามารถตัดสินใจเองได้ แก้ปัญหาเองไม่ได้เราก็ต้องพึ่งภาครัฐ...” (คุณบุญเลิศ แต่แดงเพชร, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...เนื่องจากผลผลิตสร้างรายได้ทำให้มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก ทรัพยากรจากป่าจากที่เคยอุดมสมบูรณ์ก็เริ่มลดลง อยากให้เจ้าหน้าที่ของรัฐช่วยเพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่ให้มากขึ้นเพื่อเข้าร่วมมือกับพวกเราดูแลป่าชุมชน คณะกรรมการป่าชุมชนต้องการอำนาจในการกำกับดูแลและรักษาป่าชุมชนเพิ่มขึ้นเพราะบางครั้งเราเจอเจ้าหน้าที่ไม่ไหว มันซ้ำกันไป ไม่ทันเหตุการณ์ อยากขอให้ภาครัฐเพิ่มมาตรการดูแลและให้สิทธิในการดูแลรักษาป่าชุมชนกับพวกเราเพิ่มขึ้น รวมถึงช่วยจัดสวัสดิการเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของพวกเราด้วย...” (คุณพรพนา วชิรพันธ์วิชาญ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...พวกเราจะปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด เมื่อมีผู้กระทำผิด จับได้ส่งดำเนินคดีอย่างจริงจัง เมื่อเกิดปัญหาพวกเราอยากขอให้ภาครัฐควรมีเจ้าหน้าที่รับข่าวสารที่พวกเราขอความช่วยเหลือได้โดยเร็วทันกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และภาครัฐควรรับฟังปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างจริงจัง จากปัญหาที่เกิดขึ้นพวกเราจึงอยากมีกฎระเบียบที่ชัดเจนจากกลุ่มอนุรักษ์และกลุ่มป่าชุมชนร่วมกันจัดตั้งขึ้น เพื่อกำหนดทิศทางในการจัดการกับผู้ที่กระทำผิดเกี่ยวกับป่าชุมชน...” (คุณมาลัย วชิรพันธ์วิชาญ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ด้านการรักษาประโยชน์ของป่าชุมชน บางครั้งปัญหาปากท้องก็ทำให้เกิดความขัดแย้งกันบ้าง มีเห็นต่างกันบ้าง แต่พวกเราที่ร่วมแก้ไขและผ่านไปได้อีก ต้องการฝากถึงภาครัฐว่า ควรต้องมีเวลาให้กับประชาชนอย่างจริงจัง บางเรื่องหรือปัญหาบางเรื่องประชาชนก็อยากตัดสินใจเอง อยากให้ภาครัฐเข้ามาสนับสนุนกิจกรรม เช่น การทำบุญป่า จัดสรรเงินสนับสนุนให้เพียงพอ ปัญหาที่ยังมีในตอนนี้คือคนปลูกป่าไม่ทันคนทำลาย สุดท้ายฝากไว้คืออยากให้มีความหมายที่เข้มแข็งกว่านี้...” (คุณจำเนียร วรรณคดี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...พวกเราจะเป็นหูเป็นตา เพื่อช่วยให้ป่าของเราไม่ถูกทำลาย พวกเราอยากให้ภาครัฐมาสนับสนุนการทำงานของพวกเรา มาให้ความคุ้มครองเวลาออกลาดตระเวนตรวจป่า อยากให้ได้รับเงินสนับสนุนในการทำกิจกรรม พวกจิตอาสาที่ดูแลป่าส่วนมากเป็นผู้สูงอายุและต้องทำงานกันหนักมาก อยากให้พนักงานราชการเข้ามาช่วยเวลามีคนมาลักตัดต้นไม้ พวกเราไม่มีอำนาจตรงนั้น ต้องรอเจ้าหน้าที่ แต่ไม่ค่อยมีหน้าที่มาจับกุมพวกตัดไม้ทำลายป่าได้ทันทั่วถึง ก็จะมาช้าเกินไป ปัญหาเหล่านี้เราอยากให้เจ้าหน้าที่ราชการเข้ามาช่วยกันแก้ไข...” (คุณนิศยา มีทอง, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

คนที่ได้รับผลประโยชน์จากป่าบางครั้งไม่ใช่คนที่ดูแลรักษาป่าแต่เป็นเพียงคนบางกลุ่มที่ไม่ได้ช่วยและรับแต่ผลประโยชน์ ผลผลิตสร้างรายได้ทำให้เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวกในการใช้ประโยชน์จากป่า ทรัพยากรจากป่าก็เริ่มลดลง ชาวบ้านต้องการให้ภาครัฐช่วยเพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่มาร่วมดูแลป่าชุมชน และมีเจ้าหน้าที่รับข่าวสารให้ทันเหตุการณ์ และควรให้สิทธิแก่คณะกรรมการป่าชุมชนในการกำกับดูแลพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้น และเจ้าหน้าที่ควรรับฟังปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างจริงจัง

4.2.4 ผลศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน ด้านการประเมินผล ตามแนวคิดการมีส่วนร่วมของ Cohen & Uphoff (1980)

ผู้ให้ข้อมูลภาครัฐ

“...ส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการป่าชุมชน ชาวชุมชนบางคนไม่รู้เรื่องการบริหารจัดการป่าชุมชนว่าต้องทำอะไรบ้าง สาเหตุของปัญหาคือคณะกรรมการจัดการป่าชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องระเบียบข้อกฎหมาย และชาวชุมชนที่ไม่ได้เข้าร่วม

ประชุมประจำเดือนจึงไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับป่าชุมชน ซึ่งการขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการป่าชุมชนทำป่าชุมชนขาดข้อมูลเพื่อนำมาใช้ในการบริหารจัดการป่าชุมชนให้มีความยั่งยืน วิธีการแก้ไขปัญหาคือการให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดทำป่าชุมชนเกี่ยวกับข้อกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ต่อคณะกรรมการป่าชุมชนและชาวชุมชน จัดให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้และคณะกรรมการป่าชุมชนมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิดมากขึ้น ให้คณะกรรมการป่าชุมชนชี้แจงการดำเนินงานของคณะกรรมการป่าชุมชนในการประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน และจัดให้มีช่องทางสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้กับคณะกรรมการป่าชุมชนหลากหลายช่องทาง...” (คุณประทีป เอกจันทร์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลทรัพยากรป่าไม้ของบ้านห้วยสะพานสามัคคีคือการมีผู้นำที่จริงใจและเสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม และยังมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ และปัจจัยอีกอย่างหนึ่งที่ช่วยเกื้อกูลป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีคือการได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ...” (คุณชนัดดา วงษ์ดี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...การประเมินผลคือประชาชนในพื้นที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจและขาดความหวงแหนต่อทรัพยากร มีการทำลายป่าเป็นวงกว้าง ปัญหานั้นยากแก่การดูแลรักษา แต่ก็ต้องพยายามแก้ไขโดยการรณรงค์ปลูกฝังสร้างจิตสำนึก มีการกำหนดมาตรการและออกกฎระเบียบอย่างรัดกุม เมื่อพบเจอบุคคลทำผิดก็จะส่งดำเนินคดีทางกฎหมาย...” (คุณธนัช น้าเกตุ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...การให้ได้รับเงินสนับสนุนในการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับป่าชุมชน เช่น การทำฝายชะลอน้ำ การรับการสนับสนุนพันธุ์กล้าไม้เพื่อนำมาปลูก และการได้รับเงินสนับสนุนในกิจกรรมบวชป่า เป็นวิธีอนุรักษ์ต้นไม้ที่ได้ผลเป็นอย่างดีเยี่ยม...” (คุณจิราณ วัฒนคุณสมบัติ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...พบว่าปัญหาคือการทำลายป่าโดยคนที่ต้องการผลประโยชน์ส่วนตัว เป็นพวกเห็นแก่ได้ระยะสั้น คนเหล่านี้จะสร้างความขัดแย้งคือการไม่เห็นด้วยกับการดำเนินงานของกลุ่มป่าชุมชน...” (คุณอนุวัช เพชรวิโรจน์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...เดี๋ยวนี้เราประสบความสำเร็จจากการปลูกไผ่ เราได้รับประโยชน์จากการปลูกไผ่ ไผ่เป็นพืชที่สร้างประโยชน์ให้กับป่าชุมชนของเรา ตอนนี้เราปลูกไผ่หลายสายพันธุ์ ชาวชุมชนเก็บกินหน่อไผ่ ใช้ลำต้นทำเฟอร์นิเจอร์ สร้างที่อยู่อาศัย เราปลูกต้นไผ่ไม่ใช่ปลูกเพื่อการค้า แต่เราปลูกเพื่อหล่อเลี้ยงวิถีชีวิตของชาวป่าชุมชนของเรา เมื่อต้องการใช้ก็ไม่ต้องไปซื้อไปหา สมาชิกของเราได้รับประโยชน์จากการที่เราปลูกไผ่เกือบทั้งนั้น...” (คุณดวง ชำนาญ กำหนด, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ด้านการประเมินผลก็มีการร่วมประเมินผลในทุกกิจกรรมแต่บางครั้งก็ยังมีผลสรุปที่ยังไม่ชัดเจนนัก เพราะบางทีในชุมชนยังมีความเห็นที่ต่างกันอยู่ ก็เพราะความยากจนเพราะความเห็นแก่ตัวทำให้บางคนมองแต่ผลประโยชน์ส่วนตัว มีการรับผลประโยชน์ที่ผิดกฎหมาย บางคนมีความคิดที่แตกต่างกันจนทำให้เกิดความขัดแย้งกัน จากปัญหาต่าง ๆ จึงทำให้รายได้จากการขายของป่าลดลง เราก็ต้องมาแก้ปัญหาคือการหาข้อสรุปของผลประโยชน์ที่เป็นกลางต่อทุกฝ่าย ต้องทำความเข้าใจ สร้างความรู้สร้างความเข้าใจที่ชัดเจนมากขึ้น ซึ่งให้พวกเขาเห็นถึงโทษที่ชัดเจนมากขึ้น และพยายามผลักดันภาครัฐให้เข้าถึงปัญหาและแก้ไขให้ถูกต้อง...” (คุณเด่นยิว วชิรพันธ์วิชาญ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

ปัญหาเกี่ยวกับการร่วมประเมินผลในการดำเนินกิจกรรมป่าชุมชนคือชาวชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้อยไป ส่วนใหญ่จะเป็นคณะกรรมการจัดการป่าชุมชน ชาวชุมชนบางส่วนยังขาดการมีส่วนร่วมในการเข้าประชุมประจำเดือนทำให้ชาวชุมชนขาดข้อมูลเรื่องการจัดการป่าชุมชนว่าต้องทำอะไรบ้าง และทำให้ภาครัฐไม่สามารถรับรู้ถึงปัญหาและความต้องการของชาวชุมชนเพื่อนำมาบริหารจัดการได้อย่างครบถ้วน

ผู้ให้ข้อมูลภาคประชาชน

“...ปัญหาคือยังมีไฟป่าและการลักลอบตัดไม้อยู่บ้าง ซึ่งจะทำให้ต้นไม้อลดลง แต่เมื่อเราทำงานกันอย่างเป็นระบบปัญหาที่จะลดลง การบอกให้ชาวชุมชนเข้าใจเรื่องผลกระทบปัญหาที่เกิดขึ้นก็อาจน้อยลง เมื่อเรามีข้อตกลงที่ชัดเจน มีป้ายรอบป่า มีแนวเขตที่ชัดเจน ปัญหานั้นก็อาจจะมีน้อยลง แต่บางทีคนนอกพื้นที่อาจจะยังไม่รู้ว่าป่าชุมชนเขาให้ใช้ประโยชน์ได้ แต่ต้องตามกฎหมายระเบียบที่ป่าชุมชนวางไว้เพื่อจะได้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

เมื่อเขาไม่รู้เราก็ต้องทำป้ายกฎระเบียบรอบป่า กำหนดแนวเขตของเราอย่างชัดเจน เพื่อให้ทุกคนทำตามระเบียบของเรา เราขอให้ทุกคนรักษารักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพราะทุกวันนี้ อากาศร้อนขึ้น เราต้องช่วยกันรักษาป่าไม้ ป่ามีประโยชน์กับเราและมีประโยชน์กับโลก ในป่ามีทุกอย่างที่เป็นปัจจัยสี่ เมื่อป่าอุดมสมบูรณ์ก็เป็นสุข...” (คุณอำนาจ บัวทอง, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ด้านการประเมินผลงานในกิจกรรมต่าง ๆ คณะกรรมการจะมีการประชุมกันทุกเดือน แต่ในการประชุมประจำเดือนบางครั้งสมาชิกในชุมชนก็เข้าร่วมน้อยเพราะบางคนก็ติดธุรกิจส่วนตัว บางก็ทำนาทำไร่ ปัญหานี้สร้างผลกระทบเพราะคณะกรรมการเก็บรวบรวมปัญหาและวิธีการแก้ไขได้ไม่ครอบคลุม เราจึงต้องรณรงค์เพื่อขอความร่วมมือให้สมาชิกภายในป่าชุมชนช่วยสละเวลามาเข้าร่วมประชุมเพื่อเสนอปัญหา...” (คุณชนภัทร แซ่ม้อย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...จากการประเมินผลของการทำกิจกรรมนั้น ปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับป่าชุมชนบ้านยางโทนเกิดจากความล่าช้าของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ (บางคน) ลำพังพวกเราที่ไม่สามารถทำอะไรได้เพราะเราเป็นประชาชน ไม่มีหน้าที่เกินกว่านี้ พวกเราก็มีหน้าที่ดูแลรักษา แต่ผลที่ได้บางครั้งก็ไม่ถูกใจคนบางกลุ่ม สาเหตุของปัญหาส่วนหนึ่งมาจากการมีจำนวนเจ้าหน้าที่น้อยเกินไป และกลุ่มป่าชุมชนก็มีหน้าที่จำกัดเกินไป ผลกระทบที่อาจเกิดตามมาคือ ทำให้ป่าไม้ในชุมชนลดลงไป ต้นไม้บางชนิดที่หายากถูกทำลาย ทำให้บางครั้งคิดว่าพวกเราจะทำไปเพื่ออะไร ทำไมไม่ให้สิทธิในการจับกุม พวกเราทำได้แต่รอเจ้าหน้าที่อย่างเดียวซึ่งมันช้าไป แต่ถึงกระนั้นพวกเราต้องพยายามหาวิธีแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบคือปลูกจิตสำนึกให้กับสมาชิกในป่าชุมชนบ้านยางโทนของเราให้มีความรักและหวงแหนป่าของเราเพื่อลูกหลานต่อไป...” (คุณพรพนา วชิรพันธ์วิชาญ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

ด้านการประเมินผลงานในกิจกรรมต่าง ๆ คณะกรรมการจะมีการประชุมกันทุกเดือน แต่ในการประชุมประจำเดือนบางครั้งสมาชิกในชุมชนก็เข้าร่วมน้อยเพราะบางคนก็ติดธุรกิจส่วนตัว ปัญหานี้สร้างผลกระทบเพราะคณะกรรมการจะเก็บรวบรวมปัญหาและวิธีการแก้ไขได้ไม่ครอบคลุม

4.2.5 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี ตามแนวคิดทฤษฎีการจัดการร่วม (Co-Management) ของ Sen & Nielsen (1996)

ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีมีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารเขาวงกตป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและมีคณะกรรมการที่ปรึกษาเพื่อมาบริหารจัดการกิจกรรม รวมถึงมีการร่วมจัดตั้งคณะกรรมการบริหารกลุ่มเด็กป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี จากกรณีมีความพร้อมในการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารมาร่วมดำเนินงานทำให้ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีไม่ค่อยมีปัญหาและอุปสรรค ส่วนปัญหาที่มีคือปัญหาเรื่องความแห้งแล้งขาดแคลนน้ำที่จะใช้ดูแลต้นไม้และเลี้ยงสัตว์ภายในป่าชุมชน และมีปัญหาจากวัชพืชคือต้นผกากรองที่ขยายพันธุ์อย่างรวดเร็วทำให้เป็นอุปสรรคต่อการเจริญเติบโตของต้นไม้ นอกจากนั้นก็มีปัญหาเพียงเล็กน้อย เช่น ปัญหาที่ชาวบ้านนำสัตว์มาเลี้ยงในป่าและสัตว์เข้าไปเหยียบย่ำต้นไม้เล็ก ๆ และมีปัญหาจากคนนอกพื้นที่รุกล้ำเข้ามาเก็บเห็ดภายในป่าชุมชนทำให้รายได้ของชุมชนถูกลดทอนลงไป นอกจากการรุกล้ำเข้ามาเก็บเห็ดก็ยังทิ้งขยะไว้ในบริเวณป่าชุมชนซึ่งส่งผลกระทบต่อสัตว์ที่อาศัยอยู่ในป่าชุมชน ภาครัฐและคณะกรรมการป่าชุมชนได้มีการจัดการร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยดำเนินการจัดตั้งเครือข่ายป่าชุมชนเพื่อใช้เป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และจัดให้มีช่องทางสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้กับคณะกรรมการป่าชุมชนให้มีเพิ่มขึ้นหลากหลายช่องทาง และมีการจัดตั้งองค์กรรักษามาช่วยในการจัดการร่วม เพื่อจะทำให้ป่าชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ส่วนปัญหาภัยแล้งซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ ทำให้ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายสำหรับซื้อน้ำมาใช้รดน้ำต้นไม้และให้สัตว์ป่าดื่มกิน และในแต่ละปีต้องใช้เงินจำนวนมาก คณะกรรมการป่าชุมชนจึงช่วยกันค้นหาวิธีประหยัดค่าใช้จ่ายและประหยัดน้ำเพื่อการกักเก็บและเกิดประโยชน์สูงสุดด้วยการนำท่อพีวีซีมารองที่โคนต้นไม้เพื่อส่งน้ำไปยังโคนต้นไม้โดยตรง ทำให้เกิดการใช้น้ำอย่างคุ้มค่าไม่สิ้นเปลือง นอกจากนี้ยังแก้ปัญหาเรื่องขาดแคลนน้ำด้วยการสร้างสระน้ำ ทำธนาคารน้ำ และขุดลอกสระน้ำเก่าให้ใหญ่ขึ้นเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้รดน้ำต้นไม้และให้สัตว์ป่าดื่มกิน จะเห็นได้ว่าการจัดการร่วมระหว่างภาครัฐและป่าชุมชนสามารถนำมาช่วยแก้ปัญหาได้ จากความร่วมมือกันนี้จึงทำให้ป่าชุมชนอยู่รอด

4.2.6 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านยางโทน ตามแนวคิดทฤษฎีการจัดการร่วม (Co-Management) ของ Sen & Nielsen (1996)

ปัญหาของป่าชุมชนบ้านยางโทนคือปัญหาจากการจัดตั้งกฎเกณฑ์ที่ใช้เวลากลับกรองยาวนาน จากการมีคนต่อต้านกฎระเบียบในการใช้พื้นที่ป่า จากชาวชุมชนบางจำนวนยังไม่เข้าใจเรื่องการอนุรักษ์ไม่เข้าใจประโยชน์ที่จะได้รับจากป่า จากการต่อต้านจากกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยเพราะความต้องการผลประโยชน์ที่ต่างกัน จากนายทุนที่คอยเข้ามาในชุมชนเพื่อประโยชน์ส่วนตัวจนจึงทำให้ป่าเกิดความเสื่อมโทรมซึ่งยากต่อการดูแลและอนุรักษ์ นอกจากนี้ยังพบปัญหาจากการแย่งชิงทรัพยากรจากการบุกรุกผืนป่า ปัญหาในเรื่องของเงินสนับสนุนที่มีไม่พอสำหรับการดำเนินกิจกรรม ปัญหาปากท้อง ปัญหาความยากจน ปัญหาที่ภาครัฐมีกำลังเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอในการเข้าช่วยเหลือต่อเหตุการณ์ได้ทันทั่วถึง จากปัญหาเหล่านี้ทำให้ลักษณะของการจัดการร่วมระหว่างภาครัฐและคณะกรรมการป่าชุมชนต้องหาข้อสรุปและนำมาร่วมกันตัดสินใจเพื่อหาทางแก้ปัญหา ด้วยการร่วมกันสร้างมาตรการและสร้างความความเข้าใจในเรื่องการอนุรักษ์ มีการออกกฎระเบียบกำหนดกฎเกณฑ์และโทษที่ชัดเจนต่อผู้กระทำผิดและผู้ที่ทำลายทรัพยากร มีการจัดฝึกอบรมในกิจกรรมราษฎรอาสาพิทักษ์ป่าและจัดกิจกรรมรณรงค์ปลูกจิตสำนึก ให้ความรู้ให้ความเข้าใจแก่ราษฎรและเยาวชนคนรุ่นใหม่ โดยปลูกฝังให้ทุกคนรักป่าชุมชน

จากการเกิดปัญหาและอุปสรรคกับป่าชุมชนทั้งสองแห่งทำให้ภาครัฐและคณะกรรมการป่าชุมชนต้องร่วมมือกันแก้ไขปัญหาด้วยการกำหนดกฎเกณฑ์และทำข้อตกลงร่วมกัน ช่วยกันคิดช่วยกันรับผิดชอบ และร่วมกันดำเนินการเพื่อออกกฎระเบียบ และเปิดโอกาสให้ชาวชุมชนมาร่วมประชุมและมีบทบาทในการออกความคิดและตัดสินใจร่วมกันในทุกด้านของการจัดการ เช่น ด้านการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ ด้านการดูแลรักษาป่าชุมชน ด้านการฟื้นฟูสภาพป่า ด้านการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน สำหรับความสำเร็จของการจัดการร่วมระหว่างภาครัฐและป่าชุมชนทั้งสองแห่งนั้น วัตถุประสงค์ประเมินร่วมกันระหว่างภาครัฐกับคณะกรรมการป่าชุมชนตามวาระที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 โดยมีการประเมินผลตามตัวชี้วัดที่กรมป่าไม้กำหนดไว้ 5 ด้าน คือ ด้านการอนุรักษ์ ด้านการฟื้นฟู ด้านการพัฒนา ด้านการควบคุม และด้านการใช้ประโยชน์ ซึ่งป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทนได้รับการประเมินผลอยู่ในระดับดีเด่น ได้รับคะแนนมากกว่า 80 คะแนน จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน

4.3 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ข้อเสนอแนะในการจัดการร่วมในเขตพื้นที่ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี

4.3.1 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ข้อเสนอแนะในการจัดการร่วมในเขตพื้นที่ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน ด้านการตัดสินใจ ตามแนวคิดการมีส่วนร่วมของ Cohen & Uphoff (1980)

ผู้ให้ข้อมูลภาครัฐ

จากการประสานงานเพื่อขออนุญาตดำเนินกิจกรรม แต่กิจกรรมบางอย่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้ไม่สามารถอนุญาตตามคำร้องขอได้เพราะติดเงื่อนไขของกฎหมาย จึงต้องขออนุมัติจากผู้บังคับบัญชาอย่างเป็นทางการ บางครั้งต้องใช้เวลาทำให้เกิดความล่าช้าไม่ทันเวลาที่กำหนดของกิจกรรม ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐและคณะกรรมการจัดการป่าชุมชน การดำเนินกิจกรรมของป่าชุมชนในด้านการตัดสินใจอีกอย่างหนึ่งคือการจัดตั้งกฎเกณฑ์ต้องใช้เวลาถกเถียงให้ข้อสรุปที่ชัดเจนและมีประโยชน์ที่สุด ทำให้ต้องเวลาในการตัดสินใจเพื่อหาข้อสรุปที่เป็นเอกฉันท์

“...ผมในฐานะภาครัฐจึงหาวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบนั้นคือการให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดทำป่าชุมชน เรื่องข้อกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ต่อคณะกรรมการป่าชุมชน พยายามทำให้คณะกรรมการป่าชุมชนกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ทำงานร่วมกันมากขึ้น วิธีแก้ไขปัญหาก็วิธีหนึ่งคือดำเนินการจัดตั้งเครือข่ายป่าชุมชนเพื่อใช้เป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และจัดให้มีช่องทางสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้กับคณะกรรมการป่าชุมชนหลากหลายช่องทาง...” (คุณประทีป เอกฉันท, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ผมต้องหาข้อสรุปที่เป็นเอกฉันท์และมีประโยชน์ต่อทุกฝ่าย จากปัญหาที่บางคนยังไม่เข้าใจเรื่องการอนุรักษ์ผมก็ต้องสร้างมาตรการสร้างความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรกับพวกเขาให้มากขึ้น...” (คุณเด่นยิว วชิรพันธ์วิชาญ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

ข้อเสนอแนะด้านการตัดสินใจภาครัฐคือการแนะนำเรื่องการทำความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดทำป่าชุมชนและแนะนำให้ได้รับทราบถึงข้อกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ รวมถึงให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันและแนะนำให้มีช่องทางสื่อสารเพื่อการจัดการ

ผู้ให้ข้อมูลภาคประชาชน

จากปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น มีคนยังลักตัดต้นไม้ การแก้ปัญหาชาวป่าชุมชนคือการปลูกต้นไม้ทดแทน และมีการลาดตระเวน มีการรณรงค์ไม่ให้ตัดไม้ทำลายป่า ปัญหาอีกอย่างคือส่วนใหญ่เมื่อถึงฤดูที่ผลผลิตจากป่าเริ่มออกผู้คนที่มีจากที่อื่นมักจะเข้ามาช่วงชิงผลประโยชน์ ปัญหานี้ทำให้พอถึงฤดูถัดไปผลผลิตจากป่าก็เริ่มน้อยลง การแก้ปัญหาคือต้องชี้แจงให้ชุมชนเข้าใจในการรักษาป่า และมีการใช้สอยอย่างถูกต้องโดยการทำกฎกติการะเบียบข้อบังคับและให้ความรู้ให้เข้าใจการใช้ป่าไม้ได้อย่างถูกต้องและมีคุณภาพ จากปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้ชาวป่าชุมชนก็ต้องมาร่วมประชุมและร่วมกันตัดสินใจเพื่อหาทางแก้ปัญหา

“...การแก้ปัญหาของเราคือการปลูกต้นไม้ใหม่ทดแทน มีการลาดตระเวนตรวจตรา...”
(คุณธนภัทร แซ่มซ้อย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...เราต้องมีการจัดการในการเพิ่มการรณรงค์ให้มากขึ้น ด้วยการทำป้ายและสอดส่อง...”
(คุณธนภัทร แซ่มซ้อย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

ข้อเสนอแนะด้านการตัดสินใจภาคประชาชนคือการปลูกต้นไม้ทดแทนต้นไม้ที่ถูกทำลาย และการสนับสนุนการทำป้ายประชาสัมพันธ์

4.3.2 ผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ข้อเสนอแนะในการจัดการร่วมในเขตพื้นที่ป่าชุมชน บ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ด้านการดำเนินงาน ตามแนวคิดการมีส่วนร่วมของ Cohen & Uphoff (1980)

ผู้ให้ข้อมูลภาครัฐ

จากปัญหาหลายด้านที่เกิดกับการดำเนินงาน เช่น การบุกรุกพื้นที่ป่าชุมชน ปัญหาการลักลอบตัดไม้ในป่าชุมชน ปัญหาเรื่องไฟป่า ปัญหาแนวเขตป่าชุมชนที่ไม่ชัดเจนซึ่งเป็นผลให้เกิดการบุกรุก ปัญหาการขาดแคลนเงินสนับสนุน ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ในป่าชุมชน ปัญหาด้านการสื่อสาร ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของชาวชุมชนในการบริหารจัดการป่า ปัญหาชาวชุมชนละเมิดกฎระเบียบข้อบังคับป่าชุมชน ปัญหาในด้านการลงมือปฏิบัติที่ต้องใช้เวลาทำความเข้าใจ

เข้าใจ หรือปัญหาที่เกิดเพราะภัยภัยธรรมชาติ ซึ่งปัญหาต่าง ๆ จะส่งผลกระทบต่อทำให้ป่าเสื่อมโทรม หรือส่งผลให้เกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างคณะกรรมการป่าชุมชนกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้

“...วิธีการแก้ไขปัญหาคือการให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดทำป่าชุมชนเกี่ยวกับ ข้อกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ต่อคณะกรรมการป่าชุมชนและชาวชุมชน ให้คณะกรรมการป่าชุมชนกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ทำงานร่วมกันมากขึ้น มีการจัดตั้งเครือข่ายป่าชุมชนเพื่อใช้เป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน จัดให้มีช่องทางสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้กับคณะกรรมการป่าชุมชนหลากหลายช่องทาง มีการประสานกับหน่วยงานภาคเอกชนเพื่อขอเงินสนับสนุนในการทำกิจกรรม มีการส่งเสริมให้คณะกรรมการป่าชุมชนชี้แจงกิจกรรมที่ทำในป่าชุมชนให้กับชาวชุมชนได้รับฟังในการประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน มีการใช้วิทยุชุมชนหรือวิธีการปกครองกับผู้ที่ละเมิดกฎระเบียบข้อบังคับป่าชุมชนหรือบังคับใช้กฎหมายสำหรับผู้ละเมิดป่าชุมชนที่ไม่สามารถใช่วิธีการปกครองได้แล้ว...” (คุณประทีป เอกฉันท, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

ข้อเสนอแนะด้านการดำเนินงานภาครัฐคือการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพิ่มช่องทางการสื่อสาร ขอเงินสนับสนุนในการทำกิจกรรมจากภาคเอกชน ส่งเสริมให้คณะกรรมการจัดการป่าชุมชนชี้แจงกิจกรรมประจำทุกเดือน และใช้วิธีลงโทษผู้ฝ่าฝืนกฎข้อบังคับ

ผู้ให้ข้อมูลภาคประชาชน

การดำเนินงานของป่าชุมชนยังพบปัญหาเรื่องการลักลอบตัดต้นไม้ ปัญหาภัยแล้ง ปัญหาไฟป่า ปัญหาการล่าสัตว์ป่า ปัญหาหยาชะ มีการบุกรุกป่าเพื่อสร้างประโยชน์ให้กับนายทุน ปัญหาภาครัฐมีเงินสนับสนุนไม่เพียงพอ ปัญหาชาวชุมชนขาดความเข้าใจในการใช้สอยป่าไม้ เกิดปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าอย่างต่อเนื่อง ปัญหาจากการลักลอบเผาป่าทำให้ความชื้นในดินลดลงจึงเกิดความแห้งแล้ง นอกจากนี้ชาวชุมชนบางส่วนก็ยังขาดความรู้ความเข้าใจและไม่วางแผนทรัพยากรป่าไม้ป่าไม้จึงโดนทำลายยากจึงแก่การดูแลรักษา ปัญหาอีกอย่างก็คือภาครัฐมีกำลังเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอเพราะเจ้าหน้าที่ต้องดูแลหลายพื้นที่ทำให้การแก้ปัญหาไม่ทันกับเหตุการณ์

“...เมื่อเกิดปัญหาทำให้เราต้องมีการตรวจป่าอยู่ตลอดเวลา เมื่อพบเจอก็ต้องขอร้องไม่ให้ตัดต้นไม้ทำลายป่า พยายามรณรงค์ไม่ให้มีการทิ้งขยะ โดยเราจะมีป้ายกฎระเบียบติดตั้งไว้รอบ ๆ ในป่าชุมชน เรื่องห้ามตัดไม้ ให้ทิ้งขยะในถังขยะ เรื่องภัยแล้งนั้นเราก็ทำการสร้างสระน้ำ ทำธนาคารน้ำ และขุดลอกสระน้ำเก่าให้ใหญ่ขึ้นเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้รดน้ำต้นไม้...” (คุณอำนาจ บัวทอง, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ต้องการให้ภาครัฐเพิ่มอัตรากำลัง...” (คุณมาลัย วชิรพันธ์วิชาญ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

ข้อเสนอแนะด้านการดำเนินงานภาคประชาชนคือการรณรงค์ไม่ให้ทิ้งขยะ ห้ามตัดไม้ สนับสนุนการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ และลงมือขุดลอกสระน้ำเก่าให้ใหญ่กว่าเดิม และมีการแนะนำให้ภาครัฐเพิ่มอัตรากำลัง

4.3.3 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ข้อเสนอแนะในการจัดการร่วมในเขตพื้นที่ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ด้านการรักษาผลประโยชน์ ตามแนวคิดการมีส่วนร่วมของ Cohen & Uphoff (1980)

ผู้ให้ข้อมูลภาครัฐ

ปัญหาจากการใช้ประโยชน์จากป่าคือการไม่มีข้อมูลจากการใช้ประโยชน์ ไม่มีการจัดเก็บรายได้จากการใช้ประโยชน์ มีการใช้ประโยชน์ไม่สมดุลกับกำลังผลิต ชาวชุมชนบางส่วนเข้ามาใช้ประโยชน์จากป่ามากกว่าการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ปัญหาจากนายทุนเข้ามาบั่นทอนสภาพพื้นที่ ปัญหาจากคณะกรรมการป่าชุมชนควบคุมการเข้ามาใช้ประโยชน์ไม่ทั่วถึง ปัญหาจากความคุ้นชินของชาวชุมชนจากการใช้ประโยชน์ในป่าตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายายทำให้เกิดการทำลายทรัพยากรต่อเนื่อง จากปัญหาที่มีอยู่ต้องอาศัยความร่วมมือในจากทุกฝ่ายมาร่วมแก้ไข ภาครัฐต้องมีการสนับสนุนเงินเพื่อการจัดอบรมและรณรงค์เพื่อปลูกจิตสำนึก โดยให้ความรู้สร้างความเข้าใจปลูกฝังให้ชาวชุมชนเคารพกฎระเบียบ รวมถึงภาครัฐต้องแก้ไขกฎเกณฑ์ให้ชัดเจน มีการวางแผนการใช้ประโยชน์จากป่าให้ชัดเจน สนับสนุนการจัดเก็บข้อมูลการใช้ประโยชน์จากป่า สนับสนุนให้คณะกรรมการป่าชุมชนจัดเก็บรายได้จากการเข้ามาใช้ประโยชน์ จัดการกับฤดูปิดป่าอย่างเข้มข้น และเข้มแข็ง สิ่งสำคัญต้องอาศัยช่องทางสื่อสารมาช่วยจัดการ

“...วิธีการแก้ไขปัญหที่เกิดจากผลกระทบคือการให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดทำป่าชุมชนเกี่ยวกับข้อกำหนดและระเบียบต่าง ๆ ต่อคณะกรรมการป่าชุมชนและชาวชุมชน มีการส่งเสริมให้ชุมชนจัดเก็บข้อมูลการพึงพึงป่าของชุมชน ส่งเสริมให้คณะกรรมการป่าชุมชนจัดเก็บรายได้จากการพึงพึงป่าชุมชนเพื่อนำมาใช้ในการบริหารจัดการป่าชุมชนให้ยั่งยืน และจัดให้มีช่องทางการสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้กับคณะกรรมการป่าชุมชนหลากหลายช่องทาง...” (คุณประทีป เอกฉันท์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ต้องทำความเข้าใจในสาเหตุของปัญหานี้ ให้ความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมราษฎรอาสาพิทักษ์ป่า จัดให้มีการฝึกอบรมให้กับคนในพื้นที่ และมีการออกกฎระเบียบต่าง ๆ ให้ชัดเจน...” (คุณธัช น้าเกตุ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ต้องแก้ปัญหาด้วยการรณรงค์ให้ความรู้ จัดอบรมเพื่อการปลูกจิตสำนึกและสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องประโยชน์ของการอนุรักษ์ทรัพยากรให้กับชาวชุมชน ใช้กฎระเบียบมาช่วยแก้ไขปัญห และมีการส่งดำเนินคดีตามกฎหมายกับผู้ฝ่าฝืน...” (คุณจิราณัฐวัฒน์ คุณสมบัติ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ต้องสร้างกฎเกณฑ์ที่ชัดเจน มีโทษที่ชัดเจนต่อผู้กระทำความผิด...” (คุณเด่นชัย วชิรพันธ์วิชาญ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

ข้อเสนอแนะด้านการรักษาประโยชน์ภาครัฐคือให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องข้อกำหนดและระเบียบต่าง ๆ เพื่อการจัดทำป่าชุมชน สนับสนุนการทำฐานข้อมูลการและมีการจัดเก็บรายได้จากการเข้าใช้ประโยชน์ป่าชุมชน จัดช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย ให้ความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมราษฎรอาสาพิทักษ์ป่า จัดให้มีการอบรมปลูกจิตสำนึกและให้เข้าใจถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร

ผู้ให้ข้อมูลภาคประชาชน

คนที่ได้รับผลประโยชน์จากป่าบางครั้งไม่ใช่คนที่ดูแลรักษาป่าแต่เป็นเพียงคนบางกลุ่มที่ไม่ได้ช่วยและรับแต่ผลประโยชน์ ผลผลิตสร้างรายได้ทำให้เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวกในการใช้ประโยชน์จากป่า ทรัพยากรจากป่าก็เริ่มลดลง ชาวชุมชนต้องการให้ภาครัฐช่วยเพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่

มาร่วมดูแลป่าชุมชน และมีเจ้าหน้าที่รับข่าวสารให้ทันเหตุการณ์ และควรให้สิทธิแก่คณะกรรมการป่าชุมชนในการกำกับดูแลป่าเพิ่มขึ้น และเจ้าหน้าที่ควรรับฟังปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างจริงจัง จากปัญหานี้ภาครัฐควรทบทวนเรื่องการให้สิทธิชุมชน ทบทวนเรื่องเงินสนับสนุนกิจกรรมและควรให้ความสำคัญกับช่องทางการสื่อสาร

“...ต้องการให้เจ้าหน้าที่ของรัฐช่วยเพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่ให้มากขึ้น เพื่อเข้าร่วมมือกับพวกเราดูแลป่าชุมชน...” (คุณพรพนา วชิรพันธ์วิชาญ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

“...ต้องการให้ภาครัฐมีเจ้าหน้าที่รับข่าวสารที่พวกเราขอความช่วยเหลือได้โดยเร็วและทันกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น...” (คุณมาลัย วชิรพันธ์วิชาญ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

ข้อเสนอแนะด้านการรักษาประโยชน์ภาคประชาชนคือ ต้องการให้เพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่และให้เจ้าหน้าที่ให้ความช่วยเหลือเมื่อเกิดเหตุการณ์อย่างทันที่

4.3.4 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ข้อเสนอแนะในการจัดการร่วมในเขตพื้นที่ ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ด้านการประเมินผลตามแนวคิดการมีส่วนร่วมของ Cohen & Uphoff (1980)

ผู้ให้ข้อมูลภาครัฐ

ปัญหาเกี่ยวกับการร่วมประเมินผลในการดำเนินกิจกรรมป่าชุมชนคือชาวชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้อยไป ส่วนใหญ่จะเป็นคณะกรรมการจัดการป่าชุมชน ชาวชุมชนบางส่วนยังขาดการมีส่วนร่วมในการเข้าประชุมประจำเดือนทำให้ชาวชุมชนขาดข้อมูลเรื่องการจัดการป่าชุมชนว่าต้องทำอะไรบ้าง ทำให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐไม่สามารถรับรู้ถึงปัญหาและความต้องการของชาวชุมชนเพื่อนำมาบริหารจัดการได้อย่างครบถ้วน

“...วิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบคือ การให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดทำป่าชุมชนเกี่ยวกับข้อกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ต่อคณะกรรมการป่าชุมชนและชาวชุมชน

จัดให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้และคณะกรรมการป่าชุมชนมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิดมากขึ้น ให้คณะกรรมการป่าชุมชนชี้แจงการดำเนินกิจกรรมของคณะกรรมการป่าชุมชนให้กับชาวชุมชนในการประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน และจัดให้มีช่องทางสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้กับคณะกรรมการป่าชุมชนหลากหลายช่องทาง...” (คุณประทีป เอกฉันท์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

ข้อเสนอแนะด้านการประเมินผลภาครัฐคือ การให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎหมายต่อคณะกรรมการป่าชุมชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐและคณะกรรมการจัดการป่าชุมชนต้องทำงานกันอย่างใกล้ชิด มีการนำเสนอการดำเนินกิจกรรมในที่ประชุมประจำเดือน จัดให้มีการช่องทางสื่อสารเพื่อการทำงานร่วมกัน

ผู้ให้ข้อมูลภาคประชาชน

ด้านการประเมินผลงานในกิจกรรมต่าง ๆ คณะกรรมการจะมีการประชุมกันทุกเดือน แต่ในการประชุมประจำเดือนบางครั้งสมาชิกในชุมชนก็เข้าร่วมน้อยเพราะบางคนก็ติดธุระกิจส่วนตัว ปัญหานี้สร้างผลกระทบเพราะคณะกรรมการเก็บรวบรวมปัญหาและวิธีการแก้ไขได้ไม่ครอบคลุม

“...ต้องณรงค์เพื่อขอความร่วมมือให้สมาชิกภายในป่าชุมชนช่วยสละเวลามาเข้าร่วมประชุมเพื่อเสนอปัญหา...” (คุณธนภัทร แซ่ม้อย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤษภาคม 2566)

ข้อเสนอแนะด้านการประเมินผลของภาคประชาชนคือการรณรงค์ขอความร่วมมือ

4.3.5 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ข้อเสนอแนะในการจัดการร่วมในเขตพื้นที่ ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี ตามแนวคิดทฤษฎีของ Sen & Nielsen (1996)

การดำเนินการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีถึงแม้จะประสบความสำเร็จแต่กว่าจะสำเร็จก็ต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคซึ่งมีหลากหลาย เช่น ปัญหาการบุกรุก ปัญหาแนวเขตป่า ปัญหาภัยภัยธรรมชาติ ปัญหาภัยแล้ง ปัญหาการล่าสัตว์ป่า ปัญหาการทิ้งขยะภายในป่าชุมชน ปัญหาจากการประสานงานที่ต้องใช้เวลาทำให้เกิดความล่าช้าทำให้ไม่ทันเวลาการกำหนดกิจกรรม

ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของชาวชุมชน ปัญหาชาวชุมชนละเมิดกฎระเบียบข้อบังคับ ปัญหาชาวชุมชนขาดความเข้าใจในการใช้สอยป่าไม้ ปัญหาชาวชุมชนบางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจและไม่หวงแหนทรัพยากรป่าไม้ ปัญหาจากไม่มีการจัดเก็บรายได้จากการใช้ประโยชน์ ปัญหาการใช้ประโยชน์ไม่สอดคล้องกับกำลังผลิต และปัญหาจากความคุ้นชินของชาวชุมชนจากการใช้ประโยชน์ในป่ามาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายายจึงละเลยระเบียบข้อบังคับ จากปัญหาเหล่านี้ภาครัฐและคณะกรรมการป่าชุมชนรวมถึงชาวชุมชนได้มีการสร้างความร่วมมือในการจัดการร่วมเพื่อการพัฒนาป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและมีข้อเสนอแนะไว้หลายประการคือมีการแนะนำโดยการเน้นย้ำให้สนับสนุนการสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดทำป่าชุมชนกับคณะกรรมการป่าชุมชนและชาวชุมชนเพื่อรับทราบระเบียบและข้อกำหนดที่ชัดเจน ส่งเสริมให้คณะกรรมการจัดการป่าชุมชนชี้แจงกิจกรรมประจำทุกเดือนและมีวิธีลงโทษผู้ฝ่าฝืนกฎข้อบังคับอย่างเข้มแข็ง สนับสนุนการทำฐานข้อมูลการและจัดเก็บรายได้จากการเข้าใช้ประโยชน์ในป่าชุมชน ให้ความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมราษฎรอาสาพิทักษ์ป่า จัดอบรมปลูกจิตสำนึกให้เข้าใจการอนุรักษ์ทรัพยากร เน้นย้ำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ให้สนับสนุนเรื่องการปลูกต้นไม้ทดแทนมากยิ่งขึ้น รวมถึงให้ความสำคัญกับการทำการประชุมสัมพันธ์โดยสนับสนุนการทำป้ายรณรงค์เพื่อขอความร่วมมือ

4.3.6 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ข้อเสนอแนะในการจัดการร่วมในเขตพื้นที่ ป่าชุมชนบ้านยางโทน ตามแนวคิดทฤษฎีของ Sen & Nielsen (1996)

การดำเนินการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านยางโทนอยู่ในระดับความสำเร็จ แต่ก็ยังต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรค เช่น ปัญหาการบุกรุกป่า ปัญหาการลักลอบตัดไม้ ปัญหาภัยภัยธรรมชาติ ปัญหาภัยแล้ง ปัญหาจากการลักลอบเผาป่า ปัญหาแนวเขตป่า ปัญหาการขาดแคลนเงินสนับสนุน ปัญหาด้านการสื่อสาร ปัญหาจากการประสานงาน ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของชาวชุมชน ปัญหาจากชาวชุมชนบางส่วนเข้ามาใช้ประโยชน์จากป่ามากกว่าการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ปัญหาชาวชุมชนละเมิดกฎระเบียบข้อบังคับ ปัญหาจากนายทุนเข้ามาบั่นทอนสภาพพื้นที่ ปัญหาจากชาวชุมชนมีความคุ้นชินในการใช้พื้นที่ป่ามาตั้งแต่อดีตและไม่คำนึงถึงกฎเกณฑ์ที่มีการบังคับใช้ในปัจจุบัน ปัญหาการใช้ประโยชน์ไม่สอดคล้องกับกำลังผลิต ปัญหาภาครัฐมีกำลังเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ ปัญหาจากการถูกชาวชุมชนอื่นเข้ามาบุกรุกพื้นที่ในช่วงฤดูเกิดผลผลิตและทำการช่วงชิงทรัพยากร ปัญหาจากการไม่มีข้อมูลจากการใช้ประโยชน์จากป่าและไม่มีการจัดเก็บรายได้จากผู้เข้าใช้ประโยชน์ จากปัญหาที่มีอยู่ทำให้ภาครัฐและคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านยางโทนเกิดแนวคิดการจัดการร่วมเพื่อพัฒนาป่าชุมชนบ้านยางโทน เริ่มด้วยการร่วมกันกำหนดข้อเสนอแนะหลายประการ

เช่น การเสนอแนะเรื่องขอให้การสนับสนุนการสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดทำป่าชุมชน และแนะนำให้ได้รับทราบระเบียบและข้อกำหนดที่ชัดเจน รวมถึงให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน แนะนำให้เพิ่มช่องทางการสื่อสารเพื่อการจัดการร่วม มีการเน้นย้ำให้สนับสนุนการปลูกต้นไม้ทดแทนต้นไม้ที่ถูกทำลายให้เพิ่มขึ้น นำเสนอให้มีการส่งเสริมให้คณะกรรมการจัดการป่าชุมชนชี้แจงกิจกรรมประจำทุกเดือน และเพิ่มวิธีลงโทษผู้ฝ่าฝืนกฎข้อบังคับในการเข้ามาทำลายทรัพยากรป่าไม้ให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น ขอให้สนับสนุนการทำฐานข้อมูลการและจัดเก็บรายได้จากการเข้าใช้ประโยชน์ในป่าชุมชน สนับสนุนเรื่องการให้ความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมราษฎรอาสาพิทักษ์ป่า และจัดอบรมปลูกจิตสำนึกให้เข้าใจการอนุรักษ์ทรัพยากร พร้อมทั้งขอให้สนับสนุนการทำป้ายประชาสัมพันธ์ และสุดท้ายมีข้อเสนอแนะเรื่องขอให้ภาครัฐเพิ่มอัตราค่าจ้าง

จากปัญหาอุปสรรคที่เกิดกับป่าชุมชนทั้งสองแห่งทำให้ภาครัฐและคณะกรรมการป่าชุมชนร่วมมือกันแก้ไขปัญหาโดยการกำหนดกฎเกณฑ์และทำข้อตกลงร่วมกัน ช่วยกันคิด ช่วยกันรับผิดชอบช่วยกันลงมือปฏิบัติและมีการเสริมหนุน มีการร่วมมือกันเพื่อดำเนินการในการออกกฎระเบียบ และเปิดโอกาสให้ชาวชุมชนเข้ามามีบทบาทในการแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจร่วมกัน ส่วนข้อแนะนำหรือความต้องการที่ปรากฏ จะเห็นได้ว่าความต้องการจากป่าชุมชนทั้งสองแห่งมีความคล้ายคลึงกัน แต่อาจมีความแตกต่างของความต้องการในบางประเด็น ซึ่งข้อแนะนำหรือความต้องการเหล่านี้ ถ้าได้รับการสนองตอบอย่างเป็นรูปธรรมก็จะนำมาซึ่งการพัฒนาที่ยั่งยืนยิ่ง ๆ ขึ้นไป

สำหรับตัวชี้วัดความสำเร็จที่กำหนดไว้เพื่อการประเมินคุณภาพของการจัดการร่วมป่าชุมชน และเป็นไปตามวาระแห่งพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 นั้น กรมป่าไม้ได้มีการกำหนดตัวชี้วัดไว้ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการอนุรักษ์ ด้านการฟื้นฟู ด้านการพัฒนา ด้านการควบคุม และด้านการใช้ประโยชน์ จากผลการประเมินตามตัวชี้วัดสรุปให้ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี และป่าชุมชนบ้านยางโทนได้รับการประเมินผลอยู่ในระดับดีเด่น ได้รับคะแนนมากกว่า 80 คะแนน จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการร่วม (Co-Management) ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี และป่าชุมชน บ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการจัดการร่วมของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการจัดการร่วมของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี 3) เพื่อเสนอแนวทางการจัดการร่วมของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ให้ประสบผลสำเร็จ โดยการศึกษาวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลและได้นำเสนอผลผลการศึกษาแล้วนั้น สุดท้ายนี้จะเป็นการสรุปผลการศึกษาอภิปรายผลการศึกษาและนำเสนอข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.2 การอภิปรายผลการวิจัย

5.3 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ได้แก่ ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และข้อเสนอในการทำวิจัยครั้งต่อไป

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.1.1 ผลการศึกษาการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า

1) ผลการศึกษาการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ด้านการตัดสินใจ จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลภาครัฐพบว่าการบริหารจัดการป่าชุมชนเจ้าหน้าที่ภาครัฐและภาคประชาชนร่วมกันดำเนินการ บริหารจัดการป่าในทุก ๆ ด้านซึ่งประกอบด้วย ด้านการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ ด้านการดูแลรักษาป่าชุมชน ด้านการฟื้นฟูสภาพป่า ด้านการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน การดำเนินกิจกรรมใด ๆ ของคณะกรรมการป่าชุมชนจะต้องแจ้งให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐทราบและต้องมีการปรึกษาหารือและตัดสินใจร่วมกันทุกครั้ง เจ้าหน้าที่ภาครัฐได้มีส่วนร่วมและมีบทบาทในการร่วมตัดสินใจในการจัดการป่าชุมชน คือมีส่วนร่วมในกิจกรรมการบริหารจัดการ กิจกรรมการวางแผนจัดการป่า กิจกรรมการพัฒนาป่าชุมชน กิจกรรมการ

ป้องกันดูแลรักษาป่า กิจกรรมปลูกต้นไม้และบำรุงรักษา กิจกรรมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ กิจกรรมสร้างเครือข่าย กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ กิจกรรมการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน หน่วยงานภาครัฐได้เข้าร่วมและสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของป่าชุมชน เช่น ทำการจัดหาเครื่องมือดับไฟ จัดสถานที่ให้การอบรมเกี่ยวกับป่าชุมชน ชุมชนจะร่วมกันตัดสินใจเพื่อกำหนดความต้องการของชุมชน เช่น กรณีคนมาจากหมู่บ้านอื่นเข้ามาขออนุญาตทำเหมืองแร่ “ฟอสเฟต” ชาวป่าชุมชนบ้านยางโทนตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบที่จะตามมา จึงพร้อมใจกันต่อต้านการทำเหมืองแร่ ชาวป่าชุมชนบ้านยางโทนมีส่วนร่วมประชุมและตัดสินใจและร่วมกันจัดตั้ง “กลุ่มอนุรักษ์” ช่วยกันจัดทำกฎระเบียบข้อบังคับ คณะกรรมการจัดการป่าชุมชนจะทำกิจกรรมจะมีแผนและทำตามแผนของระบบราชการ ที่ระบบราชการกำหนดมาตรฐานให้ปฏิบัติตาม ทุกเดือนจะมีการคุยกัน มีการสรุปผลงานประจำทุกเดือน พอมีเงินเข้ามาก็มาคุยกันว่าจะต้องทำอะไร จะหารือกัน จะมีการวางแผนและตัดสินใจร่วมกัน การตัดสินใจก็คือการคุยกันล่วงหน้า อันไหนทำได้ อันไหนทำไม่ได้ เช่นจะปลูกต้นไม้ก็ต้องมีการวางแผนและตัดสินใจร่วมกัน เมื่อปลูกเสร็จแล้วเรื่องการรดน้ำก็ต้องมีการวางแผน การจัดการป่าจะมีการจัดประชุมกันตลอด ร่วมรับฟังข้อเสนอแนะและปัญหาเพื่อนำมาสรุปและร่วมกันและหาทางออกของปัญหาและร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนมากที่สุด

2) ผลการศึกษาการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ด้านการตัดสินใจ จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลภาคประชาชนพบว่าคณะกรรมการจัดการป่าชุมชน สมาชิกและประชาชนในเขตพื้นที่ได้เข้าร่วมประชุมทำแผนงานในแต่ละเดือน เวลาทำงานจะมีการตัดสินใจร่วมกันและลงมือทำตามแผนงานที่ได้ประชุมร่วมกันไว้ จะช่วยกันทำช่วยกันคิด ช่วยกันรับผิดชอบ และเลือกการตัดสินใจไปในแนวทางที่ดีและสรุปไปในแนวทางเดียวกัน เรื่องเกี่ยวกับป่าชุมชนนั้นเมื่อเริ่มมีป่าชุมชน จึงจำเป็นต้องมีกฎเพื่อปกป้องจากคนที่คิดจะทำลายป่า จึงมีการออกกฎระเบียบเพื่อปกป้องป่าชุมชน การดำเนินการเพื่อออกกฎระเบียบ ทางคณะกรรมการป่าชุมชนจะไม่ดำเนินการโดยฝ่ายเดียว คณะกรรมการป่าชุมชนจะต้องเชิญชาวชุมชนมาร่วมประชุมเพื่อความเห็นพ้องร่วมกัน มีบทบาทในการออกความคิด และตัดสินใจในทุกเรื่องที่เกี่ยวข้อง เช่น การร่วมเสนอให้มีกฎระเบียบเรื่องการตัดไม้ใช้สอย มีการวางแผนและตัดสินใจและลงมือปฏิบัติงานอย่างพร้อมเพรียงกัน โดยดำเนินตามมติที่ประชุม ภาระงานคือรับผิดชอบทุกอย่างที่มีการขอความร่วมมือ มีการเข้าร่วมประชุมตามวาระที่คณะกรรมการนัดหมาย ช่วยกันเสนอความคิดเห็นในเรื่องของกิจกรรมต่าง ๆ ในที่ประชุม เพื่อที่ประชุมจะได้นำไปวางแผนงาน ถ้าในชุมชนเกิด

ปัญหากรรมการจัดการป่าชุมชนและสมาชิกป่าชุมชนก็จะรวบรวมปัญหาและนำมาเสนอในที่ประชุม มีการประชุมหารือกัน ช่วยกันคิด ช่วยกันวางแผน ช่วยกันสรุป และตัดสินใจ

3) ผลการศึกษากระบวนการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ด้านการดำเนินงาน จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลภาครัฐพบว่าเจ้าหน้าที่ได้รับมอบหมายภาระงานจากกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน จึงทำงานร่วมกับคณะกรรมการป่าชุมชนและชาวชุมชนในการดำเนินกิจกรรมบริหารจัดการป่าอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน การจัดตั้งกฎระเบียบป่าชุมชน การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ ร่วมการลาดตระเวนป่า เข้าจับกุมและดำเนินคดีผู้บุกรุกป่า ทำกิจกรรมแผ้วถางป่าชุมชน ทำกิจกรรมการป้องกันและควบคุมไฟป่า การจัดทำฝายชะลอน้ำ การปลูกป่าเสริมเพื่อฟื้นฟูสภาพป่า การบวชป่า การเข้าร่วมประชุมประจำเดือนป่าชุมชน การร่วมประชุมเครือข่ายป่าชุมชน การอบรมเยาวชน การอบรมให้ความรู้เรื่องการบริหารจัดการป่า กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ กิจกรรมการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน กิจกรรมการวางแผนการจัดการป่า กิจกรรมการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ กิจกรรมการกำหนดมาตรการและบทบาท กิจกรรมการพัฒนาป่าชุมชน กิจกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการร่วมกันดูแลรักษาและพัฒนาป่าชุมชน ประธานป่าชุมชนจะเป็นแกนนำในการจัดกิจกรรม คอยดูแลความสะอาดรับฟังปัญหา คอยประสานงานกับหน่วยงานของรัฐ คอยดูแลผลประโยชน์ของชุมชน คือจะเป็นหน่วยงานสนับสนุนในกิจกรรมทุกด้าน เช่น จัดโครงการฝึกอบรม และกิจกรรมการดับไฟป่า สนับสนุนอุปกรณ์ดับไฟป่า ชาวบ้านในชุมชนบ้านยางโทนมีส่วนร่วมในกิจกรรม กลุ่มราษฎรอาสาพิทักษ์ป่าชุมชนบ้านยางโทน และชาวบ้านในชุมชนร่วมกันสอดส่องดูแลการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า โดยมีการลาดตระเวนและตั้งจุดตรวจ

4) ผลการศึกษาการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ด้านการดำเนินงาน จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลภาคประชาชนพบว่าการดำเนินกิจกรรมของป่าชุมชนคือการปลูกเสริมป่าที่เสื่อมโทรม และปลูกต้นไม้ในป่าชุมชน ช่วยดูแลหลังจากการปลูก ช่วยทำแนวกันไฟป่า คอยระวังไฟไหม้ป่า ทำการลาดตระเวน กิจกรรมทำบุญบวชป่า กิจกรรมทำฝายชะลอน้ำ กิจกรรมกำจัดวัชพืช และป้องกันการลักลอบตัดไม้ ร่วมอนุรักษ์สัตว์ป่า ทำการประชาสัมพันธ์ห้ามตัดไม้ ช่วยดูแลรักษาป่าชุมชนให้ชาวชุมชนได้ใช้ประโยชน์ เมื่อมีผู้มาศึกษาดูงานคณะกรรมการจัดการป่าจะรับหน้าที่เป็นพิธีกร และคณะทำงานต้องมาร่วมวางแผนว่าจะดำเนินกิจกรรมในรูปแบบใด

5) ผลการศึกษาการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ด้านการรักษาผลประโยชน์ จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลภาครัฐพบว่าการดำเนินโครงการป่าชุมชน มีคำขวัญว่า “ป่าสมบูรณ์ประชาชนได้ประโยชน์” ชาวชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่าและได้รับผลประโยชน์จากป่าชุมชน ได้ฟังฟังประโยชน์จากป่าเพื่อการดำรงชีวิตภายใต้กฎระเบียบข้อบังคับของป่าชุมชน โดยเจ้าหน้าที่ภาครัฐร่วมกับคณะกรรมการป่าชุมชนและชาวชุมชนช่วยกันกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับของป่าชุมชน มีการจัดตั้งกฎเกณฑ์ที่ชัดเจน สร้างความรู้และความเข้าใจกับชาวบ้านในชุมชน และหาผลสรุปทุกอย่างให้ชัดเจนเพื่อประโยชน์ของป่าชุมชนและชาวชุมชน มีการวางแผนและมีการตัดสินใจร่วมกันเพื่อการรักษาประโยชน์

6) ผลการศึกษาการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ด้านการรักษาผลประโยชน์ จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลภาคประชาชนพบว่าด้านการช่วยกันรักษาผลประโยชน์ในการจัดการร่วมของภาคประชาชน คือร่วมรณรงค์ให้ชาวบ้านหวงแหนต้นไม้ ทำให้นักในชุมชนรู้ว่าหาเก็บของป่าอย่างไรถึงจะได้มีเก็บมีกิน ได้ตลอดทั้งปี ช่วยกันดูแลรักษาป่าเพื่อไม่ให้ใครลักลอบตัดต้นไม้และทำลายป่า จะมีการสำรวจป่าว่าส่วนไหนมีความเสียหาย ถ้าสำรวจพบก็จะทำการปลูกซ่อมแซม ถ้ามีการลักลอบตัดต้นไม้ก็ปลูกต้นไม้เพิ่ม จะพยายามให้ป่าอุดมสมบูรณ์เพื่อเป็นการรักษาความชุ่มชื้นของดินและเป็นการดูแลรักษาป่าไม้ให้มีความสำคัญกับการทำฝายชะลอน้ำเพื่อกักเก็บน้ำไว้ช่วยบำรุงดินบำรุงต้นไม้ให้เจริญเติบโต เป็นการช่วยเพิ่มผลผลิตในป่าเพื่อเป็นอาหารของคนและสัตว์ป่า

7) ผลการศึกษาการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ด้านการประเมินผล จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลภาครัฐพบว่าการประเมินผลการดำเนินงานป่าชุมชน ที่ผ่านมารวมป่าไม้กำหนดให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการประเมินผลการดำเนินงานของคณะกรรมการป่าชุมชนในการบริหารจัดการป่าปีละ 2 ครั้ง และในพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 กำหนดให้คณะกรรมการป่าชุมชนประจำจังหวัดกาญจนบุรีรายงานผลการปฏิบัติงานให้คณะกรรมการนโยบายป่าชุมชนรับทราบปีละ 1 ครั้ง เจ้าหน้าที่ป่าไม้จึงต้องร่วมกับคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี และป่าชุมชนบ้านยางโทนเพื่อประเมินผลป่าชุมชนตามตัวชี้วัดที่กรมป่าไม้กำหนด จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการอนุรักษ์ ด้านการฟื้นฟู ด้านการพัฒนา ด้านการควบคุม และด้านการใช้ประโยชน์ โดยป่าชุมชนบ้านยางโทน และป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี

ได้รับการประเมินผลป่าชุมชนในระดับดีเด่น ได้รับคะแนนมากกว่า 80 คะแนน จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน

8) ผลการศึกษาการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีป่าและชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ด้านการประเมินผล จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลภาคประชาชนพบว่าการประเมินผลของป่าชุมชนนั้น ภาครัฐและเจ้าหน้าที่ป่าไม้และคณะกรรมการป่าชุมชนจะมีการประเมินผลร่วมกันตามวาระที่พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 กำหนด ส่วนการดำเนินกิจกรรมของป่าชุมชนทุกครั้งที่ทำกิจกรรมก็มาร่วมกันประเมินผลว่าสิ่งไหนดีและสิ่งไหนไม่ดี เมื่อค้นพบสิ่งที่ดีก็จะปรึกษากันว่าควรจะทำอย่างไรต่อไป การประเมินผลงานนั้น ป่าชุมชนจะมีการประชุมและนำปัญหาต่าง ๆ มาร่วมพูดคุยแก้ไข มีการตัดสินใจเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงการดูแลรักษาประโยชน์ และมีการสรุปผลการทำงานร่วมกันตลอด

5.1.2 ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า

1) ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ด้านการตัดสินใจ จากผู้กลุ่มให้ข้อมูลภาครัฐพบว่าจากการประสานงานเพื่อขออนุญาตดำเนินกิจกรรม แต่กิจกรรมบางอย่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้ไม่สามารถอนุญาตตามคำร้องขอได้เพราะติดเงื่อนไขของกฎหมาย จึงต้องขออนุมัติจากผู้บังคับบัญชาอย่างเป็นทางการ บางครั้งต้องใช้เวลา ทำให้เกิดการล่าช้าไม่ทันเวลาที่กำหนดกิจกรรม ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐและคณะกรรมการจัดการป่าชุมชน การดำเนินกิจกรรมของป่าชุมชนในด้านการตัดสินใจอีกอย่างหนึ่งคือการจัดตั้งกฎเกณฑ์ต้องใช้เวลาถกเถียงให้ข้อสรุปที่ชัดเจนและมีประโยชน์ที่สุด ทำให้ต้องเวลาในการตัดสินใจเพื่อหาข้อสรุปที่เป็นเอกฉันท์ การแก้ไขปัญหาเหล่านี้คือการให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดทำป่าชุมชนรวมถึงกฎระเบียบและข้อกำหนดต่อคณะกรรมการป่าชุมชน การแก้ไขปัญหาอีกทางคือการจัดตั้งเครือข่ายป่าชุมชนเพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน สร้างมาตรการ สร้างความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากร และเพิ่มช่องทางสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้กับคณะกรรมการป่าชุมชน

2) ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ด้านการตัดสินใจ จากผู้ให้ข้อมูล

ภาคประชาชนพบว่าจากปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น มีคนยังลักตัดต้นไม้ การแก้ปัญหาของชาวป่าชุมชนคือการปลูกต้นไม้ทดแทน และมีการลาดตระเวน มีการรณรงค์ไม่ให้ตัดไม้ทำลายป่า ปัญหาอีกอย่างคือส่วนใหญ่เมื่อถึงฤดูที่ผลผลิตจากป่าเริ่มออกผู้คนที่มีมาจากที่อื่นมักจะเข้ามาแย่งชิงตัดและทำลาย ทำให้พอถึงฤดูตัดไปผลผลิตจากป่าก็เริ่มน้อยลง จึงต้องมีการชี้แจงให้ชุมชนเข้าใจในการรักษาป่าและการใช้สอยอย่างถูกต้อง โดยการทำกฎกติการะเบียบข้อบังคับและให้ความรู้ให้ความเข้าใจการใช้ป่าไม้อย่างถูกต้องและมีคุณภาพ จากปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้ชาวป่าชุมชนก็ต้องมาร่วมประชุมและร่วมกันตัดสินใจเพื่อหาทางแก้ปัญหา

3) ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านบ้านยางโตน จังหวัดกาญจนบุรี ด้านการดำเนินงาน จากผู้ให้ข้อมูลภาครัฐพบว่าจากปัญหาหลายด้านที่เกิดกับการดำเนินงาน เช่น การบุกรุกพื้นที่ป่าชุมชน ปัญหาการลักลอบตัดไม้ในป่าชุมชน ปัญหาเรื่องไฟฟ้า ปัญหาแนวเขตป่าชุมชนที่ไม่ชัดเจนซึ่งส่งผลให้มีการบุกรุกป่าชุมชน ปัญหาการขาดแคลนงบประมาณ ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ในป่าชุมชน ปัญหาด้านการสื่อสาร ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการป่า ปัญหาประชาชนละเมิดกฎระเบียบข้อบังคับป่าชุมชน ปัญหาในด้านการลงมือปฏิบัติที่ต้องใช้เวลาทำความเข้าใจ หรือปัญหาที่เกิดเพราะภัยภัยธรรมชาติ ซึ่งปัญหาจะทำให้เกิดผลกระทบ จะทำให้ป่าเสื่อมโทรม หรือเกิดปัญหาเรื่องความไม่เข้าใจกันระหว่างคณะกรรมการป่าชุมชนกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้

4) ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านบ้านยางโตน จังหวัดกาญจนบุรี ด้านการดำเนินงาน จากผู้ให้ข้อมูลภาคประชาชนพบว่าการทำงานของป่าชุมชนยังพบปัญหาเรื่องการลักลอบตัดต้นไม้ ปัญหาภัยแล้ง ปัญหาไฟป่า ปัญหาการล่าสัตว์ป่า ปัญหาหยาบ มีการบุกรุกป่าเพื่อสร้างประโยชน์ให้กับนายทุน ปัญหาภาครัฐมีงบประมาณไม่เพียงพอ ปัญหาชุมชนขาดความเข้าใจในการใช้สอยป่าไม้ เกิดปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าอย่างต่อเนื่อง ปัญหาจากการลักลอบเผาป่าทำให้เกิดความแห้งแล้ง ความชื้นในดินลดลง นอกจากนี้ประชาชนบางส่วนก็ยังขาดความรู้ความเข้าใจและไม่หวงแหนทรัพยากรป่าไม้ ป่าไม้จึงโดนทำลายและขาดการดูแลรักษา ปัญหาอีกอย่างก็คือภาครัฐมีกำลังเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอเพราะเจ้าหน้าที่ต้องดูแลหลายพื้นที่ทำให้การแก้ปัญหาไม่ทันกับเหตุการณ์ จึงต้องการให้ภาครัฐเพิ่มอัตรากำลัง

5) ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานการจัดการร่วมของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านบ้านยางโตน จังหวัดกาญจนบุรี ด้านการรักษาผลประโยชน์

จากผู้ให้ข้อมูลภาครัฐพบว่าปัญหาจากการใช้ประโยชน์จากป่าคือการไม่มีข้อมูลการใช้ประโยชน์จากป่า ไม่มีการจัดเก็บรายได้จากการใช้ประโยชน์ มีการใช้ประโยชน์ไม่สอดคล้องกับกำลังผลิต ชาวชุมชนบางส่วนเข้ามาใช้ประโยชน์จากป่ามากกว่าการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ปัญหาจากนายทุนเข้ามามีบทบาทในพื้นที่ ปัญหาจากคณะกรรมการป่าชุมชนควบคุมการเข้ามาใช้ประโยชน์ไม่ทั่วถึง ปัญหาจากความคุ้นชินของชาวบ้านจากการใช้ประโยชน์ในป่าตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายายทำให้เกิดการทำลายทรัพยากรต่อเนื่อง

6) ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานการจัดการร่วมของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ด้านการรักษาผลประโยชน์จากผู้ให้ข้อมูลภาคประชาชน พบว่าคนที่ได้รับผลประโยชน์จากป่าบางครั้งไม่ใช่คนที่ดูแลรักษาป่า แต่เป็นเพียงคนบางกลุ่มที่ไม่ได้ช่วยและรับแต่ผลประโยชน์ ผลผลิตสร้างรายได้ทำให้เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวกในการใช้ประโยชน์จากป่า ทรัพยากรจากป่าก็เริ่มลดลง ชาวบ้านต้องการให้ภาครัฐช่วยเพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่มาร่วมดูแลป่าชุมชน และมีเจ้าหน้าที่รับข่าวสารให้ทันเหตุการณ์ และควรให้สิทธิแก่กรรมการและสมาชิกในการกำกับดูแลป่าเพิ่มขึ้น และเจ้าหน้าที่ควรรับฟังปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างจริงจัง

7) ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ด้านการประเมินผลจากผู้ให้ข้อมูลภาครัฐ พบว่าปัญหาเกี่ยวกับการร่วมประเมินผลในการดำเนินกิจกรรมป่าชุมชนคือชาวชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้อยไป ส่วนใหญ่จะเป็นคณะกรรมการจัดการป่าชุมชน ชาวชุมชนบางส่วนยังขาดการมีส่วนร่วมในการประชุมประจำเดือนทำให้ชาวชุมชนขาดข้อมูลเรื่องการจัดการป่าชุมชนว่าต้องทำอะไรบ้าง ทำให้ภาครัฐไม่สามารถรับรู้ถึงปัญหาและความต้องการของชาวชุมชนเพื่อที่จะนำมาบริหารจัดการได้อย่างครบถ้วน

8) ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ด้านการประเมินผลจากผู้ให้ข้อมูลภาคประชาชนพบว่าด้านการประเมินผลงานในกิจกรรมต่าง ๆ คณะกรรมการจะมีการประชุมกันทุกเดือน แต่ในการประชุมประจำเดือนบางครั้งสมาชิกในชุมชนก็เข้าร่วมน้อยเพราะบางคนก็ติดธุระกิจส่วนตัว ปัญหานี้สร้างผลกระทบเพราะคณะกรรมการเก็บรวบรวมปัญหาและวิธีการแก้ไขได้ไม่ครอบคลุม

5.1.3 ผลการศึกษาเกี่ยวกับข้อเสนอแนะการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า

1) ผลการศึกษาเกี่ยวกับข้อเสนอแนะการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ด้านการตัดสินใจ จากผู้ให้ข้อมูลภาครัฐคือการเสนอแนะในเรื่องการทำความเข้าใจในเรื่องการจัดทำป่าชุมชนและแนะนำให้ได้รับทราบระเบียบและข้อกำหนด รวมถึงให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และแนะนำให้เพิ่มช่องทางการสื่อสารเพื่อการจัดการ

2) ผลการศึกษาเกี่ยวกับข้อเสนอแนะการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ด้านการตัดสินใจ จากผู้ให้ข้อมูลภาคประชาชนคือการเสนอแนะให้ปลูกต้นไม้ทดแทนต้นไม้ที่ถูกทำลายและเสนอให้สนับสนุนทำป้ายประชาสัมพันธ์

3) ผลการศึกษาเกี่ยวกับข้อเสนอแนะการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ด้านการดำเนินการ จากผู้ให้ข้อมูลภาครัฐคือเสนอแนะเรื่องการทำความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบและข้อกำหนด จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพิ่มช่องทางการสื่อสาร ของบสนับสนุนจากภาคเอกชน ส่งเสริมให้คณะกรรมการจัดการป่าชุมชนชี้แจงกิจกรรมประจำทุกเดือน และใช้วิธีลงโทษผู้ฝ่าฝืนกฎข้อบังคับ

4) ผลการศึกษาเกี่ยวกับข้อเสนอแนะการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ด้านการดำเนินการ จากผู้ให้ข้อมูลภาคประชาชนคือเสนอแนะด้านการรณรงค์ไม่ให้ทิ้งขยะ ห้ามตัดไม้ ทำป้ายประชาสัมพันธ์ ลงมือขุดลอกสระน้ำเก่าให้ใหญ่กว่าเดิม และมีการแนะนำให้ภาครัฐเพิ่มอัตราค่าถัง

5) ผลการศึกษาเกี่ยวกับข้อเสนอแนะการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ด้านการรักษาผลประโยชน์ จากผู้ให้ข้อมูลภาครัฐคือเสนอแนะด้านการทำความเข้าใจเรื่องระเบียบและข้อกำหนดเพื่อการจัดทำป่าชุมชน สนับสนุนการทำฐานข้อมูลและจัดเก็บรายได้จากการเข้าใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน จัดช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย ให้ความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมราษฎรอาสาพิทักษ์ป่า จัดอบรมปลูกจิตสำนึกให้เข้าใจการอนุรักษ์ทรัพยากร

6) ผลการศึกษาเกี่ยวกับข้อเสนอแนะการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ด้านการรักษาผลประโยชน์ จากผู้ให้ข้อมูลภาคประชาชนคือเสนอแนะเรื่องความต้องการให้เพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่และให้เจ้าหน้าที่ให้ความช่วยเหลือเมื่อเกิดเหตุการณ์อย่างทันที่

7) ผลการศึกษาเกี่ยวกับข้อเสนอแนะการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ด้านการประเมินผล จากผู้ให้ข้อมูลภาครัฐคือเสนอแนะด้านการให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎหมายต่อคณะกรรมการป่าชุมชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐและคณะกรรมการจัดการป่าชุมชนต้องทำงานกันอย่างใกล้ชิด มีการนำเสนอการดำเนินกิจกรรมในที่ประชุมประจำเดือน จัดให้มีการช่องทางสื่อสารเพื่อการทำงานร่วมกัน

8) ผลการศึกษาเกี่ยวกับข้อเสนอแนะการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ด้านการประเมินผล จากผู้ให้ข้อมูลภาคประชาชนคือการรณรงค์ขอความร่วมมือ

จากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปการแสดงผลของการจัดการร่วม (Co-Management) ตามแนวคิดทฤษฎีการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี และสามารถตอบคำถามการวิจัยได้ว่าการจัดการร่วมระหว่างภาครัฐและป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีจะอยู่ในระดับที่ 4 คือการให้คำแนะนำ (Advisory) ภาคประชาชนนำเสนอการตัดสินใจเพื่อให้ภาครัฐเป็นผู้รับรองการตัดสินใจสำหรับป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีที่มีความเข้มแข็งของประชาชนในชุมชนเป็นอย่างมาก จากสภาพป่าเป็นป่าเขตเมือง ที่สร้างความสะดวกต่อการปฏิบัติกิจกรรม ชาวชุมชนมีความคุ้นเคยกับการใช้ประโยชน์จากป่าเป็นระยะเวลาาน ชาวชุมชนก็ได้รับการถ่ายทอดความรู้ในการสร้างอาชีพจนเกิดความเชี่ยวชาญและทำให้มีรายได้มาเลี้ยงชุมชนทำให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีภายในชุมชน และจากความเข้มแข็งก็กลายเป็นความชำนาญในการสร้างความร่วมมือระหว่างประชาชนในชุมชนเรื่อยมาจนถึงการสร้างความร่วมมือกับภาครัฐในการจัดการร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าชาวป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีมีจิตวิญญาณในการสร้างความร่วมมือเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมมาตั้งแต่อดีตซึ่งเคยผนึกกำลังยึดคืนพื้นที่ป่ามาจากนายทุนเพื่อนำมาาร่วมกันจัดการ โดยได้รับอนุญาตจากภาครัฐและเริ่มร่วมจัดการด้วยการอนุรักษ์ฟื้นฟูฟื้นป่าให้มีความอุดมสมบูรณ์และเกิดประโยชน์แก่ชาวชุมชนจนถึงสมัยปัจจุบัน

จากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปการแสดงผลของการจัดการร่วม (Co-Management) ตามแนวคิดทฤษฎีการจัดการร่วมของการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านยางโทน และสามารถตอบคำถามการวิจัยได้ว่าการจัดการร่วมระหว่างภาครัฐและป่าชุมชนบ้านยางโทนจะอยู่ในระดับที่ 3 คือการร่วมมือ (Co-Operative) ซึ่งการจัดการร่วมประเภทนี้คือการที่ภาครัฐบาลและภาคประชาชนร่วมมือกันในฐานะหุ้นส่วนที่มีความเท่าเทียมกันในการตัดสินใจ ถือเป็นระดับที่ดีสำหรับแนวทางการจัดการร่วม ถือเป็นระดับการจัดการร่วมที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมมือกันทำงานอย่างเป็นรูปธรรมและการจัดการร่วมระดับนี้ก็สามารถส่งผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่เนื่องจากสภาพพื้นที่ของป่าชุมชนบ้านยางโทนมีสภาพเป็นป่าลึกห่างจากเขตเมือง ส่งผลให้ลักษณะกิจกรรมมีความแตกต่างไปจากป่าที่อยู่ในเขตเมือง จึงทำให้การประกอบกิจกรรมบางประเภทอาจต้องใช้เวลาในการพัฒนาและต้องใช้ความร่วมมือรวมถึงต้องใช้งบประมาณสนับสนุนมาเป็นปัจจัยเสริมหนุนและผลักดันให้ป่าชุมชนบ้านยางโทนซึ่งเดิมมีการจัดการร่วมที่ดีและมีประสิทธิภาพอยู่แล้วได้เกิดการพัฒนาต่อยอดอย่างเต็มกำลังและทำให้เกิดความยั่งยืนต่อทรัพยากรป่าไม้ต่อไป

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

จากผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 3 ข้อ ผู้วิจัยจึงได้นำผลการศึกษามาอภิปรายผลการวิจัยดังต่อไปนี้

5.2.1 จากสรุปผลการตัดสินใจพบว่า :

จากการวิเคราะห์ผลด้านการตัดสินใจร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนพบว่าระดับการจัดการร่วมของการจัดการร่วมอยู่ในระดับ Cooperative (Equal Partners) ซึ่งเป็นระดับการจัดการร่วมที่ภาครัฐบาลและภาคประชาชนในพื้นที่ป่าชุมชนจังหวัดกาญจนบุรี มีความร่วมมือกันในฐานะหุ้นส่วนที่มีความเท่าเทียมกันในการตัดสินใจ อันเนื่องมาจากความเข้มแข็งในความรู้ความสามารถของภาคประชาชนที่มีอย่างเข้มแข็ง คู่แสดตัวเองได้ ภาครัฐและภาคประชาชนมีการทำงานร่วมกันอย่างจริงจังจึงมีความเท่าเทียมกันในเรื่องการตัดสินใจ อีกทั้งเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ที่มีความเข้าใจในบริบทของป่าชุมชนและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชนในพื้นที่ ทำให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาด้านตัดสินใจ การหาข้อมูล การมองหาประเด็นปัญหา รวมถึงการหาทรัพยากรร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ด้านการบริหารจัดการป่าชุมชนเจ้าหน้าที่ภาครัฐและภาคประชาชนร่วมกันดำเนินการบริหารจัดการป่าในทุก ๆ การดำเนินกิจกรรมใด ๆ ของ

คณะกรรมการป่าชุมชนจะต้องแจ้งให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐทราบและต้องมีการปรึกษาหารือและตัดสินใจร่วมกันทุกครั้ง ชุมชนจะร่วมกันตัดสินใจเพื่อกำหนดความต้องการของชุมชน เช่น กรณีคนมาจากหมู่บ้านอื่นเข้ามาขออนุญาตทำเหมืองแร่ฟอสเฟต ซึ่งชุมชนตระหนักถึงผลกระทบที่จะตามมา จึงพร้อมใจกันต่อต้านการทำเหมือง ชาวป่าชุมชนบ้านยางโตนมีส่วนร่วมประชุมและตัดสินใจและร่วมกันจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ ช่วยกันจัดทำกฎระเบียบข้อบังคับ คณะกรรมการการจัดการป่าชุมชนจะทำกิจกรรมจะมีแผนและทำตามแผนของระบบราชการ ทุกเดือนจะมีการคุยกัน มีการสรุปผลงานประจำทุกเดือน คณะกรรมการจัดการป่าชุมชนและสมาชิกรวมถึงประชาชนในเขตพื้นที่ได้เข้าร่วมประชุมทำแผนงานในแต่ละเดือน เวลาทำงานจะมีการตัดสินใจร่วมกันและลงมือทำตามแผนงานที่ประชุมร่วมกันไว้ การออกกฎระเบียบเพื่อปกป้องป่าชุมชน การดำเนินการเพื่อออกกฎระเบียบ ทางคณะกรรมการป่าชุมชนจะไม่ดำเนินการโดยฝ่ายเดียว คณะกรรมการป่าชุมชนจะต้องเชิญชาวชุมชนมาร่วมประชุมเพื่อความเห็นพ้องร่วมกัน และเพื่อมีบทบาทในการออกความคิดและตัดสินใจในทุกเรื่อง

5.2.2 จากสรุปผลการดำเนินการพบว่า :

จากการวิเคราะห์ผลด้านการดำเนินงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนพบว่า ระดับการจัดการร่วมอยู่ในระดับ Cooperative (Equal Partners) ซึ่งเป็นระดับการจัดการร่วมที่ภาครัฐบาลและภาคประชาชนในพื้นที่ป่าชุมชนจังหวัดกาญจนบุรี มีความร่วมมือกันในฐานะหุ้นส่วนที่มีความเท่าเทียมกันในการดำเนินการร่วมกัน เนื่องจากเจ้าหน้าที่ได้รับมอบหมายภาระงานจากกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน จึงทำงานร่วมกับคณะกรรมการป่าชุมชนและชาวชุมชนในการดำเนินกิจกรรมบริหารจัดการป่าอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน การจัดตั้งกฎระเบียบป่าชุมชน การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ ร่วมการลาดตระเวนป่า เข้าจับกุมและดำเนินคดีผู้บุกรุกป่า ทำกิจกรรมแผ้วถางป่าชุมชน ทำกิจกรรมการป้องกันและควบคุมไฟป่า การจัดทำฝายชะลอน้ำ การปลูกป่าเสริมเพื่อฟื้นฟูสภาพป่า การบวชป่า การเข้าร่วมประชุมประจำเดือนป่าชุมชน การร่วมประชุมเครือข่ายป่าชุมชน การอบรมเยาวชน การอบรมให้ความรู้เรื่องการบริหารจัดการป่า กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ กิจกรรมการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน กิจกรรมการวางแผนการจัดการป่า กิจกรรมการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ กิจกรรมการกำหนดมาตรการและบทบาท กิจกรรมการพัฒนาป่าชุมชน กิจกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการร่วมกันดูแลรักษาและพัฒนาป่าชุมชน จากการร่วมมือกันระหว่าง

ภาครัฐและภาคประชาชนในกิจกรรมหลากหลายด้านแสดงให้เห็นว่ามีการร่วมมือในการดำเนินงานกันอย่างจริงจัง

5.2.3 จากสรุปผลการรักษาผลประโยชน์พบว่า :

จากการวิเคราะห์ผลด้านรักษาผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนพบว่าระดับการจัดการร่วมอยู่ในระดับ Cooperative (Equal Partners) ซึ่งเป็นระดับการจัดการร่วมที่ภาครัฐบาลและภาคประชาชนในพื้นที่ป่าชุมชนจังหวัดกาญจนบุรี มีความร่วมมือกันในฐานะหุ้นส่วนที่มีความเท่าเทียมกันในการรักษาผลประโยชน์ เนื่องจากในการจัดการร่วมของภาครัฐและภาคประชาชน คือการร่วมรณรงค์ให้ชาวบ้านหวงแหนต้นไม้ ทำคนในชุมชนรู้ว่าหากเก็บของป่าอย่างไรถึงจะได้มีเก็บมีกินได้ตลอดทั้งปี ช่วยกันดูแลรักษาป่าเพื่อไม่ให้ใครลักลอบตัดต้นไม้และทำลายป่า จะมีการสำรวจว่าป่าส่วนไหนมีความเสียหาย ถ้าสำรวจพบก็จะทำการปลูกซ่อมแซม ถ้ามีการลักลอบตัดต้นไม้ก็ปลูกต้นไม้เพิ่ม จะพยายามให้ป่าอุดมสมบูรณ์เพื่อเป็นการรักษาความชุ่มชื้นของดินและเป็นการดูแลรักษาป่าไม้ ให้มีความสำคัญกับการทำฝายชะลอน้ำเพื่อกักเก็บน้ำไว้ช่วยบำรุงดินบำรุงต้นไม้ให้เจริญเติบโต เป็นการช่วยเพิ่มผลผลิตในป่าเพื่อเป็นอาหารของคนและสัตว์ป่า และการดำเนินโครงการป่าชุมชนของภาครัฐมีคำขวัญว่า “ป่าสมบูรณ์ประชาชนได้ประโยชน์” ภาครัฐได้อนุญาตให้ชาวชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่าและได้รับผลประโยชน์จากป่าชุมชนได้พึงพิงประโยชน์จากป่าเพื่อการดำรงชีวิตภายใต้กฎระเบียบข้อบังคับของป่าชุมชน เหล่านี้คือการร่วมกันรักษาประโยชน์และได้รับประโยชน์ที่เท่าเทียมกันคือเมื่อป่าสมบูรณ์ประชาชนก็ได้ประโยชน์จากป่า

5.2.4 จากสรุปผลการประเมินผลพบว่า :

จากการวิเคราะห์ผลด้านการประเมินผลร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนพบว่าระดับการจัดการร่วมอยู่ในระดับ Cooperative (Equal Partners) ซึ่งเป็นระดับการจัดการร่วมที่ภาครัฐบาลและภาคประชาชนในพื้นที่ป่าชุมชนจังหวัดกาญจนบุรี มีความร่วมมือกันในฐานะหุ้นส่วนที่มีความเท่าเทียมกันในการประเมินผล เนื่องจากการประเมินผลการดำเนินงานป่าชุมชน ที่ผ่านมากกรมป่าไม้กำหนดให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการเรื่องการประเมินผลการดำเนินงานของคณะกรรมการป่าชุมชนในการบริหารจัดการป่าปีละ 2 ครั้ง และในพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 กำหนดให้คณะกรรมการป่าชุมชนประจำจังหวัดกาญจนบุรีรายงานผลการปฏิบัติงานให้คณะ

กรรมการนโยบายป่าชุมชนทราบปีละ 1 ครั้ง เจ้าหน้าที่ป่าไม้จึงต้องร่วมกับคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทนเพื่อประเมินผลป่าชุมชนตามตัวชี้วัดที่กรมป่าไม้กำหนด จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการอนุรักษ์ ด้านการฟื้นฟู ด้านการพัฒนา ด้านการควบคุม และด้านการใช้ประโยชน์ ส่วนการดำเนินงานกิจกรรมของป่าชุมชนทุกครั้งที่ทำกิจกรรมก็มาร่วมกันประเมินผลว่าสิ่งไหนดีและสิ่งไหนไม่ดี เมื่อค้นพบว่าสิ่งนี้ดีก็จะปรึกษากันว่าควรจะทำอย่างไรต่อไป

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการร่วม (Co-Management) ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี โดยเป็นการจัดการร่วมระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน ซึ่งผู้วิจัยได้นำผลการศึกษามาวิเคราะห์ตามทฤษฎีของ Sen & Nielsen (1996) ที่ได้จัดแบ่งทฤษฎีการจัดการร่วมออกเป็น 5 ระดับ : Instructive > Consultative > Co-operative > Advisory > Informative

การศึกษาวินิจฉัยเรื่องการจัดการร่วมซึ่งมีขอบเขตของการศึกษาการจัดการร่วมระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน โดยศึกษาเฉพาะพื้นที่ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน จังหวัดกาญจนบุรี ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีของ Sen & Nielsen (1996) นั้น การศึกษาวินิจฉัยจะชี้ชัดให้เห็นถึงลักษณะของการจัดการร่วมที่ต้องสร้างข้อตกลงร่วมกัน สร้างความรับผิดชอบร่วมกัน มีการเกื้อกูลและเสริมหนุนและมีการรับผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน และจากการศึกษาพบว่าการจัดการร่วมของภาครัฐกับป่าชุมชนทั้งสองแห่งนี้ได้มีลักษณะของการจัดการร่วมที่ดำเนินไปตามกรอบแนวคิดทฤษฎี กล่าวคือมีการดำเนินการจัดการร่วมกันโดยมีข้อตกลงร่วมกันว่าด้วยเรื่องการแบ่งหน้าที่และรับผิดชอบและการร่วมรับผลประโยชน์ ซึ่งสามารถอธิบายลักษณะของการจัดการร่วมได้คือภาครัฐมีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องการส่งเสริมการจัดตั้งป่าชุมชนให้สำเร็จเมื่อการจัดตั้งสำเร็จป่าชุมชนก็จะได้รับเงินอุดหนุน ภาครัฐสนับสนุนการจัดตั้งเครือข่าย และมีหน้าที่ร่วมสนับสนุนการดำเนินงาน โดยการมอบนโยบาย ร่วมคิด ร่วมเสนอความเห็น ให้ความรู้ อบรม พาไปศึกษาดูงาน สนับสนุนพันธุ์กล้าไม้ ช่วยประสานหน่วยงานเพื่อขอความช่วยเหลือ และอาจร่วมลงมือช่วยปฏิบัติกิจกรรม ส่วนหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการร่วมของภาคประชาชนคือ การร่วมคิด ร่วมออกแรงปฏิบัติ และร่วมรับผลประโยชน์จากการจัดการร่วมในเชิงเศรษฐกิจซึ่งจะทำให้มีการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ ส่วนภาครัฐนั้นจะได้รับผลประโยชน์จากการจัดการร่วมในเชิงนโยบายที่ประสบความสำเร็จ

จากการอภิปรายถึงการจัดการร่วมและนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ท่านผู้อำนวยการศูนย์ป่าไม้กาญจนบุรี (คุณประทีป เอกฉันท) ที่ท่านได้กล่าวว่า “เจ้าหน้าที่ที่มีบทบาทในฐานะพนักงานเจ้าหน้าที่ป่าชุมชนตามที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมประกาศแต่งตั้งภายใต้พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 การบริหารจัดการป่าชุมชนเป็นไปตามแผนการจัดการป่าชุมชน ตามที่ได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการป่าชุมชนประจำจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้านยางโทน และเจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้มีการประชุมและปรึกษาหารือกันอย่างต่อเนื่องในการวางแผนการบริหารจัดการป่าในทุก ๆ ด้าน ซึ่งประกอบด้วยด้านการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ ด้านการดูแลรักษาป่าชุมชน ด้านการฟื้นฟูสภาพป่า ด้านการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน การดำเนินกิจกรรมของป่าชุมชนถึงแม้จะเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการบริหารจัดการป่า และสามารถใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าที่ตนเองดูแลได้ แต่พื้นที่ที่ยังอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการป่าไม้ ดังนั้น คณะกรรมการป่าชุมชนจะดำเนินการใด ๆ ในป่าชุมชน ส่วนใหญ่คณะกรรมการป่าชุมชนจะเสนอแจ้งให้เจ้าหน้าที่รับทราบ เจ้าหน้าที่กับคณะกรรมการป่าชุมชนจึงต้องมีการปรึกษาหารือและตัดสินใจร่วมกันทุกครั้งในการดำเนินการบริหารจัดการป่า”

จากข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ท่านผู้อำนวยการศูนย์ป่าไม้กาญจนบุรี ทำให้วิเคราะห์ได้ว่าแนวโน้มกรมป่าไม้ก็มีความพยายามจะสร้างความเข้มแข็งให้กับป่าชุมชนไปถึงระดับสูงสุดของการจัดการร่วมซึ่งเป็นไปตามกรอบแนวคิดทฤษฎีของ Sen & Nielsen (1996) แต่ก็มีกรอบของพระราชบัญญัติป่าชุมชนที่ต้องยึดปฏิบัติ ป่าชุมชนไม่สามารถดำเนินการทุกอย่างโดยไม่ต้องพึ่งรัฐไม่ได้ ป่าชุมชนจะดำเนินการได้โดยมีการปรึกษาร่วมกับภาครัฐเสมอ คือป่าชุมชนไม่ถึงกับว่าจะทำอะไรเองไม่ได้เลย กิจกรรมบางอย่างสามารถวางแผนและทำเองได้ เช่น การท่องเที่ยวทำได้แต่การสร้างที่พักสร้างศาลาสร้างห้องน้ำในเขตป่าชุมชนนั้นจะทำได้ก็ต้องขออนุญาตและได้รับอนุญาตจากกรมป่าไม้ จากกรอบของพระราชบัญญัติจึงทำได้เพียงสนับสนุนให้ป่าชุมชนมีความเข้มแข็งและก้าวเดินไปถึงระดับสูงสุดโดยการสร้างแผนและปฏิบัติกิจกรรมตามแผนซึ่งอยู่ภายใต้กรอบของพระราชบัญญัติป่าชุมชน และมีภาครัฐคอยเป็นที่เล็งและสนับสนุนตามการร้องขอ ส่วนป่าชุมชนก็มีหน้าที่นำเสนอรายงานมายังภาครัฐซึ่งก็คือกรมป่าไม้ เพื่อที่กรมป่าไม้จะได้นำเสนอต่อภาครัฐส่วนกลาง

จากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปการแสดงผลของการจัดการร่วม (Co-Management) ตามแนวคิดทฤษฎีการจัดการร่วมเพื่อการจัดการร่วมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีและป่าชุมชนบ้าน

ยาง โทน และตอบคำถามการวิจัยได้ว่าการจัดการร่วมระหว่างภาครัฐและป่าชุมชนบ้านยางโทนจะอยู่ในระดับที่ 3 คือการร่วมมือ (Cooperative) ซึ่งการจัดการร่วมประเภทนี้คือการที่ภาครัฐบาลและภาคประชาชนร่วมมือกันในฐานะหุ้นส่วนที่มีความเท่าเทียมกันในการตัดสินใจ ถือเป็นระดับที่ดีที่สุดสำหรับแนวทางการจัดการร่วม คือเป็นระดับการจัดการร่วมที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมมือกันทำงานอย่างเป็นรูปธรรมและการจัดการร่วมระดับนี้ก็สามารถส่งผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนการจัดการร่วมระหว่างภาครัฐและป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีจะอยู่ในและอยู่ในระดับที่ 4 คือการให้คำแนะนำ (Advisory) ภาคประชาชนนำเสนอการตัดสินใจเพื่อให้ภาครัฐเป็นผู้รับรองการตัดสินใจ

ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีที่จัดอยู่ในระดับที่ 4 ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีเนื่องจากมีความเข้มแข็งเรื่องการจัดการร่วมมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังที่ได้เคยกล่าวถึงศักยภาพของความสำเร็จที่มาจากความตั้งใจและความสามัคคีและความมีจิตวิญญาณทุมเทเสี่ยสละในการร่วมกันอนุรักษ์ผืนป่า นอกจากนั้นป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคียังมีวิธีการจัดการป่าชุมชนที่แยกย่อยเข้าที่และเหมาะสมด้วยการให้ความสำคัญเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะ และวัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยยึดถือสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญเพื่อนำมาเป็นหลักยึดเหนี่ยวในการสร้างความสมัครสมานสามัคคีภายในชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรม มีอยู่หลากหลายและได้รับการสืบทอดแบบอย่างอันดีงามอย่างมีคุณค่ามาเป็นเวลายาวนาน เช่น พิธีการบวชเรียนตามหลักศาสนา พิธีออกเรือน จะมีครอบครัวก็มีการสู่ขอและปฏิบัติตามประเพณี ศิลปะวัฒนธรรมพื้นบ้านมีแสดงเพลงเหย่ย วงมโหรี ปี่พาทย์ ประเพณีทำขวัญแม่โพสพ พิธีทำบุญลาน ทำบุญยั้งข้าว แห่นางแมว แห่พ่อขุนด่าน ประเพณีทำบุญศาลตาปู่ กิจกรรมประเพณี สงกรานต์ โดยรักษาประเพณีด้วยการละเล่นพื้นเมือง เช่น โหม่ง มอญซ่อนผ้าฯ ถือเป็น การอนุรักษ์สืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามไม่ให้สูญสิ้นและนำมาซึ่งความกลมเกลียวภายในชุมชน ทำให้สังคมมีสิ่งยึดเหนี่ยว มีศูนย์รวมและต่อยอดไปเป็นการร่วมแรงร่วมใจในการปฏิบัติกิจกรรมอื่น ๆ ที่สร้างประโยชน์ต่อชาวชุมชนและป่าชุมชนสืบไป ด้านกิจกรรมของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีก็มีหลากหลาย คือ การลาดตระเวนป้องกันรักษาป่า การทำแนวกันไฟและป้องกันไฟป่า กิจกรรมปลูกต้นไม้และบำรุงรักษาเพาะกล้าไม้เพื่อใช้ในการปลูกป่า การจัดกิจกรรมหาทุนในการดำเนิน กิจกรรมป่าชุมชน จัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติ จัดกิจกรรมการสร้างความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ จัดกิจกรรมการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงกิจกรรมการแสดงรำเหย่ยเพื่อการรณรงค์ปลูกจิตสำนึก เรื่องการอนุรักษ์ก็มีความโดดเด่นจนได้รับรางวัลมากมาย เช่น รางวัลป่าพื้นบ้าน อาหารชุมชนดีเด่นระดับจังหวัด รางวัลป่าพื้นบ้าน อาหารชุมชนดีเด่นระดับเขต รางวัลพื้นที่ตำบลเขียวขจีดีเด่น รางวัล

ป่าชุมชนดีเด่น รางวัลหมู่บ้านดีเด่นในการให้ความร่วมมือป้องกัน ไฟป่า รางวัลตำบลเขียวจี ตำบล นำอยู่ รางวัลลูกโลกสีเขียว ประเภทชุมชน รางวัลลูกโลกสีเขียว ประเภทกลุ่มเยาวชน รางวัล โครงการอนุรักษ์ป่า ป่ารักชุมชน รางวัลชุมชนรักษ์ป่าไม้ รางวัลลูกโลกสีเขียว ประเภทศิลปนันท ฤศต แห่งความยั่งยืน รางวัลชุมชนประชารัฐสีชมพู เป็นต้น จากสิ่งที่กล่าวมานี้ถือเป็นสิ่ง สนับสนุนความสำเร็จของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี ทำให้ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี มีความความเข้มแข็ง และสิ่งสนับสนุนที่สำคัญของความสำเร็จก็ยังมีเรื่องของการบริหารจัดการที่ดี มีผู้นำที่เข้มแข็ง มีชาวชุมชนที่ตระหนักรู้ถึงความสำคัญของทรัพยากรและป่าไม้ มีเครือข่ายทาง สังคมที่ดีเข้ามาเป็นแนวร่วมในการร่วมสร้างกิจกรรม ถือเป็น การเข้ามาช่วยสนับสนุนความเข้มแข็ง ปัญหาในพื้นที่จะมีปัญหาที่เรื่องความแห้งแล้งการขาดแคลนน้ำ แต่ก็มี การบริหารจัดการและแก้ไข ปัญหา นั้นไปได้ ปัญหาเรื่อง ไฟป่าก็แทบไม่มีเพราะป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานเป็นพื้นที่ราบและทุกปี จะมีกลุ่มนักเรียนนักศึกษา มาร่วมสร้างแนวกันไฟ ปัญหาการบุกรุกป่า ปัญหาการลักลอบตัดไม้แทบ จะไม่มี จะมีบ้างก็เพียงเล็กน้อย การสนับสนุนความเข้มแข็งที่ดีที่สุดอีกอย่างหนึ่งคือการมีวิสาหกิจ ชุมชน มีการสร้างและพัฒนาอาชีพ และมีกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สร้างรายได้เป็นกอบเป็น กำ เหล่านี้ทำให้ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีมีความเข้มแข็งและเดิน ได้ด้วยตัวเอง ภาครัฐจึงไม่ ต้องเสริมหนุนมากนัก จาก การที่ผู้วิจัยได้อภิปรายถึงเรื่องราวของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี และนำมาวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีของ Sen & Nielsen (1996) สรุปได้ว่ามีระดับการจัดการ ร่วมไปถึงระดับที่ 4 คือการให้คำแนะนำ (Advisory) ภาคประชาชนนำเสนอการตัดสินใจเพื่อให้ ภาครัฐเป็นผู้รับรองการตัดสินใจ

สำหรับป่าชุมชนบ้านยางโตนที่จัดอยู่ในระดับที่ 3 ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีเนื่องจากป่า ชุมชนบ้านยางโตนอยู่ในสภาพพื้นที่ห่างเมืองแต่ผู้นำและสมาชิกของป่าชุมชนมีการสร้างความ ร่วมมือและร่วมกันดำเนินกิจกรรมสำเร็จเป็นรูปธรรม ถึงแม้ป่าชุมชนบ้านยางโตนจะอยู่ในสภาพ พื้นที่ป่าเสื่อมโทรมและต้องเผชิญกับปัญหาการบุกรุกทำลายป่า ปัญหาการลักลอบตัดไม้ ที่ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐ จำเป็นต้องเข้าไปช่วยเสริมหนุนกิจกรรมการดูแลรักษาป่าอยู่อย่างเสมอ แต่ด้วยป่าชุมชนบ้านยาง โตนมีผู้นำที่เข้มแข็งและมีสมาชิกและชาวชุมชนที่ตระหนักรู้ถึงความสำคัญของผืนป่าทำให้เกิด ความและหวงแหนจึงร่วมใจสร้างจิตอาสาและพร้อมใจแซร์รักให้กับผืนป่าแห่งนี้ด้วยการรวมพลัง ปกป้องพิทักษ์ป่า และสร้างความเข้มแข็งด้วยการทุ่มเทและเสียสละแรงใจแรงกายเพื่อการประกอบ กิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมการทำแนวกันไฟ กิจกรรมปลูกป่า กิจกรรมสร้างฝายชะลอน้ำ กิจกรรมลาดตระเวนปกป้องผืนป่า ฯ สำหรับการประสบความสำเร็จอีกอย่างหนึ่งของป่าชุมชนบ้าน ยางโตนคือการสร้างกิจกรรมการปลูกต้นไม้ ซึ่งเป็นกิจกรรมสร้างรายได้หล่อเลี้ยงชุมชน ซึ่งป่า

ชุมชนบ้านยางโทนได้รับผลผลิตจากหน่อไม้และเป็นรายได้เข้าชุมชนปีละประมาณห้าแสนถึงหกแสนบาท ด้านปัญหาของป่าชุมชนเกี่ยวกับปัญหาไฟป่าก็แทบไม่มี คือป่าชุมชนบ้านยางโทนมีป่า 2 กลุ่มที่อยู่ในความดูแล ได้แก่ ป่าชุมชน ป่าของรัฐหรือป่าสงวน ในส่วนของป่าชุมชนจะไม่มีปัญหาเรื่องไฟป่า แต่ปัญหาไฟป่าจะเกิดนอกเหนือจากพื้นที่ป่าชุมชน จากภาพรวมของความสำเร็จและความพยายามในการจัดการร่วมระหว่างภาครัฐและป่าชุมชนบ้านยางโทน ทำให้ผู้วิจัยสรุปได้ว่าป่าชุมชนบ้านยางโทนมีการจัดการร่วมตามกรอบแนวคิดทฤษฎีของ Sen & Nielsen (1996) อยู่ในระดับที่ 3 คือการร่วมมือ (Cooperative) ซึ่งการจัดการร่วมประเภทนี้คือการทำที่ภาครัฐและภาคประชาชนร่วมมือกันในฐานะหุ้นส่วนที่มีความเท่าเทียมกันในการตัดสินใจ

5.3 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

5.3.1 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1) ภาครัฐควรเพิ่มแรงสนับสนุนในกิจกรรมการปลูกไม้ สนับสนุนการเพาะกล้าไม้ให้มากยิ่งขึ้น เพราะไม้คือพืชเศรษฐกิจและมีประโยชน์สารพัด สามารถใช้เพื่อการบริโภค และทำที่อยู่อาศัย และยังสามารถสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ทำให้เกิดรายได้กับชุมชน ดังนั้นการเพิ่มระดับการเสริมหนุนจะช่วยนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในเรื่องเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม และทำให้ชาวชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น

2) การจัดการร่วมตามกรอบแนวคิดของ Sen & Nielsen (1996) ซึ่งได้จัดแบ่งทฤษฎีการจัดการร่วมออกเป็น 5 ระดับ : Instructive > Consultative > Co-operative > Advisory > Informative ซึ่งผู้นำของป่าชุมชนเป็นผู้มีศักยภาพและมีความเข้มแข็งในการจัดการร่วมกับภาครัฐอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นภาครัฐควรจะสนับสนุนการดำเนินงานให้ได้เหยิบระดับของการมีบทบาทไปในระดับที่ต่อยอดขึ้นไป

3) จากการสนับสนุนการจัดตั้งป่าโดยการสนับสนุนเงินอุดหนุน ภาครัฐควรมีการยกระดับการสนับสนุนด้านงบประมาณเพื่อเป็นปัจจัยในการประกอบกิจกรรมตามคำร้องขอของคณะกรรมการป่าชุมชนและสมาชิกของป่าชุมชน เพราะงบประมาณถือเป็นปัจจัยส่งเสริมที่สำคัญในการพัฒนาให้เกิดความสำเร็จ

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ภาครัฐควรสนับสนุนกิจกรรมการสร้างอาชีพการสร้างรายได้เพื่อแก้ปัญหาปากท้อง ภาครัฐควรให้ความสำคัญและให้การสนับสนุนการดำรงชีวิตของสมาชิกภายในป่าชุมชนซึ่งเป็น แนวร่วมที่สำคัญในการช่วยอนุรักษ์ผืนป่าให้คงอยู่อย่างยั่งยืนด้วยการสนับสนุนสิ่งที่ยังขาดอยู่ การ ให้การสนับสนุนเฉพาะด้านการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับป่าชุมชน โดยเน้นการอนุรักษ์ฟื้นฟูเพียง เพื่อให้ป่ามีความสมบูรณ์อย่างเดียวนั้นคงไม่พอ ควรสนับสนุนให้เกิดความพร้อมในปัจจุบันฐาน ของการดำรงชีวิตด้วยการช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจ แก้ปัญหาปากท้อง โดยการส่งเสริมในอาชีพ ดั้งเดิมที่สมาชิกในชุมชนทำอยู่ด้วยการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ด้านการตลาด หรือสนับสนุน วิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ป่าชุมชนด้วยการสนับสนุนให้เกิดการรวมตัวกันสร้างอาชีพภายในชุมชน โดยอาศัยวัตถุดิบที่มีอยู่ภายในท้องที่ เช่น ต้น ไม้ พืชผักสมุนไพร

2) ภาครัฐควรเปิดโอกาสให้ได้รับการอบรมเพื่อเพิ่มทักษะในการสร้างผลิตภัณฑ์ ผลักดัน ให้เกิดการรวมตัวและมาช่วยกันใช้ความคิดสร้างสรรค์เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ ถึงแม้ผลิตภัณฑ์ที่เคยทำ อยู่อาจจะประสบความสำเร็จ แต่เมื่อเวลาผ่านไปจะมีการแข่งขันหรือมีข้อเปรียบเทียบทำให้การ สร้างรายได้ด้วยวิธีการเดิม ๆ อาจมีผลตอบแทนลดน้อยลง จึงควรมีแนวทางเสริมสร้างผลิตภัณฑ์ ทดแทนเพื่อให้เกิดรายได้ต่อเนื่อง เพราะปัญหาปากท้องนั้นเป็นสิ่งสำคัญ เมื่อบรรดาสมาชิกมี คุณภาพชีวิตที่ดี ไม่มีปัญหาปากท้อง ก็จะได้มีพลังกำลังทั้งใจและกาย เกิดการพัฒนาตนเองในการ สร้างจิตอาสาสามารถช่วยสนับสนุนกิจกรรมของป่าชุมชนอย่างเต็มความสามารถต่อไป

3) ภาครัฐควรเพิ่มอัตรากำลังของเจ้าหน้าที่ให้เพียงพอต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับ คณะกรรมการป่าชุมชน เพราะจากปัญหาคือภาครัฐต้องทำหน้าที่กำกับดูแลและแบกรับภาระงาน แบกรับปัญหามากมายที่ต้องคอยแก้ไข ด้วยภาระงานที่มีอยู่มากประกอบกับอัตรากำลังที่ไม่เพียงพอ อาจทำให้ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการหรือการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ส่งผลสำเร็จไม่เท่าที่ควร

4) ภาครัฐควรสนับสนุนจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสมต่อการประกอบกิจกรรม และเน้น การสนับสนุนให้บรรดาสมาชิกได้มีโอกาสเสริมสร้างองค์ความรู้หลากหลายเพื่อที่จะนำมาสร้าง ความร่วมมือให้กับป่าชุมชน ควรสนับสนุนให้โอกาสในการฝึกฝนทักษะอาชีพเพื่อการดำรงชีพและ ให้การสนับสนุนการประกอบอาชีพอย่างมีคุณภาพ

5) ภาครัฐควรจัดสรรสวัสดิการเพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจและเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาป่าชุมชนอย่างยั่งยืน

5.3.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) การทำวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาเปรียบเทียบกับป่าชุมชนในภูมิภาคอื่นของประเทศที่มีบริบทใกล้เคียงในมิติอื่น อาทิ มิติด้านสภาพแวดล้อม มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคม รวมถึงมิติด้านผู้นำ

2) ควรศึกษาแนวทางเพื่อการยกระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการร่วมในแต่ละพื้นที่ป่าชุมชนให้มีความเข้มแข็งเพิ่มมากขึ้น

3) ควรศึกษาเรื่องการเข้าร่วมจัดการ ในกิจกรรมของพื้นที่ป่าชุมชนจากภาคเอกชน เพราะการได้รับการสนับสนุนจากภาคเอกชนจะทำให้ระดับการจัดการร่วมก้าวไปสู่ความเข้มแข็งและเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กรมป่าไม้. (2547). *แผนดำเนินงาน*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- กรมป่าไม้. (2566). *ศูนย์ป่าไม้จังหวัดกาญจนบุรี*. สืบค้นจาก <https://www.forest.go.th/ratchaburi10/th/88/>
- โกวิท พวงงาม. (2545). *การปกครองท้องถิ่นไทย หลักการและมติใหม่ในอนาคต*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- จินตนา สุขจรรย์น. (2549). *การศึกษาและการพัฒนาชุมชน*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จุลพงษ์ สุทธิไตรรงค์. (2556). *ผู้นำท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรป่าชุมชน กรณีศึกษา อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา* (Unpublished Doctoral dissertation). มหาวิทยาลัยรังสิต, ปทุมธานี.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2536). *ป่าชุมชนภาคเหนือ: ศักยภาพขององค์กรชาวบ้านในการจัดการป่าชุมชน*. กรุงเทพฯ : สถาบันท้องถิ่นเพื่อการพัฒนา.
- เจลิยว บุรีภักดี. (2545). *การวิจัยชุมชน ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง*. นนทบุรี: เอส. อาร์. พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์.
- ชูศักดิ์ วิทยาภัก. (2538). *เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ หมู่บ้านกับศักยภาพในการจัดการทรัพยากร : กรณีศึกษาการจัดการลุ่มน้ำชุมชนภายใต้ระบบกรรมสิทธิ์ร่วมในภาคเหนือ*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- เดโช ไชยทัฬ. (2558). *พื้นที่เรียนรู้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติค้อยอินทนนท์ ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ (พิมพ์ครั้งที่2)*. เชียงใหม่ : มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน.
- ธวัช เบญจาทิกุล. (2529). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชาวนาในการพัฒนา: หมู่บ้านชาวเขาชนะเลิศการประกวดหมู่บ้านพัฒนาตัวอย่างของศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดเชียงใหม่ ประจำปี พ.ศ. 2527* (Unpublished Master's thesis). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2527). *กลวิธี แนวทาง วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภารการพิมพ์.
- บัวเรศ ประไซโย รุจิรา สุภาษา และวิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2538). *โครงการศึกษาป่าชุมชนประจำปี 2538 เรื่อง การจัดการป่าชุมชน โดยองค์กรท้องถิ่น : กรณีศึกษา ป่าชุมชนบ้านโสกนาค ตำบลวังม่วง อำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น*. กรุงเทพฯ : สำนักงานส่งเสริมการปลูกป่าไม้.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ปรัชญา เวสารัชช์. (2528). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และพรรณทิพย์ เพชรมาก. (2551). *การบริหารสังคม ศาสตร์แห่งศตวรรษ เพื่อสังคมไทยและสังคมโลก*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.
- ไพสิฐ พาณิชย์กุล. (2556). *โครงการวิจัยเพื่อการติดตามการปรับปรุงแนวเขตแผนที่พื้นที่ป่าไม้*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิद्याลัย วิจัย และนวัตกรรม.
- มณฑล จำเริญพุกภัย. (2535). *หลักทวนศาสตร์ชุมชน*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2553). *การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม: ประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และราชการ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บั๊กพอย์ท์.
- เยาวลักษณ์ อภิชาติวัลลภ. (2541). *การประยุกต์ความรู้ทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ในปัญหาทรัพยากรป่าไม้ : คนกับป่าไม้ : สถานการณ์ ปัญหา และอนาคต*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2562). *พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562*. เล่มที่ 136 ตอนที่ 71ก. หน้า 71. 29 พฤษภาคม 2562.
- รายา ผกามาศ. (2558). *Co-management การจัดการแบบมีส่วนร่วม ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ออบหลวง-ดอยอินทนนท์*. เชียงใหม่ : มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน.
- วรชัย แสนสีระ. (2552). *วิบากร่าง พ.ร.บ. ป่าชุมชน*. *วารสารจลนิตี*, 6(4), 131-138.
- สมเกียรติ ประเสริฐ. (2542). *บทบาทขององค์กรท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น : กรณีศึกษาการจัดการป่าชุมชนของประชาชน บ้านแม่อมลอง ตำบลบ่อสลี อำเภอสอดจังหวัดเชียงใหม่* (Unpublished Master's thesis). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่. สมบัติ นามบุรี. (2562). *ทฤษฎีการมีส่วนร่วมในงานรัฐประศาสนศาสตร์*. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 2(1), 183-172.
- สมศักดิ์ สุขวงศ์. (2543). *การจัดการป่าไม้เพื่อแก้ไขปัญหาป่าไม้ในคนกับป่าไม้: สถานการณ์ ปัญหา และ อนาคต*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมศักดิ์ สุขวงศ์. (2562). *ความหมายและมุมมองต่อ พ.ร.บ.ป่าชุมชน*. สืบค้นจาก <https://www.recoftc.org/>
- สมศักดิ์ สุขวงศ์. (2550). *การจัดการป่าชุมชน : เพื่อคนและเพื่อป่า*. กรุงเทพฯ : ทวีทัศน์การพิมพ์.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สหประชาชาติประเทศไทย. (2564). *เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในประเทศไทย*. สืบค้นจาก <https://thailand.un.org/th/about/about-the-un>
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2584). *พระราชบัญญัติ ป่าไม้ พ.ศ. 2484*. สืบค้นจาก <https://www.forest.go.th/law/wp-content/uploads/sites/33/2022/02.pdf>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551). *กฎหมายที่เกี่ยวข้อง*. สืบค้นจาก <https://www.isranews.org/content-page/item/13928--2551-2570-.html>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2536). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 พ.ศ. 2535- 2539*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- สำนักงานแผนและสารสนเทศ. (2565). *สารสนเทศแผนการบริหารจัดการความเสี่ยงและการควบคุมภายในของกรมป่าไม้ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2567*. สืบค้นจาก <https://www.forest.go.th/planning99/>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564*. สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422
- สำนักจัดการป่าชุมชน. (2565). *สารสนเทศของสำนักจัดการป่าชุมชน*. สืบค้นจาก <https://www.forest.go.th/community/downloadfile/>
- สุกวงค์ จันทวานิช. (2559). *การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรยุทธ หลิมตระกูล. (2544). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ : ศึกษาเฉพาะกรณี ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพาน ตำบลหนองโรง อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี* (Unpublished Master's thesis). มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, กาญจนบุรี.
- สุริยัน มวลสาร. (2534). *การพัฒนาป่าไม้และการปลูกสร้างสวนป่า กรณีศึกษาจากประเทศบราซิลสู่ประเทศไทย*. *วรรณสาร*, 49(1), 50-55.
- สุชาดา จักรพิสุทธ์. (2547). *ปฏิรูปการศึกษาในสังคมไทยชุมชนกับการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา* *นักวิชาการมหาวิทยาลัยเที่ยงคืน*. สืบค้นจาก <http://www.midnightuniv.org/midnight2545/document9562.html>.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- เสนห์ จามริก. (2536). *ป่าฝนเขตร้อนกับภาพรวมของป่าชุมชนในประเทศไทย : ป่าชุมชนในประเทศไทยแนวทางการพัฒนา เล่ม 1*. กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- อกิน รพีพัฒน์. (2547). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์การศึกษา
นโยบายสาธารณสุข.
- อภิญา กังสนารักษ์. (2544). *รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรที่มีประสิทธิภาพระดับ
คณะของสถาบันอุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- องค์การบริหารส่วนตำบลหนองโโรง. (2566). *เอกสารแนะนำป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี*.
กาญจนบุรี : ผู้แต่ง.
- อนุภาพ ธีรลาภ. (2528). *การวิเคราะห์เชิงสมมติฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา
ชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี (Unpublished
Master's thesis)*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์ ยศ สัตตสมบัติ เบญจพรรณ เอกะสิงห์ สันธฐิตา กาญจนพันธุ์ โพลีฐ พานิชย์
กุล และ กอบกุล ราชะนาคร. (2543). *พลวัตของชุมชนในการจัดการทรัพยากร กระบวน
ทัศน์และนโยบาย*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อุบล สุภาแสน. (2543). *บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลและประชาชนในการจัดการ
ทรัพยากรป่าไม้ในตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน (Unpublished Master's
thesis)*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- Arnstien, S.R. (1969). *A Ladder of Citizen Participation*. *Journal of the American Institute of
Planners*, 35(4), 216-224.
- Berkley, G.E. (1975). *The Craft of Public Administration*. Boston : Allyn and Bacon.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). *Participation's place in rural development: Seeking
clarify through specificity*. *World Development*, 8(3), 213-235.
- Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1981). *Rural Development Participation: Concept and Measure for
Project Design Implementation and Evaluation*: Rural Development Committee Center
for international Studies. New York: Cornell University Press. Erwin, W. (1976).
Participative Management : Concepts Theory and Implementation. Atlanta :
Universidad del Estado de Georgia.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Creighton, J.L. (2005). *The Public Participation Handbook: Making Better Decisions through Citizen Involvement*. San Francisco: Jossey Bass Publisher.
- Fornaroff, A. (1980). *Community involvement in Health System for Primary Health Care*. Geneva: World Health Organization.
- Huntington, S. & Nelson, S. (1975). *No easy choice: political participation in developing countries*. New York: Harvard University Press.
- Keen, F.G.B. (1970). *Upland tenure and land use in North Thailand*. Retrieved from <https://catalogue.nlb.gov.sg/search/card?recordId=1396868>
- Koufman, F. (1949). H.F. *Participation Organized Activities in Selected Kentucky Localities. Agricultural Experiment Station Bulletins, 4(2)*. Kunstadter, P., Chapman, E.C. & Sabhasri, S. (1978). *Farmers in the forest: Economic development and marginal agriculture in northern Thailand*. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Ostrom, E. (1990). *Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action*. New York : Cambridge University Press.
- Ostrom, E. (1994). *Neither market nor state : Governance of common-pool resources in the twenty-first century*. Washington, D.C. : International Food Policy Research Institute.
- Putti, J.M. (1987). *Work values and organizational commitment: A study in the Asian context*. Human Relations, 4(2).
- Sen, S. & Nielsen, J.R. (1996). *Fisheries Co-Management : a comparative analysis. Marine Policy, 20(5)*, 405-416.
- United Nations.(1981). *Yearbook of International Trade Statistics*. United Nations: UN Press.

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ (ภาครัฐ)

เรื่อง การจัดการร่วม (Co-management)

“ป่าชุมชน บ้านห้วยสะพานสามัคคี” และ “ป่าชุมชน บ้านยางโทน” จังหวัดกาญจนบุรี

1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก

เพศ..... อายุ..... ปี
 อาชีพ..... ตำแหน่ง.....
 เบอร์โทร..... E-mail:.....
 Facebook..... Line.....

2) ประวัติความเป็นมาและความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมของป่าชุมชนในเขตพื้นที่ 1

2.1 ประวัติความเป็นมาของป่าชุมชนในเขตพื้นที่ 1 เป็นอย่างไร

2.2 ที่ผ่านมากความร่วมมือเป็นอย่างไร

2.2.1 ร่วมตัดสินใจ

2.2.2 ร่วมดำเนินงาน

2.2.3 ร่วมรักษาผลประโยชน์

2.2.4 ร่วมประเมินผล

3) โครงสร้าง และ หน้าที่ความรับผิดชอบ

3.1 ความโครงสร้างการทำงานร่วมกับป่าชุมชนท่านมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับอะไรบ้าง

4) บทบาทเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของป่าชุมชน

4.1 ด้านการตัดสินใจ (บทบาท หน้าที่ และ โอกาส)

4.1.1 บทบาทในการร่วมตัดสินใจของท่านเป็นอย่างไรบ้าง

4.2 ด้านการดำเนินงาน (บทบาท หน้าที่ และ โอกาส)

4.2.1 บทบาทในการร่วมดำเนินงานของท่านเป็นอย่างไรบ้าง

4.3 ด้านรักษาผลประโยชน์ (บทบาท หน้าที่ และ โอกาส)

4.3.1 บทบาทในการร่วมรักษาผลประโยชน์ของท่านเป็นอย่างไรบ้าง

4.4 ด้านการประเมินผล (บทบาท หน้าที่ และ โอกาส)

4.4.1 บทบาทในการร่วมประเมินผลของท่านเป็นอย่างไรบ้าง

5) ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของป่าชุมชน

5.1 ด้านการตัดสินใจ (บทบาท หน้าที่ และ โอกาส)

5.1.1 ปัญหาที่พบจากการเข้าไปมีส่วนร่วมด้าน "การตัดสินใจ" เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของป่าชุมชนมีอะไรบ้าง

5.1.2 อะไรเป็นสาเหตุของปัญหานั้น

5.1.3 ผลกระทบที่เกิดจากปัญหาเป็นอย่างไร

5.1.4 ท่านในฐานะภาครัฐมีวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบนั้นอย่างไร

5.2 ด้านการดำเนินงาน (บทบาท หน้าที่ และ โอกาส)

5.2.1 ปัญหาที่พบจากการเข้าไปมีส่วนร่วมด้าน "การดำเนินงาน" เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของป่าชุมชนมีอะไรบ้าง

5.2.2 อะไรเป็นสาเหตุของปัญหานั้น

5.2.3 ผลกระทบที่เกิดจากปัญหาเป็นอย่างไร

5.2.4 ท่านในฐานะภาครัฐมีวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบนั้นอย่างไร

5.3 ด้านการรักษาประโยชน์ (บทบาท หน้าที่ และ โอกาส)

5.3.1 ปัญหาที่พบจากการเข้าไปมีส่วนร่วมด้าน "การรักษาประโยชน์" เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของป่าชุมชนมีอะไรบ้าง

5.3.2 อะไรเป็นสาเหตุของปัญหานั้น

5.3.3 ผลกระทบที่เกิดจากปัญหาเป็นอย่างไร

5.3.4 ท่านในฐานะภาครัฐมีวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบนั้นอย่างไร

5.4 ด้านการประเมินผล (บทบาท หน้าที่ และ โอกาส)

5.4.1 ปัญหาที่พบจากการเข้าไปมีส่วนร่วมด้าน "การประเมินผล" เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของป่าชุมชนมีอะไรบ้าง

5.4.2 อะไรเป็นสาเหตุของปัญหานั้น

5.4.3 ผลกระทบที่เกิดจากปัญหาเป็นอย่างไร

5.4.4 ท่านในฐานะภาครัฐมีวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบนั้นอย่างไร

6) ข้อเสนอแนะ

6.1 ในฐานะภาครัฐ ท่านมีข้อเสนอแนะอะไรเพิ่มเติมที่จะทำให้ท่านและประชาชนในป่าชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการยกระดับหรือพัฒนาป่าชุมชนให้ดียิ่งขึ้น

แบบสัมภาษณ์ (ภาคประชาชน)

เรื่อง การจัดการร่วม (Co-management)

“ป่าชุมชน บ้านห้วยสะพานสามัคคี” และ “ป่าชุมชน บ้านยางโทน” จังหวัดกาญจนบุรี

1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก

เพศ.....อายุ.....
 อาชีพ.....ตำแหน่ง.....
 เบอร์โทร.....E-mail:.....
 Facebook.....Line.....

2) ประวัติความเป็นมาและความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมของป่าชุมชนในเขตพื้นที่ ๑

2.1 ประวัติความเป็นมาของป่าชุมชนในเขตพื้นที่ ๑ เป็นอย่างไร

2.2 ที่ผ่านมามีความร่วมมือเป็นอย่างไร

2.2.1 ร่วมตัดสินใจ

2.2.2 ร่วมดำเนินงาน

2.2.3 ร่วมรักษาผลประโยชน์

2.2.4 ร่วมประเมินผล

3) โครงสร้าง หน้าที่ความรับผิดชอบ

3.1 ตามโครงสร้างการทำงานร่วมกับป่าชุมชนท่านมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับอะไรบ้าง

4) บทบาทเกี่ยวกับกิจกรรมของป่าชุมชน

4.1 ด้านการตัดสินใจ (บทบาท หน้าที่ และ โอกาส)

4.1.1 บทบาทในการร่วมตัดสินใจของท่านเป็นอย่างไรบ้าง

4.2 ด้านการดำเนินงาน (บทบาท หน้าที่ และ โอกาส)

4.2.1 บทบาทในการร่วมดำเนินงานของท่านเป็นอย่างไรบ้าง

4.3 ด้านรักษาผลประโยชน์ (บทบาท หน้าที่ และ โอกาส)

4.3.1 บทบาทในการร่วมรักษาผลประโยชน์ของท่านเป็นอย่างไรบ้าง

4.4 ด้านการประเมินผล (บทบาท หน้าที่ และ โอกาส)

4.4.1 บทบาทในการร่วมประเมินผลของท่านเป็นอย่างไรบ้าง

5) ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของป่าชุมชน

5.1 ด้านการตัดสินใจ (บทบาท หน้าที่ และ โอกาส)

5.1.1 ปัญหาที่พบจากการเข้าไปมีส่วนร่วมด้าน “การตัดสินใจ” เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของป่าชุมชนมีอะไรบ้าง

5.1.2 อะไรเป็นสาเหตุของปัญหานั้น

5.1.3 ผลกระทบที่เกิดจากปัญหาเป็นอย่างไร

5.1.4 ท่านในฐานะภาคประชาชนมีวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบนั้นอย่างไร

5.2 ด้านการดำเนินงาน (บทบาท หน้าที่ และ โอกาส)

5.2.1 ปัญหาที่พบจากการเข้าไปมีส่วนร่วมด้าน “การดำเนินงาน” เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของป่าชุมชนมีอะไรบ้าง

5.2.2 อะไรเป็นสาเหตุของปัญหานั้น

5.2.3 ผลกระทบที่เกิดจากปัญหาเป็นอย่างไร

5.2.4 ท่านในฐานะภาคประชาชนมีวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบนั้นอย่างไร

5.3 ด้านการรักษาประโยชน์ (บทบาท หน้าที่ และ โอกาส)

5.3.1 ปัญหาที่พบจากการเข้าไปมีส่วนร่วมด้าน “การรักษาประโยชน์” เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของป่าชุมชนมีอะไรบ้าง

5.3.2 อะไรเป็นสาเหตุของปัญหานั้น

5.3.3 ผลกระทบที่เกิดจากปัญหาเป็นอย่างไร

5.3.4 ท่านในฐานะภาคประชาชนมีวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบนั้นอย่างไร

5.4 ด้านการประเมินผล (บทบาท หน้าที่ และ โอกาส)

5.4.1 ปัญหาที่พบจากการเข้าไปมีส่วนร่วมด้าน “การประเมินผล” เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของป่าชุมชนมีอะไรบ้าง

5.4.2 อะไรเป็นสาเหตุของปัญหานั้น

5.4.3 ผลกระทบที่เกิดจากปัญหาเป็นอย่างไร

5.4.4 ท่านในฐานะภาคประชาชนมีวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบนั้นอย่างไร

6) ข้อเสนอแนะ

6.1 ในฐานะภาคประชาชน ท่านมีข้อเสนอแนะอะไรเพิ่มเติมที่จะทำให้ท่านและภาครัฐได้เข้ามามีส่วนร่วมในการยกระดับหรือพัฒนาป่าชุมชนให้ดียิ่งขึ้น

ที่ ร.ป.น. 4192 / พิเศษ

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยรังสิต

16 พฤษภาคม 2566

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาทำการศึกษาวิจัย สัมภาษณ์ และเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัย
เรียน ผู้อำนวยการศูนย์ป่าไม้กาญจนบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน 1 ชุด

ด้วย นางณัฐฉัตร จันทร์เรือง นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต มีความสนใจในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จึงมีความประสงค์ที่จะ ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ "ป่าชุมชน" ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างขั้นตอนการทำคู่มือวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การจัดการร่วม" "ป่าชุมชน บ้านห้วยสะพานสามัคคี" และ "ป่าชุมชน บ้านยาง โขง" จังหวัดกาญจนบุรี โดยมี ดร.เฉลิมพร เข็นเอือก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

เพื่อให้การจัดทำคู่มือวิทยานิพนธ์สำเร็จเรียบร้อย นักศึกษาจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีความถูกต้องชัดเจน เพื่อนำมาประกอบการจัดทำคู่มือวิทยานิพนธ์ให้สามารถสรุปและอภิปรายผลการวิจัยได้อย่างมีคุณค่า และมีประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออนุญาตให้นักศึกษาเข้าทำการศึกษาวิจัย พร้อมทั้งอนุญาตให้เข้ารับการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูล ตามวันและเวลาที่ท่านสะดวก

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

อนุญาตให้นักศึกษารณณัฐฉัตร จันทร์เรือง เจ้าหน้าที่ศึกษาวิจัย
เรื่อง การจัดการร่วม ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี
และป่าชุมชนบ้านยางโโขง จังหวัดกาญจนบุรี

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.เฉลิมพร เข็นเอือก)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติกรแทนคณบดี

นางณัฐฉัตร จันทร์เรือง โทร 062-3149644 / สถาบันฯ 02-997-2222 ต่อ 1031 และ 1048

(นายประทีป เอกฉันท)

ผู้อำนวยการศูนย์ป่าไม้กาญจนบุรี

อนุญาตในเชิงข้อเท็จจริงและกำหนดเงื่อนไขโดยวิทยานิพนธ์ได้

(นายประทีป เอกฉันท)

ผู้วิจัยได้เข้าร่วมสังเกตการณ์ในการประชุมเครือข่ายป่าชุมชนจังหวัดกาญจนบุรี

สัมภาษณ์ท่านประธานป่าชุมชน ท่านคณะกรรมการจัดการป่าชุมชน
และท่านสมาชิกป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี

สัมภาษณ์ท่านนายกองค์บริหารส่วนตำบลศรีมงคล
(คุณธนัช คำเกตุ)

สัมภาษณ์ท่านรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลศรีมงคล
(คุณจิราณวัฒน์ คุณสมบัติ)

สัมภาษณ์ท่านปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลศรีมงคล
(คุณอนุวัช เพชรวิโรจน์)

สัมภาษณ์ประธานเครือข่ายป่าชุมชน ประธานป่าชุมชน
คณะกรรมการจัดการป่าชุมชน และสมาชิกป่าชุมชนบ้านยางโทน

สัมภาษณ์ประธานเครือข่ายป่าชุมชน ประธานป่าชุมชน
คณะกรรมการจัดการป่าชุมชน และสมาชิกป่าชุมชนบ้านยางโทน

สัมภาษณ์ประธานเครือข่ายป่าชุมชน ประธานป่าชุมชน
คณะกรรมการจัดการป่าชุมชน และสมาชิกป่าชุมชนบ้านยางโทน

สัมภาษณ์ประธานเครือข่ายป่าชุมชน ประธานป่าชุมชน
คณะกรรมการจัดการป่าชุมชน และสมาชิกป่าชุมชนบ้านยางโทน

สัมภาษณ์ประธานเครือข่ายป่าชุมชน ประธานป่าชุมชน
คณะกรรมการจัดการป่าชุมชน และสมาชิกป่าชุมชนบ้านยางโทน

สัมภาษณ์ประธานเครือข่ายป่าชุมชน ประธานป่าชุมชน
คณะกรรมการจัดการป่าชุมชน และสมาชิกป่าชุมชนบ้านยางโทน

สำรวจพื้นที่ป่าชุมชนร่วมกับ
คณะกรรมการจัดการป่าชุมชน และสมาชิกป่าชุมชนบ้านยางโทน

สำรวจพื้นที่ป่าชุมชนร่วมกับ

คณะกรรมการจัดการป่าชุมชน และสมาชิกป่าชุมชนบ้านยางโทน

สำรวจพื้นที่ป่าชุมชนร่วมกับ

คณะกรรมการจัดการป่าชุมชน และสมาชิกป่าชุมชนบ้านยางโทน

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	ณัฐณภรณ์ จันทร์เรือง
วัน เดือน ปีเกิด	8 มีนาคม 2505
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
ประวัติการศึกษา	มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, 2543 มหาวิทยาลัยรังสิต ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, 2555 มหาวิทยาลัยรังสิต ปริญญาปรัชญาคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, 2567
ที่อยู่ปัจจุบัน	52/347 ถนนพหลโยธิน ซอย 87 ตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี 12000
ตำแหน่งปัจจุบัน	อาจารย์ประจำ
สถานที่ทำงาน	วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต